

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2021

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2021

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
2021.

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2021.

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

NAGYVÁRAD

Szerkesztette és a borítót tervezte: Wagner Erik

Korrektor: Antal János

Tördelőszerkesztő: Petrikó Ildikó

Szerzők:

Csűry István

Forró László

Gazda István

Gellért Gyula

Hasas János

Hermán M. János

Járosi Éva

Kupán Árpád

Kraftsik P. Sára

Lakatos Nella

Lukács Olga

Pataki István

Pálfi József

Petrikó Ildikó

Straub (Rácz) Etelka

Uri Imre

Tötös Beáta

Veres Piroska

Visky István

Wagner Edit

Zsigmond József

Zsigmond Attila

Címlapon a hegyközkovácsi református templom.

Hátlapon a temesvári Új Ezredév református templom mennyezete.

Kezébe adott mindent

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület kegyes népe a 2021. esztendőben a következő vezérlő Igét követheti teljes reménnyel: „Az Atya szereti a Fiút, és az ő kezébe adott mindent” (Ján 3,35).

Keresztelő János Krisztus Jézusról szóló gyönyörű hitvallását követi az a kijelentés, amely a hit és engedelmesség kapcsán kiemeli a fenti kulcsüzenetet. A teremtmény Atya szeretete Fiában valósul meg, azaz Isten szüntelenül építő szándéka a Megváltó munkája által jut eredményre. A Szentlélek közreműködése nem engedi, hogy elbizonytalanodjunk, ezért hozza ajándékba a hitet és késztet engedelmességre. Erőnk felettinek érzékelt megpróbáltatások után, ugyanakkor az ismeretlen, de sokkal több jót nem ígérő jövőnk előtt lélekerősítő, ha szív-közelbe engedjük a nekünk szóló felszabadító, valamint alkotó nyugalmat tartalmazó üzenetet. Ahhoz, hogy hívő létünk ne sodródjon kétségessé váló tömeghisztériába, kételkedők ne bizonytalanítsanak el a már megtapasztalt keresztyén értékek aranyfedezetében, és ne tudja senki a sátánit követendő életelvnek beállítani, szükséges magunknak és másoknak is Isten szavát időszerűségében értelmezni.

Minden a Fiú kezében van! Öröla írja a Jelenések könyve: „Én vagyok az Alfa és az Omega, így szól az Úr Isten, aki van, és aki volt, és aki eljövendő: a Mindenható” (Jel 1, 8).

A Mindenható Isten térben és időben, mindenhol és mindenkor uralja az egész világot, az űr végtelenségét és a föld leghitványabb sarkát egyaránt. Uralja a kezdetek előtti időt és a csak általa tudott elkövetkezendőket. Közben uralja a legfelségesebb uralkodók idejét, a legrafináltabb vallásalapítók korát, a halhatatlanság önámítóinak életét és a diktátorok halálát.

A titkok kijelentője hét arany gyertyatartó között látja a Mindenhatót, akinek jobb kezében hét csillag volt (Jel 1,12-16). Krisztus kezében van minden, azaz a gyülekezetek és az angyalok. A teljesség száma feljogosít bennünket, hogy kijelentsük a keresztyéneket üldöző világban, az egyház ellen vétkező társadalomban, a gyülekezetek békéjét megrontó álhívek között, hogy senki ne reménykedjen abban, hogy Krisztus testét (az anyaszentegyházat) térdre kényszerítheti. A jelenések tanúja viszont térdre kényszerül, mint egy halott az élmény és a hódolat következtében. Az a kéz, amelyben minden ott van, ebben a pillanatban megpihen az alázatos fején, mint annak idején, amikor halottat támasztott fel, vagy beteget gyógyított (Jel 1,17). Most nemcsak az élet tér vissza a halál helyére, hanem olyan szavak, amelyek méltán örök érvényűek: „Ne félj! Én vagyok az első és az utolsó és az élő: halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a pokol kulcsai” (Jel 1,17-18).

A Mindenható, a mindenütt és mindenkor jelenvaló azzal vigasztal, hogy nem engedi az övéit félni, hiszen bezárta a poklot és utat nyitott a menny felé. A tér és idő korlátja hitet gyarapító dimenziókkal gazdagodott. Ez is az Ő mindeket birtokló keze által.

A hívő és engedelmeskedő megmenekül a pokol kárhozatától, és számára készíti elő a helyet a mennyben. A mindenkori embernek, így nekünk is kérdés és gyakran élénkülő feszültség az, hogy mi lesz velünk és a mieinkkel. Ezt az idegrendszeret feszítő kérdést egyesek tagadással, mások feledékenységgel, vagy racionalizálással igyekeznek mellőzni. Az elhárító mechanizmusok ideig-óráig hasznosnak tűnnek, de önmagukban megkopnak és az élet legmakacsabb fergetegekben csődöt mondanak. A megsemmisülő elhárítási kísérletek mögött egyre felerősödnek az addig is lappangó lelki zavarok. Ha csak az elmúlt száz esztendő nemzetünket ért tragédiáit vesszük leltárba, vagy földrészünk vezetőinek naprakész, eszement magyarelles támadásait, akár nemzeti kollektív pszichózisról is szólhatunk. A kollektív pszichózist egyen-egyenként külön intenzitással éljük át a súlyos megbetegedés és a hangulatromlás közötti fokozatokon.

Akinek minden a kezében van, „odament, és átvette a könyvet a trónon ülő jobb kezéből” (Jel 5,7). Az Atya a Bárány kezébe helyezte a könyvet, közben a szentek imádságából ezt halljuk: „Méltó vagy arra, hogy átvedd a könyvet, és feltörd annak pecsétjét, mert megölettél, és véreddel vásároltad meg őket Istennek...” (Jel 5,11). A lelki zavarok megelőzhetőek, sőt már az enyhébb idegfeszültségek is,

ha hisszük, hogy az, Aki kezében tartja a könyvet, minden hívőt és engedelmezt megváltott és bepecsételt az örökkön élők könyvébe. A vértanúk sora nem ért véget, sokan halnak meg keresztyén hitükért az elkövetkező, általunk is végigszemlélendő rövidebb vagy hosszabb időszakban. Azonban azt is tudnunk kell, hogy a vértanúk hosszú névsora kiegészül az üldözöttekkel, a kényszerek közé nyomorítottakkal, a kisebbségi komplexusba alacsonyítottakkal, a méltóságuktól megfosztottakkal, a becsületükben megsértettekkel, és a sor még igen hosszú! A hetedik pecsét feltörésekor először felszáll „a füstölőszeresek füstje a szentek imádságaival az angyal kezéből az Isten elé” (Jel 8,4). Elkezdődik az ítélet, amely az oltár tüzeit küldi a földre, de amely nem fog halált osztani azoknak, akikért szólt a szentek imádsága, amely az angyal kezéből az Isten elé került.

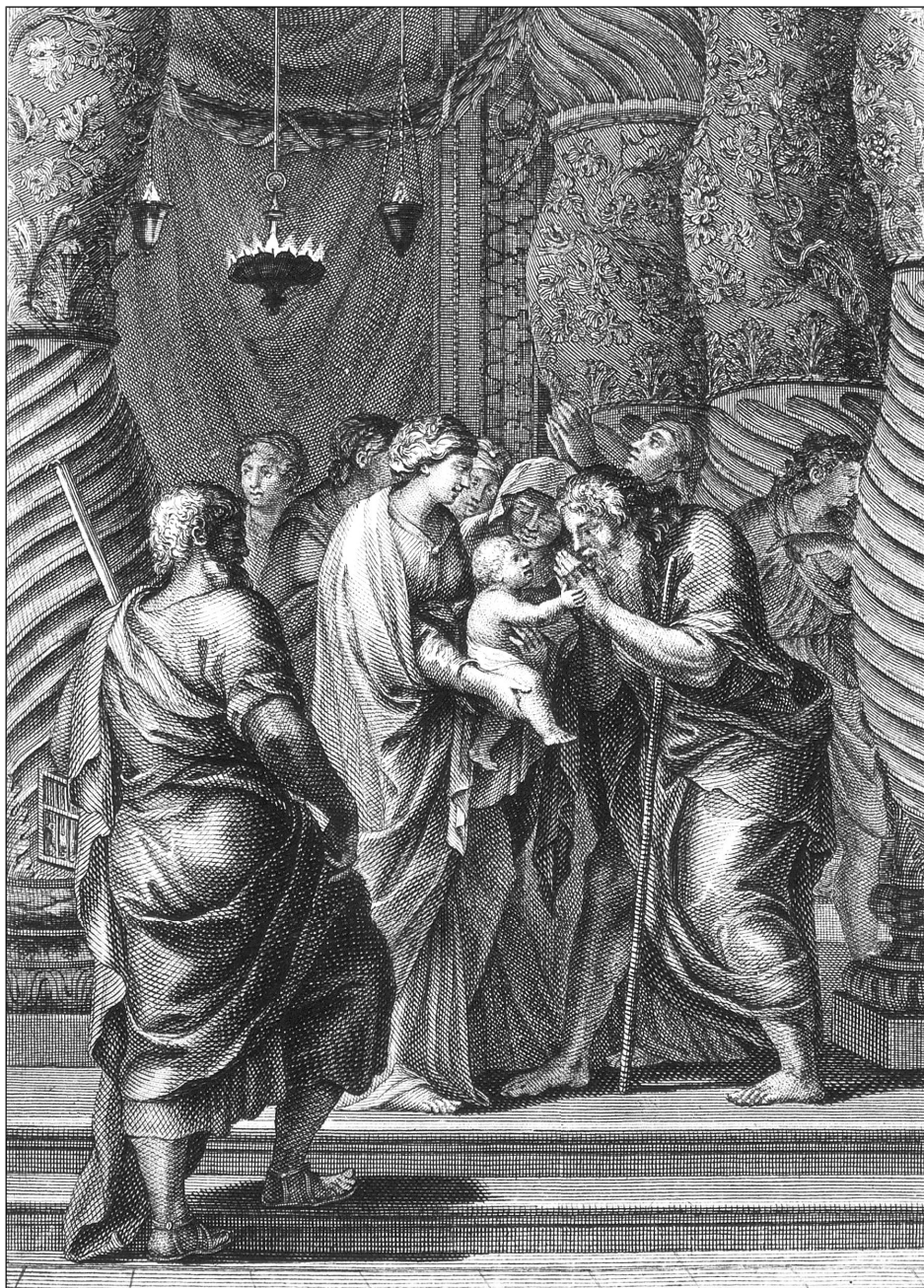
Az, Aki mindent a kezében tart és soha meg nem érdemelt megszabadító szeretettel érkezett és maradt ebben az ember által állandóan megrongált világban, meghagyja a köteles feladatot is. „Menj el, vedd át a nyitott könyvet, amely az angyal kezében van...” (Jel 10,8). Vedd Isten Igéjét, hirdesd alkalmatlan időben is, hogy eljusson minél több veszni látszó emberhez. Hitünk és engedelmességünk felismerte és meghatározta keresztyén létünket, de segítségére kell lennünk az úton lévőeknek, az elakadóknak, a meghátrálóknak és minden testvérünknek.

Mindent a kezében tart Krisztus! Nem zárhatjuk le egyházkerületünk 100 éves múltját úgy, hogy abban minden a véletlen szeszélyek és a szeszélyes véletlenek műve. Minden kiderül a valóságról, amiképp az is, hogy mi könnyen elfogadtuk a százéves besorolásunkat az egyházunk történelmében. Nekünk, 1557-től, a Tiszántúli egyházkerület születésétől kell számolnunk történelmi fogantatásunkat. Kisebbségi létünk, torz születésünk és árvaságunk mindössze földi hatalmak ördögi játéka. Önbecsülésünk ott erősíthető, ha vállalni tudjuk, hogy mindezek ellenére hittel és engedelmességgel követjük azt, Aki kezében tart mindeneket!

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület minden tagjának legyen boldog az új esztendő, kényszerű megalakulásuk évszázados évfordulója pedig legyen az elszánt bizalom ideje, hogy semmi sem fogja hitét és engedelmességét elfordítani attól, Aki kezében tartja a következő évszázadainkat is!

Boldog új esztendőt kívánunk,
a békesség kötelékében!

CSÚRY ISTVÁN
püspök

„Mostan bocsátod el, Uram, a te szolgádat, a te beszéded szerint, békességben: mert látták az én szemeim a te üdvösségedet, amelyet készítettél minden népeknek szeme láttára; világosságot a pogányok megvilágosítására, és a te népednek, az Izráelnek dicsőségére.”

Lk 2,29-32

ADY ENDRE

Ma tán a béke...

Ma tán a béke ünnepelne,
A Messiásnak volna napja,
Ma mennyé kén' a földnek válni,
Hogy megváltóját befogadja.
Ma úgy kén', hogy egymást öleljék
Szívükre mind az emberek –
De nincs itt hála, nincs itt béke:
Beteg a világ, nagy beteg...

Kihült a szív, elszállt a lélek,
A vágy, a láng csupán a testé;
Heródes minden földi nagyság,
S minden igazság a kereszté...
Elvesztette magát az ember,
Mert lencsén nézi az eget,
Megátkozza világra jöttét –
Beteg a világ, nagy beteg...

Ember ember ellen csatázik,
Mi egyesítsen, nincsen eszme,
Rommá dőlt a Messiás háza,
Tanítása, erkölcsse veszve...
Oh, de hogy állattá süllyedjen,
Kinek lelke volt, nem lehet!...
Hatalmas Ég, új Messiást küldj:
Beteg a világ, nagy beteg!...

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

1 Péntek	Újév, Fruzsina, Alpár	Jn 3,11-21	Ám 1
2 Szombat	Ábel, Ákos, Gergely	Jn 3,22-30	Ám 2

Az Atya szereti a Fiút, és az ő kezébe adott mindent. Jn 3,35

3 Vasárnap	Benjámín, Genovéva	Jn 3,31-36	Ám 3
4 Hétfő	Angéla, Leona, Titusz	Jn 4,1-10	Ám 4
5 Kedd	Simon, Árpád, Edvárd	Jn 4,11-18	Ám 5
6 Szerda ☾	Gáspár, Menyhért, Boldizsár	Jn 4,19-26	Ám 6
7 Csütörtök	Attila, Etele, Ramóna	Jn 4,27-30	Ám 7
8 Péntek	Gyöngyvér	Jn 4,31-38	Ám 8
9 Szombat	Marcell, Juliánusz	Jn 4,39-42	Ám 9

A prófétának nincs tisztessége a maga hazájában. Jn 4,44

10 Vasárnap	Melánia, Vilma, Vilmos	Jn 4,43-45	Abd
11 Hétfő	Ágota, Baltazár, Barna	Jn 4,46-54	Mik 1
12 Kedd	Ernő, Erna, Tatjana	Jn 5,1-9	Mik 2
13 Szerda ●	Veronika, Vera, Csongor	Jn 5,10-18	Mik 3
14 Csütörtök	Bódog, Félix	Jn 5,19-23	Mik 4
15 Péntek	Lóránt, Loránd	Jn 5,24-30	Mik 5
16 Szombat	Dániel, Gusztáv, Marcell	Jn 5,31-36	Mik 6

Dicsőséget emberektől nem nyerek. Jn 5,41

17 Vasárnap	Antal, Antónia	Jn 5,37-47	Mik 7,1-6
EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE			
18 Hétfő	Piroska, Margit	Jn 6,1-15	Mik 7,7-20
19 Kedd	Sára, Márió, Máriusz, Márta	Jn 6,16-21	Hab 1
20 Szerda ☽	Fábián, Sebestyén	Jn 6,22-27	Hab 2
21 Csütörtök	Ágnes, Agnetta	Jn 6,28-34	Hab 3
22 Péntek	Vince, Artúr, Dormánd	Jn 6,35-40	Zak 1
23 Szombat	Rajmund, Zelma, Emese	Jn 6,41-51	Zak 2

Mert az én testem bizony étel és az én vérem bizony ital. Jn 6,55

24 Vasárnap	Timót, Ferenc	Jn 6,52-59	Zak 3
25 Hétfő	Pál, Bottyán, Henrik	Jn 6,60-65	Zak 4
26 Kedd	Vanda, Paula, Timóteusz	Jn 6,66-71	Zak 5
27 Szerda	Angelika, Angyalka, Angéla	Jn 7,1-13	Zak 6
28 Csütörtök ○	Károly, Karola, Tamás	Jn 7,14-24	Zak 7
29 Péntek	Adél, Eta, Emőke, Léda	Jn 7,25-30	Zak 8
30 Szombat	Martina, Gerda, Noémi	Jn 7,31-36	Zak 9

Ha valaki szomszójához, jöjjön én hozzám, és igyék. Jn 7,37

31 Vasárnap	Lehár, Marcella, János	Jn 7,37-39	Zak 10
-------------	------------------------	------------	--------

Február

BÖJTŐLŐ HAVA

1 Hétfő	Ignác, Virginia, Kincső	Jn 7,40-53	Zak 11
2 Kedd	Karolina, Apor, Aida	Jn 8,1-11	Zak 12
3 Szerda	Balázs, Nimród, Oszkár	Jn 8,12-20	Zak 13
4 Csütörtök ☾	Csenge, Ráhel, Veronika	Jn 8,21-29	Zak 14
5 Péntek	Ágota, Ingrid, Etelka	Jn 8,30-36	3Móz 1
6 Szombat	Dorottya, Dóra, Pál	Jn 8,37-47	3Móz 2

Én nem keresem az én dicsőségemet: van a ki keresi és megítéli.

Jn 8,50

7 Vasárnap	Tódor, Rómeó, Richárd	Jn 8,48-59	3Móz 3
8 Hétfő	Aranka, Jutocsa, Jeromos	Jn 9,1-12	3Móz 4
9 Kedd	Abigél, Alex, Ronald	Jn 9,13-17	3Móz 5,1-13
10 Szerda	Elvira	Jn 9,18-23	3Móz 5,14-26
11 Csütörtök ●	Bertold, Dezső, Marietta	Jn 9,24-34	3Móz 6
12 Péntek	Lídia, Livia, Eulália	Jn 9,35-38	3Móz 7,1-21
13 Szombat	Levente, Ella, Linda, Katalin	Jn 9,39-41	3Móz 7,22-38

A ki pedig az ajtón megy be, a juhok pásztora az. Jn 10,2

14 Vasárnap	Bálint, Valentin, Metód	Jn 10,1-5	3Móz 8
15 Hétfő	Kolos, Kenese, Levente, Georgina	Jn 10,6-10	3Móz 9
16 Kedd	Julianna, Lilla, Samu	Jn 10,11-15	3Móz 10
17 Szerda	Donát	Jn 10,16-21	3Móz 11
18 Csütörtök	Zenkő, Bernadett, Simon	Jn 10,22-30	3Móz 12
19 Péntek ☽	Zsuzsanna, Eliza, Konrád	Jn 10,31-42	3Móz 13,1-28
20 Szombat	Aladár, Álmos, Leó	Jn 11,1-16	3Móz 13,29-59

Én vagyok a feltámadás és az élet: a ki hisz én bennem, ha meghal is, él.

Jn 11,25

21 Böjtfővasárnap	Eleonóra, Norina, Péter	Jn 11,17-32	3Móz 14,1-32
22 Hétfő	Gerzson, Zétény, Margit	Jn 11,33-44	3Móz 14,33-57
23 Kedd	Alfréd, Mirtill, Polikárp	Jn 11,45-52	3Móz 15
24 Szerda	Mátyás, Jázmin, Eunike	Jn 11,53-57	3Móz 16
25 Csütörtök	Géza, Alexander, Vanda	Jn 12,1-11	3Móz 17
26 Péntek	Edina, Viktor, Győző	Jn 12,12-19	3Móz 18
27 Szombat ○	Ákos, Bátor, Gábor	Jn 12,20-26	3Móz 19

Ha felemeltetem e földről, mindeneket magamhoz vonszok. Jn 12,32

28 Vasárnap	Elemér, Oszvald, Román	Jn 12,27-33	3Móz 20
-------------	------------------------	-------------	---------

Március

BÖJTMÁS HAVA

1 Hétfő	Albin, Albina, Gyopár, Lea	Jn 12,34-36	3Móz 21
2 Kedd	Lujza, Dalma, Major	Jn 12,37-43	3Móz 22,1-16
3 Szerda	Kornélia, Nelli, Frigyes	Jn 12,44-50	3Móz 22,17-33
4 Csütörtök	Kázmér, Zorán	Jn 13,1-11	3Móz 23,1-22
5 Péntek	Adorján, Adrián, Koletta	Jn 13,12-20	3Móz 23,23-44
6 Szombat ☾	Leonóra, Inez	Jn 13,21-30	3Móz 24

Új parancsolatot adok néktek, hogy egymást szeressétek. Jn 13,34

7 Bibliavasárnap	Tamás, Tomaj	Jn 13,31-35	3Móz 25,1-34
8 Hétfő	Zoltán, János, Apolka	Jn 13,36-38	3Móz 25,35-55
9 Kedd	Franciska, Fanni	Jn 14,1-6	3Móz 26,1-39
10 Szerda	Ildikó, Melissza, Emil	Jn 14,7-11	3Móz 26,40-46
11 Csütörtök	Szilárd, Borsika, Tímea	Jn 14,12-14	3Móz 27
12 Péntek	Gergő, Gergely	Jn 14,15-21	4Móz 1
13 Szombat ●	Krisztián, Ajtony, Egyed	Jn 14,22-24	4Móz 2

Békességet hagyok néktek; az én békességemet adom néktek. Jn 14,27

14 Vasárnap	Matild, Tilda	Jn 14,25-31	4Móz 3
15 Hétfő	Kristóf, Perenna, Lukrécia	Jn 15,1-8	4Móz 4,1-16
NEMZETI ÜNNEP			
16 Kedd	Henrietta, Vidor, Lujza	Jn 15,9-11	4Móz 4,17-49
17 Szerda	Gertrúd, Patrik	Jn 15,12-17	4Móz 5
18 Csütörtök	Sándor, Ede, Cirill	Jn 15,18-27	4Móz 6,1-21
19 Péntek	József, Bánk, Józsa	Jn 16,1-15	4Móz 6,22-27
20 Szombat	Koppány, Klaudia, Alexandra		Jn 16,16-23a

Kérjétek és megkapjátok, hogy a ti örömeitek teljes legyen. Jn 16,24

21 Vasárnap ☽	Benedek, Bence, Napsugár	Jn 16,23b-28	4Móz 7,42-89
22 Hétfő	Beáta, Izolda, Lea	Jn 16,29-33	4Móz 8
23 Kedd	Emőke, Botond, Ottó	Jn 17,1-5	4Móz 9,1-14
24 Szerda	Gábor, Karina	Jn 17,6-19	4Móz 9,15-23
25 Csütörtök	Irén, Írisz, Csillag	Jn 17,20-26	4Móz 10,1-10
26 Péntek	Emánuel, Larissza, Árpád	Jn 18,1-11	4Móz 10,11-36
27 Szombat ○	Hajnal, Hajnalka, Alpár	Jn 18,12-18	4Móz 11,1-15

Felele néki Jézus: Én nyilván szólottam a világnak. Jn 18,20

28 Virágvasárnap	Gedeon, Johanna, Maja	Jn 18,19-23	4Móz 11,16-35
29 Hétfő	Augusztá, Jónás, Márk	Jn 18,24-27	4Móz 12
30 Kedd	Zalán, Amadé	Jn 18,28-32	4Móz 13
31 Szerda	Árpád, Benő, Benjámín	Jn 18,33-40	4Móz 14,1-25

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

1 Csütörtök	Hugó, Agárd	Jn 19,1-16a	4Móz 14,26-45
2 NAGYPÉNTEK	Áron, Ferenc	Jn 19,16b-30	4Móz 15,1-21
3 Szombat ☾	Buda, Richárd, Keresztély	Jn 19,31-42	4Móz 15,22-41

Elméne Mária Magdaléna, hirdetvén a tanítványoknak, hogy látta az Urat. Jn 20,18

4 V. Húsvét 1.	Csaba, Ambrus, Izidor	Jn 20,1-18	4Móz 16
5 H. Húsvét 2.	Vince, Kocsárd, Irén	Jn 20,19-29	4Móz 17,1-15
6 K. Húsvét 3.	Vilmos, Bíborka, Ruben	Jn 20,30-31	4Móz 17,16-28
7 Szerda	Orsolya, Herman, Armand	Jn 21,1-14	4Móz 18
8 Csütörtök	Dénes, Zselyke	Jn 21,15-19	4Móz 19
9 Péntek	Erhard, Dusán, Döme	Jn 21,20-25	4Móz 20,1-13
10 Szombat	Zsolt	ApCsel 1,1-14	4Móz 20,14-29

Te, Uram, ki mindeneknek szívét ismered, mutasd meg, a kit kiválasztottál. ApCsel 1,24

11 Vasárnap	Leó, Szaniszló, Ilma	ApCsel 1,15-26	4Móz 21,1-9
12 Hétfő ●	Gyula	ApCsel 2,1-13	4Móz 21,10-35
13 Kedd	Ida	ApCsel 2,14-28	4Móz 22
14 Szerda	Tibor, Tiborc	ApCsel 2,29-36	4Móz 23
15 Csütörtök	Emese, Tas, Anasztázia	ApCsel 2,37-47	4Móz 24
16 Péntek	Csongor, Bernadett	ApCsel 3,1-10	4Móz 25
17 Szombat	Klára, Rudolf, Izidóra	ApCsel 3,11-26	4Móz 26

Ez ama kő, melyet ti építők megvetettetek, mely lett a szegületnek fejévé. ApCsel 4,11

18 Vasárnap	Andrea, Ilma, Aladár	ApCsel 4,1-12	4Móz 27,1-11
19 Hétfő	Emma, Kocsárd, Gilda	ApCsel 4,13-22	4Móz 27,12-23
20 Kedd ☽	Tivadar, Odett, Tihamér	ApCsel 4,23-37	4Móz 28,1-15
21 Szerda	Konrád, Zsombor, Anzelm	ApCsel 5,1-11	4Móz 28,16-31
22 Csütörtök	Csilla, Noémi	ApCsel 5,12-16	4Móz 29,1-11
23 Péntek	Béla, Adalbert	ApCsel 5,17-32	4Móz 29,12-39
24 Szombat	György, Györgyi, Debóra	ApCsel 5,33-42	4Móz 30

Nem helyes, hogy mi az Isten ígését elhagyjuk és az asztalok körül szolgáljunk.

ApCsel 6,2

25 Vasárnap	Márk, Márkus, Kevin, Keán	ApCsel 6,1-7	4Móz 31
26 Hétfő	Ervin, Boglárka	ApCsel 6,8-15	4Móz 32
27 Kedd ○	Zita, Gyöngyvér, Pintyő	ApCsel 7,1-16	4Móz 33
28 Szerda	Valéria, Nimród	ApCsel 7,17-43	4Móz 34
29 Csütörtök	Péter, Tihamér, Roberta	ApCsel 7,44-53	4Móz 35,1-8
30 Péntek	Katalin, Kitty, Kata, Zsófia	ApCsel 7,54-60	4Móz 35,9-34

Május

PÜNKÖSD HAVA

1 Szombat Jakab, Fülöp, Amarillisz ApCsel 8,1-8 4Móz 36

A te pénzed veled együtt vesszen el, mivel azt gondoltad, hogy az Istennek ajándéka pénzen megvehető. ApCsel 8,20

2 **Vasárnap** Zsigmond, Zoé, Atanáz ApCsel 8,9-25 Bír 1,1-15
ANYÁK NAPJA

3 Hétfő ☾ Tímea, Irma ApCsel 8,26-40 Bír 1,16-36

4 Kedd Mónika, Flórián ApCsel 9,1-9 Bír 2,1-10

5 Szerda Irén, Györgyi, Adrián ApCsel 9,10-19a Bír 2,11-23

6 Csütörtök Ivett, Frida, Tamara, Judit ApCsel 9,19b-30 Bír 3,1-6

7 Péntek Gizella, Bendegúz, Gusztáv ApCsel 9,31-43 Bír 3,7-11

8 Szombat Mihály, Győző ApCsel 10,1-16 Bír 3,12-31

A miket az Isten megtisztított, te ne mondd tisztátalanoknak. ApCsel 10,15

9 **Vasárnap** Gergely, Gerő, Katinka ApCsel 10,17-23a Bír 4,1-16

10 Hétfő Ármín, Pálma, Mira ApCsel 10,23b-48 Bír 4,17-24

11 Kedd ● Albert, Imola, Ferenc ApCsel 11,1-18 Bír 5

12 Szerda Pongrácz, György ApCsel 11,19-26 Bír 6,1-11

13 **Csütörtök** Szervác, Imola ApCsel 11,27-30 Bír 6,11-24

MENNYBEMENETEL

14 Péntek Bonifác ApCsel 12,1-5 Bír 6,25-32

15 Szombat Zsófia, Denissza, Izsák ApCsel 12,6-19 Bír 6,33-40

Az Istennek ígéje pedig növekedik és terjed vala. ApCsel 12,24

16 **Vasárnap** Mózes, Botond ApCsel 12,20-25 Bír 7,1-8

17 Hétfő Andor, Ede, Paszkál ApCsel 13,1-12 Bír 7,9-14

18 Kedd Erik, Alexandra, Szandra ApCsel 13,13-22 Bír 7,15-25

19 Szerda ☽ Ivó, Iván, Milán, Buda ApCsel 13,23-37 Bír 8,1-12

20 Csütörtök Bernát, Hanna, Felícia ApCsel 13,38-52 Bír 8,13-23

21 Péntek Konstantin, András ApCsel 14,1-7 Bír 8,24-35

22 Szombat Júlia, Rita, Emil ApCsel 14,8-20 Bír 9,1-6

Sok háborúságon által kell nekünk az Isten országába bemennünk. ApCsel 14,22

23 **V. Pünkösöd 1.** Vilmos, Dezső, Renáta ApCsel 14,21-28 Bír 9,7-21

A MAGYAR REFORMÁTUS EGYSÉG NAPJA

24 **H. Pünkösöd 2.** Eszter, Eliza, Vanessa ApCsel 15,1-5 Bír 9,22-49

25 **K. Pünkösöd 3.** Orbán ApCsel 15,6-11 Bír 9,50-57

26 Szerda ☼ Fülöp, Evelin ApCsel 15,12-21 Bír 10,1-5

27 Csütörtök Hella, Elbárt ApCsel 15,22-35 Bír 10,6-18

28 Péntek Csanád, Emil, Vilmos ApCsel 15,36-41 Bír 11,1-11

29 Szombat Magdolna, Magda, Léna ApCsel 16,1-5 Bír 11,12-28

A gyülekezetek erősödének a hitben, és gyarapodának számban naponként. ApCsel 16,5

30 **Szentháromság-vasárnap** Janka, Zsanett, Nándor ApCsel 16,6-10 Bír 11,29-40

31 Hétfő Angéla, Angyalka ApCsel 16,11-40 Bír 12

Június

SZENT IVÁN HAVA

1 Kedd	Tünde, Csenge, Kund	ApCsel 17,1-9	Bír 13
2 Szerda ☾	Kármén, Anita	ApCsel 17,10-15	Bír 14,1-9
3 Csütörtök	Klotild, Kevin, Cecília	ApCsel 17,16-21	Bír 14,10-20
4 Péntek	Bulcsú, Kerény, Kerubin	ApCsel 17,22-34	Bír 15,1-8
5 Szombat	Ferdinánd, Kund, Fatime	ApCsel 18,1-17	Bír 15,9-20

Ismét megjövök hozzátok, ha Isten akarja. ApCsel 18,21

6 Vasárnap	Norbert, János, Cintia	ApCsel 18,18-23	Bír 16,1-21
7 Hétfő	Róbert, Roberta, Arianna	ApCsel 18,24-28	Bír 16,22-31
8 Kedd	Medárd, Zaránd, Helga	ApCsel 19,1-7	Bír 17
9 Szerda	Félix, Annabella, Előd	ApCsel 19,8-22	Bír 18,1-10
10 Csütörtök ●	Margit, Gréta	ApCsel 19,23-40	Bír 18,11-31
11 Péntek	Barnabás, Barna	ApCsel 20,1-6	Bír 19,1-10
12 Szombat	Villő, Józsa, Sebők, Adelaida	ApCsel 20,7-12	Bír 19,11-30

Ne háborogjatok; mert a lelke benne van. ApCsel 20,10

13 Vasárnap	Antal, Anett, Tóbiás	ApCsel 20,13-16	Bír 20,1-28
14 Hétfő	Vazul, Herta	ApCsel 20,17-38	Bír 20,29-48
15 Kedd	Jolán, Zója, Vid, Viola	ApCsel 21,1-16	Bír 21
16 Szerda	Jusztin, Jusztina, Arany	ApCsel 21,17-26	Préd 1,1-11
17 Csütörtök	Laura, Alida, Alina, Adolf	ApCsel 21,27-40	Préd 1,12-18
18 Péntek ☽	Arnold, Levente, Doloróza	ApCsel 22,1-21	Préd 2,1-11
19 Szombat	Gyárfás	ApCsel 22,22-30	Préd 2,12-26

Ha lélek szólott néki, vagy angyal, ne tusakodjunk Isten ellen. ApCsel 23,9

20 Vasárnap	Rafael, Dina, Keve	ApCsel 23,1-11	Préd 3,1-8
21 Hétfő	Alajos, Leila	ApCsel 23,12-22	Préd 3,9-22
22 Kedd	Bóbita, Paulina	ApCsel 23,23-35	Préd 4,1-6
23 Szerda	Zoltán, Édua, Jázmin	ApCsel 24,1-9	Préd 4,7-12
24 Csütörtök ○	Iván, János	ApCsel 24,10-21	Préd 4,13-16
25 Péntek	Vilmos, Maxim, Vilma	ApCsel 24,22-27	Préd 4,17-5,8
26 Szombat	János, Pál, Iringó	ApCsel 25,1-5	Préd 5,9-19

Ha vétkes vagyok és valami halálra méltót cselekedtem, nem vonakodom a haláltól. ApCsel 25,11

27 Vasárnap	László, Sámson	ApCsel 25,6-12	Préd 6
28 Hétfő	Irén, Iréneusz, Levente	ApCsel 25,13-27	Préd 7
29 Kedd	Péter, Pál, Emőke, Petra, Ivett	ApCsel 26,1-23	Préd 8
30 Szerda	Pál, Tihamér	ApCsel 26,24-32	Préd 9,1-12

Feljegyzések _____

- június 4.
– A trianoni diktátum
gyásznapja
- június 4.
– Az erőszak
gyermekáldozatainak
világnapja
- június 5.
– Környezetvédelmi
világnap
- június 8.
– Az óceánok
világnapja
- június 14.
– Vértanúk világnapja
- június 16.
– Apák napja
- június 21.
– A zene világnapja
- június 26.
– Kábítószer-ellenes
világnap
- június 29.
– A magyar szabadság
napja

*A hazaszeretet ott kezdődik,
amikor egymást szeretik azok,
akik egy hazában élnek.*

WASS ALBERT

Július

SZENT JAKAB HAVA

1 Csütörtök ☾	Annamária, Renáta, Tihamér	ApCsel 27,1-8	Préd 9,13-18
2 Péntek	Ottó, Ottokár	ApCsel 27,9-26	Préd 10
3 Szombat	Kornél, Soma, Tamás	ApCsel 27,27-44	Préd 11,1-8

Egyebek is, kik betegek valának a szigeten, ő hozzá jövének és meggyógyulának.

ApCsel 28,9

4 Vasárnap	Berta, Ulrik, Babett	ApCsel 28,1-10	Préd 11,9-10
5 Hétfő	Emese, Sarolta, Liza	ApCsel 28,11-15	Préd 12,1-8
6 Kedd	Csaba, Melitta, Ézsaiás	ApCsel 28,16-31	Préd 12,9-14
7 Szerda	Apollónia, Apolka, Cirill	1Kir 1,1-37	Mk 1,1-8
8 Csütörtök	Teréz, Ellák, Edgár, Kilián	1Kir 1,38-53	Mk 1,9-11
9 Péntek	Lukrécia, Marina, Vera	1Kir 2,1-25	Mk 1,12-15
10 Szombat ●	Amália, Alma, Melina	1Kir 2,26-46	Mk 1,16-20

Kérj, a mit akarsz, hogy adjak néked. 1Kir 3,5

11 Vasárnap	Lili, Lilla, Nóra, Nella	1Kir 3	Mk 1,21-28
12 Hétfő	Izabella, Dalma, Eleonóra	1Kir 4	Mk 1,29-31
13 Kedd	Jenő, Henrik	1Kir 5	Mk 1,32-39
14 Szerda	Örs, Stella, Kamill	1Kir 6	Mk 1,40-45
15 Csütörtök	Jolán, Henrik, Roland, Örkény	1Kir 7,1-22	Mk 2,1-12
16 Péntek	Valter, Enikő, Irma	1Kir 7,23-51	Mk 2,13-17
17 Szombat ☽	Endre, Elek, András	1Kir 8,1-21	Mk 2,18-22

De tekints a te szolgád imádságára és könyörgésére, óh Uram, én Istenem, hogy meghalljad a dicséretet és az imádságot. 1Kir 8,28

18 Vasárnap	Frigyes, Kamill, Cecília	1Kir 8,22-53	Mk 2,23-28
19 Hétfő	Emília, Esztella, Rubinka	1Kir 8,54-66	Mk 3,1-6
20 Kedd	Illés, Éliás, Margaréta	1Kir 9	Mk 3,7-12
21 Szerda	Dániel, Daniella, Léna	1Kir 10	Mk 3,13-21
22 Csütörtök	Magdolna, Magda, Mária	1Kir 11,1-25	Mk 3,22-30
23 Péntek	Lenke, Brigitta	1Kir 11,26-43	Mk 3,31-35
24 Szombat ○	Kinga, Kincső, Csenge	1Kir 12,1-19	Mk 4,1-20

Fel ne menjetek, és ne hadakozzatok a ti atyátokfiai ellen, az Izráel ellen.

1Kir 12,24

25 Vasárnap	Kristóf, Jakab	1Kir 12,20-33	Mk 4,21-25
26 Hétfő	Anna, Anikó, Panna, Anett	1Kir 13	Mk 4,26-29
27 Kedd	Olga, Liliána, Györk, Natália	1Kir 14	Mk 4,30-34
28 Szerda	Szabolcs, Alina, Ince, Adina	1Kir 15,1-15	Mk 4,35-41
29 Csütörtök	Márta, Flóra, Bea	1Kir 15,16-34	Mk 5,1-20
30 Péntek	Judit, Xénia	1Kir 16,1-14	Mk 5,21-43
31 Szombat ☾	Oszkár, Heléna, Ignác	1Kir 16,15-34	Mk 6,1-6

Augusztus

KISASSZONY HAVA

Ne félj, menj el, cselekedjél a te beszéded szerint. 1Kir 17,13

1 Vasárnap	Boglárka, Boglár, Ete, Kála	1Kir 17	Mk 6,7-13
2 Hétfő	Lehel, Özséb	1Kir 18,1-19	Mk 6,14-29
3 Kedd	Hermína, Kira, Tea	1Kir 18,20-46	Mk 6,30-44
4 Szerda	Domonkos, Dominik, Dominika	1Kir 19,1-8	Mk 6,45-56
5 Csütörtök	Krisztina, Zita, Kriszta	1Kir 19,9-21	Mk 7,1-23
6 Péntek	Berta, Bettina	1Kir 20,1-22	Mk 7,24-30
7 Szombat	Ibolya, Arabella	1Kir 20,23-43	Mk 7,31-37

Isten őrizzen, hogy néked adjam az én atyáimtól maradt örökséget. 1Kir 21,3

8 Vasárnap ●	László, Eszmeralda	1Kir 21,1-16	Mk 8,1-10
9 Hétfő	Emőd, Liliom	1Kir 21,17-29	Mk 8,11-21
10 Kedd	Lőrinc, Bianka, Csilla	1Kir 22,1-28	Mk 8,22-26
11 Szerda	Zsuzsanna, Tiborc, Tibor	1Kir 22,29-40	Mk 8,27-9,1
12 Csütörtök	Klára, Letícia, Diána	1Kir 22,41-54	Mk 9,2-13
13 Péntek	Csongor, Ipoly, Ince	2Kir 1	Mk 9,14-29
14 Szombat	Marcell, Maximilián	2Kir 2	Mk 9,30-41

Nem láttok sem szelet, sem esőt, és mégis e patak megtelik vízzel, hogy ihattok. 2Kir 3,17

15 Vasárnap ☽	Mária, Marina	2Kir 3	Mk 9,42-50
16 Hétfő	Ábrahám, Ábris, Rókus	2Kir 4	Mk 10,1-16
17 Kedd	Jácint, Arika, Réka	2Kir 5	Mk 10,17-31
18 Szerda	Ilona, Ilka	2Kir 6	Mk 10,32-45
19 Csütörtök	Huba, Emília	2Kir 7	Mk 10,46-52
20 Péntek	István, Vajk, Bernát	2Kir 8	Mk 11,1-14

ÁLLAMALAPÍTÁS ÜNNEPE

21 Szombat	Sámuel, Hajna	2Kir 9	Mk 11,15-19
------------	---------------	--------	-------------

Jer velem és lásd meg, mint állok bosszút az Úrért. 2Kir 10,16

22 Vasárnap ○	Menyhért, Mirjam	2Kir 10	Mk 11,20-26
23 Hétfő	Bence, Szidónia, Fülöp, Róza	2Kir 11	Mk 11,27-33
24 Kedd	Bertalan, Jonatán, Aliz	2Kir 12	Mk 12,1-17
25 Szerda	Lajos, Patrícia	2Kir 13	Mk 12,18-27
26 Csütörtök	Endre, Izsó, Tália, Natália	2Kir 14	Mk 12,28-34
27 Péntek	Gáspár, Zoárd, Mónika	2Kir 15	Mk 12,35-44
28 Szombat	Ágoston, Mózes	2Kir 16	Mk 13,1-20

Csak az Urat tiszteljétek, őt imádjátok és néki áldozzatok. 2Kir 17,36

29 Vasárnap	Beatrix, Erna, Szabina	2Kir 17	Mk 13,21-37
-------------	------------------------	---------	-------------

ÚJ KENYÉR ÜNNEPE

30 Hétfő ☾	Róza, Rózsa, Félix	2Kir 18	Mk 14,1-11
31 Kedd	Erika, Bella, Hanga	2Kir 19	Mk 14,12-25

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

1 Szerda	Egyed, Egon, Tamara	2Kir 20	Mk 14,26-42
2 Csütörtök	Rebeka, Töhötöm, Dorina	2Kir 21	Mk 14,43-52
3 Péntek	Hilda, Szende	2Kir 22	Mk 14,53-65
4 Szombat	Rozália, Róza, Ida	2Kir 23	Mk 14,66-72

Bizony, ez az ember Isten Fia vala! Mk15,39

5 Vasárnap	Viktor, Lőrinc, Ofélia	2Kir 24	Mk 15,1-19
6 Hétfő	Ida, Zakariás, Beáta	2Kir 25	Mk 15,20-32
7 Kedd ●	Regina, Ivor	Ez 1	Mk 15,33-41
8 Szerda	Mária, Adrienn	Ez 2,1-3,3	Mk 15,42-47
9 Csütörtök	Ádám, Péter	Ez 3,4-27	Mk 16,1-8
10 Péntek	Hunor, Nikolett, Nikolett	Ez 4	Mk 16,9-20
11 Szombat	Teodóra, Igor, Radakund	Ez 5	Gal 1,1-5

Hadd tudják meg, hogy én vagyok az Úr! Ez 6,14

12 Vasárnap	Mária, Guidó, Irma	Ez 6	Gal 1,6-9
13 Hétfő ☽	Kornél, Ludovika	Ez 7	Gal 1,10-24
14 Kedd	Szeréna, Roxána	Ez 8	Gal 2,1-10
15 Szerda	Enikő, Melitta	Ez 9	Gal 2,11-14
16 Csütörtök	Edit, Ditta, Ciprián	Ez 10	Gal 2,15-21
17 Péntek	Zsófia, Hildegárd, Róbert	Ez 11	Gal 3,1-5
18 Szombat	Diána	Ez 12	Gal 3,6-18

Elálatták az én népemet, mondván: béke! holott nincsen béke. Ez 13,10

19 Vasárnap	Vilma, Hajnalka	Ez 13	Gal 3,19-29
20 Hétfő ○	Friderika	Ez 14	Gal 4,1-7
21 Kedd	Máté, Mirella, Jónás	Ez 15	Gal 4,8-11
22 Szerda	Móric, Mór	Ez 16,1-34	Gal 4,12-20
23 Csütörtök	Áldó, Tekla, Lina, Líviusz	Ez 16,35-63	Gal 4,21-31
24 Péntek	Gellért, Mercédesz, Gerda	Ez 17	Gal 5,1-6
25 Szombat	Kleofás, Kende, Eufrozina	Ez 18	Gal 5,7-15

És lőnek néki erős vesszei, uralkodók pálcáinak valók, és nagy vala magassága a sűrűség között. Ez 19,11

26 Vasárnap	Jusztina, Kozma	Ez 19	Gal 5,16-26
27 Hétfő	Adalbert, Albert	Ez 20,1-31	Gal 6,1-10
28 Kedd	Vencel, Salamon	Ez 20,32-44	Gal 6,11-18
29 Szerda ☾	Mihály, Opál, Rafael	Ez 21,1-22	Kol 1,1-8
30 Csütörtök	Jeromos, Médea, Hunor	Ez 21,23-37	Kol 1,9-23

Feljegyzések _____

- szeptember 5.
– Jótékonyági világnap
- szeptember 8.
– Az írástudatlanság elleni küzdelem nemzetközi napja
- szeptember 11.
– World Trade Center elleni támadás áldozatainak emléknapja
- szeptember 15.
– A mozdonyvezetők nemzetközi napja
- szeptember 15.
– A demokrácia nemzetközi napja
- szeptember 16.
– Az ózón világnapja
- szeptember 18.
– Az elsősegélynyújtás világnapja
- szeptember 20.
– Európai kultúra napja
- szeptember 20.
– A gyermekek világnapja
- szeptember 21.
– ENSZ békenap
- szeptember 21.
– A hála világnapja

*Veszve csak azon nemzet lehet,
a mely lemondott önmagáról.*

KOSSUTH LAJOS

Október

MINDENSZENT HAVA

1 Péntek	Malvin, Malvina, Teréz	Ez 22	Kol 1,24-29
2 Szombat	Petra, Örs	Ez 23	Kol 2,1-7

Azon a napon, a ki megmenekült, eljő hozzád, hogy hírt mondjon néked. Ez 24,26

3 Vasárnap	Helga, Jozefa	Ez 24	Kol 2,8-15
4 Hétfő	Ferenc, Edvin, Damarisz	Ez 25	Kol 2,16-23
5 Kedd	Attila, Aurél, Etele	Ez 26	Kol 3,1-11
6 Szerda ●	Brúnó, Renáta, Kadosa	Ez 27	Kol 3,12-17

NEMZETI GYÁSZNAP

7 Csütörtök	Amália, Bekény	Ez 28	Kol 3,18-4,1
8 Péntek	Koppány, Etelka, Magor	Ez 29	Kol 4,2-6
9 Szombat	Dénes, János, Denisz	Ez 30	Kol 4,7-18

Kihez vagy hasonló a te nagyságodban? Ez 31,2

10 Vasárnap	Gedeon, Bendegúz, Ferenc	Ez 31	1Thessz 1
11 Hétfő	Brigitta, Gitta, Etel	Ez 32	1Thessz 2,1-12
12 Kedd	Miksa, Rezső, Edvin	Ez 33	1Thessz 2,13-16
13 Szerda ☽	Kálmán, Edgár, Ede, Eduárd	Ez 34	1Thessz 2,17-20
14 Csütörtök	Helén, Heléna, Livia	Ez 35	1Thessz 3,1-8
15 Péntek	Teréz, Terézia, Aranka	Ez 36	1Thessz 3,9-13
16 Szombat	Gál, Aurélia	Ez 37	1Thessz 4,1-8

Féltő szerelmemben, búsulásom tüzeiben szólok. Ez 38,19

17 Vasárnap	Hedvig, Hédi, Szilamér	Ez 38	1Thessz 4,9-12
18 Hétfő	Lukács, Jusstusz	Ez 39	1Thessz 4,13-18
19 Kedd	Nándor	Ez 40	1Thessz 5,1-11
20 Szerda ○	Irén, Iringó, Vendel	Ez 41	1Thessz 5,12-28
21 Csütörtök	Orsolya, Orsika, Zsolt	Ez 42	2Thessz 1
22 Péntek	Előd, Korina	Ez 43	2Thessz 2,1-12
23 Szombat	Gyöngyi, Gyöngyvér	Ez 44	2Thessz 2,13-17

NEMZETI ÜNNEP

Cselekedjetek törvény szerint és igazságot. Ez 45,9

24 Vasárnap	Salamon, Ruben, Antal	Ez 45	2Thessz 3,1-5
25 Hétfő	Blanka, Bianka, Mór	Ez 46	2Thessz 3,6-18
26 Kedd	Dömötör, Amanda, Armand	Ez 47	1Tim 1,1-11
27 Szerda	Szabina, Szabrina	Ez 48	1Tim 1,12-20
28 Csütörtök ☾	Simon, Szimonetta, Taddeus	Zsolt 73	1Tim 2,1-7
29 Péntek	Melinda, Nárcisz, Özike	Zsolt 74	1Tim 2,8-15
30 Szombat	Alfonz, Kolos, Zenóbia	Zsolt 75	1Tim 3,1-7

Ragyogó vagy te, felségesebb, mint a zsákmányadó hegyek. Zsolt 76,5

31 Vasárnap	Farkas, Cseke	Zsolt 76	1Tim 3,8-13
-------------	---------------	----------	-------------

REFORMÁCIÓ EMLÉKÜNNEPE

November

SZENT ANDRÁS HAVA

1 Hétfő	Itala, Marianna	Zsolt 77	1Tim 3,14-16
2 Kedd	Vitéz, Achilles	Zsolt 78,1-51	1Tim 4,1-5
3 Szerda	Győző, Hubert, Márton, Ilka	Zsolt 78,52-72	1Tim 4,6-11
4 Csütörtök ●	Károly, Karola	Zsolt 79	1Tim 4,12-5,2
5 Péntek	Imre, Tétény, Zakariás	Zsolt 80	1Tim 5,3-16
6 Szombat	Lénárd, Énók	Zsolt 81	1Tim 5,17-25

Kelj fel, oh Isten, ítélj meg a földet, mert néked jutnak örökségül minden népek.

Zsolt 82,8

7 Vasárnap	Rezső, Csenger	Zsolt 82	1Tim 6, 1-10
8 Hétfő	Zsombor, Lehel	Zsolt 83	1Tim 6,11-16
9 Kedd	Tivadar, Szibilla	Zsolt 84	1Tim 6,17-21
10 Szerda	Réka, Ariel	Zsolt 85	2Tim 1,1-7
11 Csütörtök ☽	Márton, Martin, Tódor	Zsolt 86	2Tim 1,8-14
12 Péntek	Aba, Jónás, Renátó	Zsolt 87	2Tim 1,15-18
13 Szombat	Szilvia, Szaniszló	Zsolt 88	2Tim 2,1-13

Atyám vagy te; én Istenem és szabadításom kösziklája! Zsolt 89,27

14 Vasárnap	Aliz, Klementina, Huba	Zsolt 89	2Tim 2,14-18
15 Hétfő	Albert, Lipót	Zsolt 90	2Tim 2,19-26
16 Kedd	Ödön, Edmond, Margit	Zsolt 91	2Tim 3,1-9
17 Szerda	Hortenzia, Gergő, Salomé	Zsolt 92	2Tim 3,10-17
18 Csütörtök	Jenő	Zsolt 93	2Tim 4,1-5
19 Péntek ⊗	Erzsébet, Zsóka	Zsolt 94	2Tim 4,6-8
20 Szombat	Jolán, Zsolt, Ödön	Zsolt 95	2Tim 4,9-22

Hajoljatok meg az Úr előtt szent ékességben; rettegjen előtte az egész föld!

Zsolt 96,9

21 Vasárnap	Olivér	Zsolt 96	Jak 1,1-8
22 Hétfő	Cecília, Filemon	Zsolt 97	Jak 1,9-18
23 Kedd	Kelemen, Klementina	Zsolt 98	Jak 1,19-27
24 Szerda	Emma, Flóra	Zsolt 99	Jak 2,1-13
25 Csütörtök	Katalin, Katinka, Liza	Zsolt 100	Jak 2,14-26
26 Péntek	Virág, Áldó	Zsolt 101	Jak 3,1-12
27 Szombat ☾	Elemér, Virgil, Virgínia	Zsolt 102	Jak 3,13-18

Igazságot cselekszik az Úr, és ítéletet minden elnyomottal. Zsolt 103,6

28 Advent 1. vasárnapja	Jakab, Stefánia	Zsolt 103	Jak 4,1-6
29 Hétfő	Ilma, Taksony	Zsolt 104	Jak 4,7-10
30 Kedd	András, Andor, Dormand	Zsolt 105	Jak 4,11-12

Feljegyzések _____

- november 5.
– Európai
kereskedelmi nap
- november 9.
– A berlini fal leomlá-
sának évfordulója
- november 10.
– A tudomány
világnapja a békéért és
a fejlődésért
- november 14.
– Diabétesz világnapja
- november 15.
– Dohányzásmentes
világnap
- november 16.
– A tolerancia
nemzetközi napja
- november 19.
– Nemzetközi férfinap
- november 20.
– A gyermekek
jogainak világnapja
- november 21.
– A televíziózás
nemzetközi napja
- november 21.
– Halászati világnap
- november 27.
– A Nobel-díj
alapításának
emléknapja

*Mintha nem őstől származnál, légy tetteid által
Őse családodnak, s a haza áldani fog.*

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

December

KARÁCSONY HAVA

1 Szerda	Blanka, Elza	Zsolt 106	Jak 4,13-17
2 Csütörtök	Melinda, Vivien	Náh 1	Jak 5,1-6
3 Péntek	Ferenc, Olívia, Atala	Náh 2	Jak 5,7-12
4 Szombat	● Borbála, Barbara, Boróka	Náh 3	Jak 5,13-20

Noha most nem látjátok, de hisztek benne, kibeszélhetetlen és dicsőült örömmel örvendeztek. 1Pt 1,8

5 Advent 2. vasárnapja	Vilma, Csaba	1Pt 1,1-9	Énekek 1
6 Hétfő	Miklós, Gyopár	1Pt 1,10-12	Énekek 2
7 Kedd	Ambrus, Ambrózia	1Pt 1,13-21	Énekek 3
8 Szerda	Mária, Márta, Rege	1Pt 1,22-25	Énekek 4,1-5,1
9 Csütörtök	Natália, Natasa	1Pt 2,1-12	Énekek 5,2-16
10 Péntek	Judit, Loretta	1Pt 2,13-17	Énekek 6
11 Szombat	☽ Árpád	1Pt 2,18-25	Énekek 7

Végezetre mindnyájan legyetek egyértelműek, rokonérzelműek, atyafiszeretők, irgalmasak, kegyesek. 1Pt 3,8

12 Advent 3. vasárnapja	Gabriella, Johanna	1Pt 3,1-7	Énekek 8
13 Hétfő	Luca, Otília	1Pt 3,8-17	Zof 1
14 Kedd	Szilárd, Szilárda	1Pt 3,18-22	Zof 2
15 Szerda	Valér, Detre	1Pt 4,1-11	Zof 3,1-8
16 Csütörtök	Etelka, Aletta	1Pt 4,12-19	Zof 3,9-20
17 Péntek	Lázár, Olimpia	1Pt 5	5Móz 1,1-18
18 Szombat	Augusztá	2Pt 1,1-11	5Móz 1,19-46

A Szent Lélektől indítatva szólottak az Istennek szent emberei. 2Pt 1,21

19 Advent 4. vasárnapja	Viola, Violetta	2Pt 1,12-21	5Móz 2,1-25
Zsolt 89			
20 Hétfő	○ Teofil, Apor, Nemere	2Pt 2	5Móz 2,26-37
21 Kedd	Tamás	2Pt 3,1-7	5Móz 3,1-22
22 Szerda	Anikó, Zénó, Tifani	2Pt 3,8-13	5Móz 3,23-29
23 Csütörtök	Viktória, Niké	2Pt 3,14-18	5Móz 4,1-40
24 Péntek	Ádám, Éva	Mt 1,1-17	5Móz 4,41-49
25 Sz. Karácsony 1.	Eugénia, Noel	Mt 1,18-25	5Móz 5,1-21

És mikor meglátták a csillagot, igen nagy örömmel örvendezének. Mt 2,10

26 V. Karácsony 2.	István	Mt 2,1-12	5Móz 5,22-33
27 H. Karácsony 3. ☾	János	Mt 2,13-15	5Móz 6,1-9
28 Kedd	Kamilla, Apor	Mt 2,16-23	5Móz 6,10-19
29 Szerda	Tamás, Tamara	Mt 3,1-12	5Móz 6,20-25
30 Csütörtök	Annamária, Dávid, Zoárd	Mt 3,13-17	5Móz 7
31 Péntek	Óév, Szilveszter	Mt 4,1-11	5Móz 8

Mozgó ünnepeink

Év	Böjtfő	Húsvét	Mennybe- menetel	Pünkösöd	Advent első vasárnapja
2021	febr. 21	ápr. 4	máj. 13	máj. 23	nov. 28
2022	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2023	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2024	febr. 18	márc. 31	máj. 9	máj. 19	dec. 1
2025	márc. 9	ápr. 20	máj. 29	jún. 8	nov. 30
2026	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2027	febr. 14	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2028	márc. 5	ápr. 16	máj. 25	jún. 4	dec. 3
2029	febr. 18	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2030	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2031	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2032	febr. 15	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2033	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2034	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2035	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2036	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2037	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2038	márc. 14	ápr. 25	jún. 3	jún. 13	nov. 28
2039	febr. 27	ápr. 10	máj. 19	máj. 29	nov. 27
2040	febr. 19	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2041	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2042	febr. 23	ápr. 6	máj. 15	máj. 25	nov. 30
2043	febr. 15	márc. 29	máj. 7	máj. 17	nov. 29
2044	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2045	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2046	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2047	márc. 3	ápr. 14	máj. 23	jún. 2	dec. 1

Pollennaptár

Név	Allergenitás	Pollenszórás									
		Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szept.	Okt.	
Mogyoró	***										
Éger	***										
Tiszafa	**										
Nyár	***										
Szil	*										
Kóris	***										
Juhar	**										
Fűz	***										
Gyertyán	**										
Tölgy	*										
Platán	***										
Bükk	*										
Pázsitfű	****										
Lórom	***										
Útifű	***										
Csalán	*										
Libatop	***										
Üröm	****										
Parlagfű	****										

Horgásznaptár

	Kiváló esély
	Jó esély

Hónap	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Január																															
Február																															
Március																															
Április																															
Május																															
Június																															
Július																															
Augusztus																															
Szeptember																															
Október																															
November																															
December																															

Változó világunk

A 2020. esztendőt nagy valószínűséggel úgy fogják emlegetni, mint a 21. század kezdetét, amiként a 20. századot is az első világháború kitörésétől számították. Teljesen világos immár, hogy a koronavírus megjelenésével egy más világ kezdődik. Nem tudjuk mi fog következni, de világszinten a szabadságjogok korlátozása, az Egyház ellen indított lejáratási kampányok, a globalista és nemzeti szemléletek ütközése, a BLM és LMBTQ mozgalmak jól jelzik az irányt. Azt hiszem, valamelyes biztonságérzetet ad a magyar kormány működése, a Nemzeti Együttműködés keretén belül pedig az egyházaknak nyújtott, korábban soha nem látott mértékű támogatás.

Ugyanezen szemszögből a Szín- és Filmművészeti Egyetem ellenállása is besorolható a világszintű liberális mozgalmakba. Az egyetemi ifjúság csatlakozott a FreeSZFE ellenálláshoz: a debreceniek, a szegediek, a pécsiek, de a kaposvári, kolozsvári és marosvásárhelyi diákok is. Csodálkozva látjuk, hogy a fiatalabb generációk nem bíznak és nem hisznek a NER-ben.

Még pályán vagyunk azon nemzedék tagjai, akik átéltek és túléltek egy totalitárius rendszert, és Isten kegyelméből összeomlani is láttuk. Amikor eszmélni kezdtünk, mi magunk is tiltakoztunk és lázadtunk a magunk módján. Az akkori rendszernek nem tetsző ideológiákat fogadtunk be, melyekről sokkal később derült ki számunkra, hogy egyenesen károsak. Felnéztünk a szabadgon-

dolkodó 68-as nemzedékre, és most szörnyülködünk egyik vezéralakján, Cohn-Benditen. Lélekben azonosultunk a woodstocki szabadságérzéssel, és most tiltakozunk a szabados szerelem és a drogliberalizáció ellen. Élettapasztalatok híján meg sem láttuk a fiatalok lázadására és szabadságvágyára ráépülő sötét árnyakat. A „diktatúra” ellen lázadó ifjak sem láthatnak be a „színfalak” mögé, hogy stílszerűek maradjunk, és elképzelhető, hogy többségük restelkedni fog utólag mai hevületéért. Mindenesetre adjunk hálát Istennek azért, hogy békében felnőhetett egy olyan nemzedék, amelynek fogalma sincs arról, hogy mi az a diktatúra.

Olyan társadalomlélektani pillanat közeledik (vagy már el is érkezett), amikor nem hisznek a politikában, a NER-ben, a nemzetek Európájában, amikor már nem fontos nekik a magyar identitás, de elfogadják a BLM-t, az LMBTQ-t, a nemzeti identitásnélküliséget, bármit, ami a fennálló rendszernek ellene mond.

Ebben a környezetben ott van az Egyház ügye. A fiatalok már nem tiltakoznak militáns módon ellene, mint az ezredforduló idején, sőt a templomot belülről nem ismerő szülők egyházi bölcsődébe, óvodába, iskolába és egyetemre adják gyermeküket. Mert az általános bizalmi válságban a bizalom egy részét megkapja az Egyház. Nekünk ezzel kell sáfárkodni.

Éppen ezért az Egyház nem lehet más, csak az, ami: az evangélium hirdetője. Nem lehet rendszerek és pártok kiszolgálója, nem lehet kirekesztően kegyes és nem lehet magába forduló, a templom falai közé elrejtőző sem. Szólni kell az egyházat elkerülőkhöz, a fenntartást nem vállalókhoz, a „liberálisokhoz”, mindekhez. Feltétel nélkül kell nyitottnak és hitelesnek lenni. Egyháznak!

FORRÓ LÁSZLÓ
egyházkerületi főjegyző

EGYHÁZUNK

A Temesvári Új Ezredév Református Központ

A temesvári reformátusságban 1989 utolsó hónapjaiban merült fel majdnem száz év után komolyabban a templomépítés gondolata. A Tőkés László ügyével szolidaritást vállaló egyháztagek, akik lelkipásztoruk vezetésével ellenálltak a kommunista szolgálatba szegődött püspöki önkénynek, egyszerre maguk mögött érezték nemcsak a reformátusok és a magyarok, hanem a város román ajkú többségének és többi felekezeteinek a támogatását.

A szimpátiatüntetés diktatúraellenes népfelkeléssé nőtt, a Kondukátor megbukott, a város föllélegzett s szárnyra keltek a református álmok is.

A hívek **templomot** akartak, fehérét, **tornyosat**, amelyet mindig szerettek volna, de a mostoha történelmi körülmények között mindaddig nem építhettek meg. Templomot, amely úgy állít jelt a forradalomnak, hogy eközben a jövőt szolgálja s alkalmazkodik a református hagyományokhoz, melyek értelmében a templom körül egyéb intézmények is helyet kapnak.

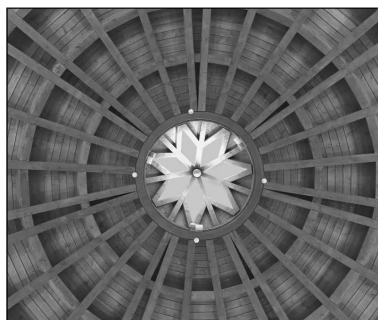

Templom, tornyokkal a Bega túlsó oldaláról

1996-ban az akkori városvezetés telket adományozott az egyháznak. Makovecz Imre világhírű építész elkészítette a szimmetrikus épületegyüttes látványterveit. 1999 tavaszán Gazda István lelkipásztor és Makkai Zoltán főgondnok vezetésével megalakult az Új Ezredév Egyházközség, amelynek Presbitériuma fölvállalta ennek a nagyszabású tervnek az megvalósítását. A hívek egy emberként álltak a kezdeményezés mögé. Munkával, adományokkal és sok-sok imádsággal szolgálták közös ügyünket. Ugyanezt tették más vallású testvéreink is. Az építkezés műszaki megvalósításában, a tervezésben és a munka felügyeletében Dr. Földváry Attila, Boros József, Nagy-György Tamás, Karda Szilárd egyetemi tanárok és építőmérnökök voltak segítségünkre. A mintegy 70, kivitelezésben részt vevő cég közül a brassói székhelyű Metal Hammer Bau-t emelném ki, mely Tímár Attila vezetésével szakszerűen oldotta meg koránt sem egyszerű feladatát.

Sok lehetséges eszközt megragadtunk, például képzőművészeti aukciókat is szervez-

tünk. Felkérésünkre a művészek – magyarok és románok egyaránt – alkotásaikat kínálták fel, hogy azokat árverésen értékesítve építkezésünk hasznára fordíthassuk. A látványilag és rendeltetését tekintve is rendkívüli épületegyüttes mögé sokan fölzárkóztak. Olyan szolidaritás alakult ki, mely meghaladta a felekezeti és nyelvi korlátokat.

Amikor elkezdtek az építkezést, ma már felnőtt, akkor három-négy éves kisgyermekek szavaltak szabadtéri istentiszteleteinken. Az első kapavágásra 1999. november 3-án került sor. Főként az első Orbán-kormány támogatásával többnyire elkészítettük az épülettetek alapjait, illetve egyik szállásépületünket sikerült félkész formában tető alá hoznunk. 2013-ban HU-RO határon átvelő EU-s pályázatot nyertünk, amelyből a másik szállásépületünket fejeztük be. Ennek felavatása 2014. június 28-án történt meg.

2017 nyarától újabb lendületet nyert az építkezés. Határon átnyúló (RO-RS) egyházzenei tematikájú EU-s pályázatot sikerült megnyernünk a Szórvány Alapítvány közreműködésével. Ebből sikerült felépítenünk a kamarakonzert-épületünket, amelyet 2019. május 26-án avattunk.

Ezzel egyidőben a Magyar Kormány is segítségünkre sietett: 2017 decemberében és a következő év tavaszán is jelentős összegű támogatást nyújtott. Ebből először a HU-RO-s pályázatból elkészült ökumenikus

Templomavató ünnepély 2019. december 5-én

szárny alagsorában tudtuk megvalósítani régi álmunkat, a Magyar Klubot, majd a már régen tető alatt álló szállásház szobáit falakkal elválasztani, készen munkálni, felszerelni és bebútorozni. Ebben az épületszárnyban nyolc vendégszobát alakítottunk ki a már meglévő öt mellé.

A kormánytámogatás oroszlánrészét a TEMPLOM, mint a Központ fő elemének felépítésére fordítottuk. Ezt a két 40 méter magas toronnyal ékesített épületet sikerült felavatnunk 2019. december 15-én.

Tudatában vagyunk annak, hogy egy gyülekezetet az építkezés – még ha különleges és nemes rendeltetésű is – nem tarthat életben. Igyekezünk tehát élettel megtölteni az istentiszteleti és közösségi teret. Itt, az épülő Központ először elkészült szárnyában 2009-től tartjuk istentiszteleteinket. A Magyar Klubban számos kulturális eseményt bonyolítunk le, zongorával ellátott koncerttermünkben a zenei élet kap otthont, valamint a templomban is, amelynek orgonája tavaly novemberben került átadásra. A templom alagsorában rendezvénytermünk van, amely 120 személy befogadására alkalmas, az előterekben képzőművészeti kiállítások kapnak méltó helyet.

A Központ hiányzó épülettete a konferenciaépület. Ennek még csupán az alapját ástuk ki, de az év végéig el szeretnénk készíteni az alagsor falait és födémjét. Alagsorában magyar étterem fog működni, emeleti szintjén magyar könyvtár, olvasóteremmel. Ígéretünk van arra nézve, hogy a teljes Központ fel-

avatásán megtisztelt jelenlétével a Nemzet Miniszterelnöke, Orbán Viktor. Reméljük, hogy erre 2021 végén, vagy 2022-ben fog sor kerülni.

Most, amikor már több mint 22 év megfeszített munka után az alagút végét is látjuk, büszkén helyeztük el a bejárat fölött Pál apostol szavait, Bethlen Gábor fejedelem vezérigéjét, amely szórványlétünkben számunkra is a bizonyosságot jelenti: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” (Róm 8,31)

GAZDA ISTVÁN
lelkipásztor

Templomkapu

A hegyközkovácsi templom felújítása

Az 1785-ben református templomnak épült istenháza – tudomásunk szerint – első ízben került teljes felújításra, úgy hogy az alapoktól, fel a toronycsillagig minden megújulhatott. A munkálatok így is évekig elhúzódtak, a templomunk gyakorlatilag 16 évig folyamatosan újult. Az évekig húzódó munkálatoknak oka az volt, hogy így tudtuk a szükséges anyagi forrásokat biztosítani, illetve közben parókiát építettünk át, kultúrházat bővítettünk, konyhát építettünk, focipályát aszfaltoztunk és kápolnát építettünk, temetőúttal együtt.

Írásom célja, hogy segítse a templomjavítás előtt álló gyülekezetek tájékozódását.

1. Az alapok megerősítése

A templom eredetileg hét sor cigánytéglára épült, csakúgy mint sok-sok református templom, mely a Türelmi Rendelet (1782) kiadását követően épült. Az idők folyamán a templom egyik sarka megsüllyedt és a templom hátsó fala az alaptól a héjazatig hosszan elrepedt. A repedés vonala igen csúnyán kiütközött, ugyanis a karzatot világító egyik ablak kerete is hosszan hasadt, de folytatódagasan a felső díszpárkányzat és a tűzfal is megrepedt. 2003 nyarán közmunkában mindegyik saroknak aláástunk és olyan vasbeton szerkezetet öntöttünk alá, mely akár egy tízemeletes tömbházat is elbírna. A repedésen keresztül begipszelt üvegcsík évekig mutatta, hogy a munka jól sikerült és a süllyedést sikerült megállítani.

2. A tetőszerkezet cseréje

Egyik legnagyobb gondot az jelentette, hogy a tetőszerkezet súlyosan károsodott. Minden nagyobb vihar megbontotta a cserepeket és éveken át a gyülekezet tagjai önerőből cserélték azokat. Volt olyan is, hogy id. Szűcs Gyula kurátor már az otthoni melléképületekről szedett le cserepet és azt talicskában tolta át a templom tetőzetének kijavításához. Eszenyei Béla mérnök egy egész délutánt töltött a templom gerincén, apró papírzászlócskákkal mérve a szélirányt, míg megállapította, hogy a dombra épült templomot a nyugati szél úgy találja, hogy a dombnak ütközve hullámot vet és a szélhullám felfelé ívelő szakasza belekap a cserepekbe. Tanácsát megfogadva a teljes egészében kicserélt gerendázatot úgy készítettük el, hogy a tetőszerkezet egy méterrel alacsonyabb lett. Így a szél már nem alákap a cserepeknek, hanem a szélhullám lefelé ívelő szakasza éri a templomot és rászorítja a cserepeket a tetőre. Elmondhatjuk, hogy 2003 óta a templomot egyetlen ízben sem bontotta meg a vihar.

3. Padlózat cseréje és a bútorkész felújítása

A padlózat deszkái elavultak, helyenként elkorhadtak, illetve a talpfák korhadása mentén megsüllyedtek. A padló felbontásakor derült ki, hogy az egész a földre volt fektetve és a nyirkosság alulról kikezdte a deszkákat. Emiatt aztán az egész templomban érződött a dohos szag. A padlózat kicserélése két szakaszban történt. 2015-ben a templomi padokat szakaszonként kihordtuk és egy-egy szakasz alól ásonyomnyi mélységben a földet kihordtuk. A kihordott föld helyére kavicságyat terítettünk és abba helyeztük a nehezen beszerzett tölgyfagerendákat, így akadályozva meg, hogy a földdel érintkezve közvetlenül szívja fel a nyirkosságot.

A gerendákra fektettük a fosznideszka padlózatot, melyet nem festettünk és nem lakkoltunk le, ugyanis a – főleg lakkolt – padló a nedvességet nem engedi elpárologni, hanem oldalt kinyomja a falakra és növeli azok salétromosodását. Érdeemes megfigyelni, hogy ahol gyönyörű lakkolt padló van, ott a falak mind hámlanak.

A bútorkész rendbetételekor komoly kísértést jelentett az, hogy a holland alapítványok éppen Hegyközkovácsiba hozták az igen jó minőségű templomi padokat. A döntést igazából Szűcs Gyula kurátor segítette, azzal a véleménynel, hogy ne hagyjuk az őseink munkáját elveszni és persze a templom belterének egységét megbomlani.

A templom eredeti bútorkészét Antal Lajos igazi mestermunkával újította fel. A munkálatok során a padsorok végeit kellett eltávolítani, ugyanis azok ér-

ték a falat. Az érintkezés miatt – és mert rá is vakoltak – a falból magukba szívták a vizet és elkorhadtak. A padsorokat rövidebbre szabtuk, azok a faltól mintegy 40 centi távolságra vannak. A belső falak mentén mindenütt kavicssal töltött árkot húztunk, immár sem a padlózat szegélye, sem a bútorzat nem kap vizet.

A padokra visszakerültek az eredeti díszek, illetve sok helyen pótolni kellett azokat. A fából faragott motívumok és girlandok aranyozásával sikerült megteremtetni a kontrasztot a sötétbarna padsorok, karzatok, szószek és úrasztala között. Külön említést érdemel, hogy elbontottuk az úrasztala köré később épített fakorlátot és visszakerült az eredeti helyére az egészében restaurált, 1795-ben készült úrasztala.

A padsorok közötti folyósok deszkapadlóját 2018-ban homokágyra helyezett Viastein műkőre cseréltük. Ebben a döntésben az vezérelte a presbitériumot, hogy a homokágy és a műkő fugái lehetővé teszik a párolgást és nem a falakra húzódik ki a salétrom.

A fenti munkák elvégzése után megszűnt a dohos szag a templomban.

4. Fűtésrendszer kiépítése

A templomba előzőleg cserépkályhát rakattunk, majd annak tűzterébe beépítettük a központi fűtést. 2017 óta egész télen kellemes meleg fogadja a gyülekezetet.

5. Salétrommentesítés

Az előzetes salétrommentesítés nem sikerült, ugyanis a tetőszerkezet felújításakor mintegy két méteres magasságban temporral újravakoltuk. Nemcsak nálunk, hanem sok helyen azt tapasztaltuk, hogy az temporos vakolat után 10 évre a templom még csúnyább lett, mint előtte volt, ugyanis a salétrom már nem az alsó 2 méteres szakaszon ütött ki, hanem még fennébb kúszott.

2017 nyarán Debelka Richárd gyülekezetbeli vállalkozó vezetésével majdnem 900 lyukat fúrtak a templom alapjába, majd ezekbe befecskendezték a Silicofob nevezetű anyagot. Ennek lényege az, hogy nem porózussá teszi a vakolatot, hogy a felszívódó víz – elméletileg – elpárologjon, hanem a kifúrt lyukakba fecskendezve, a kapilláris erek mentén a vízzel szétterjed, majd körülbelül egy hónap alatt megköt. Azonkívül, hogy nem engedi a falba felszívódni a vizet, még az alapot is erősíti. Jellemző erre a szerre, hogy amikor a torony északi oldalába fúrtak, nem porzott a téglá, hanem pasztaként spirálba tekeredve jött ki. A silicofobos kezelés után pedig ugyanott besült a fúrógép, mert a téglá üvegszerűen megkeményedett. Ez a munkafázis volt a legkellemetlenebb, mert noha kívülről fúrtak a falba, a silicofob a teljes falat átjárta és három hónapig igen erős benzinszag terjengett a templomban.

6. Vakolat leverése és újvakolás

2017-ben levertük a vakolatot, kívül-belül. Egy esztendőnyi száradás után került sor a templom külső és belső újvakolására, valamint a torony külső vakolására. A hegyközi gyülekezetekben identitásunk erősítése végett egységes színeket használunk, azért hogy messziről felismerhető legyen a hegyközi református templom. Eképpen a mi templomunk is fehér alapon való zöld díszítést kapott, csakúgy mint a hegyközszentmiklósi, vagy hegyközszentimrei templom.

A teljes munkát Debelka Richárd vállalkozó kivitelezte csapatával.

7. Nyílászárók cseréje

Az ajtókat és ablakokat teljes egészében kicseréltük. Kozma Imre vállalkozó ajánlatára a templom ablakaira egy-egy kis villanymotor került és azokat egyenként kapcsolóról lehet nyitni és zárni. Ez a szellőztetés szempontjából volt fontos, hisz a magasán lévő ablakokat addig nem lehetett alkalmatosan használni.

8. Toronylépcső kicserélése

A régi falépcső igencsak elkorhadt, de súlyosan rongálódott a harangállás is. Székely Ferenc mesterember zártszelvényből a torony négy sarkában hosszan felfutó vasgerendázatot állított és ezekre körkörösén vaslépcsőt épített. Ezzel nemcsak a biztonságos tűzlépcső készült el, hanem a torony is pazar belső merevítést kapott.

9. Torony újraépítése

Úgy tűnt, hogy a torony gerendázata annyira tönkrement, hogy új tornyot kell ácsolni és a régi helyére emelni. Ez viszont már tervet és építési engedélyt igényelt volna, valamint egy daru beállításának horribilis költségét (70.000 lej).

A torony külső vakolásakor használt állásokat, Hendre Csaba és Vitan Sándor ácsok továbbépítették és a toronysisak bádogját mindenütt 50 centi távolság megtartásával a csúcsdísznél összehozták. Az időből kifutottunk, így 2018 őszén már nem mertük a munkát folytatni. Egy évig felállványozva állt a templom. Ez idő alatt Székely Ferenc a régi bádog alatt kicserélte a gerendázatot, azokat megvalva bekötötte a toronytestben futó

vaslépcső zártszelvényeibe. A bádog alatt szó szerint újraépítette a toronysisakot. 2019 nyarán a helybéli Katona László és fia lecserélte a torony bádogborítását. A buzogányt, a toronyzászlót és a csillagot Hadi Attila presbiter készítette el, illetve szerkesztette egybe rozsdamentes acélból. A toronyárbocon csapágyakra szerelte a toronyzászlót, úgy hogy a csapágyak közti csövet feltöltötte zsírral. Így, a toronyzászló nemcsak az évszámot mutatja, hanem szélirány jelzőként is fungál. Azok után vállalta el ingyen a munkát, hogy a harmadik bádogos cég is irracionálisan magas árajánlatot adott (csak a buzogány elkészítéséért 6.500 lejt kértek).

Álljon itt a toronykapszulába helyezett irat szövege:

„Az utánunk jövőknek

1916 vérzivataros nyarán, a bihari Komocsó pusztáról vihar támadt és le döntötte a hegyközkovácsi templom tornyát. Emberéletben nem itt keletkezett kár, hanem a távoli harcmezők viharaiban. Őseink igaz hittel újraépítették még azon a nyáron, annyi változtatással, hogy az addig hódfarkú cseréppel fedett tornyot lebádogozták.

1945 nyárvégén gépfegyverek viharzó golyói vertek sebeket a tornyon, s bevonuló orosz katonák szétverték az orgonát, mindeddig elnémítva azt. Emberéletben most sem itt keletkezett kár, de a torony alatti emlékoszlop hirdeti, hogy a veszteség vihara a lelkekben tombolt. A torony sérült bádoglemezét még akkor kijavították, az orgonát ez esztendőben állítjuk helyre.

A kommunizmus szűnni nem akaró örülete mintha kiirtani igyekezett volna hitet, tisztességet és emberséget. Mezőfalvát elfújta a történelem vihara, Hegyközkovácsi már a végzetét várta. Ekkor villám csapott a toronyba, megsemmisítve a buzogányt és a csillagot. Úgy tűnt, hogy a betlehemi csillag már nem vezetheti Jézushoz a lelkeket. Mégis egy új világ jó reménységével kijavították. C. Szabó Gyula olyan csillagot készített, melyet most újra teljes szépségében visszatesztünk.

A történelem Ura könnyörült rajtunk és új életre kaptunk.

2019 nyarán a magunk akaratából bontottuk le a nagy idők viharait kibírt tornyot. Erős hittel tekintünk a következő száz esztendőre. Ez idő szerint oly viharok támadtak a mélységekből, melyek immár lelkünket fenyegetik. Élünk „Édentől keletre”, de tudva azt, hogy a mi harcunk már elvégeztetett, a tornyot újraépítettük. Hirdesse minden időkre, minden viharban és minden csapás után megújulva: „jó nekünk itt lenni” – Lk 9,33.

A tornyot újjáépítette Székely Ferenc nagyváradi mester, lebádogozta a hegyközkovácsi Katona László és fia, a buzogányt és a toronydísz elkészítette Hadi Attila presbiter.

Ez időben szolgálatot teljesítettek:

Forró László lelkipásztor
Szűcs Gyula kurátor
Papp Attila Lajos kántor
Megyesi József harangozó, presbiter
Barczag Tibor presbiter
Felföldi Sándor presbiter
Sepsi András presbiter
Tokár Sándor presbiter
Papp János presbiter
Megyesi Csilla presbiter
Szabó Margit presbiter
Papp Éva presbiter

D. Szabó Irénke presbiter
Tarkovács Imre presbiter
Mester Margit presbiter
M. Papp Zoltán presbiter
Felföldi Irén presbiter
Balogh József presbiter
T. Szabó Irén presbiter
Szegedi Brigitta pótpresbiter
Hadi Attila pótpresbiter
Id. Szűcs Gyula tiszteletbeli presbiter
D. Szabó Irén tiszteletbeli presbiter

Hegyközkovácsi, 2019. június 15.”

10. A torony belső vakolása

A 2020 márciusában elrendelt, koronavírus miatti karantén idején befejeztük a torony belső vakolását és festését, valamint a toronyóra kijavítását. Ezen túlmenően a torony beton-padlózatát kicseréltük Viastein járólapokra.

11. Villámhárító cseréje

Annyiban jelentett újdonságot az előzőhöz képest, hogy a torony bádoglemezeinek illesztése mentén, közvetlenül a lemezhez csatolva lehetett lehozni a földelésig. A földelés sehogy nem akart 10 ohm ellenállás alá menni, mígnem a meglévő földelést összekötöttük a torony sarka alá öntött vasbeton szerkezet vasalásával.

12. Környezetrendezés

A torony vakolása után elkészült a templomot teljesen körülölelő szegélylerakás, majd a hét sor cigánytégla teljes mélységig a drénrendszerként is működő kavicságy. A templom előtt lévő téglakerítés még 2017-ben elbontásra került és a bejárat előtt kialakult egy, az utcára nyitott tér. Amikor ezen sorokat írom, a templomtérén már kihajtottak az újonnan ültetett ezüsfenyők.

Az anyagi támogatásért illesse köszönet a hegyközkovácsi gyülekezetet, a budapesti Vallásügyi Államtitkárságot, a Nemzetpolitikai Államtitkárságot, a bukaresti Vallásügyi Államtitkárságot, Bihar Község Önkormányzatát, Bihar Megye Önkormányzatát, nem feledve, hogy Egyedül Istené a Dicsőség!

FORRÓ LÁSZLÓ
lelkipásztor

A képzett presbiter

„Viseljetek gondot azért magatokra és az egész nyájra, melyben a Szentlélek titeket vigyázókká tett, az Isten anyaszentegyházának legeltetésére, melyet tulajdon vérével szerzett.” ApCsel 20, 28

A 2016-ban megválasztott Királyhágómelléki Református Egyházkerület Presbiteri Szövetsége célul tűzte ki, hogy gondoskodik a kerület presbitereinek bibliai, egyházi, lelki táplálékáról. Feladatának tekintette, hogy a szövetség tagjai ismerjék Isten szavát, Igéjét, buzdítsa őket annak olvasására, hallgatására, és képzések szervezése által erre ösztönözte a presbitereket. A szövetség kiválasztott igei mottója Pál apostol „búcsúbeszéde”, hiszen ez olyan intés, figyelmeztetés a presbiterek felé, hogy kiválasztottként gondját viseljék a helyi közösségeknek, gyülekezeteknek. A kezdeményezést Forró László lelkészi főjegyző is pozitívnak minősítette a *A Presbiteri Szövetség léte és jövője* címmel tartott előadásában, a szövetség 2019-ben tartott konferenciáján.

Első alkalommal az Emmaus kurzusra került sor 2017 áprilisában, amikor az egyházmegyéek elnökei, főgondnoki Vinczéné Pálfi Judit egyházkerületi missziói előadótanácsos és Dénes István Lukács generális direktor irányításával ismerkedtünk azzal a Bibliai történeteket tartalmazó „tananyaggal”, amelynek

segítségével a mai kor embere interaktív formában közelebb kerülhet Istenhez. 2017 szeptemberében elnökségi ülés keretén belül a képzés anyagát beszéltük meg, ami magába foglalja a Szentírás, a Hitvallások, a Református egyház törvényeire vonatkozó paragrafusokat.

A képzések az egyházközségek, a Sulyok István Teológiai Tudományok Intézete, valamint a kerületi szövetséggel való szoros együttműködés talaján állnak, céljuk, hogy élő egyházzá váljon a mai református egyház. Évente két alkalommal két-két napra gyűltünk össze, hogy meghallgassuk dr. Papp György, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Ó- és Újszövetségének adjunktusának, a héber és görög nyelv tanárának előadásait.

A képzés 2018 áprilisában indult (55-60 presbiter vett részt a kerületből a találkozókra), amikor az Ószövetségi ismeretek, Bölcsességirodalom, Jób könyve, Zsoltárok könyve, Példabeszédek könyve, Prédikátor könyve, Énekek éneke, Próféták könyve „anyagát” ismertük meg. 2019-ben az Újszövetség tanulmányozására került sor amikor a Történeti könyvek (evangéliumok, Apostolok cselekedetei) az Apostolok levelei, a Prófétai könyv, a Heidelbergi Káté és a II. Helvét Hitvallás „anyaga” került „feldolgozásra”. A következő két évben a felekezetismeret és egyházismeret témájával foglalkozunk.

„Az ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk az Ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttjének dicsőségét, telve kegyelemmel és igazsággal” (Ján 1,14). Az eukarisztia évében a fenti igével köszöntötte Tóth András, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Presbiteri Szövetségének elnöke a negyedik presbiterképzésen megjelent presbitereket 2020. július 11-én Sóllyomkőváron. A

Covid-19 járvány miatt a tervezett képzés első részének megtartására került sor, az előírásokat betartva. Az elnök köszöntésében sajnálatát fejezte ki, hogy nem a tervezettek alapján zajlik a képzés, de szükségét látta annak, hogy ne szakadjon meg a „fonal” és folytassuk tudásunk gyarapítását. Köszöntötte Vinczéné Pálfi Judit egyházkerületi missziói előadótanácsost és dr. Papp György professzort, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet adjunktusát.

Vinczéné Pálfi Judit Isten ígését, 1Kor 2,12 versét olvasta és magyarázta a nyitóáhitaton. Elmondta, hogy Isten szavai mindig eljutottak az emberekhez akár a „lélek szárnyán”, vagy a Szentíráson keresztül, de Ő mindig üzenetet küld felénk. Ez az üzenet és tanítás a világ lelke és az Isten lelke. A világ lelke az amit szüleinktől, barátainktól, környezetünkől kapunk, látunk, elsajátítunk. Az Isten lelke az az erő, ami hat rám, amely által bármilyen nehézség alól fel tudok emelkedni, amely segít abban, hogy megtaláljam az új lehetőségeket. Ez az Istentől kapott erő nem véges, ez végtelen Ajándék számunkra Istentől, amit igyekezzünk elfogadni és általa élni a mindennapokban.

Dr. Papp György professzor előadása *A történelmi egyházak* moduljának keretén belül a körülöttünk élő keresztyén felekezetek bemutatására fókuszált. Előadásának elején az egyház, a felekezet és a vallás fogalmait tisztázta. A professzor hangsúlyozta, hogy a reformátusok célja nem elhalászni más felekezet híveit, hanem saját közösségeinket hitben erősíteni és ha vitára kerül sor bármelyik felekezet tagjával akkor mindig életpéldákkal tárgyaljunk velük.

A záró áhitatot Lukács József, nyugdíjas lelkipásztor, volt esperes, püspök-helyettes tartotta 2Mózes 13 verse alapján, kiemelve Isten megtartó és gondviselő erejét, aki végigvezeti a választott népet a 40 napi vándorlás során, jelekkel mutatja az emberek tudomására, hogy szeretete, jósága soha nem múlik el. Ugyanaz a jóság, szeretet, gondviselés vezeti ma is Jézus Krisztust aki biztosítja a jövődőt, a megmaradásunkat, mert annyi felekezet között nincs más biztosíték mint az építő Jézus Krisztus. Feladatunk, hogy mi nem Jézus Krisztusról hanem Jézus Krisztusból beszéljünk.

A Presbiteri Szövetség köszönetét fejezi ki Tóth András szövetségi elnöknek a szervezésért, Csűry István püspöknek a támogatásáért, Dénes István Lukács generális direktornak és Vinczéné Pálfi Judit előadótanácsosnak a segítségért, dr. Papp György professzornak a tanulságos előadásokért, az áhitatokat végző lelkipásztoroknak a szolgálatukért, a megjelent presbitereknek a részvételért, akik majd gyümölcsöztetik a tanultakat saját közösségükben.

Isten gazdag áldása legyen mindannyiuk életén, szolgálatán!

LAKATOS NELLA,
a KRE PSZ jegyzője

100 ÉVES EGYHÁZKERÜLETÜNK

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakulása

A Romániához csatolt egyházmegyék élete 1920–1921-ben

Az 1920-as év a bizonytalanság időszaka. A békeszerződés aláírása és az új határok meghúzása után a Tiszántúli Református Egyházkerülethez tartozó, Romániához csatolt egyházmegyék egyházi főhatóság nélkül maradtak. Az elcsatolás és a határok ellenére sokan ideiglenes állapotnak vélték a helyzetet, bíztak a régi egyházkerületi egység visszaállításában és ennek szellemében igyekeztek kapcsolatban maradni a debreceni püspöki központtal.

A Nagyszalontai Egyházmegye esperese, Böszörményi Lajos 1920. augusztus 23-án írt levelében például részletesen beszámolt Baltazár Dezső püspöknek az egyházmegye állapotáról, a lelkészi karban történt változásokról, a kongrua kifizetésének elmaradásáról, az elcsatolt egyházközségekről. Felterjeszti ugyanakkor az egyházmegye bíróságának pár ügyét, melyek a kerület bíróságának jogkörébe tartoztak. Tájékoztatja a debreceni püspököt az Erdélyi Református

Debrecen korabeli képeslapon

Egyházkerület püspökének felajánlásáról, amely szerint a püspök hajlandó „a megszállott területen levő egyházakban a főhatósági jogot a határ végleges rendezéséig ideiglenesen a tiszántúli püspök nevében gyakorolni.” Jelenti továbbá, hogy az egyházmegyei intézőbizottság ezt a javaslatot elfogadta, de kihangsúlyozta, hogy ez egyáltalán nem csatlakozási szándék, még ha más egyházmegyék ezt az értelmet is adták neki.

Azon egyházmegyék élete, melyek nagy része az esperessel és az egyházmegyei gondnokkal együtt Romániához kerültek, folyamatosnak mondható. A Bihari Egyházmegyét Sulyok István nagyváradi lelkész és esperes, az Érmelléki Egyházmegyét Végh József érmihályfalvi lelkész és esperes, a Nagybányai Egyházmegyét Széll György avasújrósi lelkész és esperes, a Nagyszalontai Egyházmegyét pedig Böszörményi Lajos nagyszalontai lelkész és esperes igazgatta. A Nagykárolyi Egyházmegyének, mint legidősebb tanácsbíró, Havas Gyula börvelyi lelkész lett a vezetője, majd később megválasztott esperese. Az egyházmegyei gondnokok közül a Nagykárolyi Egyházmegyében Domahidy Elemér volt főispán, a Nagybányai Egyházmegyében Csaba Adorján ugyancsak volt főispán, az Érmelléki Egyházmegyében pedig dr. Babós János székelyhídi ügyvéd maradtak meg a megszállt területeken. 1920 első felében a hatósági gyűléstilalom miatt egyházmegyei közgyűlés összehívására nem volt lehetőség, így egyes egyházmegyék intézőbizottságokat alakítottak.

Baltazár Dezső püspök

A *Nagybányai Egyházmegyé*ben a nyár folyamán egyházmegyei közgyűlést és bíróságot tartottak.

A *Bihari Egyházmegye* is megtartja őszi egyházmegyei közgyűlését.

Az *Érmelléki Egyházmegye* és a *Nagyszalontai Egyházmegye*, mely csaknem teljes egészében a határ romániai oldalán maradt az espereseikkel együtt, egyházmegyei intézőbizottságot alakít.

A *Nagyszalontai Egyházmegye* már az 1919. november 20-i Nagyszalontán tartott egyházmegyei közgyűlésen megalakította az intézőbizottságot, melynek kezdetben 6, majd 4 tagja volt. Az 1919-1921 közötti időszakban ez az intézőbizottság rendezte az egyházmegye ügyeit, mivel a közgyűlés összehívására nem volt lehetőség. A bizottságot az 1921. július 13-án megtartott közgyűlésen számolták fel, a református egyház szervezetébe be nem illeszthetőnek tartva azt. Elhatározták ugyanakkor azt is, hogy az E. T. I. tc. 50. §-nak megfelelően a köz-

gyűlések közötti időszakban az egyházmegye ügyeit az esperes és az egyházmegyei gondnok, vagy azok törvényes helyettesei intézzék.

Az *Érmelléki Egyházmegye* az 1920 őszén, Székelyhídon tartott közgyűlésen hozta létre az intézőbizottságot, mely az egyházmegyei közgyűléssel párhuzamosan még 1922-ben is fennállt. Tagjai az egyházmegyei elnökség, a lelkész és a világi főjegyző, az egyházmegyei ügyész és négy tanácsbíró.

A *Nagykárolyi Egyházmegye* is már 1919 augusztus havában a Mátészalkán megtartott akkor még teljes egyházmegyei közgyűlésen létrehozta az intézőbizottságot, mely 1920-ban havonta ülésezett Nagykarolyban és közgyűlés hiányában intézkedett az egyházmegye ügyeiben. Az intézőbizottság 1920. november 22-i utolsó ülésén annak felszámolásáról döntött. Az 1921. április 13-án Nagykarolyban tartott egyházmegyei közgyűlésen – az új határok révén már két részre osztott, esperesétől is elszakított és Romániához csatolt – csonka Nagykarolyi Egyházmegye a budapesti zsinat 1920 szeptemberében az elszakított területekre vonatkozó határozatát végrehajtva, kiegészítette tisztikarát és önálló egyházmegyét hozott létre Havas Gyula börvelyi lelkész, helyettes esperes és Domahidy Elemér gondnok irányítása alatt.

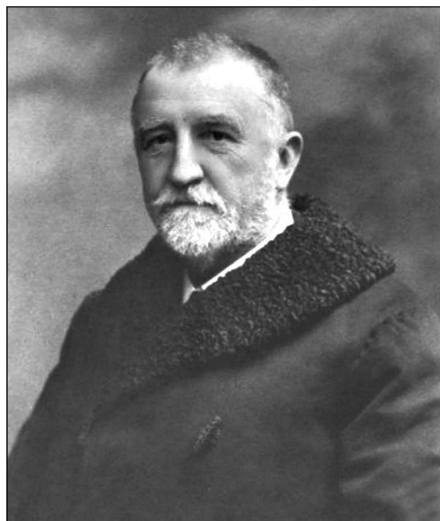
Egyébként a Tiszántúli Református Egyházkerület 1920. június 23–24-i közgyűlése is javasolta az espereseknek az egyházkerületi rendkívüli intézőbizottság mintájára az intézőbizottságok megszervezését, törvénykezési hatáskör nélkül.

A *Békés-Bánati Egyházmegye* Romániához került Bánati részét a költő Szabolcska Mihály temesvári lelkész, egyházmegyei és egyházkerületi tanácsbíró, mint esperesi megbízott vezette. Az Erdélyi Református Egyházkerület (továbbiakban ERE) Igazgatótanácsának 1920 májusában írt levele szerint egyházmegyei közgyűlés tartására nem volt lehetősége. Feltehetőleg intézőbizottságot sem hoztak létre.

Ideiglenesen az ERE-hez csatlakozó egyházmegyék

A román megszállás alatt maradt területeken csak egyetlen hivatalos egyházi főhatóság létezett: az Erdélyi Református Egyházkerület, mely az összes egyházmegyéivel, minden intézményével és tanintézetével román uralom alá került. Így szinte magától adódott az a lehetőség, hogy a Tiszántúltól elszakított egyházi főhatóság nélkül maradt egyházmegyék, egyházak és református tanintézetek kérésekkel az Erdélyi Református Egyházkerület püspökéhez és Igazgatótanácsához forduljanak, különösen azok, akik nemcsak az esperesüktől és gondnokuktól, hanem a püspöki központtól, Debrecentől is el voltak szakítva.

Az ERE Igazgatótanácsa is segítőkészséggel fordult az elcsatolt egyházzrész felé. 1920 áprilisában levélben fordult az elcsatolt Tiszántúli részek hivatali korra nézve legidősebb espereséhez, Sulyok István bihari espereshez és kéri őt, hogy részletes és átfogó kimutatást állítson össze egyházmegyéje lelkészeinek és tanítóinak elmaradt állami járandóságairól, családi állapotukról, az esetleg újonnan létrehozott felekezeti iskolákról és a nyugalmazott lelkészekről és tanítókról, illetve azok özvegyeiről és a nekik jutott segélyekről. Felkérték továbbá arra is, hogy a kérést továbbítsa a többi esperesnek is. Sulyok a kérésnek eleget téve

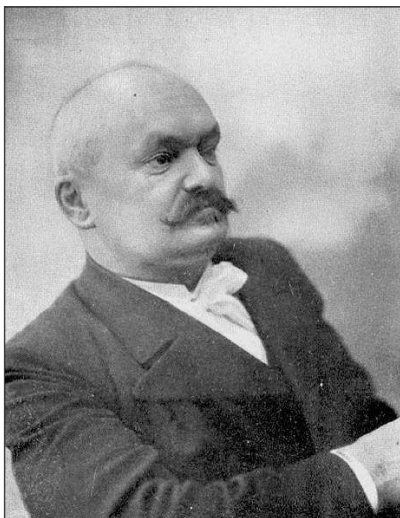
Degenfeld József főgondnok

Böszörményi Lajosnak, a Nagyszalontai Egyházmegye esperesének küldte tovább a felhívást hozzátéve, hogy az adatokat Kolozsvárra terjessze be, mivel az elcsatolt részek adminisztrálásával ideiglenesen Nagy Károly erdélyi püspök bízott meg. Sulyok esperes a kimutatások kapcsán az Igazgatótanácsnak írt levelében kérdez rá a Böszörményi Lajosnak már korábban tényként közölt információ hitelességére és kérte – ha van – a hivatalos értesítést arról, hogy a konventi elnökség a Tiszántúltól elcsatolt részek ideiglenes adminisztrálásával Nagy Károly püspököt bízta meg. A püspök válaszában tisztázta, hogy a kimutatások elkészítését a szükség esetére kérik, hogy igény esetén rendelkezésre álljon és hogy a Tiszántúli Egyházkerülettől elcsatolt részek adminisztrálására sem felkérést, sem megbízást nem kapott és erre nincs is szüksége. Felajánlja ugyanakkor, hogy ha a lelkészek vagy esperesek „bármely kérdésben útbaigazítást vagy olyan intézkedést kívánnak, amelyeket eddig az egyházkerület püspöke vagy elnöksége volt hivatva megtenni: az erdélyi egyházkerületünk püspöke, mint az egyházkerületi igazgatótanács lelkész-elnöke az illetőknek – ha hozzá fordulnak – készséggel áll szolgálatára.”

Időközben a Szatmári Egyházmegye lelkésze, Bélteky Lajos fordult 1920. április 10-én írt levelében az ERE püspökéhez iskolaügyben utasításokat kérve. Beszámolt ugyanakkor arról, hogy a püspöki központtól, Debrecentől teljesen el vannak zárva, anélkül, hogy intézkedés történt volna a Máramarosban, Szatmárban, Ugocsában, Biharban és Aradon levő egyházak és iskolák igazgatására nézve. A szatmári három református tanintézet, a református főgimnázium, a felsőkereskedelmi leányiskola és tanítónőképző, érettségi és tanítónő ké-

pesítő vizsgák megszervezése előtt áll, de nem tudnak érintkezésbe lépni Debrecennel ez ügyben.

Az Igazgatótanács nevében Nagy Károly püspök és Péter Károly tanácsos válaszolt a korábban már Sulyok esperesnek is leírtak szellemében. Értesítették Bélteki Lajos lelkészt, hogy az Igazgatótanács lelkész elnöke, a püspök „mindazon egyház-
községeknek, amelyek ez idő szerint egyházkerületük püspökével, sőt esperesükkel sem érintkezhetnek bármely kérdésben
készséggel szolgál útbaigazítással, s püspökük helyett – az ő nevében – megteszi mindazokat az intézkedéseket, amelyeket az illetékes egyházkerület püspöke, illetőleg elnöksége van hivatva megtenni.” Segítséget ígérnek ugyanakkor az érettségi vizsga megszervezésében és lebonyolításában is. Kérték a lelkészt, hogy levélben vagy akár az általa kiadott *Egyházi Értesítő* útján a többi hasonló helyzetben levő egyházakat is értesítse e válaszról.

Szabolcska Mihály

Mivel a szatmári református tanintézményeknek folyamatos támogatásra, tanácsra volt szükségük, melyeket az ERE Igazgatótanácsától készséggel meg is kaptak, ők kérték elsőként az ERE-től a főhatósági jogok ideiglenes gyakorlását. Az 1920. április 22-én Szatmárnémetiben kelt irat szerint Vajay Károly, a református főgimnázium, illetve felsőkereskedelmi leányiskola igazgatótanácsának elnöke és Bélteki Lajos, a tanítónőképző igazgatótanácsának elnöke a tanintézetek közgyűlésének nevében kijelentették, hogy mindaddig, amíg törvényes főhatóságukkal való szabad érintkezésük helyre nem áll, az egyházkerületi főhatósági jogoknak a Tiszántúli Református Egyházkerületi elnökség helyett és nevében való gyakorlására az Erdélyi Református Egyházkerületet és törvényes funkcionáriusait kéri fel és ismerik el illetékesnek.

A szatmáriak felkéréséről az Igazgatótanács már a hivatalos levél megérkezése előtt értesült két szatmári tanár révén, akik Bélteki Lajos leveleit vitték Kolozsvárra. A szatmári lelkész beszámolt a Tiszántúltól elszakított részek egyházi állapotáról, a lelkészek és iskolák helyzetéről, továbbá a szatmári iskolák ügyében tett előterjesztéseket, vállalva ugyanakkor a közvetítői szerepet a tanintézetek és az Igazgatótanács között.

A szatmári tanintézetek felkéréséből kiindulva az Igazgatótanács – bizonyára számolva azzal, hogy a többi elszakított egyház is hasonló kéréssel fogja

őket megkeresni és hogy rendezettebb, hivatalosabb formát adjon a további kéréseknek – levélben fordult a Romániához csatolt, volt Tiszántúli egyházmegyék espereseihez. Az Igazgatótanács lelkeszi elnöke, Nagy Károly püspök 1920. május 1-jén Sulyok István bihari, Böszörményi Lajos nagyszalontai, Végh József érmelléki és Széll György nagybányai esperesnek címzett levelében megemlítve a szatmári egyház és tanintézeteik kérését, felajánlotta a püspököktől elzárt egyházak részére – a tiszántúli püspök nevében és helyett – a főhatósági jogok gyakorlását és érdekeik védelmét. De erre csak úgy vállalkozhat, ha azt maguk az egyházmegyék egy csatolt minta szerinti megkereséssel kérik. Ezért felkérte az espereseket, hogy amennyiben a főhatósági jogok gyakorlásának ideiglenes megadását szükségesnek tartják, forduljanak az ERE-hez, amelynek püspöke készségesen áll az egyházak és intézményeik szolgálatára és a román polgári hatóságoknak is tudomására hozza ezt a megoldást. A megkeresést közgyűlési kivonatban vagy egyházmegyei tanácsbírákkal való megbeszélés alapján, az esperes és gondnok által aláírt előterjesztésben kéri benyújtani az Igazgatótanácshoz. Azon egyházakat, amelyek esperesüktől is el vannak zárva kéri, hogy vagy válasszanak a lelkészek közül esperes helyetttest és vele a dolgot megbeszélve, állítsanak ki főhatósági jog gyakorlásának kérelmezését tartalmazó nyilatkozatot, vagy pedig ideiglenesen csatlakozzanak a szomszédos egyházmegyéhez, amelynek esperesével érintkezhetnek.

A csatolt minta szövege:

„Alulírottak, tekintettel arra, hogy illetékes egyházi főhatóságunktól, a Tiszántúli Egyházkerület funkcionáriusaitól el vagyunk zárva, s ennél fogva sok fontos ügy elintézése fennakadást szenved, a ...-i egyházmegye nevében kijelentjük, hogy mindaddig, míg törvényes főhatóságunkkal való szabad érintkezésünk helyreáll, az egyházkerületi főhatósági jogoknak a Tiszántúli Egyházkerület helyett és nevében való gyakorlására az Erdélyi Református Egyházkerületet és törvényes funkcionáriusait kérjük fel és ismerjük el illetékesnek.

Tisztelettel kérjük azért az erdélyi református egyházkerület elnökségét: méltóztassék ez alapon egyházmegyénk és hatósága alatt álló református egyházaink és tanintézeteink felett a főhatósági jogokat gyakorolni és védelmet biztosítani, a köz érdekében szükséges rendelkezéseket velünk közölni s ezt a tényleges impériumot gyakorló hatóságoknak tudomására hozva, egyház és iskolai érdekeinket minden vonatkozásban – befelé és kifelé – képviselni.

Mi a magunk részéről rajta leszünk, hogy a viszonyok további rendeződéséig az egységes vezetésben rejlő erőt, az ahhoz való alkalmazkodás által, a köz javára biztosítsuk.”

A szatmári lelkész és az iskolák előjárói talán előre megsejtették, hogy az Igazgatótanács részére adandó nyilatkozat, illetve a jogvédelem igénybevétele

körül viták és félreértések alakulnak ki. Ezért az erdélyiekkel való levélváltásukban többször hangsúlyozták, hogy hálásan fogadják az erdélyi püspök intézkedéseit, és a főhatósági jogok gyakorlását, melyeket a debreceni püspök nevében tesz, de „egyházalkotmányunk értelmében mi a Tiszántúli Egyházkerülethez tartozunk ma is” és „bennünk törvényes felsőbbségünkől való elszakadási törekvések egyáltalán nincsenek.” Remélik, hogy a konvent vagy a Tiszántúli Egyházkerület utólag jóváhagyja ezt a szükség által parancsolt eljárást. A nyilatkozat utolsó bekezdése azonban az egységes vezetésben rejlő erőről és az ahhoz való alkalmazkodásról beszél. Talán ez lehetett az a rész, amelyet néhányan félreértettek, félremagyaráztak.

A szatmári tanintézetek nyilatkozata után a *Bánati Egyházmegyből* érkezett be Kolozsvárra az első főhatósági jogokat és jogvédelmet kérő nyilatkozat. Szabolcska Mihály temesvári lelkész, egyházmegyei, illetve egyházkerületi tanácsbíró 1920. május 20-án, mint esperesi megbízott adta ki a nyilatkozatot a Romániához csatolt bánati egyházak nevében, felsorolva az elcsatolt egyházakat is. A kérelmező formula bizonyára Szabolcskához is eljutott, mivel az adott mintát megtartva kérte azt, hozzátéve, hogy a gyűlés tartásától el vannak zárva, de „mint egyházmegyénk bánati részének kezdettől fogva megbízott esperesi helynöke, kérem az itteni egyházaink nevében is. Egyházaink és papjaink hasonló gondolkozásának és kérelmének bizonyosságában.” Az Igazgatótanács a felsorolt gyűlekezeti külön-külön értesítette, hogy a főhatósági jogok gyakorlását ideiglenesen átvette. A többi főhatósági jogok gyakorlását kérelmező egyházmegyet is a nyilatkozatok beérkezése után külön-külön értesíti az Igazgatótanács.

A következő nyilatkozat a megküldött minta alapján a *Nagyszalontai Egyházmegye* esperese Böszörményi Lajos részéről érkezett, melyet az esperesen kívül még Hadházy Kálmán gondnok-helyettes írt alá. Majd az egyházmegyei elnökség e döntését az intézőbizottság 1920. június 28-án tartott gyűlésén 23. jegyzőkönyvi szám alatt szentesítette.

Az esperesüktől is elszakított *Szatmári Egyházmegye* gyűlekezetei közül elsőként a szamosdarái, szamosdobi és szatmári egyházak küldték el nyilatkozatait-

Domahidy Elemér, egyházkerületünk főgondnoka 1922-1930 között

kat. A májusban tartott presbitériumi gyűléseiken elhatározták, hogy ideiglenesen a Nagybányai egyházmegyéhez csatlakoznak, és az ERE jogvédelmét kéri.

Augusztusban a *Nagykárolyi Egyházmegye* intézőbizottsága nevében Havas Gyula bírói lelkész, illetve az egyházmegyei intézőbizottság lelkész elnöke és Domahidy Elemér egyházmegyei gondnok kézjeggyel ellátott nyilatkozattal ideiglenesen az ERE joghatósága alá helyezte a csonka egyházmegyét. Megküldték ugyanakkor az egyházmegyéhez tartozó minden egyes egyház presbitériumának jegyzőkönyvi határozatát az ideiglenes csatlakozásról, ugyanis korábban Havas Gyula helyettes esperes körlevélben kérte nyilatkozattételre az egyes egyházakat.

A Nagybányai Egyházmegye az 1920. augusztus 31-én Szatmárnémetiben tartott egyházmegyei közgyűlésén adta ki a közgyűlés 10. számú határozata alapján a főhatósági jogok ideiglenes gyakorlását kérő nyilatkozatot, melyet Széll György, a Nagybányai Egyházmegye esperese és Csaba Adorján, az egyházmegye gondnoka írt alá. A Szatmári Egyházmegye Romániához csatolt kilenc egyházközsége is ekkor csatlakozott egységesen az egyházmegyéhez. Így a Nagybányai Egyházmegye már ezen egyházak nevében is nyilatkozott. Az Igazgatótanácshoz beterjesztett egyházmegyei határozatok mellé csatolt levelében Széll György esperes hangsúlyozta: „Mi mindnyájan osztatlanul abban a nézetben vagyunk, hogy természetesebb, de a törvényhez legközelebb álló is, hogy az Erdélyi Egyházkerülethez csatlakozzunk ideiglenesen inkább, sem mintegy különálló kerület-félét alkossunk”, utalva itt az időközben Sulyok István bihari esperes által elindított szervezkedésre egy önálló egyházkerület létrehozása érdekében.

Az utolsó nyilatkozat a Máramaros-Ugoccai Egyházmegye Romániához csatolt egyházaira vonatkozóan érkezett be Kolozsvárra. Biki Ferenc nagyszőlősi lelkész, a Máramaros-Ugoccai Egyházmegye esperese az 1920. december 17-én tartott közgyűlésen, az egyházmegye Romániához csatolt gyülekezeteinek és a máramaroszigeti református főgimnázium kormányzásával – a zsinati határozatnak megfelelően – a Nagybányai Egyházmegyét és az ERE-t bízta meg. A Nagybányai Egyházmegye 1921/6. számú közgyűlési határozattal veszi át a máramaros-ugoccai egyházak és a máramaroszigeti főgimnázium adminisztrálását.

A máramaroszigeti református főgimnázium, melyet a román prefektus bezáratott, amúgy már június folyamán kérte Biki Ferenc esperes révén az ERE jogvédelmét és közbenjárását az iskola újbóli megnyitására vonatkozóan.

Nagy Károly püspök a beérkezett esperesi és tanintézeti nyilatkozatok után, a főhatósági jogok ideiglenes átvételét visszaigazoló iratok elküldésével egy időben, értesítette erről a román hivatalosságokat, a Vallás- és Köznevelés-

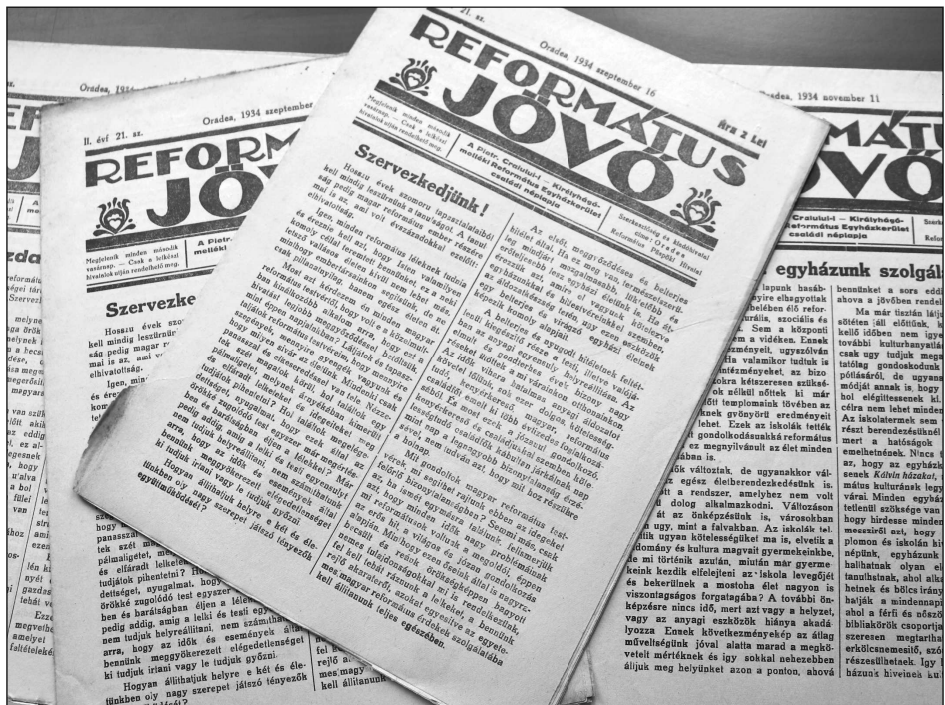
ügyi Minisztérium kolozsvári államtitkárságát. Az államtitkárság júliusi és augusztusi válaszában tudomásul vette ezen egyházak és tanintézetek csatlakozását az ERE-hez. Értesítették az Igazgatótanácsot, hogy tudomásul vették a Temes, Krassó-Szörény, Arad és Bihar megyékben levő református egyházak feletti kormányzás átvételét. De az államtitkárság szerint az elcsatolt egyházak hovatartozását végleges formában a teljes romániai református egyház zsinati határozata fogja majd eldönteni. Ugyanakkor felhatalmazta az Igazgatótanácsot, hogy azon egyházak felett is vegye át a főhatósági jogok gyakorlását, amelyek Romániához csatoltattak, de nincsenek ezen iratban felsorolva. Az Igazgatótanács az államtitkárság iratát az 1920. december 16-i ülésén tárgyalta és határozata szerint az államtitkárság iratát azzal vette tudomásul, hogy azon egyházak és tanintézetek felett, melyek azt nem kérték, joghatóságát nem gyakorolhatja.

STRAUB (RÁCZ) ETELKA
történész

A Református Jövő

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület sajtótevékenységének szempontjából az 1926-os év volt a mélypont. A hivatalos közlöny időleges megszűnése, a vallásos néplep indítására tett kísérletek sorozatos kudarca nem volt biztató az egyházkerületi sajtótevékenység szempontjából. Az egyházi kiadványok soha nem csak tájékoztató jelleggel jelentek meg, mindig képviselték a megszólító, missziós hangot is. A hivatalos lapok mozgalmas tartalomvilága és határozott, tájékozott hangja a hivatalos rész mellett a fiatal korosztályt is meg kívánta szólítani. Megfigyelhető ez különösen a Reformátusok Lapjának 1928-1929-es évfolyamaival kezdődően. Az érdekes és tartalmas megjelenésre törekvő Reformátusok Lapja mindenek előtt az egyletekbe tömörülő belmissziói mozgalmakat szólította meg: az ifjúsági bibliaköröket, a nőszövetségeket, a férfiszövetségeket, a presbiteri köröket.

Az újságkiadási lehetőségek 1928-1931 időszakának kudarcait és beszélgetését az egyházkerületi vezetőség egy állandó ifjúsági és belmissziói utazótít-kár alkalmazásával próbálta ellensúlyozni. Egy fiatal, jól képzett és életerős lelkipásztor alkalmazásának a gondolata jó döntésnek bizonyult. Határozottan érezhető, hogy a külföldön tanult Kiss Bertalan lelkipásztor 1932. augusztus

1-től hatályos utazótítkárrá való kinevezése új lendületet adott a belmissziói munkának. Munkakörét és javadalmazását az egyházkerület az Iratterjesztési alap terhére határozta meg, ami később nagyban befolyásolta Kiss Bertalan munkájának a sajtótevékenységekkel történő összefonódását.

Kiss Bertalan tevékenységének első évében négy egyházmegyében több mint ötven gyülekezetet látogatott meg. A gyülekezetekkel történt találkozások folyamán felmérte a fiatalok határozott igényét a saját hangjukon szóló ifjúsági lap iránt, amiért akár anyagi áldozatokat is hoznának.

Az utazótítkár beszámolt tapasztalatairól az egyházkerület elnökségének, és javaslatot tett egy ifjúsági lap megindítására, amely a kezdeti időkben a hivatalos lap állandó mellékleteként jelenne meg, később pedig önállósodhatna.

Kiss Bertalan utazótítkár javaslata bizonyosan támogatásra talált, mert 1932. szeptember 14-ei keltezéssel levelet kapott Béres Károly nyomdatulajdonostól. A levél utal egy szóbeli megkeresésre, amire válaszként a nyomdatulajdonos közölte az állandó melléklet előállítási árát:

- „– 4 oldal mellékelve az egyházkerület hivatalos lapjához,
mely azzal egyidejűleg lenne nyomva, expediálva: . . . 350 lej
- ezen 4 oldalból külön lenyomat 500 példányban :. . . . 250 lej
- ugyanez 1000 példányban: 360 lej”

Ez a megoldás, hogy az új lap a nagyváradai és a szatmári református egyházközségek gyülekezeti lapjainak mellékleteként jelenjen meg, a hivatalos engedélyeztetés jelentette akadályok miatt tűnt szükségesnek. Az egyházkerület hivatalos közlönyével ellentétben a nagyváradai és a szatmári gyülekezeti lapoknak volt hivatalos engedélyük ifjúsági melléklet megjelentetésére. Végül mégsem így indult meg a lap, mert a nagyváradai kiadású Református Híradó című egyházközségi lap ifjúsági melléklete, a Református Ifjúság 1932. november végén váratlanul megszűnt.

A hirtelen kialakult helyzet ellenére ez a lapkiadási terv nem végződött kudarccal. Az új lap 1933. január 1-jén meg is jelent, de nem Református Ifjúság néven, hanem Református Jövő címmel, mint az egyházkerület hivatalos lapjának kététhetente megjelenő ifjúsági melléklete. Valószínűsíthető, hogy a hivatalos engedély hiányában egyfajta hivatalos szóbeli jóváhagyás alapján indulhatott meg a lap. A Református Jövőt az egyházkerület hivatalos lapja mellett Sulyok István gyülekezeteknek írt körlevele is ajánlotta és népszerűsítette.

A Református Jövő önálló megjelenésére nézve 1933. január 9-én Kiss Bertalan hivatalos kérvényt tett le a nagyváradai polgármesteri hivatalban. A polgármesteri hivatal már másnap, január 10-i keltezéssel és 468/1933 számmal kiadott rendeletével engedélyezte egy önálló vallásos ifjúsági lap megjelenését

Református Jövő címmel, 1933. február 1-jei első megjelenéssel, amely engedélyt megküldtek a cenzori hivatalnak is. A román nyelvű engedély szerint a lap felelős szerkesztője Kiss Bertalan lett, a kiadvány nyolcadív formátumban jelenhetett meg, és Béres Károly Aurel Lazar (Nagysándor József) utcai nyomdájában nyomtatták és onnan is terjesztették.

A Református Jövő főszerkesztője 1933-ban Kiss Bertalan volt, de 1934. január 1-től, a lap önállóvá válásától kezdve a főszerkesztői feladatot Debreczeni István vette át. Kiss Bertalan 1937. évi szatmári gyülekezetbe való költözéséig a Református Jövő ifjúsági rovatának szerkesztője maradt.

A Református Jövő az első hónapokban nehezen találta meg a saját hangját. A megbízott főszerkesztő, Kiss Bertalan inkább lelkesedéssel, semmint szakértelemmel állította össze a lapot. A lapban megvoltak a szükséges állandó rovatok: Hírek, Érdekességek a nagyvilágból, Gyülekezeti hírek, IKE, Leányszövetség, a lap maga mégsem tudott egyéni szellemi alakot öltetni. Ennek oka talán az volt, hogy Kiss Bertalan többnyire egyedül gyűjtötte az anyagot, nem volt körülötte szerkesztői közösség, valamint a szakmai tapasztalat is hiányzott. Ez oda vezetett, hogy a Református Jövő és a Reformátusok Lapja között sokszor tartalmi átfedések voltak. Ennek ellensúlyozására Kiss Bertalan egyre több, nem szorosan egyházi jellegű anyagot is megjelentetett: kulturális beszámolókat, érdekességeket, más lapokból átvett színvonalasabb híreket. Ez a változatosság jót tett a lapnak, mert 1933 tavaszától érezhetően megnőtt a lap példányszáma.

Az 1933. május 22-23-án megtartott egyházkerületi közgyűlés örömmel üdvözölte a beindult lapot. Az iratterjesztési bizottság felterjesztése szerint: „a lap 3.850 példányban jelenik meg, havonta kétszer, évi 25 lej előfizetői díjjal. A kerületi pénztárból püspök úr 4.365 lej segélyt utalt ki a lap támogatására. Anyagi helyzete teljesen szilárd.”

A Református Jövő ifjúsági lapnak indult, de már félévi megjelenés után nyilvánvalóvá vált, hogy az olvasói igény egy szélesebb rétegeket is megszólító, színebb laptartalmat kíván.

Ezt felismerve, szintén ez az 1933. május 22-23-i kerületi közgyűlés javasolta, hogy „tekintettel arra, hogy a lap olvasói átlag kétharmad részben a felnőttek közül valók, (...) egyházkerületünk közgyűlése elhatározza, hogy a Református Jövő alkalmas időben néplappá alakíttassék át. (...) Püspök urat megbízza (...), hogy a szükséges intézkedéseket tegye.”

A Református Jövő néplappá alakítása valós lehetőség volt, mivel az új lap megindulásának első évében – a hivatalos közlönnyel való hasonlóság elkerülése végett megjelentetett változatosabb anyagoknak köszönhetően – az 1933. januári 2.500 példányszámról szeptemberre 3.500 eladott példányra nőtt.

Miközben 1933. január 1-től 8 oldalon megindult a lap, a közgyűlés meghagyása szerint Kiss Bertalan elindította a Református Jövőnek néplappá alakításának folyamatát is. A 8 oldalon megjelenő lap 16 oldalra való bővítése, a közölt anyagok nagyobb száma és a színvonalas megjelenés egy szerkesztői csoport megteremtését tette szükségessé. Ennek érdekében Kiss Bertalan az egyházkerület által ellenjegyzett 2.877/1933 számú körlevelében felhívással fordult a lelkészekhez, hogy tanácsaikkal, javaslataikkal segítsenek az újjászülető lap arculatának a kialakításában.

A levélre sok válasz érkezett, de szakmailag különösen három levél volt kiemelkedő, a nagybányai Szaplenczayné dr. Sziklai Ilona lelképásztornőé, az Orth Imre lelképásztoré és Tóth Zsigmond tanítóé. Az általuk felvázolt lapszerkezet és tematikai csoportosítás 1934-től meg is jelent a Református Jövőben, ők és velük együtt még pár lelkész (Gavallér Lajos, Bokor Sándor, Ajtay Béláné, Streleczy Sándor) alkották a Református Jövő szerkesztői közösségét. A Református Jövő társszerkesztő lelkészei egy-egy állandó rovatért feleltek.

A Református Jövő ifjúsági lap 1934 januárjától vált vallásos néplappá. Ezt előkészítendő, a hivatalos lapban is és magában a Református Jövőben is 1933 vége felé átfogó kampány indult, amelynek egyetlen célja a megújuló néplap számára minél több előfizető megszerzése volt. A vallásos néplappá alakuló Református Jövő nagyon olcsó eladásának árpolitikáját csak abban az esetben lehetett tartani, ha nagy példányszámban jelenik meg. Erről maga Kiss Bertalan készített egy kimutatást, egy Béres Károlytól kapott nyomdai árajánlat alapján.

1934. január elején elindulhatott a 11 éve tervezett egyházkerületi önálló vallásos néplap. Attól az évtől kezdve a lap főszerkesztője Debreczeni István lett, aki nagy szakértelemmel, az eredeti elképzelésen nagyon sokat változtatva indította útjára a lapot. Kiss Bertalan továbbra is fontos tagja volt a Református Jövő szerkesztőségének, amolyan mindenes szerkesztői munkát végzett Debreczeni István főszerkesztői felügyeletével.

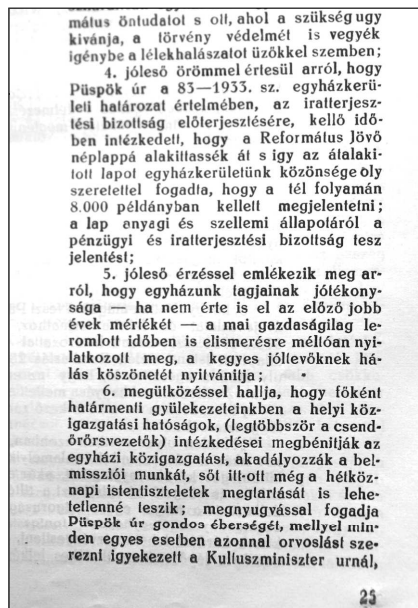
Debreczeni István első lépésként – az 1933-as év tapasztalatain okulva – a Református Jövő előfizetési rendszerét változtatta meg. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1934. januárjában szerződést kötött Béres Károllyal a néplap kiadására. A szerződés rögzítette az esetleg növekedő példányszám esetén számított kiadási költségeket, a jutalékokat, az újság formátumát, a papír minőségét, a lapzárta határidejét, valamint biztosította Béres Károly kiadóhivatala számára a lap utolsó oldalát állandó ingyenes hirdetési felületként. Ezt a szerződést csak egyszer, 1937-ben módosították, abban a szerződési kiegészítésben az általános pénzromlás miatt újraszámolták a kiadási és terjesztési költségeket.

Az új arculatú, tartalmas és olcsó lapot nagyon hamar megkedvelték a református hívek. A kiadóhivatal egy 1934. január 20-i közlése szerint hamar elérték a 6.300-as példányszámot, ami az akkori viszonyok között jelentős megvalósítás volt. A szintén abban az évben, 1934. június 5-6-án megtartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvéből a példányszám további emelkedéséről olvasunk: „Jóleső örömmel értesül arról, hogy (...) az átalakított néplapot egyházkerületünk közönsége oly szeretettel fogadta, hogy a tél folyamán 8.000 példányban kellett megjelentetni.”

Ugyanez a közgyűlés megalakította a Református Jövő lapkiadó-bizottságát, amelyikbe elnökként dr. Soós István egyházkerületi világi főjegyzőt, valamint tagoknak Arday Aladár egyházkerületi aljegyzőt, Kursinszky Kálmán tanügyi előadót, Vargha László egyházkerületi számvevőt, Kovács József

pénztárost, valamint Kiss Bertalan ifjúsági utazótitkárt választotta meg. A főszerkesztői munkát továbbra is Debreczeni István végezte. Ez a lapkiadó bizottság rendszeres gyűléseket tartott, gondoskodott a lap állandó frissességéről, szellemi színvonaláról és anyagi biztonságáról.

A kiadói bizottság 1934. december 3-iki gyűlésén Kiss Bertalan beszámolt az önálló néplap első évének eredményeiről. A beszámoló szerint az 1934-es esztendőben a Királyhágómelléki Református Egyházkerület vallásos néplapja, a Református Jövő 20.000 lej tiszta nyereséget könyvelhetett el. Pédányszáma az 1934. januári induláskor 2.500, a kilencedik szám kiadásakor 8.000, a nyár folyamán 6.900, a hu-

71

esetben kénytelenek leszünk azokat önnel szemben alkalmazni, hivatalból eljárást indítva ön ellen. Főügyész, 1937. március 10”. A hivatalos fenyegetés után a lapban a helységneveket ismét csak román nyelven tüntették fel.

Nem tudni, hogy a hatósági figyelmeztetésnek volt-e befolyása Kiss Bertalan döntésére, de tény, hogy Kiss Bertalan 1937 közepétől kezdve nem vállalt a lapban szerkesztői munkát, 1937 őszén pedig Szatmárra költözött.

Az 1937. október 28-i egyházkerületi közgyűlésen Sulyok István püspök tájékoztatta a közgyűlést, hogy „a Református Jövő szerkesztésében 1937. évi október 1-vel változás állott be, s hogy a lap eddigi szerkesztője helyett (...) a felelős szerkesztői teendők elvégzésével Orth Győző belmissziói titkárt bízta meg.”

Orth Győző fiatal, energikus személyisége jó hatással volt a lap életére. Debreczeni Istvánnal különösen jól tudtak együtt dolgozni. A Református Jövő tartalmilag kibővült, kettejük közös munkássága idején érte el történetének csúcspontját (1938-1940).

A Református Jövő történetének utolsó két évében a megújuló tartalomnak és arculatnak köszönhetően elérte megjelenésének legmagasabb, 9.000-es példányszámát.

Orth Győző felelős szerkesztő tudatos szerkesztői elvek szerint, szakmailag magas színvonalon alakította a lap arculatát. Első szerkesztői döntésével bevezette a Református Jövő éves munkatervét. A munkaterv szerint minden számnak – a megszokott állandó színes rovatok mellett – sajátos arculata, egységes alaptémája volt: egyházi ének, alkoholelles mozgalom, házasság, egészség, szórvány, egyházi ünnepek, stb. Külön ünnepi lapszámot adott ki a szerkesztői közösség 1939. augusztus 13-án, Petőfi Sándor halálának 90. évfordulójára.

A második bécsi döntést követően a Királyhágómelléki Református Egyházkerület újra egyesült anya-egyházkerületével. Az egyesülés velejárójaként több egyházkerületi intézmény is megszűnt, illetve átalakult. 1940 vége felé egyre gyakrabban merült fel a kérdés a Református Jövő sorsával kapcsolatban is. 1940. december közepén a lap szerkesztősége egy közleményt jelentetett meg, amelyben megnyugtatta az olvasókat és az előfizetőket, hogy a lap nem fog megszűnni, hanem „a Tiszántúli egyházkerület úgy veszi át tőlünk a Református Jövőt, mint egyik legdrágább kincsünket, és boldog, hogy a még mindig 6.500 előfizetővel rendelkező lapot egyetemes tiszántúli egyházkerületi lappá fejlessze.”

Ez a terv nem fedte éppen a valóságot. A második bécsi döntést követően a megszűnő határok lehetőséget teremtettek arra, hogy a Partiumban és Erdélyben újra megjelenjenek azok a magyarországi és budapesti egyházi lapok is, amelyeknek a hirtelen elmaradása hívta életre többek között a Református Jövőt is. A Református Jövő példányszáma 1940-ben 9.000-ről 6.500-ra apadt, a valóságban eladott példányszáma ennél is kevesebb lehetett.

A lap jövőjének másik meghatározója az ugyanilyen néven Budapesten megjelenő egyházi lap volt. A két azonos nevű kiadvány egyesítésének a gondolatát Ravasz László budapesti püspök veti fel egy Sulyok Istvánnak írt levelében. A kérést az 1940. április 12-i egyházkerületi közgyűlés b/65/1940 határozati pontja a „hazatérést” intéző bizottság hatáskörébe utalta.

A felszámoló bizottság 1940. november 11-én ült össze először érdemi döntést hozni az egyházkerület megszűnését illetőleg. A döntést az egyházkerület utolsó közgyűlése 1941. december 10.-én erősítette meg: „a felszámolóbizottság a Református Jövő egyházkerületünk családi néplapját 1941. évi szeptember hónap 11-ik napjával beszüntette.”

A budapesti kiadású Református Jövő 1944-ig járt még a Királyhágómellékre, de csak pár száz példányban. Az itt élő református hívek már nem tudták az idegenül ható lapot a magukénak tekinteni, az első számoktól kivéve a régi szerkesztői gárda sem közölt írásokat az új lapban, bár a szerkesztőség átvétele telesen is szerepelt a két lap által megkötött szerződésben.

A Református Jövő a Királyhágómelléki Református Egyházkerület minenkori történetének legsikerültebb vállalkozása volt.

VISKY ISTVÁN
lelkipásztor

PATAKI ISTVÁN

szülőföld

ki egyszer is érezte
frissen hántott föld illatát
– egyetlen virágé sem fogható hozzá –
megérintette az ősök lelke
nyomora harca szenvedése
hullajtott vére könnye verejtéke
ahogy szántanak ásnak
mögöttük barázdabillegetők sorjáznak
s vetnek aratnak pacsirtadalban
fejüket égre emelve
áldást remélnék
az időben konokul állnak
báránnyelheket csodálva
vagy a túlerővel harcra kelnek
vérükkel védve az áldott szülőföldet

ki egyszer is érezte illatát
tudja: nincs máshol
és nem lesz többé máshová
érti: mit kapott
és mit adhat tovább
mert látja: őseink által van itt minden
csodálja őket
és kalapot emel nekik az isten

LELKI KENYERÜNK

A barátság próbaköve

„Monda azért Mártha Jézusnak:

Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem.” Jn 11,21

Kedves testvéreim! Egy nagyon-nagyon régi, de talán ma is igaznak tartott közmondás megállapítja: nem igazán az a gazdag és tehetős ember ebben a világban, aki sok anyagi jóval, pénzzel és egyébvel rendelkezik, hanem az, akinek igaz és hűséges barátai vannak. A fenti igevers egy betániai kiscsalád életébe enged bepillantást, Máriának, Mártának és Lázárnak az életébe, akik csodálatos módon és Isten kegyelméből olyan baráttra tesznek szert, akinél nincs és nem is lehet különben ezen a világon, magára a názáreti Úr Jézus Krisztusra. Feltesszük a kérdést: – Hogyan született és hogyan alakult ez a barátság egy addig soha nem látott Úr Krisztus és egy három tagból álló, kis betániai család között. Jézus Krisztus valahányszor a nagy ünnepek rendjén tanítványaival együtt felment a jeruzsálemi templomba, a Sionra, olyankor Jeruzsálem lakóinak a száma tízszeresére dagadt és növekedett, és reménység sem volt arra, hogy valahol csak akár egy éjszakára az odaérkezők – így maga Jézus és tanítványai is – lehajthassák a fejüket. Éppen ezért nagyon sokan s ők maguk is a Jeruzsálemet körülvevő kisebb településekbe és falvakba szóródtak széjjel, hogy az ünnep néhány napjára

tartós szálláshelyet és hajlékot találjanak maguknak valahol. Így indul el Jézus az Olajfák hegyének keleti lejtőjén a Jeruzsálemtől mintegy szűk három kilométerre lévő Betánia nevű falucska felé, és annak utcáján járva megtörténik számunkra a csoda. Egy Márta nevű asszony kinéz a háza ajtaján, és meglátja az Urat, meglátja tizenkét tanítványát, talán hallott róluk vagy sosem, de nyílt szívű asszony lévén, kitarja a kapuját, kitarja a szívét és behívja őket, hogy telepedjenek le az árnyékon és, mint messziről jövő vendégek és új barátok számára, igyekszik gyorsan valami eleséget készíteni nekik. Tudjuk azt is, hogy míg Márta sürgölődik, addig húga, Mária odalopózik a Jézus és tanítványai körébe és rejtve, csendesen hallgatja a soha nem hallott tanítást és igéket, amit ez a Názaretből érkezett Mester mindenkinél különül mond el és csepegtet egyenként a hallgatók szívébe. A barátság öröknek mondható – legalábbis emberi mértékkel mérve –, mert bizonyára többször is és más ünnepeken is újból és újból Betánia volt a szálláshelye az Úr Krisztusnak és tanítványai kis csoportjának.

Azt mondjuk: a barátság mértéke a kitartás és a hűség. A héberben az Ószövetségben azt mondják a felebarátra és a barátira, hogy az, aki szeret és akit szerettek: *ohéb*. Hát ők ilyené váltak, ilyen szerető és szeretett baráttá a háromtagú kis családnak az életében, s bizonyára valahányszor nagy ünnep érkezett, hát előre örvendeztek, és tudták, hogy eljön az Úr és megáldja az életünket, s amit mi adunk cserébe hajlék gyanánt vagy feltálatl éték formájában, az mind eltörpül és csekély ahhoz a jóhoz, ahhoz az üzenethez és ahhoz az áldáshoz képest, amelyet Tőle kapunk, ha leülünk a lábaihoz. A barátságnak azonban próbája is kell legyen. Nemcsak az aranyműves nézi meg az aranyat, a gyűrűt és az ékszert, amikor beleüti a próbapecsétet, hogy hamisítvány-e vagy valódi, és abból már látszik, hogy az mélyében, egészen ugyanaz az anyag vagy pedig csak a felszínen. S ez a próba akarva-akaratlan elérkezik a betániai család és Krisztus kapcsolatába is. Az Úr nincsen éppen velük és náluk, amikor váratlan módon a legidősebb testvér, Lázár – akiről oly keveset tudunk – halálos betegségbe esik, és látják, hogy semmiféle megszokott gyógymód rajta már nem segít, bármit tesznek, bárhova futnak, s ekkor jut eszükbe: – Hát nekünk van megmentőnk! Hát az az Úr, Aki újból és újból nálunk szállt meg már ki tudja hányszor, s Akiről azt is tudjuk, hogy az ereje különb, az Istennel való kapcsolata rendkívüli, senki máséhoz nem hasonlítható! Nosza, üzenjünk, hogy jöjjön, mert azt mondják, valahol a Jordánon túl járkál. Elfut a hírvivő és elmondja lélekszakadva Jézusnak, hogy Betániába várnak téged, mert Lázár halálos betegségbe esett, és oly kevés az esély, hogy megmaradjon, Uram, hacsak Te nem jössz el és nem tartod meg azt a kedves férfit. S akkor valami olyasmi történik, amit a bibliaolvasó talán első olvasásra nem is hisz el. Jézus azt mondja, hogy majd elmegyünk. A tanítványok nógatják: – Uram, hiszen beteg! – Majd el fogunk menni – és jó

néhány napig még mindig ott van, a Jordánon túl, és ott tanít, s egy idő után, pár nap múlva azt mondja: – *Most már elmegyünk, hogy felébresszük a mi barátunkat, Lázárt.* És elmennek, és ímé, már azt a szomorú hírt kapják a könnyes szemű két nőtestvértől: Lázár négy napja már a sír mélyén pihen.

Kérdezem kedves testvéreim: Milyen közel állunk mi ehhez az Úrhoz? Mert ma talán simán fut életünk szekere – hogy hasonlattal éljek –, ma talán minden rendben van egészség dolgában, anyagiakban, kapcsolatainkban, mindefféle vonatkozásában az életünknek, s egyszersak váratlan módon, úgy-mond reánk robban a nem gondolt nyomorúság – akár testiekben, akár anyagiakban, akár viszonyaikban más felé. S akkor hogyan oldjuk meg ezeket, hogyan próbálunk a felszínen megmaradni? Mindenfelé nyúlunk, ha egészségről van szó, azonnal vesszük a telefont és máris hívjuk a mentőket, és ott reszketünk a sürgősségi osztály ajtajában, hogy mit mondanak az első vizsgálat nyomán, mekkora reménységünk, mekkora a kilátásunk, mit gondolhatunk nagy-nagy, halálos bajba esett szerettünk felől.

Máriáék és Mártáék döbbenettel töltik azokat a napokat, amíg a Krisztus nagy késéssel megérkezik. A barátság próbája – bár a Szentírás erről nem szól –, mintha kiábrándulnának ebből az Úrból. Az örökkévaló Úristen munkamódszere és munkaritmusa sokszor egészen más és más irányú, mint az én életem iránya, a kettő keresztezi egymást. És nem értjük és nem tudjuk megérteni: hogy van, hogy az az Úr, Akihez én ragaszkodom, gyermekségemtől Hozzá járok, Előtte állok meg vasárnapról-vasárnapra, imádságaimat mondom, az ígét hallgatom, és mégis keresztezi az én utamat?! Hát mire jó ez? Hát ez a barátság az ég és a föld között? Alig van közöttünk bizonyára olyan lélek, akiben valamilyen más formában, de ugyanez a dilemma és ez a kétség ne merült volna fel, kisebb vagy nagyobb bajai, nyomorúságai vagy éppen szereteteinek hirtelen támadt betegsége nyomán: – Uram, mintha ellenem dolgoznál. Hát ekkora a Te barátságod, ekkora a Te szereteted? Hogy ímé, akkor, amikor a leginkább kérnélek Téged és leginkább könyörögnék és várnálak, akkor végül egy koporsó fogja jelezni azt, hogy elkésett az Isten. Mert keményen fogalmazva valahogy ezt mondhatják a Betániában lévők is, Mária és Márta: hogy elkésett a Krisztus. De Jézus megérkezik, a tanítványok sem értik és nem tudják, hogy mire való ez a késedelem. Hogy mi emberek elkésünk nagyon sokszor, nagyon sok mindenről, akaratlanul vagy akarattal ellenére, közlekedési akadályok és más gondok miatt, ez az életünk árnyékként való velejárója. De hogy az Isten késék? Hogy Ő tartózkodjék és hagyja, hogy fusson az én életem kocsija lefelé a lejtőn s abból karambol legyen, ezt nem tudom átgondolni, megemésztetni és elfogadni. Mártáék és Máriáék sem tudják. Mint az ígében olvastam a 21. versben, Márta fogalmazza meg a család lelkiállapotát, véleményét, keserűségét: – *Uram, ha itt lettél volna,*

nem halt volna meg a testvérem. S aki a János evangéliuma 11. részét teljes terjedelmében elolvassa, az azt találja, hogy háromszor is visszhangszerűen visszatér ez a panasz, ez a szemrehányás az ég felé.

Elmondja itt először Márta, amikor Jézus megjelenik a falu határában, később Mária is otthonról kimegy a falu peremére, elmondja ugyanezt szinte betűszerint az Úrnak: – *Uram, ha itt voltál volna, nem halt volna meg az én testvérem.* Hogyan is áll ez a dolog? Emberileg ha valahonnan elkésünk, például ha elmegyünk az állomásra és előttünk húz ki a vonat, az vissza nem hozható, legfeljebb egy későbbi vonattal utazunk. De amikor valaki így lép ki az életből és viszik ki, mint Lázárt a két bánatos lelkű nővér, akkor ott emberileg nem lehet visszaporgetni az idő kerekét, legalábbis az ember nem tudja. Oly sok mindennek már urai lettünk, oly sok minden fölött már parancsolók vagyunk. De az Istentől pergetett és egyformán folyó idő fölött, a perc és az óra, a nap és a hónap fölött nem voltunk, nem vagyunk és soha nem is leszünk urak. Ez a keserűség sűrűsödik egybe a Márta, Mária és a gyászolók szívében és az ajkán: *Ha itt lettél volna!* Hát Uram, mit ér a Te jelenléted akkor, ha apró dolgainkat eligazítod és megvigasztalsz és tanítasz és bátorságot öntesz belénk, de éppen az élet dolgában, aminél drágább és fontosabb nincs, onnan felülről nyerve azt, az élet dolgában, azt miért ejted ki a kezed közül? Mondja ez a kétszer ismételt panaszmondat: *Ha itt lettél volna!* És Jézus azt mondja, hogy: – Ne szomorkodj, mert feltámad a te testvéred! És Márta, aki a farizeusi iskola tanítását betűről-betűre tudja, hogy igen, van feltámadás, igen, az utolsó nap elérkezik és a Seregek Ura nagy ítéletet tart az elhaltak fölött, feltámasztja az embereket – ezt jól tudja Márta és Mária és sokan, akik ott vannak. De mennyire vigasz neked és énnekem, ha koporsó mellől hazamenve ugyanezt mondja valaki: – Ne búsulj, mert feltámad az apád és az anyád és a te testvéred, és vigasztalódjál! Ha valami nehéz ebben a világban – cementes zsákot cipelni is könnyebb, mint megvigasztalódni vagy valakit megvigasztalni az ő rettenetes veszteségében és nyomorúságában. A két nőtestvér nyomorúsága abban csúcsosodik ki a kor törvényei szerint, hogy ha meghal a férfi a családból és csak nő marad, minden jogukat elvesztik és minden vagyonukat, és akár földönfutóvá is válhatnak Betániában és koldulhatnak úgy, mint Bartimeus Jerikó végén vagy bárki más, mert annyian voltak ilyenek Izraelben. Számukra több az, mint hogy elvesztik Lázárt – elvesztik önmagukat. Amikor valakit elkísérünk a temetőkertbe – hogy erről beszéljek –, akkor egy kicsikét – valljuk be: talán nem is gondoljuk át! – mindig magunkat is siratjuk. Mindig magunkat is féltjük, mindig magunkért tördeljük a kezünket, hogy mi lesz most velünk, mert ő már nincs. Máriáék, Mártáék ezt hatványozott mértékben érzik és hurcolják, mint nagy-nagy, nehéz lelki terhet. Mi lesz velünk? Jogvesztetté válunk az ősi izraeli rend szerint, koldulni fogunk,

ha már nincs meg a mi bátyánk, hisz négy napja ott a sírban – amint mondják Jézusnak. És Jézus válaszol: – *Feltámad a te testvéred!* Márta megválaszolja: – *Tudom, hogy feltámad!* És maradék hitéből azért valami megcsillan, mint arany-szemcse a homok között, mert a mi hitünk mindig csak törmelék, mindig csak mint porszem, olyan kicsi az élet nagy-nagy homoktengerében, és azt mondja Márta: – *Igen, tudom, hogy feltámad. És amit te kérsz az Istentől, azt megadja néked* – felvillan Mártában, mint utolsó kapaszkodási pont –, *hát tedd meg most Uram, hogy most kérd, most adj csodát nekünk!*

Feltesszük a kérdést 2021-ben: mennyi a maradék hitünk ebben a percben, ebben az órában és mennyi lesz holnap vagy holnapután az ismeretlen holnapba belelépve. Van egy parányi kis törmelék-hitünk legalább? Legalább annyi, mint a kétségbeesett Mártának és Máriának? Van annyi hited? Vagy kitakarítod a lelkedet tisztára, mint az üres szobát, hogy abban por se legyen, hited se legyen, reménységed se legyen, csak rettentő ijedelmed, félelmed és keserűséged. *Feltámad a te testvéred!* És elhangzik a számukra akkor még alig érthető jézusi bejelentés: *Én vagyok a feltámadás és az élet: aki hisz én bennem, ha meghal is, él.* Igen, aki én bennem hisz! Ez az a fogódzó pont: van egy törmelék-hited? Ha valamire szükséged van ebben az életben, ami aranyból, ezüstből, kapcsolatból és minden egyébnél fontosabb, akkor ez a törmelék-hit legalább, amellyel belekapaszkodsz legnehezebb pillanatodban is az örökkévaló Isten láthatatlanul ugyan, de feléd lenyújtott kezébe.

Egy nagyon kedves barátom mondotta el legalább több évvel ezelőtt: „Az édesanyám hirtelenséggel halálos betegségbe esett, s a család már remegve arra gondolt, hogy ebből temetés lesz. Ha valamikor dörömböltem az Isten szívének az ajtaján és éjszakába menően imádkoztam, hogy Uram, csak most az egyszer tartsd meg legalább, mert tudjuk, hogy el kell mennünk, akkor én igaz és hűséges gyermeked leszek!” S a kedves ismerős elmondotta, hogy a rettentő krízis a családból elmúlt, a halálos görbék elsimultak úgymond, az édesanya meggyógyult. Pár év múlva azonban mégiscsak el kellett mennie, s azt mondja az illető vallomástevő: „El tudtam fogadni és el tudtam engedni most már őt, el tudtam engedni, mert akkor az én legnagyobb ajándékom az volt az életem folyamán, hogy akkor meghallgatott az Isten, s akkor nem vette el, s most már én arra fel tudtam készülni, megedzeni a szívemet, a hitemet és a lelkemet. Meg tudtam erősíteni, hogyha majd egyszer mennie kell – mert mennie kell mindenkinek –, akkor azt főhajtással, Isten előtt megalázkodva, de elfogadom.”

Kérdésünk tehát az: megvan-e ez a parányi hit, amellyel az Isten elé járunk és ott zörgetünk éjjelben és nappalban egyaránt?

Jézus kimegy Lázár sírjához – tudjuk a történet végét –, és megtörténik, hogy visszafordul az idő kereke. Bár azt mondják a testvérek, hogy nincs miért

levenni a nehéz sziklasír fedelét, hiszen már négynapos Lázár halálában, semmi értelme. Az emberek messze elkerülték a sírokat, és nem foglalkoztak többé velük, mert a mulandóság s a halál, az rettenetes veszedelem, most is ettől óvják a Krisztust: – Hiszen már négy napja ott van a mi testvérünk, mit akarsz már vele? Miért nem jöttél hamarabb?

Nem tudják, hogy ami Mártának, Máriának és bármelyikünknek nem sikerülhet, az Néki sikerül, mert Ő joggal mondhatta: *Én vagyok a feltámadás és az élet*. Leveszik a sír födelét, s megszólal: – *Lázár, jöjj ki!* Ismerjük a jézusi szólást, és kötelékeivel és kendőjével együtt bebugyolálva, de kilép a sír nyílásában Lázár.

A feltámadás csodálatos előlege. Sokféle előlegét kapjuk meg mi az Isten szeretetének, csak nem tudjuk kibontani, mint a felbontatlan levelet odébbdobjuk, nem tudjuk értelmezni, nem tudjuk megmagyarázni, hogy mikor, miben, hogyan segít az Isten. Egy kicsit elkésik, és mégis visszahozza azt, amit én veszni hittem és láttam az én emberi életemben, megadja a feltámadás előízét. Lázár sírja üres marad – hogy képletesen szóljak –, mert annak a sírnak új gazdája lesz, úgy hívják: a Názáreti Jézus. Hiszen, amikor elítélik nagypénteken a Krisztust, akkor az egyik fő ok éppen az volt a belső tanácskozások szerint a Nagytanácsban: – Ez elhiteti a népet, mind az oldalára fognak állni, jönnek a rómaiak és elveszünk mind, hát inkább egy vesszen el, mint az egész nép – nosza, intézzük el, nincs szükségünk az ilyen Úrra, aki még támasztani is képes, nincs szüksége ennek a világnak arra, Aki vissza tudja adni az életet! Mi kisebb értékeknek örvendünk, elmúló, kisebb, talmi javaknak, kevésbé a Krisztusnak és kevésbé annak a hitnek, amely pedig az aranyláncszem köztem és az Isten között.

Záradékképpen egyetlen kérdés marad: ki az igazán gazdag és boldog ember? Az akinek az életében ott ül a Krisztus és akinek az életében ott van a Krisztushoz kapcsoló hit és szeretet, a többi mind pelyva az Isten mérlegén s az Isten szemében. Próbálj leltározni a lelked mélyén, mennyi benne a hit, mennyi benne a másik iránti szeretet, hogy Isten is szeressen téged és mindnyájunkat.

ZSIGMOND JÓZSEF
ny. lelkipásztor

Lelkészképzés – lelkészhiány

A magyar nyelvű református lelkészképzés a Kárpát-medencében pillanatnyilag Kolozsváron (Erdély és Királyhágómellék számára), Debrecenben (Tiszántúl számára), Budapesten (Dunamellék számára), Sáropatakon (Tiszáninnen számára), Pápán (Dunántúl ellátására) és Komáromban (Felvidék számára) történik. A teológusok tekintetében van átjárás az egyes tanintézetek, illetve egyházkerületek között, így az önálló lelkészképzésre képtelen egyházkerületek diákjai is valamely említett helyszínen végzik tanulmányaikat.

Az utóbbi időben belső vitatéma az, hogy szükség van-e valamennyi lelkészképző intézményre? Részben anyagi megfontolásból, részben a minőséget tekintve, részben pedig a lelkési pályára jelentkezők csökkenő száma miatt. Az elmúlt években kevesebben felvételiztek a Teológiára, mint amennyi helyet meghirdettek a különböző egyházkerületek. Ez alól, ezidáig csak a Királyhágómelléki Református Egyházkerület jelent kivételt.

Az alábbiakban próbáljuk számbavenni a lelkészhiány lehetséges okait:

1. A spiritualitás megélésének óriási választéka – elhívás nélkül

Azon fiatalok, akik a lelkiség életreható erejét megérik, azzal szembesülnek, hogy annak megélésére hihetetlen kínálat mutatkozik. Vannak kegyességi irányzatok, nem keresztyén lelkiségi csoportok és foglalkozások. Fennn hirdetik a belső béke és szabadság eszméit, harmóniában élnek a mindenséggel, egy-

mással, a természettel. Az ébredező lelki igény kielégítésére minden adott. Igaz, hogy az önmegváltás kerül előtérbe, pontos előírásokkal, hogy miként és mennyit kell meditálni, légző- és tornagyakorlatokat végezni, stb. Amennyiben nincs „normális” gyülekezeti háttér, amelyben a belső hang és igény elhívássá legyen, és ahol megtudják, hogy nincs önmegváltás, úgy ezeket a fiatalokat elvesztettük.

2. Az Egyház közéleti marginalizálódása – kiszolgáltatottság

A restitúció megtorpanása, a vagyoni háttér hiánya okozza azt a kiszolgáltatottságot, mely szerint az Egyház már nem tud a társadalom lelkiismereteként szolgálni, hanem a politikai hatalom hitelesítőjeként kap lehetőséget pályázatra, előbbrelépésre és gyarapodásra. A nyilvános pályázatok esetén sem elég a precízen megfogalmazott cél és a hiánytalan iratcsomó, hanem a politikai képviselet jóváhagyása is szükséges a sikerhez.

Sok helyen megtörtént, hogy mind a lelkész, mind a gyülekezet helyi akarokok kiszolgáltatottjává lett.

3. A centrumból a perifériára – el/lemaradás

Az elmúlt időszakban egyre inkább a központosodás vált jellemzővé. Minden szolgáltatás, iskola és munkahely a városokba összpontosul. Falun legtöbbször csak a lelkész marad, mert a tanító, orvos, patikus a városból ingázik, ha egyáltalán működik iskola, orvosi rendelő, vagy gyógyszerár. A református lelkésztől elvárják, hogy példamutató családi élete legyen, de a településen vagy van magyar óvoda és iskola, vagy nincs. Az ingázás napi rutinná és kiadássá lesz, úgy hogy a házastársának vagy van munkahelye, vagy nincs. Közben lehetetlenné válik a gyerekek számára az iskolán kívüli foglalkozások, edzések és magánórák. Sok lelkész gyermeke a városi nagyszülőknél lakik az iskolai évek alatt.

Az életforma anyagi és fizikai nehézsége miatt elmaradnak a társaságbeli élet alkalmaitól és lemaradnak sokféle lehetőség kihasználásáról.

4. A váltás nehézsége – a beletörődés kényszere

A teológiai diplomával nehéz más pályára kerülni. Amennyiben a fiatal azt látja, hogy gyülekezetének lekipásztora beletörődve, lelkesedés nélkül végzi szolgálatát, vagy pedig a gyülekezet csak háttérként szolgál egyéb vállalkozáshoz, úgy nehezen fog követendő példát látni, sőt még a „lelket is megoltják” benne.

5. Kiemelt teljesítmények elmaradt jutalmazása – anyagi siker hiánya

Az egyházi törvény megszabja az úgynevezett lelkészi minimumot, a korhatarrral járó fizetést, a gyülekezet anyagi lehetőségei pedig a javadalmazást. A

lelkészi fizetések biztosítják a tisztességes megélhetést, de nem biztosítják a gyarapodást, legalább egy magánház megvásárlása erejéig. Ezen nem változtat az sem, ha valaki kiemelkedőt és maradandót alkot.

Az importált „amerikai álom” világában mindent el lehet érni, és gyorsan meg lehet gazdagodni. Társadalmunk sikerorientált és teljesítménykényszer alatt él. A fiatalok pedig már középiskolában tudják, hogy amennyiben valami nem úgy sikerül, ahogy eltervezték, akkor váltani kell: szakmát, pályát, várost, országot, kontinenst, élettársat, barátot, és bármilyen furcsán hangzik, de hivatást is (ettől kezdve már nem hivatás).

Ilyen világlátás mellett – elhívás nélkül, kiszolgáltatottan, lemaradva, a betörődés kényszerében, anyagi siker hiányában – nem csoda, hogy mind kevesebben jelentkeznek a teológiai felvételire. És az sem csoda, hogy akik elvégzik a teológiai tanulmányaikat, inkább külföldre mennének továbbtanulni, és az idő alatt állást szerezni, vagy pedig szívesebben lesznek kórház-, börtön-, egyetemi-, iskolai-, vagy valamilyen szakosodott lelkésszé, semhogy gyülekezeti szolgálatot vállalnának. És az sem csoda, hogy nő a pályaelhagyások száma.

Lehet-e mégis valami biztatót mondani? Vagy van-e olyan dolog, ami mégis a lelkészi pálya mellett szól? Ami azt igazolja, hogy csakúgy, mintha balladafordító lenne az ember, nagy vagyont nem keres, mégis megbecsülten és önbecsüléssel élhet?

a. Megváltás ténye – elhívás

A felébredt lelkiség meggyőződhet arról, hogy az üdvösség nem saját akaratának erején, vagy teljesítőképességén áll, vagy bukik. Ingyen kegyelem, amit csak elfogadni kell. Az elhivatottság pedig ott kezdődik.

b. Köteles bizalom – közéleti megbecsültség

A gyülekezeteinkben még kijár a lelkipásztor iránti tisztelet, megbecsülés és köteles bizalom. Ezt nem kell kiérdemelni, rádolgozni, hanem indulásból élhet vele.

c. Szabad élet – fent/megmaradás

A koronavírussal bevezetett új világrend először a centrumokban őket lehetetleníti el. A 2020 tavaszán bevezetett első karanténintézkedések idején, az emberek már „kimenekültek” falura, kertbe, természetbe. A vidéki élet biztosított viszonylagos szabadságot és várhatóan biztosítani fogja a viszonylagos fentmaradást a továbbiakban is.

d. Váltás nélkül – biztonság

A lelkészi társadalomban mindenkinek helye van. Az a tény, hogy fegyelmi vétség nélkül, a lelkésznek egy életen át van munkája és fizetése, olyan biztonságot adhat, amire más pályán esélye sem lehet.

e. Életpálya modell – kiszámíthatóság

Mivel a lelkészi szolgálatban nyújtott teljesítmény nem az egyházi hatóság, vagy a gyülekezet objektív, vagy szubjektív megítélésétől függ, hanem a szolgálati évek arányában kiszámíthatóvá válik, ezáltal az életpálya modellezhető. Ez olyan értéket jelent, melyet újabban a politikai döntéshozók is igyekeznek megfogalmazni és törvényben rögzíteni.

Legvégül pedig megjegyzem, hogy manapság egy fogkefét sem lehet eladni reklám nélkül. Ezt felismerve, az egyetemek népszerűsítő kampányokat szerveznek az érettségiző diákoknak, természetesen az egyházi iskolákban is. Jó lenne, ha ezt a mintát el tudnánk fogadni és a népszerűsítő kampányokon „életszagot” árasztó egyházi emberek és teológusok adnának választ a fiatalok feltett kérdéseire.

FORRÓ LÁSZLÓ
egyházkerületi főjegyző

HISTÓRIA

Festett mennyezetek és díszek templomainkban

A reformáció több vonatkozásban az ősi egyszerűséget hozta vissza a keresztyénségbe. Kezdetben a templomok falán lévő freskókat lemeszelték, a templomok belső bútorzatát leegyszerűsítették.

Kálvin az ószövetségi törvényre hivatkozva elzárkózott a képi ábrázolástól, azzal a kijelentéssel, hogy ez „nekünk nem használ.” Így a képigény nem épült be a protestáns teológiai rendszerbe. (Ennek ellenére a reformáció évszázadát követően úgy tűnik, hogy a képi ábrázolás a továbbiakban is foglalkoztatta a protestáns teológusokat.)

A reformáció megerősödésének kora egybeesik a reneszánsz művészet felvirágzásával, s így nem véletlen, hogy e stílus honosodott meg a templomi építkezésben, díszítésben. Az újra felfedezett római ábrázolásokkal együtt a keleti eredetű és egyben népi szimbólumokat a humanista szimbólumrendszer foglalja egybe.

Az új stílus megjelenése azt eredményezte, hogy a protestáns templomokban is fokozatosan megjelent a fatábla-festészet, amely elsősorban a karzat mellvédlapjait és a mennyezet kazettáit díszítette képekkel.

Természetesen felvetődik a kérdés, hogyan férhet össze a puritán kálvinista felfogás képtilalmával a mennyezetek allegorizáló, színesen festett világképével. A merev kálvinista képtilalom a magyarázat arra, hogy kezdetben csak a virágdíszes kézművesség virágzott fel, s olyan ornamentika honosodott meg a magyar templomokban, amelynek motívumvilága a népművészetben található. Ez a díszítőművészet több mint 300 éven át uralta a magyar protestáns templomokat.

A festett kazettás mennyezetek eredeti forrásának az itáliai reneszánsz táblafestészetet tekintik, s ebből kiindulva a Kárpát-medencében, s így Erdélyben, a katakomba-festészet, mint ókori művészet, reneszánszát élhette meg a festett kazetákban. Gondolunk itt elsősorban a rajzok

színezetére, motívumkincsére és nem utolsó sorban a gyülekezet hitvilága számára jelentett szimbolikus cselekmény lehetőségét.

Akárcsak a katakombák freskói, a festett mennyezetek sem ikonok. A kazettás mennyezet minden figurája az egyház és a természet jelképe.

A festett mennyezet közvetítő elem, a Szentírás és az evangéliumok láthatatlan világára utalnak, s a láthatatlan világ raj-

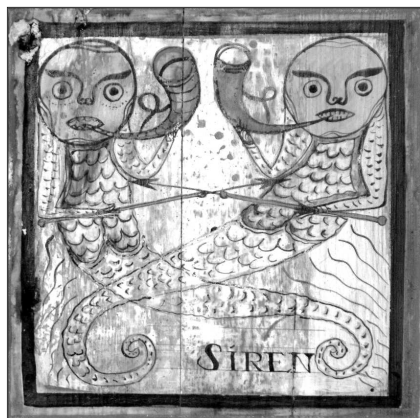
zolódik ki a valós teremtet és szimbolikus állatokban és növényekben. Az élet megszentelésének eszményét lehet látni a kazettákon, Isten teremtet élővilágát, amely egy magasabb rendű létállapottá, istentiszteletté válik a festett képek által.

Újabb párhuzam a katakomba és a protestáns mennyezet képanyaga között, hogy mindkettő „igehirdető művészet”, nem csak azért, mert a falusi protestáns templomokban nagyon gyakran olvashatunk bibliai idézeteket vagy kegyes szövegeket, hanem ahogy a freskókról leolvasható az, hogy az őskeresztyének milyen bibliai történeteket ismertek, úgy a protestáns templomok mennyezetéről a prédikáció üzenete tükröződik képi megjelenítésben.

Amíg a katakombaképeket egyszerű sírásók rajzolták meg, a festett kazettákat festőasztalosok készítették. A katakombaképek őskeresztyén szimbólumokat ábrázolnak, ugyanazt a motívumkincset találjuk meg a festett mennyezeteken is, gyakran még a rajzok, alakok ecsetvonása, vörös kontúrja, naivitása is hasonló.

Ami új a katakomba motívumvilághoz viszonyítva az, hogy a díszítőfestés részeként megjelent számos felirat, amely a közösség teológiai irányzatát volt hivatva feljegyezni, (pl. rovásírással az énlaki unitárius templomban „Csak egy az Isten”), illetve zsoltárból vett idézetek, valamint a hívek, gondnokok, patrónusok adakozó tevékenységének emléket állító, neveket és szövegeket tartalmazó feliratok is olvashatók.

A festőasztalosok a mennyezeten kívül a papi széket, a szószéket, a szószékronát, az úrasztalát, az éneklőszéket is kifestették a késő reneszánsz vagy barokkos mintákkal, s így Erdélyben létrehozták az egyházi építészet egyik legmarkánsabb protestáns alkotását.

A kazettás mennyezetek eredete

Ha az európai építészeti hagyatékot vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy találunk festett kazettákat a gótikában, a római korban is, sőt az előképeket már az ókorban is megtaláljuk.

Az ilyen előzmények ellenére a művészettörténet a plasztikus kazettás térfedési módot a reneszánsz kor építészeti sajátosságának tekinti, mivel ebben a korban vált divattá, és legszebb darabjai is abban az időben készültek.

Írásos emlékekből tudjuk, hogy szép festett, aranyozott, feliratos mennyezetek voltak a következő épületekben: a szentbenedeki kastélyban, ahol a nagyteremben reneszánsz virágmintával festett mennyezet volt; Vajdahunyadon és Keresden az úgynevezett „Aranyos palota”, illetve „a nappali torony bástya”, a gernyeszegi régi kastélyban (1754) pedig a Veres bástya „kereszt bolthajtása” alatti vakolatpárkány volt virágmintás, a mikesfalvi udvarház (1736) férfi szobájában a stukkós boltozat szintén virágmintás volt.

A kazettás mennyezetek előképéül a díszesen faragott és aranyozott itáliai reneszánsz táblafestészetet, valamint a kazettás mennyezetek szolgáltak, ezek minden esetben plasztikus hatásúak voltak. Az erdélyi festett mennyezetek legkorábbi darabjai a 16. századból maradtak fenn, amely azóta elpusztult budai királyi vár festett mennyezetű templomának berendezését és formakincsét utánozták. A 16-ik században öt templomban találunk ilyen mennyezetet: Gogánváralján (1502-1510), Homoródszentpéteren (1520), Ádámoson (1526), Miklóstelkén (1532) és Vasasszentegyeden (1543). A történeti források alapján elkézelhető, hogy 1499-ben a magyarsárosi – későbbi unitárius – templomban is létezett egy festett mennyezet.

Az 1614-es medgyesi országgyűlés elrendelte Erdély-szerte a templomok általános felújítását. E rendelkezés eredményeként a 17-ik században egyre inkább szaporodott Erdélyben is a festett mennyezetű templomok száma, s a forrásokból kitűnik, hogy ez időből a festési technika a gyulafehérvári fejedelmi vár díszítését követi. Abban a században a

szép minták és színek több falusi gyülekezetben csábíthatták utánzásra a mennyezet, karzat, szószerk padfestőit, főleg az asztalosokat, akikre a 17-ik közepétől jutott az iparművészetnek ez az ága.

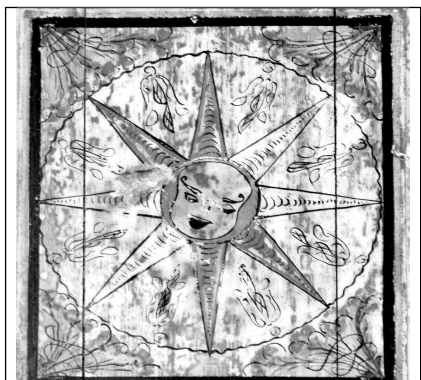
A festett mennyezetek divatja a 18. században nemcsak az egyházi, hanem a világi építészetben is jelen volt. A festési technika fellendülését segítette az a fontos esemény, hogy a 18-ik század közepétől Mária Terézia elnézőbb volt a protestáns templomok felújítási munkálataival szemben.

A templomok renoválása során gyakran helyettesítették a megromlott boltozatokat festett famennyezettel. Egyediek az itáliai reneszánszban gyökerező alkotások, amelyek több esetben is barokkos vonásokat mutatnak. A festett mennyezetes és karzatos „nagyfaloták”, valamint a hasonló kiképzésű templombelsőik rendeltetésüktől eltekintve nagyon hasonlítottak egymásra.

Erdélyben összesen 64 festett kazettás templomot tartunk számon, ebből a már említett öt a 16-ik századból, húsz a 17-ik századból, a többi a 18-ik századból való. Ha a tájegységet nézzük, akkor a Kalotaszeg áll az élen tizenkilenc kazettás mennyezetű templommal (Magyarvita, Magyariskapus, Magyarlóna, Bánffyhunrad, Ketesd, Magyarbikal, Nagypetri, Sztána, Gyerőmonostor, Farnas, Gyerővásárhely, Körösfő, Bádok, Kalotadámos, Magyarvalkó, Bánffyhunrad, Bogártelke, Kövend, Daróc), a szomszédságában lévő Szilágyságban nyolc ilyen templom található (Szilágysomlyó, Szilágyzovány, Krasznahorvát, Varsolc, Szilágylompért, Kraszna, Somlyóújlak, Ákos), míg Udvarhelyszéken tizenhárom volt. Az utolsó ilyen jellegű templomot Erdélyben 1810-ben festették Medeséren, Udvarhelyszéken.

Az idők során a fa elkorhadott, helyenként restaurálták, míg a 19. században a puritánabb divat szellemében több településen is egyszínűre átfestették. A napjaink kutatása igazolja, hogy az egyszínűre festett padelők, papi székek, karzatok között több a korábbi festett emlék. A teljes Kárpát-medence területén az erdélyi analógiára léteznek, elsősorban protestáns templomokban, festett kazettás mennyezetek. Ezek ábraanyaga és formaképlete

Lesnic (Hunyad megye – Asztalos Márton munkája 1681-ből.)

Az előbbi adatokból kitűnik, hogy a legelterjedtebb festett mennyezetet kalotaszegi templomokban találjuk, amelyek a 17. és 18. században készültek.

A festett mennyezetek mesterei

A 17. századtól a protestáns templomfestés átkerült képiróktól a festőasztalosok, s ezen belül a mennyezetfestők hatáskörébe. Egy-egy műhely területének nagysága, a fennmaradt nevek alapján, egy-két megye területére terjedt, de vándorlásaik során eljutottak távolabbi vidékekre is.

Csak néhány mesterről maradtak fenn részletesebb adatok, a többi neve és kiléte, mint népi festő maradt fenn egy-egy templomi kazettán, monogramjukat vésték csak be az utókor számára, s egyházi jegyzőkönyvekből is csak a nevüket és származásukat lehet rekonstruálni. Ennél fontosabbnak tartották megörökíteni a patrónusok, gondnokok, támogatók és megrendelők nevét és az alkotás évszámát.

Egyik legkorábbi ismert táblafestő **Mezőbándi Egerházi Képiro János** (1600-1647), aki nemes családból származott és Bethlen Gábor udvarában, az idegen mesterek mellett ő is részt vett a gyulafehérvári és alvinci fejedelmi paloták építkezésénél, festésénél, díszítésénél. Feltehetően több templomi mennyezetfestményt is készített, de ezek közül egyértelműen 1626-ból a gyulaikutait tulajdonítják az ő munkájának.

Parajdi Illés Jánosról annyi ismeretes, hogy „Odvarhely székében” lakó mester, aki feltehetően a görögkeleti templomok festésével is foglalkozott.

Gyalui Asztalos János, szintén kisnemes család sarja, akinek neve is elárulja származási helyét. Életrajzi adatok róla sem ismeretesek, csak annyit tudunk, hogy a 17. század végén, 18. század elején élt és nevéhez hét kalotaszegi református templom díszítése kötődik: az elsőt 1687-ben

Körösfőn festette, s ezt követte Nádasdaróc, Magyarvista, Ketesd, Magyarbikal, Tordaszentlászló, és az utolsót Sztánán készítette 1743-ban. A díszítésmódjára jellemző a centrális, néhány motívumból álló minta egy sorban elhelyezése.

Az Erdélybe letelepített szászok 1376-ban Nagy Lajos királytól általános céh-kiváltságlevelet kaptak. Ennek nyomán a következő évszázadokban számos céh jött létre. Így alakult meg 1601-ben Medgyesen, majd 1631-ben Segesváron az önálló asztalos céh is, amely a középkortól befolyásolta a környék protestáns vallási és világi bútorművességét. Mindkét céhnek híres mesterei voltak, akik nemzedékről nemzedékre örökítették a művészeti hagyományt. Az 1700-as években Szászbudán létrejött egy jelentős festődinasztia, akinek feje **Rössler János** volt. Ők főleg a szász evangélikus templomokban dolgoztak, a díszesen faragott és festett oltárokat, szószék koronákat, padsorokat készítettek.

Feltehetően az ő műhelyében tanult a Szászkézden született evangélikus vallású **Umling Lőrinc**, aki jelentősen járult hozzá az erdélyi mennyezet és templomi bútorfestészethez. Umling Lőrinc 1740-ben költözött feleségével és szintén Lőrinc nevű fiával Kolozsvárra. Döntését a több munka reményében hozta, amikor Mária Terézia engedélyezte a protestáns felekezetek számára a templomok feljavítását. 1742-ben lépett be a helyi asztalos céhbe és hamarosan jó hírnévre tett szert. 1759-ben megkapta a „bejáró mester” címet, amely azt jelentette, hogy az ő tiszte volt rendszeresen ellenőrizni és véleményezni az inaslegények munkáját. Fiát, az ifjú Umling Lőrincet 1763-ban jegyezték be a kolozsvári céhkönyvbe, s apjával és az inasaikkal közösen végezték a mennyezetek festését. Az

idős Umling Lőrinc 1794-ben halt meg, s özvegye **Anna Catharina Rimmer** vette át a céh vezetését, amíg három fiuk sorra belépett a céhbe.

Az Umling család öröksége harminchat templomban található Kolozs, Szilágy és Beszterce-Naszód megyében.

Kalotaszegen több asztalosmester neve is fennmaradt, akikről hiányosak az információk, csak annyit tudunk róluk, hogy az Umling családdal voltak céhtársak. Ilyen volt **Kövendi Asztalos János**, a

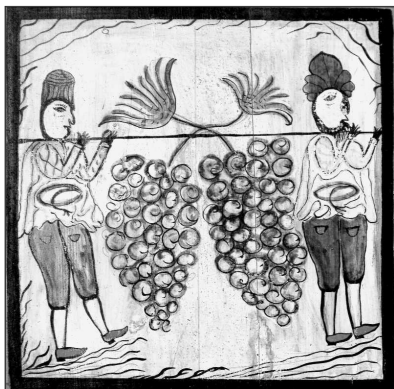
bábonyi templom karzatán olvashatjuk nevét, 1759-ből. Szintén Umling céhtársa volt **Asztalos Boka János**, aki komáromi származású és 1771-ben érkezett Kolozsvárra. A nevét a szucsági padokon olvassuk.

Mások viszont csak utánzói voltak az Umling munkáknak, pl. **Asztalos Tamás János**, akinek neve 1771-ből a gyөрvászárhelyi mennyezeten látható, vagy **Simon György**, aki az ifjabb Umlingoknak volt a követője.

A festett mennyezet keresztyén szimbólumai

A mennyezeteken túlnyomórészt állatalakos és növényornamentikás szimbólumokkal találkozunk. Érdekes jellemzője a mennyezeteknek, hogy szimbólumai a ciklikus és felemelkedés szimbólumok, valamint zárt tér archetípusok. Az állatalakos és növényornamentikának megvannak a sajátos szerepük és jellegzetességük a templom díszítőművészetében.

Az **állatalakos** díszítések világszerte megtalálhatók, általában a geometrikus és növényi ornamentika kíséretében vannak jelen. A kazettás mennyezeteken az állatalakok többségük valóságos állatok stilizált képe, szimbolikus jelentéssel. Hozzájuk társul néhány fantázialény, pl. sellő, hárpia, sárkány, szirén. A Biblia állatvilága tipologikusan szerveződik: vannak jó és gonosz állatok, Krisztus és az Antikrisztus példázói. A korabeli emblémáskönyvek, prédikációgyűjtemények állatvilága köszön vissza tükörként a festett kazettákról.

A jó kategóriájába sorolható állatok: galamb, pelikán, teve, elefánt, unikornis.

A rossz kategóriájú állatok: tigris, farkas, róka, oroszlán, majom, páva.

Ezek a képek interpretációtól függően, metamorfózison mehetnek át, pl. a páva, vagy a kígyó. A legkorábbi nagyszámú alakos ábrázolást az 1676-ban Parajdi Illyés János által festett tancsi mennyezen találhatjuk meg.

Akárcsak a katakombákban, az állatok formájából jól kiérződik, hogy a festő-

nek csak elképzelése van egy-egy állatról, nem volt lehetősége ilyent csak esetleg könyvekben látnia.

A **növény ornamentika** stilizált növényi elemekből szerkesztett díszítmények, formaelemek gyűjtőneve, mindegyik élet- és termékenység-jelkép. A katakombákban is találunk virágmotívumokat.

Erdélyben legkorábban a 14–15. századi ötvösműveken jelennek meg ezek a virágkompozíciók, főként olasz hatásra, szélesebb körben a reneszánsz hatására terjedtek el elsősorban olaszorsós és centrális kompozíció változataik. A növény ornamentika szimbolikus jelentését a népművészetben őrizte meg legtovább. A növényi jelképek a gyógyulás, egészségvarázslás szimbóluma és feltehetően a kazetták esetében is megmarad a jelentésük.

A festett mennyezeteknek üzenetük van, a díszítmény mindig tartalmazza az illető alkotó nép és közösség világnézetére, értékrendjére, hitvilágára vonatkozó elemeket. Ugyanakkor ezek az üzenetek belesimulnak az összeurópai szimbólum-rendszerbe.

DR. LUKÁCS OLGA
teológiai tanár

(Az eredeti tanulmány rövidített és szerkesztett változata. A cikket a szilágy-lompérti templom kazettáival illusztráltuk.)

Bersek József huszárezredes, a '48-as hős

Felemelő sikerekben és tragikus végkifejletű történetekben egyaránt gazdag történelmünk egyik legismertebb és legtöbbször idézett eseménye az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc. Az volt az a történelmi esemény, amely kiváltotta a világ népeinek a rokonszenvét és elismerését azáltal, hogy az „Európa tavaszának” nevezett, az egész kontinensre kiterjedő mozgalmak közül a legteljesebb átalakulásokat valósította meg, s az ellene felvonult hatalmas erőknek a legtovább tudott ellenállni. Ebben a harcban valósult meg a legteljesebben magyar népünk egysége, összetartozása, sőt, ha túl későn is, de a velünk együtt élő más népekkel való összefogás feltételei is létrejöttek. Mindezek ellenére, az adott történelmi helyzetben a végső győzelem nem születhetett meg, a forradalom elbukott, szabadságharcunkat vérbefolytották az egyesült osztrák császári és orosz cári seregek. A bukás ellenére ennek a nagyszerű történelmi eseménysor-

Bersek József feleségével, 1852

nak a jelentősége óriási, felbecsülhetetlen, akárcsak azoknak a hősöknek az érdemei, áldozatai, akik ezt a küzdelmet véghezvitték. Most is egy ilyen hősnek az emlékét idézzük, akinek harcokban edzett élete, tragikus sorsa Réven ért véget, itt talált örök nyugalomra. A réviek felbecsülhetetlen érdeme az, hogy hűen őrzik emlékét és évente leróják az iránta érzett kegyeletüket, mondta 2008-ban egyik révi Bersek-megemlékezésen Kupán Árpád történész.

A kőszegi levéltár kutatásai alapján Bersek József 1807. december 20-án született Kőszegen. Édesapja Bersek János posztós, édesanyja Simon Antónia. II. Ferdinándtól nyertek nemesi levelet hadi érdemeikért. Kisgimnáziumi osztályait Kőszegen, logikai, filozófiai tanulmányait a szombathelyi líceumban végezte. 1821-ben, 13 éves korában elveszti édesapját. 1826. február 6-án Bécsbe utazik és az ott állomásozó Klermaier 8. huszárezred közvitéze lesz. Hódmezővásárhelyen, Aradon, Bécs mellett, Troppanban találkozunk vele, s közben fokról fokra lépeget fölfelé a hivatásos katonák ranglétráján. 1826-ban altisztté nevezték ki, majd 1830-ban őrmesterré, 1838-ban hadnaggyá, 1845-ben második kapitánnyá, 1848 elején századossá léptették elő. „Az 1848-as francia forradalom átvillanyozta egész Európát” – írta életrajzában.

Bersek József közismert volt magyar érzelméről, aki szolgálaton kívül minden alárendeltjétől megkövetelte a magyar nyelven való érintkezést. A kapitány hatással volt tiszttársaira – még a német ajkúakra is –, akik nagy lelkesedéssel olvasták a Pesti Hírlapot. Nem sokkal 1848 március idusa után, Bersek egy tisztí összejövetelen Kossuthra üritette poharát, ami később parancsnoka, lovag Josef Barco ezredes tudomására jutott. Bersek „kemény büntetést” kapott, ugyanis három fiatalabb tisztársával – gamsendorfi lovag Jenik Móric és Astleithner Szilárd (Adolf) főhadnaggyal, Kalotsa Balázs hadnaggyal – együtt az ezred Pozsonyban lévő tartalék századához helyezte át. Indulás előtt Bersek főszázados még elkészönt huszárjaitól, akiket ünnepélyesen felesketett Magyarhon szabadságára.

1848 őszén, a Galíciában állomásozó Bersek ezredével együtt átállt a nemzeti hadsereghez. Innen, Galíciából tértek haza október-novemberben, szökve, de zárt kötelékekben. A szökési tervet Bersek József készítette elő. 1849 elején a 8. Huszárezred Szalontán állomásozott. Bersek Józsefet az egyik legszebb házba, Rozványékhoz szállásolták. A családi krónika szerint Rozvány Erzsébet – Betti – a gyönyörű szép fiatal leány megtetszett a „daliás katonának”, ami „imponált az ambiciózus anyának”. Bersek József honvédtiszt (akkor még csak őrnagy) magabiztos, de darabos katonairással írta a leány emlékkönyvébe: „Jöttem, mentem, de mind a mellet itt maradtam holtig. 18-ik február 1849. Bersek” Rozványné szemében növelte Bersek értékét, hogy testvére, Mari az udvari szolgálatban álló Koderle báró felesége volt Bécsben. A társadalmi felemelkedést, maga

elé célul tűző anyja úgy gondolta: 20 éves lány a szépségéhez és műveltségéhez megfelelő társadalmi emelkedést kínál Bersek. 1849 elején Bersek érzelmileg szabad volt, hamarosan feleségül kérte a polgárleányt. Betti azonban nem volt szabad s arra kérte anyját, hogy előbb hallgassa meg egy D. Laci nevű fiatalember kérését, kit ő már régebben ismer s aki már előtte nyilatkozott. Az anyja megtette, de hazudott lányának, mondván: D. Laci apja nem Laci, hanem idősebb fia számára kérte meg Betti kezét. A büszkeségében mélyen megalázott leány ezért mondhatott igent Bersek Józsefnek.

Berseket a szabadságharc hamarosan elszólította Szalontáról. Az 1849-es tavaszi hadjáratok harci sikereihez is nagyban hozzájárult Bersek József, aki ekkor már a nagyváradi születésű honvéd tábornok Nagysándor József főparancsnoksága alatt küzdött. A honvéd tábornok jelentéséből, amit a nagysallói ütközetről írt, kiderül vitézsége: „A 2. és a 8. Huszárezrednek parancsnokai, Pikéty és Bersek alezredes különös érdemeket szereztek maguknak azáltal, hogy a legnagyobb golyózáporban 500 méter távolságra előrenyomultak, sőt egy ellenséges üteget visszavonulásra kényszerítettek.” Az ácsi erdőnél pedig két császári gránátos század bekerítésével fényes győzelmet aratott. Vitézségeért április 26-án Komáromnál Görgey Artúr, a fővezér tüntette ki babérkoszorús érdemjellel Berseket, május 16-án pedig maga Kossuth Lajos, az ország kormányzója írta alá ezredesi kinevezését.

A tavaszi hadjárat győzelmei, majd a Habsburg ház trónfosztása 1849. április 14-én és Buda visszafoglalása május 21-én arra készítette I. Ferenc József császárt, hogy I. Miklós orosz cárhoz forduljon segítségért. A cár 200 ezer főnyi sereget küldött a magyar szabadságharc leverésére. A többszörös túlerővel szemben a forradalmi magyar kormány általános népfölkelésre, keresztes háborúra szólította fel az ország népét, de a küzdelem, minden hősiesség ellenére egyre kilátástalanabbá vált.

Bersek emlékmű Kőszegen

1849. augusztus 2-án Nagysándor József hadteste, amelyben Bersek ezredes is szolgált, felvette a harcot Debrecennél a jóval nagyobb, 60 ezer főnyi orosz túlerővel, de elszánt hősiességük ellenére vereséget szenvedtek. A magyar hadtest maradványai az Aradra vonuló Görgey Artúr főserégét követték. Így, a 8. Huszárezred parancsnokaként érte az 1849 augusztus 13-i világosi fegyverletétel, s annak következményei: „Aradon mi, volt császári tisztek mind halálra ítéltünk, mely ítélet számomra minden vagyon elkobozása mellet tíz évi várfogásra szelídítettek. Június hó 14-én 1852-ben az ausztriai császár Ferencz József körútjába ejtette Aradot is, hol én mint tíz évre elítélt több bajtársammal kegyelem útján szabadultam” – írja Bersek néhány oldalas önéletrajzában.

Ezután kezdődött Bersek József életének utolsó, boldognak nem mondható szakasza. A huszárezredesből aradi fogollyá lett Bersek 1852-ben, 44 évesen megrokknva, megöregedve szabadult testvére közbenjárására az aradi várbörtönből. Kész volt visszaadni 23 éves menyasszonya szabadságát, ám Betti szánalomból, avagy szülői kívánságra nem szakított vele.

„1952-ben Szalontán, Bihar megyében Rozvány Erzsébet kisasszonnyal házasságra léptem és aznap nőmmel utaztam Bécsbe” – írja. Házasságkötésükön ott volt Arany János is, aki fiatalon Nagyszalonta pénzarisztokratáinak egyikénél, a görög származású Rozvány kereskedőcsaládnál házitánítóskodott. Tanítványa a későbbi Bersek Józsefné, Rozvány Betti volt. Arany János Bersek Józsefről írta „Katalin” című versében:

A harcos vő előtted áll,
Mint hegytetői cserfa-szál,
Melyen madár nem zeng ugyan,
Mely illat- és virágtalan,
Sötét, haragos lombja van:
De délceg ám, magasra nőtt
Megkoronázni a tetőt, –
S ha kérge kissé durva is,
Edzett, kemény, mint érc-paizs,
Annál erősebb a derék, –
S bár nem hajolt vészek között,
Melyekbe százszor ütközött,
Megküzde és meg nem törék.

1853-tól 1865-ig, Bersek haláláig, Réven éltek, ahol a férfi gróf Zichy Domokos és Ödön uradalmában jószágkormányzó lett. A házasság mindkettőjüknek

Bersek emléktábla.jpg

gyötrelem volt: a férjnek azért, mert szerette hitvesét, az asszonynak azért, mert nem viszonzta azt. Az 1860-as évtől Betti boldogtalansága egyre nyíltabb titok volt a családban, gyakran utazott haza Szalontára a szülői házba, hol Arany Jánoséknál Nagykőrösön, vagy Pesten, Bécsben járt. A boldogtalan házasságra ez sem hozott gyógyulást. Bersek levelében panaszkodott sógorának: „Irigylem a földönfutót... cserélnék a legszegényebb napszámossal.” Végül is, válasra került sor. Amikor 1865 január 15-én válási végzést Bersek Józsefnek kézbesítették, ő felesége képe előtt öngyilkos lett. Utolsó kívánsága az volt, hogy a képpel együtt temessék el. Gróf Zichy Ödön temettette el a révi gyümölcskertjében az alá a körtefa alá, ahol föbe lőtte magát. A gróf egy vörös márvány sírkeresztet állíttatott ide, amelyen ez állt:

Itt nyugszik
BERSEK JÓZSEF
1848-as honvéd
huszárezredes
1808 – 1865
Béke poraira!

A síremléket előbb a gróf alkalmazottai, majd a réviiek gondozták, halottak napján virágokat vittek rá, annál is inkább, mert a réviék úgy tudták, hogy egy halálra ítélt bujdosó síremléke ez. Trianon után a Zichy birtok új tulajdonosa, Mateescu is nem egyszer levett kalappal tisztelgett a szabadságharc hősének sír-

ja előtt. 1945 után a Magyar Népi Szövetség vette gondozásba a sírt, s minden évben a Nagykertben ezen a helyen tartottuk a Petőfi emlékünnepélyeket. 1948-ban, a szabadságharc 100. évfordulóján is itt ünnepeltünk. Ekkor a rendbehozott sírt – az egyetlen Rév s környékének 1848-as emlékhelyét – megkoszorúztuk, amely sértetlenül állt 1957 tavaszáig, írja Rév monográfiájában Juhász Viktor, a Sebes-Körös menti térség egykori polihisztora. Ekkor az egykori uradalmi gyümölcskertet házhelynek osztotta ki a község vezetősége s a síremlék eltűnt. Ma már csak az idős révi emberek emlékeznek a sírkőre s arra, hogy ki nek az emlékét őrizte.

2004. március 15-én a helyi református egyháznak és a Pro Rév Egyesületnek köszönhetően a templomkertben kopjafát állítottak Bersek József babérkoszorús honvéd huszárezredesnek és 2018-ban, a Magyar Szórvány napja alkalmából felavatott közösségi ház is a szabadságharcos nevét viseli. 2019 novemberében avatták fel Bersek József babérkoszorús, az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc, egyik kiemelkedő személyiségének emléktábláját, melyet a gyülekezeti központ főbejárata mellett helyeztek el. A táblát Csontos János létavértesi hagyományőrző huszárszázados, valamint dr. Vincze Ferenc nyugalmazott hajdúszoboszlói főjegyző leplezték le. Szülővárosában, Kőszegen a Bersek József Általános Iskola viseli a rettenthetetlen katonaember nevét s a kőszegi temetőben egy síremléket állítottak, melyen ez áll:

BERSEK JÓZSEF
1808 – 1865
az 1848-as szabadságharc
huszárezredese
Kőszeg városának szülötte

Bízunk abban, hogy a megemlékezések, a felállított emlékjelek kellően szolgálják majd azt a célt, hogy Bersek József emléke, mint a szabadságszeretet és az önfeláldozás jelképe örökké fennmaradjon a réviak és a kőszegiek szívében. Adja Isten, hogy úgy legyen!

HASAS JÁNOS
Rév alpolgármestere

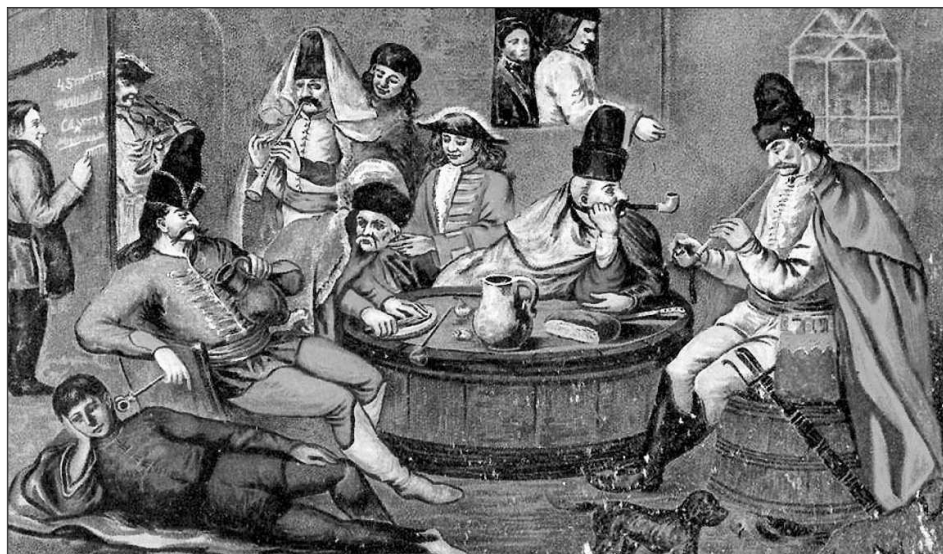
Hitélet a kuruc-korban

Partium és Erdély menedékhelye lett a Királyi Magyarország bujdosó protestáns nemeseinek, az elbocsátott végvári katonáknak, a jobbágyoknak és szégyenlegényeknek. Volt, aki az osztrák megtorlás elől, vagy a török adó alól menekült és bujdosott, és így hontalanná lett saját hazájában. Az üldözött és számkivetett magyarok sokszor Moldovába és Havasalföldre is elmenekültek. Cserei Mihály, nagy történészünk saját tapasztalata alapján ezt így írta le: „Bujdosó emberek vagyunk, hazánktól elrekesztetvén” (Erdély históriája).

A „szégyenteljes” vasvári béke (1664) után a végvári magyar katonaságnak nagy részét végkielégítés nélkül elbocsátották. Ezután az osztrákok sok magyar várat szétbontottak.

Török faiga, osztrák vasiga

1661-től a Partium hódoltsági területein a „lakosságot a törökök is megadóztatják: 23 adófajtát szedtek a magyar jobbágytól, például földadót, fejadót, tizedet, méhkas, sőt mátkaadót is, amit házasságkötéskor kellett fizetni. Minden termékből, gabonából, magvakból, kisajtolt olajból stb. le kellett adni a kötelező részt, tehát a természetben fizetett adót a töröknek” (Gavallér Lajos: Micske története évszámokban).

Kurucok tárogatózenét hallgatnak

1685-ben a Habsburg császárkirály fennhatósága alatt szolgáló zsoldoshadsereg zsoldot nem kapott, így ahol letelepedtek, időztek, vagy átvonultak, kiélték a környék lakosságát. A kvártélyadás volt a legnehezebb szolgálmánya a nemeseknek és a jobbágyságnak. A sok kenyér, búza, árpa, rozs, zab, vágómarha állandóan kell a sok „alás feljáró németnek”. A katonai elszállásolás okozta erőszakoskodást, fosztogatást, nyílt rablást, a sűrű keresztviseléseket nagyon sok jobbágy nem tűrte, ezért megszöktek a falvakból, tanyákról és majorokból, sőt egész falvak elmenekültek. Sok helyen szörnyű pusztasággá lett az egykor virágzó Partium.

I. Lipót császár (Benjamin Block festménye)

Partium és Erdély szenvedő népének Lipót császártól oltalom helyett inkább véres pusztítás, vallásüldözés, vallásháború és vagyonekborítás jutott. Apafi Mihály fejedelemsége alatt (1661-1690) és után a Partium és Erdély szabadságáért vívott küzdelemben sok drága magyar vér kifolyt, és számtalan falut és várost kifosztottak és felégették. Az ellenség aratás előtt még a gabonatóblákat is felgyújtotta.

Hazafias magyar főurak titkon azért szövetkeztek, hogy az ország alkotmányos jogait az Aranybulla 31. cikke alapján – az ellenállás jogán „jus resistendi” – fegyverrel is megvédik. 1670. április 10-én árulás által nyilvánvalóvá lesz a Habsburg-ellenes Wesselényi-féle nemescélú összeesküvés. A következő év április 30-án lefejezik Nádasdy Ferenc, Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc grófokat és Bónis Ferenc Zempléni nemes, a szervezkedés vezetőit. Wesselényi Ferenc nádor korábban meghalt, I. Rákóczi Ferencet édesanyja, Báthory Zsófia, hatalmas váltságdíjért kiszabadítja, de az osztrákok rövid időn belül mégis meggyilkolják. A Wesselényi-féle összeesküvés és megtorlás következménye az lett, hogy egyházaink, iskoláink, társadalmi életünk még jobban megterhelődött.

A török uralomtól való felszabadító háborúk után (1687-1693) is, az önkényesen kirótt adók, a beszállásolások, a kíméletet nem ismerő irgalmatlan idegen osztrák-német és rác katonaság ellátása a falvakban maradt népet kolduszszegénnyé tették. A Partium „megpusztult, egészen megürülve a pénzből”.

1687-től Partium megyei adójukat az osztrák kincstárnak fizették és nem az erdélyi fejedelemnek. Ez Apafi kancellárjának, Teleki Mihálynak a műve is. A keserves romlás és elszegényedés folytatódott.

A főurak közül Károlyi Sándor, Bottyán Ádámné és az Eszterháziak az elnéptelenedett részekre idegeneket telepítenek. Károlyi Sándor ezt teszi a kuruc szabadságharc (1711) után is.

Egyházaink a partiumi kurucvilágban

A tridenti zsinat (1545-1563) elindította a római katolikus reformokat, a jezsuiták pedig az ellenreformációt. A Partiumban az ellenreformáció első szakaszában a kuruc szabadságharc megakadályozta az ellenreformációt. A rekato-lizáció második szakasza 1711-ben kezdődött, aztán 1781-ben megjelent a magyar protestánsok vallásszabadságát biztosító Türelmi Rendelet.

Az 1658 és 1661 közötti szomorú, gyászos eseményekben az erdélyi fejedelemség elvesztette azt a hatalmat, amellyel a 17. század első felében védelmezte a

Karaffa Antal (Antonio Caraffa)

protestáns egyházakat. A század második felében protestáns egyházainknak ugyanaz a célja: a gyülekezeti tagok Isten iránti hitközösségre való nevelése, és Jézus Krisztus szeretetközösségében való megtartása. Az üldözésekben és szenvedésekben a gyülekezeti tagok hithűsége és szeretetközössége volt az egyházak, illetve a protestáns felekezetek megtartó ereje.

A gyászévtized kereszthordozásai „megedzették” a protestáns hívek szívét-lelkét, eklézsiainkat és intézményeinket. A szenvedés, a bűnbánat, a hitvallás, az imádság, az ének és mindenek előtt Isten kegyelme egységben tartotta a gyászévtized előtt, alatt és után élő protestáns híveinket és gyülekezeteinket. E gyászévtizedben alakul ki az egyház konfesszionális szervezete és életének konfesszionalizmusa.

Az erdélyi fejedelemség volt az első protestáns hatalom, amely a vallásüldözés megszüntetése érdekében közbenjárt Habsburg Lipót katolikus császár-királynál. A vallásszabadság védelme helyett Lipót a kuruc szabadságharc elszánt ellenfele, Partiumban és Erdélyben is elnyomja a protestantizmust.

Az ellenreformációval megkezdődött a protestáns vallásüldözés, és a protestáns főuraknak a római katolikus egyházba való visszavezetése. 1671. január 3-án ült össze először a hírhedt „véstörvényszék”, melynek tagjai katolikusok voltak. A protestáns – református és evangélikus – prédikátorokat és tanítókat

azzal vádolták, hogy részt vettek a Wesselényi-féle összeesküvésben, tehát felségárulók.

A vallási sérelmek orvoslása helyett 1673 szeptember 25-én Pozsonyban rendkívüli bíróság ült össze, hogy ítélkezzen a protestáns lelkészek és tanítók felett. A következő év március 4-én több száz protestánst idéznek meg a könyörtelen pozsonyi véstörvényszékre. Többeket szűk, sötét börtönbe zártak, láncra verve agyonkínózták őket.

Az 1681. évi 25. törvénycikk a katolikus földesurak vallására kényszeríti a partiumi jobbágycsoportokat is. A Részek protestáns népe úgy él e mostoha korban, mint lilium a tövisek között.

II. Rákóczi Ferenc (Mányoki Ádám festménye)

A gályarabság

Ruyter Mihály holland admirális

A felségárulással vádolt protestáns prédikátoroknak az áttérés, száműzetés, vagy hivatalból való lemondás között lehetett választani. 1675 márciusában Kolonics Lipót főpappal – püspök, érsek, majd hercegprímással – az élen 40 prédikátort gályára adnak Nápolyba, fejenként 50 aranyért. Nápolyba csak 30 hitvalló érkezett élve. Itt a gályához láncolva rabszolgaként dolgoztatták őket. 1676 februárjában szabadította ki Ruyter Mihály holland tengernagy az eladott magyar protestáns prédikátorokat, de csak 1681 után térhetek haza – mindössze 26-an, 18 református és 8 evangélikus. Ezek a gályarabok protestáns egyházaink vértanúi.

Ezeket a partiumi prédikátorokat és tanítókat az igazítelő Isten sok talentummal megajándékozta, számtalanszor megpróbálta, és megmentette őket a gyalázatos testi-lelki szenvedéstől, a gályarabságtól.

Életre rendelve

Lipót, a hosszú, félévszázadra terjedő uralkodása alatt elfoglalt 888 protestáns templom helyett a 26. törvénycikk alapján csak 22-nek a felépítésére adott engedélyt az úgynevezett inarticulat (becikkelyezett) helyeken. De ezt az engedélyt is visszavonatta az 1687-i pozsonyi országgyűléssel. Tizenegy vármegyében teljesen megsemmisítettett a protestáns egyház nyilvános élete.

A jezsuiták jó barátja, a kegyetlen Karaffa Antal császári tábornok, királyi biztos Eperjesen új vértörvényszéket állított fel – 1687. február 1-től szeptember 21-ig. Hamis vádak alapján a gazdag protestánsokat elfogatta, megkínozta, végül felnégyeléssel, vagy karóba húzással meggyilkoltatta a 19 főáldozatot, vagyonukat pedig elkobozta.

Erdély és Partium 1688-tól – két évvel Apafi halála előtt – Lipót uralma alá került, Teleki Mihály kancellár hintapolitikája révén.

A 17. században a puritanizmus hatása érezhető a Partiumban és Erdélyben is. Ez a teológiai irányzat jó hatással volt a protestantizmus erősödésére, a presbiteri kormányzásra, valamint a személyes kegyesség megerősödésére.

1690. október 16-án Lipót király kiadta az Erdély és a Partium új közigazgatási, közjogi és vallási helyzetét szabályozó oklevelet, a Diploma Leopoldinumot. Ennek a leglényegesebb cikkelye Erdélynek, mint nagy fejedelemségnek a Habsburg birodalomhoz való csatolását mondja ki. A törvények alapján a partiumi és erdélyi katolikusok tovább erősödtek, a protestánsok pedig annak ellenére elnyomattak, hogy a Diploma megpróbált némi igazságosságot színlelni. Egyházi rendelkezéseiben igyekszik mérsékelt lenni, mert ezekben a hónapokban történik meg a fejedelemség városainak fokozatos megszállása a zsoldossereg által.

I. József (Franz van Stampart festménye)

1691 áprilisában Lipót lényegében mindent visszavonot, amit a Diploma papíron biztosított. Egyházi ügyekben Kolonics a király főtanácsadója és a vallási ügyek végrehajtója. A lélektelen országgyűlési törvénycikkek értelmezésére – Kolonics sugallatára – megjelent az új királyi rendelet, a hírhedt Lipót-féle magyarázat (Explanatio Leopoldiana). Eszerint csak a római katolikus vallásnak van mindenütt nyilvános gyakorlata, a protestánsoknak pedig egyedül a becikkelyezett 22 helyen, másutt csak magános istentiszteletet tarthattak lelkész nélkül. Ennek értelmében a protestánsokat mindenféle zaklatásnak és elnyomásnak vetik alá.

1695-ben pótdiplomát adnak ki, amely által megszüntettek minden kilátásba helyezett kompromisszumot. Kolonics teljhatalmúlag vitte végbe rekatolizációs terveit. A cuius regio, eius religio elve alapján a protestánsok birtokait is rekatolizálta, ő az erőszakos németesítés híve is egyúttal.

A protestáns egyházaknak küzdelmekkel és próbákkal teli múltja a lelki tisztulás folyamatai voltak. Partiumi szenvedő egyházainkban a bujdosó kurucvilág idején 1671-től 1703-ig a hitvallásosság nagyon megerősödött, teológiai síkról behatolt a gyülekezeti életbe, népvallásossággá lett, amely a népegyház legsajátosabb meghatározója.

1699. január 26-án az osztrákok aláírják a török háborúkat lezáró karlócai békét. Kolonics bíboros sürgetésére megjelent egy királyi rendelet, amely szerint

a töröktől visszahódított részekben az összes egyházi javak adassanak vissza a római katolikusoknak, minden földesúr, mint kegyúr a római katolikus plébániát állítsa vissza, a töröktől visszahódított területeken és a volt véghelyeken csak a római katolikus vallás gyakorlata szabad.

A remény évei

A lipóti korszaknak (1657-1711) valláspolitikai erőszakosságai hozzájárultak ahhoz, hogy a partiumi és az erdélyi jobbágyság jelentős része az 1703-ban megindult kuruc-felkeléshez, II. Rákóczi Ferenc seregéhez csatlakozzanak. A szabadságharc idején, II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelem pártfogása mellett enyhült a protestánsok elnyomása, amely 1703 előtt kialakult és gyakorlattá vált.

Rákóczi összehívta az országgyűlést Szécsénybe (1705. szeptember 12.), amelyre az új Habsburg-király, I. József is elküldte négy megbízottját. Itt a rendek megválasztották Rákóczit „a haza szabadságáért szövetkezett magyarok vezérő fejedelmévé”, s mint ilyen, letette az esküt arra is, hogy a bevett három vallást – református, evangélikus és római katolikus – megoltalmazza szabadságában. A fejedelem e híres országgyűlésen összebékítette a felekezeteket. Javaslatára közmegállapodássá lett, hogy a felekezetek barátságos egyezkedés útján oldják meg a templomi és egyházi kérdéseket.

Kuruc-labanc összecsapás

Kuruc lovaskatona

I. József amnesztiát hirdetett a hűségére visszatérőknek. A király egy rendeletében 1709 végén mindent a kuruc felkelés előtti állapotába helyezett vissza. A szécsényi országgyűlés végzéseit eltörölte.

Károlyi Sándor elfogadtatta Rákóczi tiltakozása ellenére a szatmári békét, amelynek a vallásra vonatkozó része ez: „a király a vallás dolgában országunk törvényeit megtartja”.

A kuruc szabadságharc után visszatért a katolizáló valláspolitikára. A remény évei megint eltűntek, de a kurucok nem tűntek el a történelem porfelhőiben, mert újra és újra életre rendeltetnek!

GELLÉRT GYULA
ny. lelkipásztor

A Csehszlovákiai Magyar Református Egyház

Az 1920. június 4-ei trianoni békediktátum aláírása után a megcsonkított Magyarország új határain kívülre került református egyháztestekkel megszakadt minden kapcsolat. Az elszakadt református gyülekezetek és egyházmegegyedelmek a trianoni békeszerződés aláírásáig még abban reménykedtek, hogy valamilyen formában fenntartható a hivatalos kapcsolat és az egyházi közigazgatás az anyakerületekkel. A határok véglegesülése után viszont nyilvánvalóvá vált, hogy az anya-egyházkerületekkel hivatalos kapcsolat nem tartható fenn, ezért a központi egyházigazgatás *jurisdictiója* 1920 közepétől kezdve gyakorlatilag megszűnt az elcsatolt részek református egyháztestein. Az elcsatolt részek reformátussága egy addig történelmükben soha nem tapasztalt kihívással szembesültek: az önállósággal. Ez alól egyedüli kivétel az Erdélyi Református Egyházkerület volt, amelyik addig is meglehetősen önállóságban volt és az elcsatolás után is megőrizte szervezeti és intézményi integritását.

Az Erdélyben, Királyhágómelléken, Felvidéken, Kárpátalján, Jugoszláviában és Burgenlandban az önállósodás útjára lépni kényszerült református egyházaknak két veszélyes magatartást kellett elkerülniük: egyrészt az államhoz való túlzott alkalmazkodással el ne árulják a magyar református egyházat és annak a határok ellenére is fenntartható történeti és szellemi integritását, másfelől el kellett kerülniük azt, hogy a föld alá vonulva a kétségbeesett irredenta és revizionista harcban meg ne szűnjön az egyház egyház lenni.

A lévai zsinat résztvevői

A trianoni döntést követően a Csehszlovákiába szakadt református egyházban is megjelent az önrevízió kérdése. Az egyház intézményeinek a széthullását ellensúlyozandó az egyházi vezetők az egyház belső életének a megerősítésében látták az egyetlen járható utat. Az egyházi vezetők egyöntetűen vallották, hogy az egyházi belső élet bajainak főoka az egyházfegyelem fellazulása, aminek a helyreállítása nélkül eleve reménytelen lenne a belmisszió és az egyházi missziói intézmények életre hívása, illetve a belső élet megújítása.

Az egyházfegyelem helyreállításának egyházigazgatási alapját az 1923-as lévai zsinat fektette le, amikor Sörös Béla szövegében megalkotta az egyház belső építéséről szóló VIII. törvénycikkelyt. A későbbiekben az egyházi köztudatban csak a VIII. cikkelyként szereplő rendelkezés pontosan megszabta az egyház építő munkájának evangéliumi irányát, a diakóniai munkát intézményesen megalapozta és a gyülekezeti fegyelmet is meghatározta. A törvénycikk olyan kérdéseket is szabályozott, mint a templomon kívüli evangelizáció esetei és módja. A VIII. törvénycikk – a csehszlovákiai református egyház egész statútumával együtt – nem kapta meg a hivatalos állami elismerést, ez viszont nem akadályozta a rendelkezés egyházi alkalmazását.

Sörös Béla püspök

Annak ellenére, hogy a VIII. törvénycikk pontosan szabályozott minden egyházfegyelmi és missziói kérdést, az alkalmazás nem követte a lefektetett alapelveket. Az egyház életgyakorlata és a becikkelyezett törvényi szabályozás gyakorlatilag már 1923-tól külön úton jártak, és a későbbiekben az egyes egyházkerületek által is megalkotott belső szabályzatok sokszor csak utólagos korrekcióval próbáltak élni egy-egy gyakorlatra nézve. Jellemző a kor közegyházi viszonyaira, hogy a tiszáninneri egyházkerület a maga belső egyházfegyelmi szabályrendeletét csak 1932-ben fogadta el, akkor is az ungi egyházmegye által kidolgozott anyag alapján. A kárpátaljai egyházkerület is kidolgozta 1933-ban a saját fegyelmi szabályrendeletét, de ez egy újabb ellentétet vezetett a kárpátaljai és a „szlovenszkói” református egyházkerületek között, akik kifogásolták a gyülekezetek kizárásával is élő kárpátaljaiak eljárását.

A szabályrendeletek bár nehézkesen születtek meg és paragrafuszerű alkalmazásuk ritkán történt meg, az egyházkerületek belső élete nem nélkülözte az egyházfegyelmet, a megújulást és a missziói munkát. Magda Sándor püspöknek egyenesen meggyőződése volt, hogy a magyar református egyházat csak an-

nak a belső építését munkáló szigorú egyházfegyelem mentheti meg. A püspökök kiemelten kezelték az egyházfegyelem és a belső megújulás kérdését, a püspöki jelentésekben mindig terjedelmes részeket foglaltak el az egyház belső életét taglaló kérdések.

Az egyház belső életében különösen a 20-as években volt tapasztalható nagymértékű lanyhulás. A vallástalanság és az egyháztól történő tömeges elfordulás a gyülekezeti tagok lanyhuló teherviselési készségével és a futótűzként terjedő egykézéssel párosulva az egyház veszélyes ingását mutatta és aggodalomra adott okot. Aggodalmának 1925-ben püspöki jelentésében Czinke István püspök adott hangot:

„Gyülekezeteink lelki élete (...) még mindig a Bethesda tavának mozdulatlanságát tükrözi. Még mindezeideig nem szállt le hozzá az angyal, hogy életre kavarja. (...) a legtöbb helyen a köznapi istentiszteletek a legtöbb helyen teljesen elsovadtak (...) Házi istentiszteleteket nem igen tartanak, vallásos összejöveteleket is csak szórványosan. Szóval gyülekezeteink hitélete felszínes és sekély. Csak a megcsontosodott forma és szokás tartja még benne a lelket.”

A megszállás második évtizedében gyökeres fordulat állt be és egyre erőteljesebben van jelen a belmissziói munka az egyház életében. Az elsőkélyesedő egyházi életben megjelennek a spontán belmissziói megmozdulások, mindenek előtt Kárpátalján és a dunáninneni egyházkerületben. Megkezdődnek a különböző ifjúsági és presbiteri konferenciák. A legtöbb helyen már bibliaolvasással egybekötött reggeli istentiszteleteket tartanak, az istentiszteleti látogatottság megnő, megalakulnak a különböző egyletek és bibliakörök. A hitélet változásának legbiztosabb jele, hogy a vasárnapi munkaszüneti napot megtartják.

A belső hitélet gazdagítására nézve 1927-ben megjelent az egységes liturgia szükségességének a gondolata. A kezdeményezést – bár több pozitív eredményt is ígért – az egyes egyháztestek eltérő hagyományai miatt elvetették, és a sok és hosszas viták ellenére 1919-1938 között nem került megvalósításra.

Az egyetemes csehszlovákiai egyház intézményes és szervezett belmissziói munkáját nagyban hátráltatta az a tény, hogy az egyházkerületek Csehszlovákia déli-délkeleti részén, Pozsonytól Técsőig egy 800 km-es vékony sávban helyezkedtek el, ami megakadályozta a hatékony összmunkát. A belmisszió legnagyobb küzdelme viszont mégsem a földrajzi helyzet vagy az állami elismerés és a szűkös államsegély voltak, hanem a belmisszióknak mint mozgalomnak az egy-

Pálóczi Czinke István püspök

házon belüli eltérő megítélése. Nagyon sokan az egyháztól idegennek, külföldi importnak tekintették a belmissziót, illetve azzal vádolták az itt-ott megjelenő missziói mozgalmat, hogy az az egyetemes egyháztól idegen, és mivel nem állnak felügyelet alatt, azért csak magánkezdeményezésnek minősíthetők. A helyi jellegű missziói munkák mellett megjelentek az egyházkerületek által szervezett és támogatott missziói tevékenységek is. 1923-ban a református egyházban is megalakult az Egyesült Államokbeli YMCA ifjúsági mozgalom csehszlovákiai református tagozata, amit nem sokkal a lányoknak létrehozott YWCA megszervezése követett.

1934-1935 években a Konvent megbízásából Narancsik Imre püspöki titkár, 1936-tól pedig Tóth Kálmán árvaházi lelkész látta el a közép- és főiskolás ifjúság lelkigondozását. 1926-tól kezdődően évente rendezték meg az országos ifjúsági és leánykonferenciákat, valamint a diákkonferenciákat. A 30-as évek elején a misszió iránya egyre inkább a fiatalokat vette célba, ami az évtized végére a gyülekezetek fellendüléséhez vezetett.

A csehszlovákiai református egyház belső életében nagy lendületet adott a Belmissziói Kérdőívek kibocsátása. Ezeket a kérdőíveket a Konvent 1932-ben bocsátotta ki azzal a céllal, hogy a belmissziói munkát egységesítse és a hiányosságokat kiszűrje. A begyűjtött válaszok alapján a Konvent 1933-ban tervezte egy belmissziói Útmutató kiadását, amely a református egyház belmissziói vezérfonalaként szolgált volna, ez a terv viszont – az egységes liturgia tervéhez hasonlóan – a kerületek eltérő viszonyulása miatt nem valósulhatott meg.

A belmisszió ügyét szolgálták a 20-as évektől megjelenő egyházi újságok. 1938-ig 11 újság cím jelent meg, melyek közül a Református Egyház és Iskola hivatalos lap 500 példányszáma mellett a legnagyobb példányszámú egyházi lapok a Szeretet (6.000), az Összefogás (4.000) és a Csendes Órák (2.500) voltak.

A Konvent minél hamarabb szeretne volna megoldani a csehszlovák hadsereg magyar református katonáinak a lelkigondozását, illetve az illavai fegyintézetben végzendő szolgálat kérdését is. Az állami hatóságok a leghatározottabban ellenálltak a hadseregben végzendő lelkigondozás igényének, a fegyintézeti szolgálatot pedig csak a református egyház saját anyagi hozzájárulásával hagyta jóvá. A Konvent ezeket az állami rendelkezéseket sérelmesnek tartotta ugyan, de 1924-től kezdve egyházi költségen megbízta Sedivy László lelkipásztort az illavai fegyintézet református elítéltejének a lelkigondozásával.

A református egyház belső életének talán legnagyobb küzdelme az iskolákért vívott harc volt. A Csehszlovák állam elsődleges céljának tekintette az egységes református iskolarendszer megtörését és feldarabolását. A tanítók rendszertelenül kiutalt fizetése már az első évektől kezdve jóval kisebb volt, mint az állami iskolákban dogozó társaiké, és az állam nyelvének erőszakos

kényszerítése sok tanítót hagyott állás nélkül. Bár a romániai gyakorlattal ellentétben a Csehszlovák állam fizetést biztosított a református tanítóknak is, az iskolák állandóan anyagi gondokkal küszködtek. Az állam a református iskolák sorvasztása mellett külön programot dolgozott ki, hogy a színmagyar településekre telepített pár szlovák család számára is nagyszámú állami támogatással iskolákat alakított ki. A református iskolák sorvasztását ellensúlyozandó a belmissziói mozgalmak kiemelt figyelmet szenteltek a gyermekek és a fiatalok egyházi nevelésének.

A lelkészképzés kérdését mielőbb megoldandó, Pálóczi Czinke István már 1920-ban felvetette egy saját teológia alapításának a gondolatát. A csehszlovák állam kifejezetten nem támogatta ezt a gondolatot, mivel abban nacionalista szervezkedést véltek felfedezni. 1922-ben váratlan fordulat állt be az ügyben, mivel maga az állam kezdeményezte egy egységes protestáns fakultás felállítását a reformátusokkal, evangélikusokkal és szlovák protestánsokkal közösen. Szándékainak komolyságát igazolandó, az állam egy többmilliós keretet is felajánlott. A református egyház – az elnemzetlenítés veszélyét észrevéve – elutasította ezt a felajánlást, amivel viszont végképp lemondott egy államilag is támogatott református teológia felállításának a lehetőségéről. A református konvent 1922. május 15-én elhatározta, hogy teológusok és tanítók számára saját teológusképzőt állít fel. A lelkészképző szeminárium végül 1925-ben indult be Losoncban. A kezdeti nehézségek és pénzügyi gondok után a közös teológia ügye kovácsolta össze először a három kerületet.

A csehszlovákiai református egyház belső életének érdekes színfoltja volt a Sörös Béla teológiai tanár által 1936-ban kezdeményezett Református Összefogás mozgalma. A mozgalom célja *„a reformátusság egyéni és gyülekezeti hitéletének emelése, az egyének és gyülekezetek egymásrautaltságának és egymás irányába tartozó felelősségének előhívása (...) egy református kollektívum megeremtése és rajta keresztül a hitnek, az erkölcsnek, az egyháznak fokozottabb védelme, (...) a református szolidaritás életre hívása”* lett volna. A nagy perspektívákat felvázoló program végül nem valósulhatott meg, egyrészt annak utópisztikus jellege másrészt a Felvidék 1938-as visszacsatolása miatt.

VISKY ISTVÁN
lelkipásztor

JUHÁSZ GYULA

Imádság a gyűlölködőkért

Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.

Szeretted ezt a szomorú világot
S az embert, ezt a nyomorú virágot.

Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet
És hogy fölöttünk csak az Úr ítélhet.

Szelíd szíved volt, ó, pedig hatalmad
Nagyobb volt, mint mit földi birtok adhat.

A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.

Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.

A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a szeretet szavát feszítené meg.

És Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.

Most is bocsáss meg nekik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek.

A könyveket gyűlölő rendszerek

Paizs Tibor jó barátom, immáron a csillagok fölül visszanéző Peregrinus, az utolsó beszélgetésünk alkalmával elmondta, hogy 1988-ban duplafenekű szekrényben mentette ki a kéziratait a román határon. Búcsúzóul pedig meghagyta: írdál valamit a szeretett Könyvtárunk történetéről, hiszen egyszer te is könyvtáros szeretnél volna lenni. (Valaki – talán felebaráti féltésből? – ezt megakadályozta.).

A lengyel származású amerikai filozófus és jogász, Raphael Lemkin írta le a második világháborút követően azt a népi társadalmi jellemző képletet, amelynek az egyik, bűncselekmény számba menő, „előkészítő” összetevője a szülőföldtől való elidegenítés, többek között a könyvtárak (fokozatos vagy rögtöni) felszámolása által. Általában a könyvek égetése előzte meg az emberek tervezett pusztítását...

Gyermekkoromban még ismertem azt a vasgárdistából jegyzővé vedlettet, aki két napig égettette a pusztakamarási Kemény-féle könyvtárat. A füstölő könyvek védtek egymást, egyszer záporosó oltotta ki a máglyát a szemtanúk szerint, és akkor a későbbi tovaráшу Muresan párttitkár két hordó petróleumot hozatott Mezőzáhról a maradék könyvek holocaustjához. A kastélyt pár éve tervszerűen omlasztották össze. Báró Kemény Zsigmond sírkövét minden évben ledöntik, a magyarok visszaállítják, és a helybeliek arról is beszélnek, hogy már egyszer azt is megkísérelték, hogy elvigyék, csak amikor aznap egy gazda történetesen visszakövetelte az elloptott takarmányát, a sarjú alatt megtalálták a szekérekében a síremléket.

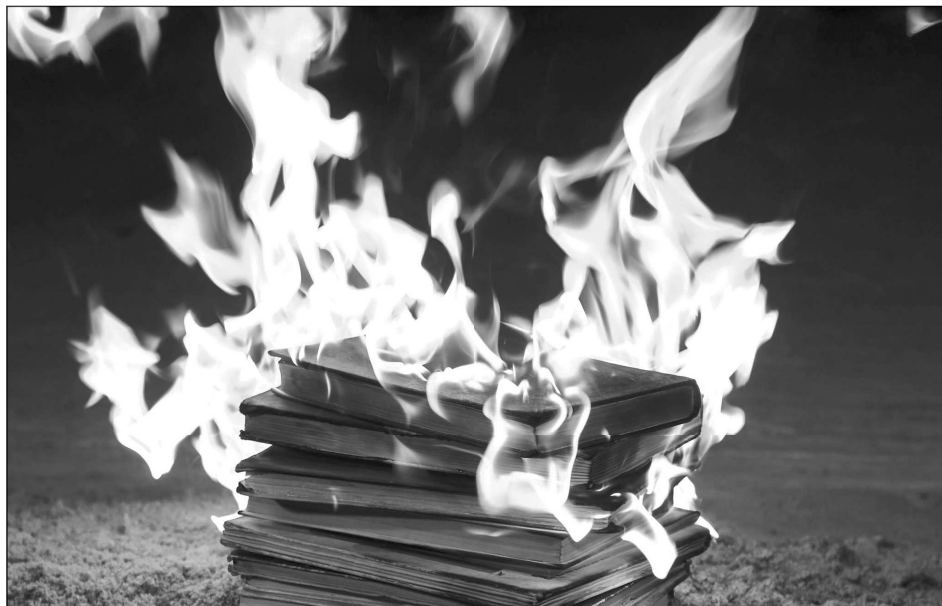
Szólaljon most meg a Mezőség egyik nagy szülöttje, Sütő András, a pusztakamarási tanú: „Emlékeimből azt idézem föl, amit 1944 őszén láthattam Kemény Zsigmond (illetve az akkor még élő báró Kemény Béla) könyvtárának máglyatüzénél 1944 őszén. Tűzre kerültek akkor Kemény Zsigmond személyes tulajdonából való könyvei, iratai, levelei. Erdélyben olyan könyvtárpusztítás folyt akkor, amihez hasonló még soha nem történt a múltban. Borzalmas volt 1848–49-ben Nagyenyed és a kollégiumi könyvtár fölégetése, a lakosság tetemes részének lemészárlása, ám akkoron a vidéki magyar kastélyok egy része – könyvtáraikkal együtt – mégis megmenekült. – 1944 őszén Erdélyben – a magyar arisztokrácia elűzetése, a földbirtokosok teljes kifosztása alkalmával – elpusztították a könyvtárakat is. Ekkor szellemiekben is olyan hatalmas veszteségeink támadtak, melyeket azóta sem tudunk pótolni. Borzalmas napok voltak azok, s nem csupán az emberi életre nézve, hanem a magyar kultúra sor-

sában is. Amikor a juhász – forradalomnak nézvéen a rablást – nem érezte jól magát, ha juhainak fejésekor nem valamely inkunábulumot, ősnymtatványt használt fejszéknek.”

Sok jót a kolozsvári Protestáns Teológia könyvtára sem várhatott. Édesapám, aki szénior és könyvtáros is volt 1940-ben, többször is elmondta nekünk, hogy az orosz katonák az 1944-es kolozsvári zábráláskor a könyvtárat sem kímélték, kihordták a székeket, díványokat, a tanácsterem bútorzatát, és az épület előtti járdán árulták a járókelőknek. Nemigen kelt el, apám visszakönyörögte, a református pópák tulajdonára hivatkozott egy szótárral, amiért arcára sújtott egy tisztfele a korbáccsal, és ezt követően Krizsovánszki Jenővel visszahurcolhatták a ma is meglévő bútordarabokat.

Otthoni, asztal mellett felcsipegetett könyvtári történeteink visszatérő témája volt Horváth László szászrégeni lelkipásztor, Margitka húgom keresztapja, aki számos alkalommal látogatta meg a Teológiát az 1950-es években. Amikor szülővárosába, Kolozsvárra utazott, zsákszámmal hozott elemóziát és könyveket, bevonult a Teológia könyvtárába, naphosszat olvasott és ott találkozott az ifjúsággal meg a tanárok egy részével, ami a hivatalosok ellenszenvét váltotta ki. Ezekről a nevezetes beszélgetésekről a légátusok is híreket hoztak Nagysármásra. Kortársai úgy jellemezték, hogy ő az erdélyi „aranszájú szónok” (...)

„Egyházellenes” (sic!) szervezkedés vádjával letartóztatták, könyvtára és kéziratái nagy részét elkobozták, még a holland könyveinek sem kegyelmeztek. A maradékot aztán az özvegye felajánlotta a teológiai könyvtárnak. Gálfy

Zoltán kiválogatta és elvitte a javát a marosszentkirályi házból. Könyvei maradékának a maradékát én vásároltam meg ezer lejtért 1977-ben. Akkor mesélte el nekünk Balázs Vilmos marosvásárhelyi közjegyző, hogy ő úgy mentette meg a kritikus években a tízezres példányszámú családi könyvtárukat, hogy megfelelő burkolásban mindet elásta a kertben.

Amikor megtanultunk olvasni, Rózsika húgommal valósággal faltuk a könyveket a Sófalvi Margit tanítónő, Lakatos Mariska nagynénénk és a Szilágyi Rózsika kisbirtokos asszony padlásain, mert félelmében mindenki elrejtette a máról holnapra rendszerellenesnek minősíthető irodalmat. Ki emlékszik ma már arra, hogy Török Lőrinc dédnagyapám idejében az immáron felszántott helyű parókia és iskola épületében kapott helyet Tuson Község Népkönyvtára az első világháborút megelőző időkből? Olykor még az istállók jászolában is találunk könyveket a tusoni vakációink idején.

Hét év alatt megfordult a kezemen a besztercei iskolai és városi könyvtár szinte valamennyi magyar kötete és a környezetünk meg az előregyártott látszat „megértéséhez” bizony jól fogott, hogy a román gimnazista társaim a kezembe adták Franz Kafka románra fordított regényeit. A kölcsönkért könyveket nem mertük a könyvesfiókba tenni, mert az internátusban gyakran volt szekrénykutatás, így állandóan magunkkal hordtuk a tornafelszerelésbe csavarva.

Életem első nagy és egyben egyik legfontosabb könyvtára a kolozsvári Teológiai Teológiai Intézet gyűjteménye volt, amelyet 1966 óta a sajátomnak érzek és szíven ütött, amikor 1972 táján az a hír járta, hogy a Securitate több mint ezer könyvet hurcolt el. Féltek az írott szótól, tehát gyűlöltek a könyveket és az írástudókat, szinte mindenkit, hogyha tolluk nem az elrománosítást szolgálta. Ez volt az az időszak, mikor már vagy harmadszor csaptak le a „szervek” az egyházi könyvtárakra és levéltárakra, és szedtek össze mindent, ami az erdélyi ősiségre, magyar tösgyökerességre, történelemre és az egyházi intézmények létesítésére vonatkozott.

Ma is alig tudom ép ésszel felfogni, hogy honnan merítette Juhász István professzor úr azt a bátorságot, hogy kulcsokat kerítve, az 1971-es húsvéti vakációban az én segítségével haza, vagyis a lakására vitette a Tavaszy Sándor könyveit és szép üveges szekrényét a könyvtárból. Ott láttam többek között a Heidelbergi Káté fordításának a Tavaszy-féle kéziratát és a kiadáshoz kapcsolódó elszámolásokat.

Zwolle, 2014. dec. 31-én

HERMÁN M. JÁNOS

(Dr. Hermán M. János: Erőtlenség által. Hitvallók és mártírok. Száműzöttek, menekültek, befogadók, maradók. Nagyvárad, 2018 – részlet)

A váradi Schola Illustris (I.)

Az erdélyi és partiumi legfelsőbb szintű stúdiumok nyomait általában, de a református szempontból is a két egykori káptalani iskolában, Gyulafehérváron és Nagyváradon kell keresnünk. Bennünket jelen esetben a *váradi református iskolázás 16-17. századi* történeti összefüggései érdekelnek. Tonk Sándor határozottan állapítja meg, hogy a két nagy erdélyi káptalani központ iskoláiban a humanista szemlélet és tananyag kezdettől fogva jelen volt, ugyanakkor azt is feltételezi, hogy a váradi és gyulafehérvári iskolák szintje a reformáció előtt már elérte a külföldi egyetemek artista fakultásainak színvonalát. Az erős középszintű iskolák főként „*az ipar és kereskedelem gócpontjaiban*” (Brassó, Szeben, Kolozsvár, Nagyvárad, Gyulafehérvár) jöttek létre. Ezek a 16. század elején, közepén meghatározó szerepet játszottak a reformáció előkészítésében, befogadásában és elterjesztésében. (...)

A 16. században a tudomány Erdélyben is demokratizálódott, és egyre szélesebb körben kezdett elérhetővé válni. (...) Közben a világi közösség igénye is nőtt, a tudományéhség fokozódott, a könyvkiadás megsokszorozódott és a műveltség korábban nem látott fokára hágott.

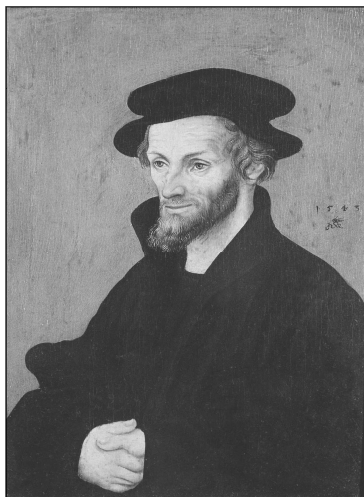
A század közepére felerősödött a külföldi egyetemjárási tendencia, mely rövid időn belül megmutatta eredményeit. A korabeli *peregrináció academica* számszerű alakulását Szabó Miklós pontos adatokkal mutatta ki. Feljegyzések szerint csupán Melanchtont több mint ezer magyar diák hallgatta Wittembergben, a protestáns humanizmus fellegetvárában. A hazatérő peregrinusok a fokozatosan letisztuló ismereteiket a társadalom, a tudomány, a fejlődés szolgálatába állították. Már ekkor is, és majd később is a folyamatosan hazatérő „*diákok első kézből közvetítették a magyarság számára az európai műveltség legújabb eredmé-*

Várad

neyeit”. Hozták Luther szellemiségét, majd Kálvin elveit és az anyanyelvű oktatás, illetve népiskolák felé történő nyitás sajátos gondolatát.

A mesterek tudományossága, biblicitása előtt hamar kinyíltak a kapuk. Aztán jött a következő nagy áramlat, és Kálvin tudományos mentalitásával együtt a Genfi Akadémia koncepciója épült be a hazai reformátorok gondolatvilágába. Kálvin programadó gondolata: *„collégiumokat kell emelni, hogy taníthassuk és előkészíthessük a gyermekeket lelkészeknek és világi vezetőknek”*, egyre szélesebb körben vált elfogadottá. A 17. század „bibliaolvasó fejedelmei”, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György, Apafi Mihály kellettek ahhoz, hogy *maradandó* lépés születessen és valóságosan működő intézmények jöjjenek létre Erdély és Partium, valamint a Tiszántúl és Felső-Magyarország világában.

Melancthon

Külön érdekessége az egyetemkérdésnek – nem számítva ide az erdélyi szász evangélikus és antitrinitárius, illetve római katolikus kísérleteket és megvalósításokat –, hogy a két jelentős református schola, az egykori gyulafehérvári és váradi káptalani központokban működő iskolák örökségében jött létre. *Gyulafehérvár* a fejedelmi székesfőváros, valamint az Erdély kapujának számító *Várad* meghatározó szerepet kapott az erdélyi felsőoktatás első konkretizálásában.

Hosszabb vagy rövidebb ideig, de megvalósították a történelemtől kapott feladatot. Mellettük volt, amelyik egy idő után megszűnt vagy áthelyeződött más városba, s megjelenésükkel megtermékenyítették a helyi iskolát. Volt, amelyik bűvópatakként működött, hol megszűnt, hol újjáéledt hosszabb-rövid ideig. De közben teljesen újak és mások keletkeztek.

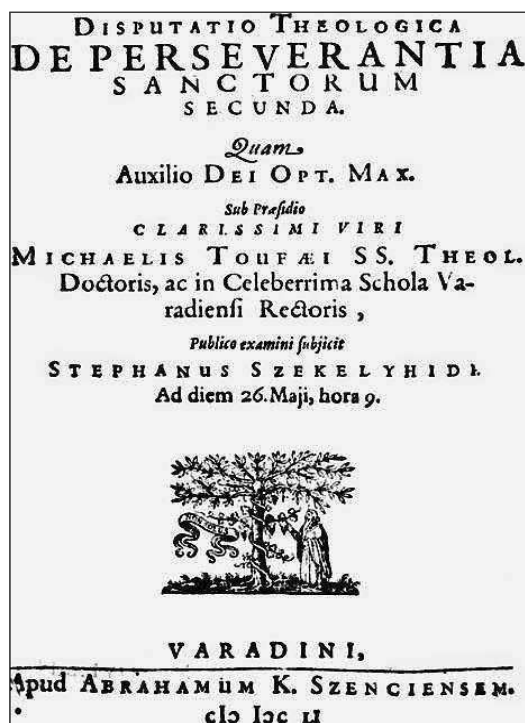
Több száz esztendő távlatából visszatekintve, nem lehet egyértelmű választ adni arra, különösen egy olyan átmeneti korszakban, mely magában hordozta Erdély aranykorát, de annak nehézségeit is, hogy milyen mértékben lehetne egyetemnek nevezni egyiket vagy másikat. Nyilván az *universitast* meghatározó paramétereket az adott kor jelentéstartalma, összefüggései között vizsgáljuk és nem a mai értelemben vett egyetem követelményei szerint. Nos, a gyulafehérvári Collegium Academicum mellett tehát a *váradi schola illustris* írtuk le olyannak, mint ahol Erdélyben, illetve az akkor már hozzá csatlakozott Partiumban rövid ideig bár, de a legjelentősebb református felsőoktatási intézménynek a legkoráb-

ban megvalósult nyomait találhatjuk. Universitasról viszont még a szó korabeli értelme szerint sem beszélhetünk, sem Erdély fejedelmi központjában, sem pedig Váradon. Még akkor sem, ha az 1650. február 19-én lezajlott teológiai disputa a bevezetőjében *Universitati Varadiensi-nek* nevezi a váradi scholát. A vizsgázó Becskeházi István, a vizsgáztató Tófeus Dobos Mihály rektor volt.

Nem feladatunk most a váradi iskola teljes történetének ismertetése, csupán az elért és megvalósított legmagasabb szintű tudományművelés időszakát mutatjuk be sajátos szempontok alapján. Persze ez sem könnyű feladat. A 17. századi váradi felsőoktatás-történet kutatóinak ugyanis, más oktatási központokkal szemben jelentős lépéshátránnyal kell ma is megküzdeniük, mivel az 1660-as török-tatár büntetőhadjárat az Erdély kulcsának számító városban olyan fokú pusztítást végzett, hogy alig maradt fenn kutatható írásos, könyvtári, levéltári dokumentum. A pusztításnak már az előszele is sokatmondó lehetett, mivel a török közeledtére a jól megerősített várból és környékéről még a „halottak is költöztek”. A könyvtár is minden bizonnyal a barbár pusztítás áldozata lett és a tűz martalékaul esett. A viszonylag kevés fennmaradt és még kutatható anyag pedig teljesen szétszóródott a különböző magángyűjteményekben, könyvtárakban. Mindezek ellenére voltak a váradi scholának bátor kutatói, törté-

ténetének adatgyűjtői, akiknek munkái nyomán, ha tiszta és egyértelmű képet nem is kapunk, de mindenképpen körvonalazni lehet mindazt, amit ma felsőoktatás címen az egykori *schola illustris*-ről tudunk.

A több, elszórtan fellelhető kisebb-nagyobb tanulmány vagy adatközlés mellett, mindenképp talán az egykori krónikást, Szalárdi János kell kiemelnünk, aki viszonylag kevés – az oktatásra vonatkozó – dokumentumot közöl, de annál pontosabb helyrajzát adja az iskolának. Megemlíti néhányat az iskola egykori tanárai közül, többek között az egyik legkiemelkedőbb egyéniséget, Szilágyi Benjámin Istvánt, akit Voetius Gisbert is „igen művelt”

Tófeus Mihály könyvének címlapja

Szalárdi János szobra

rektornak nevezett. Jelentős, de nem mindenütt pontos a *Lampe-Debreceni* egyháztörténeti munka, amely 21 tanár nevét jegyezte fel. A következő mintegy kétszáz esztendő során mindössze egy műről sejtjük, hogy tartalmazhat fontos adatokat az egykori skólára vonatkozóan. Ez a mű Keresztési József *Protocolluma*, amely kézirat formájában, az 1980-as években, Váradon még megvolt. A 18. századot követő hosszú hallgatás után, *Csernák Béla* a 20. század első felében írta meg a váradi egyház és iskola történetét. Felbecsülhetetlen értékű munkáját *Herepei János* kutatásai több helyen is bővítették, pontosították, különös tekintettel a Rákócziak korára. Talán a legjelentősebb összegző munkát *Major Huba* lelkipásztor végezte, akinek doktori disszertációja éppen a váradi iskolázás történetével foglalkozik a kezdetektől 1660-ig. Végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk egy másik munkát is, amelynek hosszas keresés után sem sikerült nyomára bukkanni. Püspöki János munkájáról van szó.

Várad, a magyar király és az erdélyi fejedelem közti birtokterület nemcsak geopolitikai és hadászati szempontból volt stratégiai fontosságú város, hanem kulturális és gazdasági érdekeltségei miatt is. Különösen jelentős és stabil háttér adott a fokozatosan fejlődő város iskolájának a törökök budai megszállását követően a kereskedőknek és iparos céheknek nagyszámú idevonulása és megtelepedése, valamint az, hogy Várad a „nemzetközi” főútvonal, bármely irányból megközelíthető és az átjárást biztosító csomópontja volt.

A reformáció századának *iskolái és eklézsiái* a legtöbb helyen természetes *szimbiózisban* éltek. Váradon sem volt ez másként. Együttélésük és egymásrautaltságuk, mindkettőjük fejlődésének, gyarapodásának, sőt stabilitásának volt biztosítéka és garanciája. A váradi eklézsia kezdettől fogva komoly gondot fordított arra, hogy az iskolában „*magasan képzett*”, akadémita lelkipásztor-jelöltek töltsék be a rektori tiszteket. Nem sajnálták az anyagi áldozatot attól a peregrinustól, akit méltónak tartottak arra, hogy külföldi tanulmányútra menjen. Így történt ez Enyedi Sámuel esetében is, aki a „*belgiomi akadémiákban a váradi ecclésiától egynéhány esztendőök alatt szép költséggel taníttatott.*” A tanítás feladatát mostohább időszakokban az eklézsia lelkipásztorai is végezték. Az iskolai tanítók és az eklézsiák lelkipásztorai közötti viszony Váradon és környékén sem volt mindig felhőtlen, zavartalan. Részben a harmonikus viszony stabilizálására, részben az oktatás-nevelés tartalmi és formai menetének biztosítása érdekében már az 1567. február 24-26. között tartott debreceni zsinati végzések és határozatok is szabályozni kívánták a lelkipásztorok, illetve rektorok, iskolamesterek közötti függőségi viszonyt.

A szabályozás, miként az említett debreceni zsinat XL. cikkelyéből is kitűnik, kétoldalú volt. Egyfelől az iskolák rektorait, tanítóit, iskolamestereit rendelték az eklézsiák fennhatósága alá, illetve a lelkipásztorok hatáskörébe, másfelől a lelkipásztorokat kötelezték a méltányos viselkedésre.

A 16. század második felében, a reformáció egyházainak kialakulásakor a hitvallások, illetve az interkonfesszionális szellemi háborúk időszakában az eklézsiának és az iskolának kölcsönös támogatása, egymás segítése létszükséglet volt. Egymást kiegészítve képviselhették hitük alapigazságait a különböző fórumokon, zsinatokon, disputákon, lokális vagy országos jelentőségű összejöveteleken. A 17. század elejéig tartó időszakot főként az antitrinitarizmus, illetve a jezsuitákkal folytatott viták, polémiák, disputák töltötték ki. (...)

A váradi iskola életén lényeges változást csak a 17. század hozott. Az első harminc esztendő fehér foltjai eltakarják a kor történéseinek, személyeinek túlnyomó részét. Amelyek azonban fennmaradtak és ismereteseek, elég meggyőző képet festenek a kor nem jelentéktelen iskolájának életéről. Az iskola szisztematikus, *tervszerű fejlesztéséről* a 17. század első harmadában még nem lehet beszélni. Ekkor működnek Váradon azok a személyek, rektorok, lelkipásztorok – Alvinczi Péter, Szilvásújfalvi Anderkó Imre, Keserői Dajka János, Debreczeni Szimonidesz Gáspár –, akik szellemi téren előkészítik a későbbiek számára az alapokat. Talán Keserői Dajka Jánost kivéve, az említetteket a puritanizmus előfutárainak is lehetne tekinteni. Amit biztosan tudunk ebből az időből az az, hogy a váradi iskola ekkor már rendelkezett egy komoly, középszintű – ma azt mondanánk – gimnáziummal is.

Különösen jó fokmérője a váradi iskola tudományos szintjének ebben a korszakban három összefüggő esemény. *Először* is a tudományokban járatos és az azt támogató Bethlen Gábor fejedelem testvére, Bethlen István minden bizonnyal nem véletlenül küldte fiát, Pétert ebbe az iskolába tanulni. Erdélyi nagyhatalmú úrként feltételezhetően jó rálátása lehetett a korabeli iskolák műveltségi szintjének megállapítására. *Másodszor* azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Bethlen Gábor éppen a váradi scholából választotta ki személyes alumnusait, Bojthi Veress Gáspárt és Szilvási K. Mártont, és küldte továbbképzésre őket Heidelbergbe, David Pareaushoz, aki később egyik levelében nagyon elismerően nyilatkozott a váradi alumnusokról. *Harmadszor* Herepei a kolozsvári sáfárpolgár közlése alapján írja le, hogy a fejedelem 1617-ben váradi diákok közül választott collaborátorokat a gyulafehérvári iskolához. Ezek az adatok félreérthetetlenül arról beszélnek, hogy ebben az időszakban a váradi oktató-nevelő testület tagjai (rektorok, collaborátorok, lelkipásztorok, iskolamesterek) országszerte a minőségi képzésben már nagy elismertségnek örvendtek; a diákság nagy számban kereste fel az iskolát, elvégzése után pedig megfelelő képzettség hírében állt. A 30-as évek előtti időben járt ide az akkor híres nagyváradi iskolába Tolnai Dali János is, a presbiterianizmus legradikálisabb hazai képviselője.

Minden bizonnyal érdekes összefüggések derülnének ki, ha közelebbről vizsgálnáunk meg az alábbiakat: a fejedelem hosszú időn keresztül megbecsült tanácsosa, Alvinczi Péter Váradon tanult, majd egy ideig itt rektoroskodott és lelkipásztorkodott. Keserői Dajka János – 1615-től a fejedelem udvari papja – a későbbi püspök is itt végzett lelkipásztori munkát néhány esztendeig, és második váradi útja során találkozott vele Szenczi Molnár Albert, akivel Bethlen Gábor rendszeresen tanácskozott egyházi, politikai, művelődési kérdésekben. Szenczi Molnár Albert alapvetően az egész fejedelmi családdal jó kapcsolatokat tartott. A hazai oktatási élet alakulása iránt is állandó érdeklődést mutató Szenczi a fejedelem testvérének, Bethlen Istvánnak ajánlotta azt a *Syllecta scholastikát*, amely az 1621-es kiadású latin-görög-magyar szótár függelékeként jelent meg. Céljaik, érdekeik azonosak voltak. Művelődéspolitikájuk, oktatásra, tudományos életre vonatkozó elképzeléseik révén már a lehető legszínvonalasabb emberek jutottak el Váradra is. Ekkortájt nemcsak az egykori wittenbergi akadémiták irányították az egyházi életet, a művelődést és oktatást, hanem már fokozatosan bekapcsolódtak a heidelbergi, marburgi, herborni, frankfurti, brémai és más egyetemek peregrinusai is.

Bár az ismert források szerint a 17. századi váradi scholának *Szilvásújfalvi Anderkó Imre* nem volt a rektora, de mint korábbi debreceni tanárnak és a váradi eklézsia lelkipásztorának minden kétséget kizáróan szoros kapcsolata kellett, hogy legyen az iskolával. Életének, tudományos munkásságának ismeretében ki

lehet jelenteni, hogy sorsformáló hatását Váradon is kifejthette. Mielőtt Váradra érkezett volna, már több olyan művet írt vagy rendezett sajtó alá, melyekből világosan kitűnik, hogy mekkora gondot fordított a tanuló ifjúság oktatására, nevelésére. (...)

Szilvásújfalvi után kétségtelenül mások is komoly munkát végeztek Váradon, hatékonyan alakították az iskolában a tudományos élet színvonalát. Egyéb adatok hiányában főként annak a *Kismarjai Veszelin Pálnak* a tudományos munkásságára kell gondolnunk, aki hebraistaként Coccejus elismerését is kivívta, sőt külföldön, Franekerben kinyomtatott tankönyvéhez ő írt előszót. Minden bizonnyal az első hazai héber nyelvtan készítőjeként is meghatározó helyet foglalt el a hazai magyar református szellemi életben. Tankönyvét Erdélyben még a későbbi időkben is használták. Kismarjai után valószínűleg *Debreceni Szimoni-des Gáspár* volt a váradi rektor, aki elődjéhez hűen szintén európai elismertségnek örvendett. A nagy felkészültségű tudós lelkipásztor itthon és külföldön posztumusz kiadott munkáját, rövid kivonatos bibliai kézikönyvét, a *Compendiumot*... Bethlen Gábornak ajánlotta. Arról nincs tudomásunk, hogy a kor nagy szellemi fegyvertényének is számító naptár és prognosztikon készítésével foglalkozott-e Kismarjai vagy sem, de azt tudjuk, hogy Szilvásújfalvi Anderkó Imréhez hasonlóan Debreczeni Szimonidesz Gáspár igen. Jól képzett művelői voltak ennek a sajátos „tudományágnak”. Ahhoz, hogy valaki naptárt vagy prognosztikont készítsen, nemcsak az asztronómiában és asztrológiában kellett járatosnak lennie, hanem enciklopédikus gondolkodóként a bibliatudományokban, matematikában, metafizikában, természettudományokban is.

Tudjuk, hogy Bethlen Gábor a gyulafehérvári iskolát emelte főiskolai szintre, bár tervei egy universitas megvalósításaira utalnak. Minden bizonnyal ott lebegett előtte Báthori István példája, aki korábban a kolozsvári jezsuitákkal együtt szervezett egyetemet. Az ő korában a kolozsvári is csak terv maradt, de hogy a váradi iskolával kapcsolatban lehettek-e hasonló elképzelései, arról nincs tudomásunk. Hazai peregrinusaink hollandiai korszaka már a harmincas éveket megelőzően fokozatosan megkezdődött. Egy-egy kimagasló teljesítményt nyújtó tudós akadémitát leszámítva, ebben az időszakban Váradon konkrét, tervszerű fejlesztésről nem tudunk. Peregrinusaink Hollandiában és Angliában lehettek tanúi és résztvevői a kor legmagasabb szintű tudományművelésének. Ezt a tudományigényt hozták magukkal és művelték tovább hazatérésük után. Az iskola, a tudományművelés tartalmi és formai szerkezete, nagyon sokak kérdése maradt. Peregrinusaink közül többen, de az egyházi vezetők és még inkább a fejedelem pontosan érzékelték a németalföldi és erdélyi társadalom között mutatkozó hatalmas *fáziskülönbséget*. De sajnos még többen voltak azok, akik Erdélyben nem látták az iskolaalapításnak és -fejlesztésnek, a tudomány korszerű

Gyulafehérvár

művelésének szükségszerűségét, sőt a tanuló diákság számbeli gyarapodásában inkább a munkaerőpiac elvesztésének rémképét látták felsejleni. A társadalom tanulatlan rétege inkább elutasította a tudomány művelését, mintsem hogy potenciális támogatást nyújtson – hosszú távon – önmaga és a társadalom felemelkedéséhez. Talán a társadalom tudatlan rétegének közállapotát fogalmazta meg, személyes életszemléletévé kristályosítva ominózus jelmondatát Debreczeni Szimonidesz Gáspár, mondván, hogy *„az tudománnak nincsen egyéb ellensége; hanem csak a tudatlan ember”*, melyet az 1633-as esztendőre „calculált” kalendáriumban olvashatunk.

Ha aránylag kevesen voltak is a tudomány képviselői, mégis komoly támogatást kaptak a fejedelmektől. Előbb Bethlen Gábor, majd hozzá hasonlóan I. Rákóczi György is a prioritások között tartotta számon a művelődés, az oktatás ügyét. Rákóczi elődjétől eltérően nem egy központi tudományegyetem megvalósításában gondolkozott, hanem az ország több iskoláját is magasabb szintre kívánta emelni. Jól mutatja gondolkodását a központilag szervezett és irányított tankönyvprogram is, melyet a gyulafehérvári mintaiskolából igyekezett eljuttatni a többi iskolába. Tekinthetjük ezt részben gondoskodó megnyilvánulásnak, de a centralizációs politika már ellenőrzött uniformizáló akaratának is. Nem lényegtelen visszatérni az 1605-ös Károlyi Közzsinatra, ahol az egyházi közvéleményt már komolyan foglalkoztatta egy főiskola felállításának gondolata a Partiumban. Ez azonban ekkor még csak terv maradt.

Herepei mutat rá egyértelműen, hogy a váradi főiskola a harmincas évek elejétől általában két, majd 1636 után sok esetben egyszerre három akadémikus

mesterrel működött, amely így egyfelől a sárospataki és gyulafehérvári kollégiumhoz hasonlított, másfelől pedig arról árulkodik, hogy ebben az időszakban már nem lehetett egyszerű triviális partikula, sem középszintnek megfelelő gimnázium, mint azelőtt, hanem *illustris collegium*, vagyis főiskola. Herepei következtetéseinek megállapításakor több egykorú leírásra és levelezésre, Szalárdi Jánosra, Medgyesi Pálra, I. Rákóczi Györgyre hivatkozik. A legtisztább képet mégis a fejedelem 1636. február 4-én kelt rendeletéből kapjuk, mely szerint a három akadémikus mesterből a városnak egyet kellett fenntartania, a fejedelem és felesége pedig két rektornak biztosított fizetést. Erre az időszakra esik Váradon az egyetlen külföldi professzor, *Marcus Antonius Venetus* vendégtanárkodása is, akiről a kolozsvári sáfárpolgár lejegyzésén kívül csak azt tudjuk, hogy 1634-ben érkezett Erdélybe, s a feltételezhetően kálvinista felfogású akadémiai tanár, professzor mindössze két-három esztendő maradt.

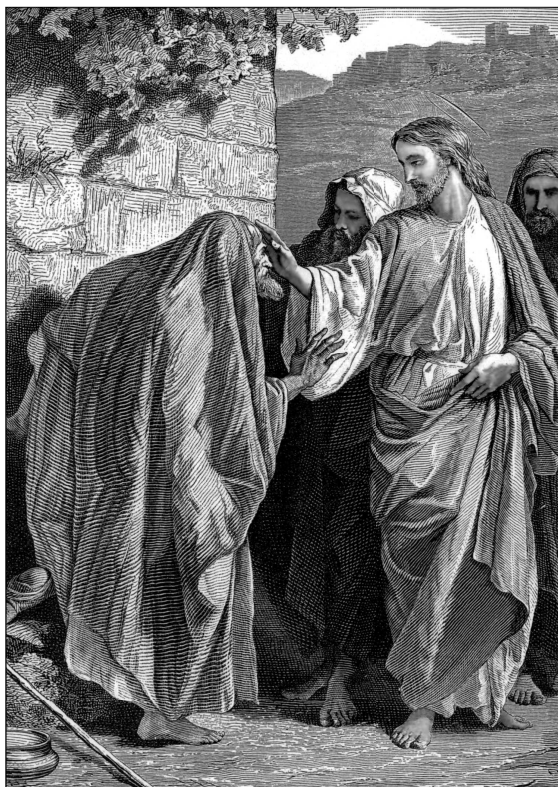
A 17. század 30-as, 40-es éveitől kezdve a váradi főiskola élete szabályosan felfelé ívelő, fokozatosan megerősödő és hitbéli öntudatában letisztuló oktatási intézmény képét mutatja. Az 1643-as esztendő mindenképpen mérőkövönként számít az iskola életében. Ekkor kezdte váradi munkásságát Utrechtből hazatérve *Szilágyi Benjámín István*. Sokat elárul személyéről, munkásságának korszerűségéről az, hogy Apáczai, aki alapvetően a „másik” szellemi tábornak volt a vezéregyénisége, a *Gyulafehérvári beköszöntő* beszédében a váradi scholát az ő nevével fémjelzi. Valószínű, hogy az Apáczai által is használt *Beniamineum* megnevezés közsímben, használt kifejezésként élhetett a korabeli hazai köztudatban. Szilágyi Benjámín István korában a váradi iskola már a puritanizmus pályájára állt. Bár ő a protestáns ortodoxia elkötelezettje volt, az iskola életében ez nemhogy visszalépést jelentett volna, sokkal inkább pozitív impulzust adott magas szintű tudományigényével az oktatásnak.

PÁLFI JÓZSEF
lelkipásztor, a PKE rektora

Részletek Dr. Pálfi József: *Református felsőoktatás Erdélyben. Universitasors a reformációtól a Kolozsvári Tudományegyetemig.* (Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2009) című könyvéből. **Megjegyzés:** a teljes tudományos apparátust, lábjegyzeteket, hivatkozásokat a *Kalendárium* terjedelme okán kihagytuk. Azokat az érdeklődők a hivatkozott könyvben találhatják meg.

Betegségek, járványok a századok tükrében

Néhány éve az egyik történelmi magazin meglehetősen nagy teret szentelt az emberiség története során időnként megjelenő betegségeknek, járványoknak. Egyrészt különféle szakterületek képviselői osztották meg legfrissebb, sok tekintetben új következtetéseket hozó kutatási eredményeiket, magyar vonatkozásban pedig Schultheisz Emil, a közelmúltban elhunyt orvostörténész vizsgálta a különféle járványok kialakulását és hatásait. Akkor még sem a szerzők, sem az olvasók nem sejtették, hogy a publikációkban foglaltak mennyire más értelmet nyernek a mögöttünk hagyott hónapok eseményeinek fényében. Az alábbiakban az említett írások alapján, főleg a magyar vonatkozásokra koncentrálva tekintjük át a különféle ragályos betegségek jelentkezését, távolról sem a teljesség igényével, hanem sokkal inkább azzal a szándékkal, hogy betekintést nyerjünk az elmúlástól való félelem jegyében élt egykori elődeink mindennapjaiba. Fontos megjegyezni, hogy a könnyebb áttekinthetőség okán a fontosabb beteg-

Jézus leprást gyógyít

ségeket külön-külön tárgyaljuk nemegyszer megtörtént, hogy ezek egyidőben szedték áldozataikat.

Már a bibliai időkből ismert rettegett betegség volt a belpoklosság, azaz a **lepra**, amely – bár relatíve kevés áldozatot követelt – a legutóbbi időkig gyógyíthatatlan volta, valamint látványos tünetekkel kísért, hosszú lefolyása okán igen mélyen belevésődött a történeti köztudatba. A középkori Európában a 11. századtól kezdődően a 14. századig egyre többen betegedtek meg benne, Magyarország egyes vidékein pedig elvéve még a 18. századig is előfordultak leprás esetek. A kíméletlen kór egykori pusztításait máig őrzik a „poklos” és „lázár” összetételű

Tömegsír a pestis áldozatainak

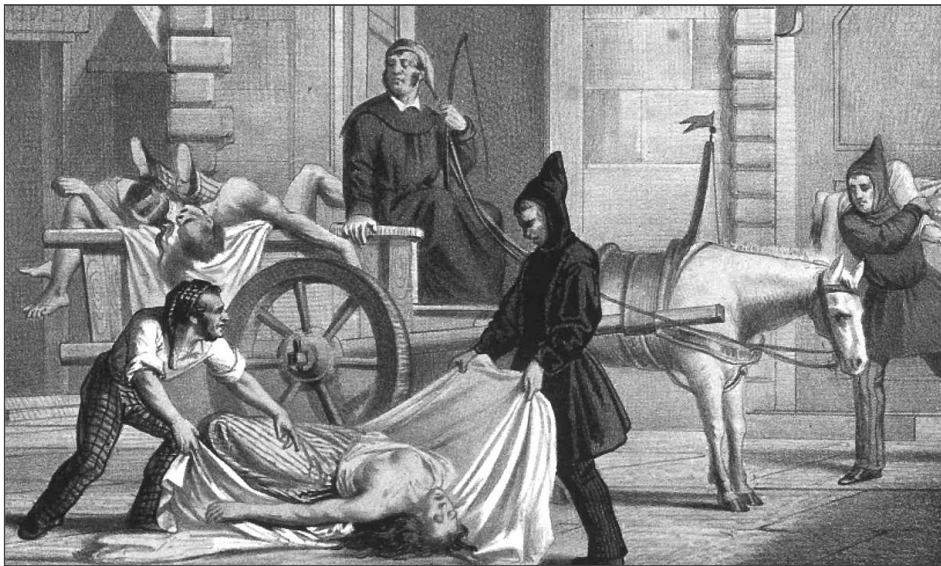
helynevek. A lassú halálra ítélt betegek ellátásáról a latinosan *leprosorium*oknak nevezett ispotályokban próbáltak gondoskodni, 1498-ban például Brassóban kénytelenek ilyen létrehozni a megnövekedett számú betegek részére.

Európa a középkortól kezdve a lepránál jóval több áldozatot szedő, gyors lefolyású „fekete halál”, azaz a **pestis** rettegésében élt. A korabeli leírások szerint a betegség előbb apró, gennyes csomók formájában jelentkezett, melyet általános levertség-érzés kísért, majd láz és fájdalom. Amikor a gennyes csomók elérték a tüdőt, a vért köhögő és öklendező beteg nagyjából a negyedik napon elhalálozott. A lényegét illetően kevésbé fontos, hogy a hagyományos álláspontnak megfelelően a pestisbaktériumot a patkányokon élő bolhák terjesztették, vagy – egyes újabb feltételezések szerint – egy bizonyos egérfajta lett volna a gazdaállat. Amennyire rekonstruálható, a rettegett kórt a Krím félszigeten levő Feodózia (az egykori Caffa) városából hurcolták be az öreg kontinensre hazatérő olasz kereskedők a 14. század elején. Elsőként Genovában és Velencében okozott szörnyű pusztítást, majd fokozatosan kezdett továbbterjedni a német területekre, innen pedig északi és keleti irányba is. Nagy Lajos királyunk 1347-ben emiatt kénytelen volt félbeszakítani itáliai hadjáratát, de a pestis Magyarországon is teljes erővel dühöngött, s a következő évtizedek folyamán még több alkalommal is újból fellángolt. Erre utal például, hogy ennek okán 1381-ben általános perhelasztást kellett elrendelni. Néhány újabb, helyi kiterjedésű járvány után a 15. században a pestis ismét szélesebb körben jelentkezik, 1441-ben I. Ulászló király orvosai tanácsára Csepel szigetére vonult vissza – az elkülönítés lévén az egyetlen hatásos megelőző intézkedés. Mátyás király uralkodása alatt is többször fel-

ütötte fejét, 1480-ban a Bécsújhelyet ostromló seregét is megtizedelte. Az 1510-es járvány idején II. Ulászló Budáról jónak látta Morvaországba menekülni, Nagyszében városa viszont ugyanekkor a szigorú vesztegzárnak köszönhetően elkerülte a pestis pusztításait. Az utolsó nagyobb hullám az 1770-es esztendőekben szedte áldozatait, a későbbiekben fellépő, helyi jelentőségű megbetegedések hatásában már jócskán elmaradtak a korábbiaktól. Jóval későbbi, immár világjárvánnyá, azaz pandémiává dagadt hulláma 1855 és 1959 között mind az öt kontinensen pusztított, nagyjából 12 millió áldozatot követelve, főként az indiai szubkontinensen.

Az 1820-as években egy addig teljesen ismeretlen betegség tűnt fel Európában: az eredetileg Indiából származó **kolera**. A kór Oroszországon és Lengyelországon keresztül érkezett be az öreg kontinensre, Magyarországra 1831-ben a sószállítással foglalkozó galíciai rutének közvetítésével jutott el. A gyorsan elharapozódó, 50%-ot meghaladó halálozási rátát produkáló epidémia a következő évtizedek során többször is felütötte fejét, a legutolsó jelentősebb hullámra 1872-1873-ban került sor.

Ezek mellett az idők során egyéb járványok is szedték áldozataikat, ilyen volt a „sudor anglicus” (angol izzadás), a vérhas, a szifilisz (amely eleinte nem kimondottan nemi betegségként jelentkezett), a tífusz, a himlő és a malária. Ezek és fentebb említett, rettegettebb társaik olykor több százezres nagyságrendben tizedelték a lakosságot, az életben maradtaknak pedig a pusztítással együttjáró éhínséggel, nyomorral kellett megküzdeniük. A különféle járványok

Kolera

terjedését nagyban befolyásolták a hadi cselekmények is. 1594-ben a kiütéses tifusz Szinán pasa Dunántúlon felvonuló hadait kényszerítette visszavonulásra, 1684-ben pedig Budavár ostroma maradt el a keresztyén seregekben fellépő vérhasjárvány következtében. Az idegen zsoldosok pedig hazatérve tovább terjesztették a korábban megszerzett kórt. Az örökös hadiállapot folytán a hadak felvonulóterületévé vált ország járványok okozta embervesztesége többszörösen meghaladta a harci cselekmények pusztításait, ugyanis gyakran maguk a hadseregek váltak a betegségek gócpontjaivá. Becslések szerint a Rákóczi-szabadságharc hadrakelt seregeinek százezer fő alatti veszteségével szemben ennek három-négyszeresére tehető a járványok áldozatainak száma.

Az első, 30 napos vesztégzárát 1374-ben rendelték el Velencében, a pestis európai megjelenésekor, viszont az első „szabályos”, 40 napos karantén (quaranta) három évvel később Raguzában került bevezetésre. Közép-Európában elsőként 1521-ben I. Ferdinánd rendelt el kötelező elkülönítést Stájerország részére. 1562-ben az úgynevezett „Ordo pestis” című rendszabály összegezte a fekete halál terjedésének megfékezésére korábban kibocsátott részutasításokat, amely egyben mintául szolgált minden későbbi járványrendelet számára. Ezek alapelvét az említett vesztégzár intézménye képezi, ugyanis elődeink a megfelelő orvosi ismeretek hiányában tapasztalati úton ismerték fel, hogy a fertőző betegségeket a már megbetegedett vagy a tüneteket még nem mutató személyek, valamint ezek közvetlen holmija terjeszti. Az országos érvényű rendelkezéseket megelőzően a helyi, megyei és városi hatóságok feladata volt a járványellenes intézkedések meghozatala. A kétségtelenül pozitív szándékú utasítások negatív vonzatai okán sokszor nemcsak értetlenségbe ütköztek, hanem egyenesen ellenséges reakciókat váltottak ki. 1601-ben például Kassa város tanácsa a felső-magyarországi főkapitány utasításának ellenállva, a gazdasági haszon reményében nem kívánt lemondani az országos vásárok megtartásáról. 1710-ben az erdélyi Gubernium Udvarhelyszéken hozott hasonló intézkedést. 1709-ben királyi rendeletben határozták meg azokat a városokat, ahol veszteglőintézeteket és lazaretteket (kórházakat) kell felállítani, az akkortájt (is) mutatkozó orvoshiány idején a bécsi kormányzat katonaorvosokat küldött a pestis leküzdésére. 1740-ben már halálbüntetéssel sújtották a veszteglővonalak átlépőit, viszont sokszor épp az ennek felügyeletét biztosító katonaság járt elől a szabály megszegésében. A hírközlés lassúságára való tekintettel, valamint a minden országra jellemző titkolózás miatt került sor egy sajátos intézmény, a pestiskémek szolgálatának igénybe vételére. Feladatuk abban állt, hogy egy-egy járvány közeledténél hírére a határközeli városok kiküldték kémeiket a járványhelyzet kipuhatolására, amely, ha kiderült, feszültségekhez is vezetett az érintett települések között, mint az történt például Sopron és Pozsony városa esetében 1679-ben. 1738-ban

Poveglia szigetén karanténba zárták a lehetséges fertőzöttket

a budai pestisjárványt a helyi tanács igyekezett eltitkolni, hallgatásra kényszerítve a helyzetet jelenteni szándékozó helyi sebészeket. 1830-ban a kolerajárvány idején királyi biztosok felügyelik a megyék védekező intézkedéseit, katonai kordonokat állítanak fel, beosztják az orvosi szolgálatot. Mint ilyen esetekben általában történni szokott, ekkor is megindulnak a különféle spekulációk, a lakosság hol a zsidókat, hol magukat az orvosokat gyanúsítja meg a betegség szándékos terjesztésével, Észak-Magyarországon véres zendülés tör ki.

A központi hatósági rendeleteknek nemcsak megelőző célzata volt, legalább ennyire fontos volt a már levonult járványok káros gazdasági következményeit enyhítő határozatok meghozatala. A központi hatalom a leginségesebb időszakokban adóelengedéssel próbálta elejét venni a megmaradt lakosság elvándorlásának és egyéb romlásának. Jól érzékelteti ezt, hogy az egyébként kegyetlensége okán méltán hírhedtté vált császári hadvezér, Giorgio Basta 1602-ben egy évi had- és adómentességet engedélyezett a pestis tizedelte Beszterce városának. Az elnéptelenedett területek hiányzó lakosságát telepítésekkel, valamint a számukra biztosított fiskális könnyítésekkel igyekeztek megoldani, sokszor távolabbi területekről (Ausztria, Bajorország) biztosítva az utánpótlást.

A korábbi idők velejárójának tekinthető állandó életveszély árnyéka most valamilyen mértékben ránk vetült, a különféle korlátozó intézkedések a mi mindennapjainkat is jócskán átformálták. Hogy mit tudunk kezdeni ezzel a számunkra szokatlan helyzettel, az a mi felelősségünk. A különféle járványok és egyéb viszontagságok tizedelte évszázadok üzenete minket is kötelez, az Istentől ajándékba kapott élet tiszteletére és az azzal való felelősségteljes sáfárkodásra.

ZSIGMOND ATTILA
lelkipásztor

REMÉNYIK SÁNDOR

Béke

Valami furcsa összehangolódás,
Valami ritka rend –
Széthúzó erők erős egyensúlya,
Mély belső bizonyosság idebent –
Bizonyosság arról, hogy élni jó,
Szenvedni elkerülhetetlen,
Szeretni tisztán: megistenülés,
Meghalni szép –
S a Kifejezést meglegelni mindezekhez,
Megtalálni a felséges Igét:
Az Igét mindezekhez:
A Béke ez.
Orkán ordíthat aztán odakünt,
Robbanhat ezer bomba: kárbament,
De kárt nem okozott.
Bent:
Csend.
A Béke itt kezdődik.
Bent:
Csend.
Isten hozott.

LELKÉSZSORSOK

Szubjektív lelkészportré a 20. századból

Ez a század ellentmondásos változásokat hozott népünk, nemzetünk, egyházunk életében.

A reményt keltő eredményeket két világháború, diktatúrák, impériumváltozások, elnyomások és ellentétes jellegű változások követték. Így aztán, az isteni kegyelemnek köszönhetően, „megfogyva bár, de megtörve nem”, mégis létezik népünk, nemzetünk, keresztyén hitünk.

A megmaradásunkért folytatott küzdelmet vállalták a politikusok mellett egyházaink, lelkészeink, papjaink, fennhatóságaink. Az alábbiakban saját családkunk történetét vázolom fel, édesapám, Kupán István önéletírását teszem közzé, melyet csak halála után találtuk meg. Ez az írás tulajdonképpen nekünk, gyermekeinek szólt, de mégis szeretném közzétenni, abban a reményben, hogy tanulságul szolgál a ma emberének is. Ez ma már történelem, de tanulni lehet belőle, hisz már az ókori bölcsek megfogalmazták, hogy a történelem az élet tanítómestere (*Historia est magistra vitae*).

Kupán István családjával

A közölt életrajzban előfordulnak olyan jelzők, megfogalmazások, amelyek sérthetik egyes paptársak, illetve leszármazottjaik érzékenységét, amiért ezúton is elnézést kérek. Kérem vegyék úgy, mint egy sokat szenvedett ember vallomását, aki így is próbált megnyugvást találni.

Végül még egy magyarázat: az átkos rendszerben a Szekuritáté megpróbálta rávenni, hogy jelentsen paptársairól, de a kísérlet is sikertelennek bizonyult, mint ahogy a mellékelt anyagból kiderült.

2016-ban adták ki – a Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltárának és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Levéltárának közös kiadásában – a két egyházkerület lelkészei által beküldött, megírt önéletrajzokat.

Az életrajzok döntő többsége igen részletes, mindenre kiterjedő volt. A második kötetben már édesapámnak, akkori dobrai lelkésznek az igen visszafogott és meglehetősen rövid beszámolójában, melyet idézek: *„Dobra, Kupán István, volt avasújvárosi segédlelkész tölti be 1934 február 1. óta, egy évi megszakítással, mivel az oláh tortúra engem sem kerülhetett el, mert kettő hónap börtön után itteni állampolgárságotmól megfosztva kiutasítottak az anyaországba. Tanulmányaimat – a középiskolát részben Szatmáron, részben Nagyenyeden végeztem, a teológiát Kolozsváron. Isten kegyelméből 1936 január óta nős és családós vagyok: három gyermekem van. A negyedik gyerek, Gizella már a felszabadulás után született.”*

KUPÁN ÁRPÁD

Kupán István nyugalmazott református lelkipásztor vallomása

Kisgyermek korom óta, – egy év kivételével – hordom az országunkat megszálló hatalom minden terhét, minden tortúráját, megvetését, gúnyját, mint úgynevezett „bozgor” (hazátlan).

1939. december másodikára [huszadikára] virradó éjszaka jelentette számomra és utódaim számára, a fenti „bozgor – hazátlan” megaláztatásból való kiszakadást, mikor ez éjjel 3/4 12 órakor, mint az országra veszélyes szeméiyt tizegynéhány társammal – alvásunkból felzavarva – a kolozsvári katonai börtön igazgatósága arra kötelezett, hogy írásbeli nyilatkozatban juttassuk kifejezésre, miszerint lemondunk a reánk erőszakolt állampolgárságunkról és alávétjük magunkat az országból való kiutasításnak. – Néhány szó után, miután kérdésünkre megígérték, hogy családunk tagjait segítik, sőt, támogatják a hozánk költözésben, ezt megtettük. A nyilatkozattétel után autóbuszba tereltek bennünket és Pelbárthida-Kismarja határállomáson átadtak a magyar hatóságoknak, mint kitaszított, megbízhatatlan személyeket. – Ez volt az első csoport,

amelyben református és római katolikus lelkészek voltunk, talán egyenlő arányban. Utánunk 1940 tavaszán még közel húsz, nagyrészt tanárokat, világi foglalkozásúakat utasítottak ki. A fentmaradt – ki tudja már – hány más foglalkozású egyént a regáti börtönökbe hurcolták, akik később, a bécsi döntés után szabadulva, Erdélyt végleg elhagyva a trianoni Magyarország területén helyezkedtek el, s nem tértek vissza, még ezideig sem. [Ott maradtak, ott éltek le hátralévő életük jórészét. Voltaképpen ők voltak azok, akik bölcsen, okosan döntöttek!] Legalább nem kellett a bozgor/hazátlan sorsot újra vállalniuk. [Az is igaz viszont, hogy] Nagyrészüket a második világégés áldozataként, más részük az ott kialakult helyzet miatt, nyomorban éltek életüket, de haza sohase jöttek többé. [Ezt a kiegészítést a szöveg első változatából vettem át, ugyanis az első három oldalt édesapám újra írta. A szögletes zárójelbe tett szövegrész, ha még lesz ilyen, mindig a másik változatra utal, vagy az én kiegészitésem – Kupán Árpád.]

Szeretnék életem legmegrázóbb eseményeiből legalább egy-egy részletet megörökíteni. Talán!? tanulságul szolgálhatok utódaim valamelyikének. [A második változat: Ez írás elgondolásában arra szeretnék egy-egy részletet megörökíteni, melyek a legtanulságosabbak voltak számomra, tanulságul utódaim valamelyikének számára.]

Egyszer már leírtam [a] közel két évtized esernényeit. Félvén azonban attól, hogy életemben vagy halálom után szeretteimnek, vagy valaki másnak kellemetlenséget okozhatok vele, az egészet megsemmisítettem. Valósággal sajnálom e gyávaságom megtörténtjét ma már, mert a nevek, a szereplők nevei nagyrésztben elmosódtak emlékezetemben. De azóta sem hagy nyugton, folyton piszkál [a gondolat], hogy utódaim valamelyike hátha okult volna belőle!?! Sajnos! Nem elég megfontoltan [akkor] erre nem gondoltam!...

Kezdem tehát ott, ahol elindult a lavina felettem, [s ami elkísért 81-dik életémem befejezéséhez közeledve, – máig]. Így – kényszerhelyzetben – újra nekifezülve, még ha nevek nélkül is – elkezdem a kálvária leírását, elnézést kérve e sorok olvasójától pontatlanságom, vagy [a] meggondolatlanságért.

Voltaképpen csendben, rendben folyt az életem eltekintve az akkori és túlzott sovínisza megnyilatkozásoktól, megmaradhattam volna, mint sok más lelkész társam, a magam frontján, végezvén azt, amit a hitvallásom diktált, adott számomra. Hivatásom körébe tartozott híveim alkalmi segítése, tanácsal ellátása, de ennél tovább mentem, mert súlyos teherként nehezedett rám, mint magyar református lelkészre az a megszállók által gyakorolt magatartás, amely lépten-nyomon ért, hol egyénileg, hol közösségileg. Magam igazolására, s – talán – részben való megnyugtatóására szolgál az, hogy túl erős volt már a nyomás reánk, magyarokra, amikor minden áron és eszközzel szerettek volna kigyomlálni egyetemesen bennünket, magyarokat. Újabb és újabb akadályokat gördítettek

utunkba, s tüzzel-vassal igyekeztek akadályozni bennünket fentmaradásunkban, létalapunkban.

Nagy akadály volt [előttük] az iskola. Ha két román család beköltözött a faluba, már külön tanítót rendeltek számukra, hogy ezzel is gyengítsék erőnlétünket.

Voltaképpen itt kezdődött az, aminek súlyát nyugdíjazásomig, – még kolégáim részéről is – tapasztalni voltam kényszerülve, minek is a vége az lett, hogy betegnyugdíjjal – hatvan évesen megváltam élethivatásomtól.

Visszatérve az előzményekre, nézzük csak meg, hogy mi is történt és hogyan történt?!

1938 [kijavítva 1939-re] augusztus havában, mint dobrai lelkész, tanítóimtól szerzett információk alapján elindultam egy, iskolánkban akkor végzett gyermek érdekében, hogy közakarattal és segítséggel taníttatni fogjuk Uszkai Sándor hét osztályt végzett tanulót. Szülei szegények [lévén] – nyolc vagy kilenc gyermek ellátása, gondozása mellett – nem számíthatott a kiemelkedő képességű gyermek a tovább taníttatására. Tanítóival együtt megállapodtunk abban, hogy elutazom Szatmárnémetibe, s megpróbálok ott érdeklődni, hogy mit lehetne tenni a gyermek érdekében.

Így történt, hogy beutazva Szatmárra, kis családom számára némi gyógyszer beszerzésére betértem egy gyógyszerertárba, ahol egy régi ismerősöm volt a gyógyszerész. A gyógyszerek megvásárlása után behívott laboratóriumába, ahol is akkor megjelent román hivatalos lapot adott a kezembe, azzal, hogy olvassam csak. Nem olvastam, mert nem tudtam, nem ismertem az állam nyelvét. Olvasta tehát ő, s fordította számomra, hogy az akkor hatalomra került vaskárda szervezet rendelkezése szerint itt Nagyrománia van, és meg kell oldani a magyar kérdést. De hogyan, tette fel a kérdést a cikk írója. Úgy, hogy „Szent Bertalan éjszákát kell rendezni”, s akkor egyszerűen megoldódik a magyar kisebbség kérdése.

Tekintettel arra, hogy a gyógyszerész már tudott az úti célomról, arra kért, hogy amennyiben itt nem sikerült ösztöndíjasként beiskolázni a gyereket, s készsülők Zilahra menni, az ottani református kollégiumba, – vigyek el egy levelet az egyik ottani tanárnak. (Talán Matskássynak hívták.) Mondjam el neki a gyermek ügye mellett, hogy ez a levél kapcsolatteremtés akar lenni Szatmár és Zilah között, s akkor bizonyára szívesen fogad engem is. Nem ismervén a fentnevezett tanárt; mikor Zilahra értem előbb megkerestem egykori enyedi osztálytársamat B. Nagy Ferencet, aki szintén a kollégiumban tanított, hogy vigyen el a kollégájához. Így létrejött a találkozás, a levelet átadtam, a tanár szívesen vette a kapcsolat létrejöttét, s megígérte, hogy válaszolni fog az általam közvetített felhívásra. Sikerült a gyermeknek is megszereznem az ösztöndíjat, s ezzel mindkét feladatot teljesítettem. Visszatérve Dobrára nyugodtan éltem családom

körében egészen 1939. október (?) -ig, amikor is egy éjjel ablakomon zörgetve ajtónyitásra kényszerítettek. A helyi csendőrőrsparancsnok két helybeli tanácstaggal felszólított, hogy azonnal nyissak ajtót, mert hivatalból kirendeltségüktől kapott parancs szerint házkutatást kell tartsanak. Ajtót nyitottam, amikor is az őrsparancsnok felmutatta az elfogatási parancsot, s felszólított, hogy vegyek magamhoz szükségleti dolgokat: takarót, váltás fehérneműt, borotvát stb., mert a hajnali négy órakor Alsószoporról induló vonattal kötelesek bekísérni Szilágy-somlyóra, az ottani parancsnokságra.

Nem gondolva semmi rosszra, de elfeledkezvén a Zilahra kézbesített levélről, nem vittem magammal semmit felső ruhámon kívül. A helyi parancsnok lekísértetett az őrsre, s otthonomban távollétemben feldúlták mindenemet. Néhány ígehirdetési jegyzet, néhány gyanúsítónak ítélt könyv elkobzása után befejezték a házkutatást s megjelentek az őrsön. Ezután nagy sietséggel az egyik tanácstaggal és a közben odarendelt katonával átkísértek az alsószopori állomásra, s vonatra ülve eljutottunk Szilágy-somlyóra. Ott átadtak egy ún. koncentrációs tisztnak, aki igen barátságosan fogadott. Külön ültetett a már ott lévő letartóztatottaktól, majd hosszú várakozás után behajtott az udvarra egy teherautó. Sorállásba vezényeltek mindnyájunkat, vagyis a gyanúsítottakat és egyesével fel kellett szálljunk az autóra. Én talán a negyedik vagy az ötödik lehettem a sorban, de a parancsnok a sor végére vezényelt. Akik már felszálltak az autóra, azokat kettesével összebilincseltek. Én maradtam utolsónak, s mikor felkerültem már nem volt társam, s így bilincs nélkül maradtam az autóban leghátul. Nem

közölték velünk, hogy hová visznek, besötétedett mire megérkeztünk Kolozsvár határába. Talán egy fél órát vártunk kényszerszükségletek elvégzése közben, majd bevitték a kolozsvári Magyar utcai katonai börtönbe. Itt mindenünket elszedték: órát, jeggyűrűt, zsebkést stb., stb. beosztottak négy-, hat-, nyolcszemélyes cellákba, s ott priccsek fogadtak, takaró nélkül, sok poloskával és búzzal. Az ajtó felett egy piros égő volt, amely egész éjjel égett. Én egy emeleti priccsre jutottam, a zilahi római katolikus káplán mellé, aki állítólag Babits Mihály költő unokaöccse volt. A nevét már nem tudom a segédlelkésznek. Ebben a cellában csak lelkészek voltunk, vegyesen református és római katolikusok. Később behelyeztek tanárokat is hozzánk, így Zilahról B. Nagy Ferencet, volt enyedi osztálytársamat. Még azon éjjel megkezdődött a „kihallgatás”, a kínvallatás, ahogy mi magunk között emlegettük.

Egy nagy terembe tereltek, – katonák sorfala között, beígervén, hogy visznek a kihallgatásra. Itt kezdődött aztán az igazi, a valódi katonás fogadtatás.

A nagyteremben, ahol összezsúfoltak bennünket, állva kellett várnunk sorunkra. Idegfeszültségünket nem lehet leírni! Itt már magunk között, – súgva – az egymás mellett állók tudomására jutott, hogy felgöngyölítették a szatmári, zilahi, szilágysomlyói szervezetet. Vannak benne egyszerű földművesek, iparosok, kereskedők, – természetesen mind magyarok, – sőt lelkészek, tanárok stb., stb. Nincs más megoldás – adták tovább a szót, – megmondani, mindez a vasgárdisták által szervezett „szentbertalan éjszaka” tervének megghiúsítására történt. Igen ám?!? De a bírák, a kínvallatók stb. mind vasgárdisták voltak. Tehát kétszeres a bűnünk, egyrészt a szervezkedés az államrendszer ellen, másrészt tervbe vett bosszú – a vasgárdisták kegyetlenkedései miatt.

Holtfáradtra váltunk mindnyájan! A sor háta mögött valaki kezemet megfogja, s azt súgja, ne féljek, kibírom én is, amit ki kell bírni, s megkeresvén jobb kezemet két szép piros almát nyomott bele. Az egyik dobrai atyámfia, Sándor Géza volt. Szót nem válhattunk; így tovább ment, ott hagyva a két piros almával a kezemben. Nem sokáig, mert engemet szólítottak. Egy ór mellém állt és bekísért a kihallgató terembe, hol is különféle rangú katonák ültek a szobát két részre osztó hosszú asztal mellett. Néhány kérdés, amit alig értettem, s megragadt egy jó nagy, markos katona, és intett, mondván „inainte”. Felkísért a padlástérbe, hol is a gerendára már fel volt szerelve egy lecsüngő kötél. Odarángatott a kísérőm, s mutatta, hogy tegyem hátra a kezemet – hátra tettem. Ekkor nagy gyakorlattal a kötelet ráhurkolta a két csuklómra és felhúzott a gerendáig: Kikötötte a kötél végét, s elővett egy előre már odakészített, – s bizonyára már sokszor kipróbált – lapátnyelet, s lapockámtól a sarkamig ütni kezdett ezzel. Rettentő kínok között összeszorítottam számat és lehajtottam fejemet. Talán pillanatra elájultam, s látva az adott helyzetet, leoldotta a kötelet, s intett, hogy

„lefelé”. Ahogy leértünk a földszintre, hol a kihallgatás folyt, a folyóson összegyűlt pribékek még megrugdostak. Nagy nehezen bejutottam a nagyterembe, a hosszú asztal elé állítottak, s olvasni kezdték – magyarul –, mit vallott Matskássy tanár. Már nem volt más, mint leírni a történeteket. Nem tartották teljesen igaznak. Újabb fenyegetés után utasítottak: írjam le újra, de úgy ahogy történt.

Összetörten, kezem szinte béna lett. Ülni nem tudtam, a lapátnyéll ütlegetés ugyanis véresre hasogatta belsőmet és erőteljes vérzés indult a belőlem. Nem volt mit tennem, le kellett írnom úgy, ahogy a mellém kirendelt katona-

féle diktálta. Amikor befejeztem, s beadtam az írást, visszakísértek a cellába, hol már egyik-másik cellatársam már előbb átesett a fentebb említett kínzásokon.

Nem volt ezután már többé semmi említésre méltó esemény. Vártuk az ítéletet, amikor is egyik este, amikor az esti áhítatot tartottuk, félfüllel annyit közöltek a kopogatók a falon keresztül, hogy nagy esemény lesz! 1939. december 20-án azért imádkoztunk az esti áhítaton, hogy Isten segítsen át ezen a leghosszabb téli éjszakán jó egészségben, betegségben. Ezzel nyugovóra tértünk. Velünk volt a cellában Vass Lajos szilágygörgényi lelkész. Valaki le akarta oltani az ajtó felett lévő – sértő – vörös fénnel égő lámpát. Vass Lajos erre felhorkant, hogy ő azt nem engedi, mert fél a sötétben. Én a zilahi segédlelkésszel a felette lévő priccsen aludtam. (Nem volt takaróm, s ő fogadott be takarója alá.) mivel csak baloldalamon tudtam már akkor is aludni, nagyon sértett a kegyetlen vörös fény. Azt mondtam, hagyd Lajos, hadd oltsák le, mert engem is kínozik ez a vörös fény. Erre Vass felhorkant és sírva kiáltozni kezdett, hogy ő beleőrül a sötétbe, s mit szólok én bele az ő dolgába, végül égve maradt a vörös fény, s nagy nehezen, mint addig minden este, elaludtam. Arra ébredtem első álmomból, hogy nyitják a cella ajtaját, s alarmot kiált az egyik őr. Mindnyájan felálltunk a priccsen, s vártuk, hogy mi lesz a parancs.

Az őr csendet parancsolt, s bejelentette, hogy megosztják a cellát. Egyeseket, kiknek a nevét olvassák, átvisznek egy másik cellába, tehát aki a nevét hallja, álljon ki a cókmojkával a folyosóra, egymás után egy sorba. Az én nevemet olvasták legelőször. Vettem a „betyárbútort” – közben kaptam egy nagymé-

Az 1939 december 21-én kitoloncoltak csoportképe

retű inget –, leszálltam a priccsről és kiálltam elsőnek, utánam mások. Levittek az elosztó irodába. Ott egy ív fehér papírt, egy tintásüveget és egy tollat nyomtak a kezembe, s felszólítottak, hogy figyelmes megfontolással írjam le, hogy magam jószántából lemondok a román állampolgárságomról, s alávetem magamat az országból való kiutasításnak.

Megkérdeztem, hogy mi lesz a családommal. Azt felelték, őket is kiutasítják, írjam csak meg a nyilatkozatot, és majd lesz valami! Lett is, mert már elő volt készítve egy nagy autóbusz, rajta minden padsorban egy szuronyos csendőrrel.

Megírtuk a nyilatkozatot, s utána kikísértek az autóbushoz, s ki hova jutott, ott foglalt helyet. Én az utolsó előtti, jobb oldalon lévő padsorba jutottam. Háтам mögött ugyanannál az ablaknál egy kivont szuronyú fegyveres csendőr. Elindultunk. Délután érkeztünk meg Peltbárhidára, a határon lévő úgynevezett pikéhez. Ott már tudtak rólunk. A kísérő detektívek bevonultak az épületbe. Mi foglyok a csendőrökkel a buszban maradtunk. Nagy csendességben vártunk, amikor is a háтам mögött ülő csendőr elég jó magyarsággal azt duruzsolta a fülembe: „Jó dolguk van maguknak, mennek haza.” Hátra akartam nézni, de figyelmeztettek, hogy ne tegyem! Azt kérdeztem, sügva – maga honnan való? Szalacsi vagyok, mondta. (Megjegyzés: 1958-1959 között, ottományi lelkészsegem alatt érdeklődtem többször is utána, de nem tudtam rájönni, ki lehetett. Nem jelentkezett, sem jelt nem adott magáról.)

Amint sötétedni kezdett, kijöttek kísérőink a pikéten tartózkodókkal együtt az autóbushoz. Nem sokkal ezután megérkeztek Kismarjáról, a magyar

résről a határőrök egy vezető kíséretében, s megkezdődött a névsorolvasás, azaz, hogy akinek a nevét olvassák az csomagjával együtt álljon át a magyar határőrökhöz. Lassan befejeződött az átadás-átvétel, a határőrök tisztelegtek egymásnak és elindultunk a sötétben a falu felé. Kevéssel a magyar határőrök lakterületére érkezve, a laktanyába egy magas jól megtermett férfi állított be a szobába és engem szólított nevemen. A helybeli református lelkész volt, apósom vagy anyósom egyik közeli rokona. Azért jött, hogy kikérjen a csoportból, mint rokonfélét. Ám kérését nem teljesítették, mert nem teheték. Minket ugyanis Budapestre kellett kollektíve szállítaniuk.

Közben az őrsparancsnok készített számunkra egy jó adag kávé. Mondhatom, nagyon jól fogott, mert elindulásunkkor nem kaptunk semmi ennivalót. Hamarosan elkészült egy jó, finom, magyarosan megfőzött gulyás. Hát, bizony soha olyan jóízű, meleg, tápláló ételt, természetesen jól kiéhezve, nem ettem, mint akkor. Tíz óra körül megérkezett egy nagy autóbusz Pestről. Beszálltunk, s reggel Pesten a fertőtlenítő ajtaja előtt kiszálltunk, hol is minden velünk és rajtunk való holmit elszedtek és betereltek egy-egy fürdőszobás részbe, hol jó meleg víz fogadott. Fürdés után újra autóbuszra ültettek és a Royal szálló udvarán előre kijelölt kétszobás, fürdőszobás lakásokba osztottak be minket. Hosszú ideig alhattunk! Majd háromfogásos ebédet hoztak a szobánkba, s további nyugalmat kívánva magunkra hagytak.

Azon este már kilenc óra felé felkeresett Rácz Kálmán, falumbeli régi osztálytársam, aki érettségink után Magyarországon maradt, és levele oktatóként, karddal az oldalán, mint fess magyar katonát minden további nélkül felenged-

ték. Két vagy három nap múlva, mert közben egészségügyi vizsgálatnak vetettek alá bennünket, hat társammal kiemeltek a többiek közül és átvittek a katonai kórházba kezelésre, mert a fürdések ellenére sem tudtam levenni magamról a kikötéssel járó, lapáttal való verés nyílt sebeit, melyek eléggé elgennyesedtek. Itt pár napi kezelés után gyorsan gyógyulni kezdett. Nem tudtunk itt sem éjjel, sem nappal csendesen aludni, mert azelőtt való hetekbe tört ki a német-lengyel háború és nagy tömegű lengyel menekült Magyarországra, kiket Budapesten helyeztek el, – nagyrészüket kórházakban. Ezek a lengyelek, csoportokba verődve egész éjjel ott zsongtak a folyosón, főként a mi szobánk ajtófeléhez támaszkodva, s nem hagytak aludni bennünket. Másnap szóvá tettük a főorvosnak, ő is csak nagyot nézett, de nem intézkedett. Így rövidesen megszöktünk a kórházból és visszatértünk a Royalban elhagyott szobánkba. Ezen az estén hívtak a telefonhoz. Ki keres? – kérdeztem a kifutó fiút. Ő nem tudja. Egy női hang – mondta. A telefonhoz érve a női hang nevemen szólít és tegez. Ki vagy? – kérdem. Én a te unokahúgod vagyok, Nagy Irénke. Anyai nagynéném Tuba Málka leánya volt. Felhívtam a szobámba, s felengedték mikor megtudták, hogy közeli rokonok vagyunk. Azért jött, hogy ők nagyon szívesen fogadnak, menjek hozzájuk, lakás és koszt vár rám. Örültem a hívásnak, mert a szállodai szobában olyan száraz volt a levegő, hogy fulladoztam miatta, hiába nyitottam ablakot, nem segített. Így kiköltöztem nagynénémhez Pesterzsébetre, s onnan vártam a következményeket, családegyesítést, elhelyezkedést stb. természetesen a szolgáltatásokért, amit nagynéném biztosított számomra előre megállapított bért fizettem, mindaddig, míg – talán 1940 májusában megérkezett a család és Debrecenben dr. Magoss György városi főügyész Homokkert-i vadászházában kaptunk lakást. Itt laktunk aztán visszatérésünkig, vagyis a bécsi döntés megvalósításának napjáig. Akkor a családi élet fentmaradása érdekében, feleségem fenyegetéseinek valóra váltásától félve megkértem a debreceni katonai hatóság engedélyét, hogy visszatérhessek családommal elhagyott gyülekezetembe, ahonnan erőszakkal hurcoltak el. Így költöztünk vissza Dobrára, hol is megértéssel, nagy fogadtatásban részesítve folytattam hivatásomat ott ahol egy évvel azelőtt elhagytam. Kezdődött, – szinte előlről az életünk! Ám nem sokáig, mert ránk szakadt hamarjában a háború réme, amitől hazajövetelem előtt óva intettek azok, akik mélyebben beleláttak a kialakuló eseményekbe. Ekkor ébredtem rá tulajdonképpen arra, amire közeli rokonságunk figyelmeztetett. De már nem lehetett megint visszafordulni.

Kelt 1988. dec. 25-én, karácsony első nap reggelén.

(A teljes kézirat első részlete)

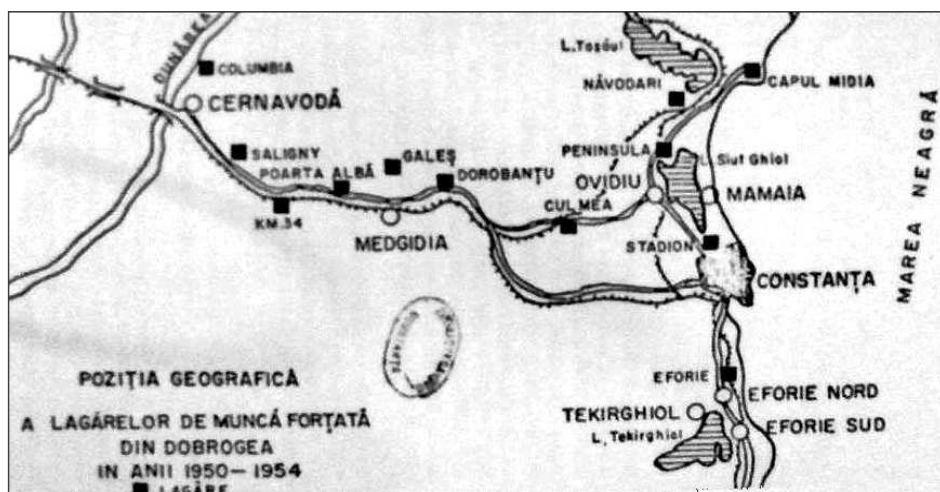
Rabságom története

Antal Sándor 1923. augusztus 11-én született Ippen. Szilágyzoványon volt lelkész. A kommunista terror időszakában 1958. május 27-én, pünkösdkor letartóztatták. A nagyváradi Securitatén zajlott kihallgatása után a Visky Ferenc vezette Bethania-mozgalom elleni perben ítélték el, holott a csoporton kívül állott. Elítélésének alapja helyi rosszindulatú feljelentés volt. A nagyváradi börtönben, Szamosújváron, a Duna-deltai Periprava, a Brăilai Nagyszigeten lévő Salcia, Luciu-Giurgeni, Grădina munkatelepein töltött évek után szabadult 1964. április 6-án. Később Alsóilosván, Magyarországon, majd Szóviában volt lelkész. Elhunyt 1996. október 20-án.

(...) Pünkösd estéjén vittünk úrvacsorát a gyülekezet főgondnoka számára, mert beteg volt. Családi istentiszteletet tartottunk, mivel a főgondnok köztiszteltben álló ember volt, akihez szívesen eljöttek a szomszédok is. Az aznapi ige a Dániel könyvéből szólt, amit úrvacsora osztás után közösen elolvastunk, és valaki találóan megjegyezte, hogy Dánielt Isten az oroszánok vermetől nem őrizte meg, de az oroszánok vermében megtartotta. Többször is hallottuk este, hogy az ablak alatt megzörrent a kavics. Amikor ezen az estén hazafelé indultunk úgy 11 óra körül, két férfi is követett bennünket. Lakásunk elé érve, megcsillant a fény a fegyvereken. Kiderült, hogy addig már kétszer is kerestek bennünket,

Antal Sándor a konfirmandusok között

Kommunista munkatáborok a Duna-csatornánál

minden eshetőségre fel voltak készülve. A parókiával szemben lévő kis utcában álltak a katonai járművek. Bementünk a lakásba és elmondták, hogy egy rövid házkutatásra kérnek engedélyt. Én az ügyészségtől kapott engedélyüket kértem, de ezt nem tudták felmutatni. A hang ekkor még fenyegető volt: „Engedelmeskedjete, mert sokkal durvábban is el tudunk járni.” Két szomszédot is áthívtak tanúskodni, és elmondták, hogy fegyvereket keresnek. Az egyik ember megjegyezte, hogy csak abban az esetben találnak itt fegyvert, ha hoztak magukkal – ebben az időben elég gyakori volt ez a trükk, hogy fegyvert vittek be az átkutatandó házba, s nagy diadallal megtalálták. Feleségemmel együtt a falhoz állítottak bennünket úgy, hogy ne tudjunk érintkezni. Mivel nagyon sok könyvünk is volt és sok kézírás, a végén lepecsételték a könyvesszekrények ajtaját s még mielőtt reggel lett volna azt mondták: Néhány napra magukkal visszük, s aztán hazaengedjük. Hát arra a pár napra hat és fél évet kellett várni. (...)

A börtönben

A rab ember életében mindig van egy reménység, hogy a következő hely jobb lesz. Bennem is volt egy ilyen reménység. Aztán hamar kigyógyultam belőle. A nagyváradi börtön, ahova először vittek, a Bémer-tér és Nagy Sándor utca sarkán, egy régi közjogi, közbűnösök részére készült börtön volt. Ha jól tudom, még Mária Terézia korából volt. Már külsője is bizalmatlanságot gerjesztett. Néhány emeletét a vasrácsokon kívül még farácsokkal is bélelték, hogy ne lehessen kilátni sem. Most, mivel olyan sok volt a politikai elítélt, néhány emeletét

nekünk adták át. Szigorúan zárt börtön volt, az ajtókat reggelenként 2-3 percre nyitották ki, persze egyenként. Ott hallottam utoljára Sass Kálmán szavát: „Istenben bízok, nem félek!”

Először egy olyan cellába raktak be, ahol egy örvéni ember volt egyedül és nagyon megörvendett a hetekig tartó magány után az új lakótársnak. Az étkeztetés kétségbeejtően rossz volt. Egy tálban savanyított káposzta, zsírtalanul, mellé pedig 15 dkg lisztből készült puliszka. Meglehetősen zöldes színű, de az éhes ember a fát is meg tudja enni. Napi kenyéradagunk 9-10 dkg volt. Vacsorára többnyire ugyanez, puliszka és káposzta. Itt már a suttogó beszélgetést megengedték. Később kitettek innen, mert a börtön lélektanához hozzátartozott, hogy állandóan cserélgették a rabokat. Heti egyszer húsz percet levegőn is lehettünk. A körülbelül 20x20 méter teret, ami magas kőfallal volt körülvéve, lehajtott fejjel sétálgattuk néhányszor körül.

A börtönben szokásos híradás, az ún. Morse, itt nem sokat segített, mert nagyon vastagok voltak a falak. Sokat segített viszont az, hogy csak a legritkább esetben vertek és az új barátok között a régi bethánista papok egy részét is együvé rakták. Egy 3x3-as cellában 9-10-en voltunk, néha 16-an is. Leülni az alsó ágyak szélére csak felváltva lehetett. Nekem paptársaim jóvoltából ezen a téren kivételes hely jutott, mert a gyomorfekélyem a puliszka-káposzta hatására veszedelmesen romlott. Hónapok múlva megtudtam, hogy kihallgatásra is lehet jelentkezni. Akkor éjjel, amikor másnap kihallgatásra jelentkeztem kibírhatatlan gyomorfájásaim voltak és a nagydarab ór többször is benézett, mert nyögésem kihallatszott. Reggel ki is vittek egy Miklós nevű orvoshoz, aki civil ember-

A salciai haláltábor

A nagyváradai börtön

ként járt be hetente egyszer-kétszer a börtönbe. Megvizsgált, meghallgatott és ráírta a beteglapomra, hogy egészséges vagyok. Éreztem, hogy csak egyetlen út maradt számomra, fölfelé tekinteni. Barátaim vigasztaltak, hogy nyugodjak bele az Isten akaratába. Sokkal könnyebb ezt kimondani, mint megtenni. Néhány nap múlva újból jelentkeztem, de akkor már olyan gyenge voltam, hogy csak támogatással tudtam eljutni az orvosig. Most is ugyanaz a nagydarab, durva tekintetű őr volt szolgálatban, és amikor az orvos rámutatott a beteglapomra, akkor az őr nem közönséges dolgot cselekedett. Így szólt: – Egész éjjel nem aludt és ha meghal, a felelősséget maga viseli. Ez hatott. Az orvos diétás kosztra írt ki, elvették a puliszkát, dupla adag kenyeret kaptam, káposzta helyett pedig hol egy kevés krumplit, hol csótészta adtak. A fájdalmaim könnyebbültek, de a táplálék olyan minimális volt, hogy akármilyen nevetségesnek is hangzik, szívesen ettem volna a régi menüt. Igaz viszont, hogy a mellettem levők az én kevés, de valamilyen ehetőbb ételeim után vágyakoztak. Itt már egy-egy bibliai Igét, természetesen emlékezetből, el tudtunk mondani egymásnak. Bizonyos mennyiségű nyelvtanulásra is lehetőség volt, magányos csendességre is, és az ember igyekezett kitölteni a nagyon lassan múló időt. Volt, aki a másodperceket számolgatta. De oly hosszú esztendőkre ki sem lehetett a másodperc milliókat számlálni.

Nagyon rossz, kopott ruhát kaptunk. A tél pedig veszedelmesen közeledett, szobánkban viszont még kályha sem volt. A fűtést úgy oldották meg, hogy a legalsó szobában – ahol természetesen közjogi bűnözők voltak – egy nagyon kevés tüzet raktak és minden szobában a kürtöket egy kicsit kihozták a falból. Ez néha átmelegedett annyira, hogy meggémberedett ujjainkat felmelegíthettük

rajta. Nagyon sokat szenvedtünk, legyengülten, rossz ruhában, éhesen, ezekben az alig fűtött cellákban. A külvilággal persze semmi érintkezésünk nem volt. Nekünk ítélethirdetés után még azt sem engedték meg, hogy családunk tagjaival szót váltsunk. Így jött el a tavasz, s egy kicsit megkönnyebbültünk a rettenetes bűdös, levegőtlen, túlszűfolt szobákban – minden szobában egy dézsa állt, amit naponta kiürítettek. Sokszor kérdeztük magunktól, hogy meddig tarthat ez így. Volt ugyanis közöttünk olyan, akit 22 évre ítéltek el – pl. Visky Ferenc. El kellett menni a legvégső határig. Nem zúgolódtunk, hanem rendezgettük lelkünket a halálra. A legrettenetesebb volt arra gondolni, hogy milyen sorsuk lehet elhagyott szeretteinknek. Így telt el a nyár is. Ősz felé aztán ajtók csattogtak és a munkára képes embereket, anélkül, hogy megmondták volna, kiválogatták. Levittek a vasúti állomásra, természetesen megbilincselve, zárt autókban és a temesvári börtönbe vittek néhány hétre. Ez akkor gyűjtőfogház volt. Néhány hét múlva aztán a szamosújvári hatalmas börtönbe vittek, amelyben egyesek szerint az összes romániai börtönök között a legelviselhetetlenebb volt az élet. Számunkra azonban ez is csak néhány hétig tartott, innen a galaci, majd a brâilai börtönbe vittek. Ezek a börtönök hírhedtek voltak a durvaságukról és a mostoha körülményekről. Penészes falak, patkányok, különféle férgek, bolhák, tetvek tették elviselhetetlenné életünket. A brâilai börtön közbűnözők részére épült, csak néhányan voltunk ott politikaiak. Egy reggel az őr krumplihámozásra vitt ki. Annyira éhesek voltunk, hogy töménytelen mennyiségű nyers krumplit ettünk meg. Volt aztán olyan is, aki halált evett magának. Innen a Duna-delta,

Peripravai tömegsírok

Periprava és környéke következett, ahol a nádvágás néha derékig érő jeges vízben történt, hatalmas, dermedt kigyók között, s az általuk megszabott munkamennyiséggel kellett elvégezni. Aki nem tudta elvégezni, azt este a kapunál tartották vissza és botokkal, dorongokkal agyba-főbe verték. Irgalom nincs – mondta egyszer a börtönparancsnok –, ha nem akarták önként építeni a szocializmust, mi gondoskodunk róla, hogy így építsék. Tavasszal átvittek a dunai nagy szigetre, ahol a gátépítés és a lecsapolás embertelenül nehéz munkáját végeztük. Itt már napi 25 dkg kenyeret adtak. Egyéb ennivaló ez volt: reggel köményleves, délben valami üres csorba, este pedig egy kevés jobb minőségű étel, paszuly, vízben főtt metélt – hetente egyszer-kétszer a vágóhídról hozott pacallal elkészítve. A baj csak az volt, hogy állandóan éhesek voltunk. Az előírt normához pedig szigorúan ragaszkodtak. Aki ezt nem tudta elvégezni, megbűnhődött. Orvosa is volt a tábornak, hiszen itt sok ezren voltunk és legnagyobb részünk értelmiségi. Reggel 4 órakor keltünk és 10-15 km-re kellett a munkahelyre gyalogolni. Ötösével karonfogva mentünk, hogyha valaki szökni akar, a többieket tették érte felelőssé. Szökni, de hová? A nagysziget körül volt véve a biztonsági alakulatok gépfegyver és kutyákkal ellátott seregével. Ha egy munkaterületen dolgoztunk, azt egy különítmény fogta körül. Csak a rabőrök voltak közöttünk, akik a munkáért feleltek, ők rendőri egyenruhában és fegyvertelenül. A síp és a rakétapisztoly azonban mindig ott fityegett a nyakukban. Pár esetre emlékszem, amikor ezekre a szerekre szüksége volt az egyi őrnek. Sipos János barátunk, egy nagyon szangvinikus ember, igazságot cselekedett úgy, hogy belerúgott egy őrbe, s amikor az befűjt a vészt jelző sípjába, János elkeseredetten még ennyit mondott: Lesz az a síp még az én számban is. – Csak érdekesség kedvéért jegyzem meg, hogy ez a Sipos János később a marosvásárhelyi fordító iroda főnöke

A szamosújvári börtön

lett és volt rabtársaitól soha nem fogadott el pénzt az ott elvégzett munkáért.

A legnagyobb nyereségünk, amivel Isten megajándékozott bennünket, az az egymás iránt való szeretet volt. Alig volt kivétel, szinte mindenki felelősséget érzett a másikért. Sokszor megtörtént, hogy valaki nem tudta befejezni a munkáját és egy-két talicska földet, bár holtfáradtan, de a másikat se-

gítve vittünk helyette. A gáttól kb. 200 méterre lehetett csak gödröket ásni, hogy a Duna-töltést csináljuk. A gát magassága pedig kb. 15 m volt. Hatalmas 200-250 kilós talicska földeket kellett felvinni, hogy a napi 3 és fél köbméter földet felhordhassuk és elegyengessük a gáton. Egy tavaszi olvadáskor a frissen épített gátat áttörte a víz, és volt bennünk egy kis káröröm, még akkor is, ha tudtuk, hogy ez mi munkánkat fogja megnehezíteni.

Nagyon ritkán volt lehetséges, hogy négyen-öten összegyűljünk egy-egy vasárnap délután – délelőtt még dolgozni kellett –, hogy ilyenkor egy-egy rövid istentiszteletet tartsunk, négy-öt fős csoportokban. Közben vigyázni kellett, hogy ne legyen feltűnő, mostunk, takarítottunk a barakkokban, hogy a látszatát is elkerüljük az istentisztelet tartásának, mert erre különösen érzékenyek voltak. Egy kolozsvári Papp Géza nevű jó barátunk, aki alezredes volt a demokratikus hadseregben, azzal az Igével kapcsolatban, hogy „Ne aggodalmaskodjatok!” – látva a hatalmas gátat nemsokára elszakító dunai árvizet és a zöldellő terményeket, megjegyezte, hogy most Isten az égi madarokról akar így gondoskodni. Tréfás volt a megjegyzés, de alapjában véve igaz. Máskülönben a jó humorú ember felbecsülhetetlen értékű volt a börtönben. Frunda Károly például, aki Bécsben végezte az egyetemet és szakember volt a gátépítésben, előre megmondta, hogy ezek a gátak nem fogják kibírni a Duna víztömegének a nyomását. A gát tetején munkálkodó örök és mérnökök visszautasították

A peripravai börtön

megjegyzéseit, de amikor szakadt a gát, megpróbálták igénybe venni Frunda tapasztalatait. Dupla ételmennyiséget, különszobát, ceruzát, papírt, vonalzót ígértek neki, hogy terveket készítsen. Ám neki is voltak feltételei: Igaztalanul ítélték el, engedjenek szabadon és akkor építeni fogom a szocializmust. De rabként nem. Egyenes jellemű, bátor ember volt. (A későbbi Frunda szenátor édesapja volt ő.)

A munkában Csiha Kálmán, akkor fiatal lelkész verhetetlen volt. Olyan közügyességű és leleményes ember volt, amilyen nem sok volt a telepen. A mosoly és jóindulat mindig ott volt az arcán és a tekintetében. Mindenki szerette. Dobri János hatalmas börtöngyakorlatával sokat segített nekünk, kezdő raboknak. Fülöp Dénes önfeláldozó életét, Páll Lajos szerénységét soha nem lehet és nem is szabad elfelejteni. Sok-sok névtelen hős is velünk volt még, s ami a legszebb volt, sem nemzeti, sem vallási különbség nem volt közöttünk. Ábrahám Dezsőt, aki öreg és nagydarab katolikus pap volt, többnyire a református papok gyámolították. Egy tettét soha nem felejttem el. Feleségem Magyarborzáson volt szolgálatban, Dezső bácsi pedig Vicében. Úgy adódott, hogy gyűlésre kellett mennünk, s már hosszú ideje nem találkoztunk kiszabadulásunk óta. Nagy örömmel öleltük meg egymást és Krizbai Miklós, aki akkor rettegi lelkipásztor volt, én szerintem olyan nagy dolgot nem cselekedett, de Dezső bácsinak súlyos nyomot hagyott a lelkében. Elfordult most tőle, s csak ennyit mondott: „Én ilyenekkel, mint ön, nem fogok kezét.” Miklós megszegyenülten vonult félre, s később könnyes szemmel magyarázta el nekem, hogy aláírt egy nyilatkozatot, mert három fia középiskolában tanult és azoknak a sorsát féltette. Ezt a példát csak azért említem, hogy a magunk keresztjét hordani kell még akkor is, ha véresre zúzza vállunkat.

(Antal Sándor: Rabságom története és tanulságai. Szilágyzovány, 2019)

IRODALOM

Báró Eötvös József, a reformpolitikus és író

Báró Eötvös József 1813 szeptemberében született Budán, konzervatív érzelmű, a bécsi udvarhoz hű nagybirtokos családban. Gyermekkorának legszebb éveit a Fejér megyei Ercsiben, anyai nagyapja birtokán töltötte. Az ifjú bárónak a családi hagyományok nem táplálták nemzeti érzéseit, annál jobban hatott rá nevelője, aki hazafias gondolkodású, felvilágosodott férfi volt. Az is jó irányba terelte a fiatal Eötvös jellemének fejlődését, hogy eltérően a többi főnemesi csemetétől, ő nyilvános iskolába járt, így korán kapcsolatba került a különböző rendű és rangú családok gyermekeivel, gondjaival. Majd elvégezte a jogot, és aljegyző lett Fehér megyében. Bekapcsolódott a helyi közéletbe, sőt a pozsonyi országgyűlésen is megfordult, ahol megismerkedett a politikai élet jeles vezetőivel, kiemelkedő szónokaival: Deák Ferencsel, Kölcsey Ferencsel, báró Wesselényi Miklóssal. Majd nyugat-európai országokban utazgatott. Franciaországban példaképével, Victor Hugóval is találkozott. 1842-ben megházasodik, neje előkelő Békés megyei földbirtokos leánya. Gyermekeik közül 1848-ban születik meg Eötvös Loránd, az európai hírfizikus, az ő nevét viseli a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE).

Eötvös nemcsak írásaival, hanem személyes politikai szereplésével is a reformeszmék harcos híve. A centralisták nézeteit vallotta, akik a polgári átalakulást nem forradalommal, hanem jogi intézkedésekkel, reformokkal akarták megvalósítani. Ezért támogatta gróf Széchenyi István és Kölcsey Ferenc reformtörekvéseit. Felemelte szavát a nemesi vármegyerendszer ellen is: „A nemesség megyei rendszerével sáncokat épített maga körül, melyek mögött kiváltságait századokon keresztül védelmezni tudta a törvények ellen is.”

Minden lépéséből, megszólalásából, irodalmi tevékenységéből kitűnik, hogy Eötvös gyermekkorától kezdve szembehelyezkedett a család Habsburg-párti politikájával, és életét apja hibáinak a jóvátételére irányuló szándék határozta meg.

Az ifjú arisztokrata felkereste Kazinczy Ferencet, aki szép jövőt jósolt a fiatal tehetségnek, levelezni kezdenek egymással. Eötvös elismeréssel hódol a nyelvújító nagyság előtt, s köszönetét fejezi ki, hogy olyan kitartóan tűrve a támadásokat is, szolgálta a haza és a magyar nyelv ügyét.

Eötvös József 1848-ban a Batthyány-kormányban a vallás- és közoktatásügyi minisztere lett. A reformok embere azonban hamar lemond a miniszterségről, elveit nem tudja összeegyeztetni a történetekkel, a fegyveres szabadságharcból visszariadt. Még az országot is elhagyja, s csak 1851-ben tér haza. Erdélyi látogatásokat is tesz az Akadémia képviselőjeként, szép napokat tölt az erdélyi lakosság körében és a kolozsvári gróf, Mikó Imre társaságában.

Az 1867-es kiegyezés nagy jelentőséggel bír életében, érvényesítheti reform-elképzeléseit. Mint vallás- és közoktatásügyi miniszter lép be gróf Andrássy Gyula kormányába, és megkezdí nagyszabású kultúrpolitikájának kiépítését. Sok intézkedést hoz a vallásfelekezetek egyenlősége, a nemzeti kérdés megoldása és a népnevelés fellendítése érdekében.

Jogi és politikai tevékenységével párhuzamosan szépirodalmi talentumait is kamatoztatja. Nem elégszik meg azzal, hogy tapasztalatairól, megfigyeléseiről csak szakmai vonalon fejtse ki véleményét, szélesebb körben akarja ezt megismertetni, ezért regényeket ír. Regényeinek nyelvezete nem olyan olvasmányos, mint a Jókai- vagy Mikszáth-művek, de irodalomtörténeti szempontból óriási a jelentőségük, hiszen a 19. század első évtizedeiben, amikor a romantika útját követik a magyar regényírók, Eötvös jutott legközelebb a realista ábrázoláshoz. Szépprózai munkásságának legértékesebb része az a három regény, amely még 1848 előtt született.

Franciaországi látogatása során tett megfigyelései eredményeként írta meg első regényét: A KARTHÁUSI-t, mely romantikus én-regény, hőst első személyben szerepelteti. Eötvös kitűnően megfigyelte a 30-as évek francia nagypolgárságának jellemző vonásait. Az események elbeszélője és főszereplője Gusztáv, egy francia grófi család gyermeke. Egy napon testben és lélekben megtörve, kiábrándultan és betegen felvételét kérte az örökös némaságot fogadó karthausi szerzetesek rendjébe. Orvosának kérésére – az emberek okulására – írta meg csalódásainak, szenvedéseinek szomorú történetét.

1845-ben jelent meg másik regénye, A FALU JEGYZŐJE. Az első nagy kísérlet arra, hogy megpróbálja az egész társadalom keresztmetszetét ábrázolni. Az író nemcsak szemlélni akarta a társadalmi valóságot, hanem cselekvően, javító szándékkal bele is akart nyúlni a társadalom életébe. Azt az intézményt támadja a regényben, mely évszázadokon át a nemesség és vele együtt a nemzeti eszme legfőbb bástyája volt: a vármegye-rendszert. A beszélő nevek: Macskaházy ügyvéd, Nyúzó Pál főbíró – önmagukban is jellemeznek. Gazdag tájleírással az egész ország elmaradottságát juttatja művészi módon kifejezésre. A befejezés is tájkép, de ezt az író lelkes lírai hangja, boldog jövőt váró reménykedése hatja át. A gazos pusztaságban a termékenység ígéretét sejti, várja azt az időt, amikor ez a táj virulni fog.

1847-ben írja harmadik regényét: a MAGYARORSZÁG 1514-BEN címűt. Ez már történelmi mű. Azt a kort választja ki, amikor a magyar nép szenvedése pusztító katasztrófába torkolt: a Dózsa-felkelés esztendejét. A középpontban már a lázadó magyar paraszt, Dózsa György áll. Regényéhez nagyobb tanulmányokat végez, adatokra támaszkodik, gondosan felkészül a regény megírására. A regény elsősorban a felkelő parasztok világát, a parasztseregek életét, harcait ábrázolja. A nemesség szűkkeblősége, egyre fokozódó elnyomó politikája döntő lökést ad a felkelésnek. A nép elkeseredése az urak ellen fordul. A készülő keresztadjárattól parasztfelkelés lesz. A nagy történelmi események összefonódnak az egyes emberek legszemélyesebb életével is.

1857-ben írta meg A NŐVÉREK című regényét, melyben a különböző társadalmi környezetben felnövő két leánytestvér sorsát mutatja be. Az előkelő viszonyok között élő boldogtalan lesz, míg a szegénységben maradt leány szerelmes asszonyként boldogan, megelégedetten éli életét.

Eötvös József költeményeket is hagyott az utókorra, amelyekben megfogalmazta az író helyét, kötelességét, mit várt el a reformkorban a költőtől, írótól a társadalom, a nemzet. Legismertebb ezek közül az: ÉN IS SZERETNÉM... /1846/ című költeménye. Kifejti mindazokat az elveket, melyek szerint élt és munkálkodott. Világosan kimondja, hogy a költő nem húzódhat vissza az egyéni érzelmek szűk világába. Hangot kell adnia népe gondjainak, a közösséget kell szolgálnia, a haza ügyének szolgálatába kell állnia:

„Én is szeretném nyájasabb dalokban
Üdvözleni a szép természetet,
Ábrándaimnak fényes csillagokban
S bimbók között keresni képeket.

Én is szeretném lángoló szavakkal
Dícsérni ősz Tokajnak tűzborát,
Szabály szerint kimért zengő sorokban
Megénekelni a magyar hazát.

De engem fölver nyájas képzetimből
Komoly valónak súlyos ércvara:
Fajom keserve hangzik énekemből,
Dalom nehéz koromnak jajszava.

S ilyen legyen dalom: egy villám fénye,
Egy könny, kimondva ezrek kínjait:
Kit nem hevít korának érzeménye,
Szakítsa ketté lantja húrjait.”

Filozófiai, bölcséleti munkája a GONDOLATOK című gyűjtemény, melyet édesanyja emlékének szentelt. A gondolatokat négy témakörbe csoportosítja: Hit és vallás, Ember és világ, Irodalom és tudomány, Állam és politika.

Báró Eötvös József 1871-ben halt meg. Ercsiben temették el, a Duna partján álló, maga építette kápolna kriptájában. Ma már nem ott pihen, mert az 1980-as években vandál kezek kifosztották a kriptát, a három koporsót összetörték, a csontokat szétszórták. Az összeszedett maradványokat Ercsi főterén helyezték az anyaföldbe.

Sütő András író, „a szó” védelmében

A 20. század második felének romániai magyar irodalmában az erdélyi magyar kortársirodalom egyik legtekintélyesebb személyisége. 1927-ben született Pusztakamaráson, a Mezőség egyik falujában. Ha most egyszerű, hétköznapi megfogalmazásban mutatnám be az író szülőföldjét és gyermekeit, megfosztanám az olvasókat attól az élménytől, amelynek akkor jutnának birtokába, ha átadnám a szót Sütő Andrásnak, aki GYERMEKKOROM TÜKÖRCSE-REPEI című önéletrajzi művében utánozhatatlan, gyönyörű magyar nyelven írt szülőföldjéről és élete első időszakáról. Hol is vagyunk tehát? „A Mezőség-

nek hívott erdélyi dombvidék kellős közepében, Kolozsvártól negyven, Marosvásárhelytől hatvan kilométernyire, távol a vasúti és szellemi közlekedés ütőereitől, hajdani lápok, tavak, nádasok kiszikkadt völgyében. Makkai Sándor püspök néhány évtizede regényt írt rólunk, az volt a címe: HOLT TENGER. Valamikor tenger volt itt, aztán elment valamerre, mi itt maradtunk.”

Az író születését különleges eseményként jegyezték be a családi krónikába: „Mindenki elképedt, amikor karácsony első napján déli tizenkét órakor végre megszülettem. Mint valami kisdud ágyúgolyó vágódtam a családi gyülekezet kellős közepébe, s olyan kéken, mint a halálos rémület, ha volt egyáltalán körülöttem egy szemernyi áhítat, azt először a színemmel ugrasztottam széjjel, majd aztán a kicsinységemmel keltettem újabb riadalmat, és legvégül azzal, hogy nem jött ki hang a torkomon. Mindenkit aggasztott a nagy csend. A halál közelsége miatti szomorúság és a gyors megkeresztelés ötlete repdesett a levegőben. Órák múlva aztán rázendítettem: Oá, Oá. A család a Sírás egészségére koccintott. Nagybátyám pohárköszöntője emígyen hangzott: «Maradjon meg nektek örök-

re. És ha sor kerül rá, olyan legyen a hangja, mint a számárállkapocs, a filiszteusok réme – a Sámson kezében.»

S ha néhány évtizednek el is kellett telnie, hogy a mezőszegi szegény gyermek nemzete szolgálatába álljon, s azt képviselje ország-világ előtt, mégis beteljesedett a pohárköszöntő kívánsága. De hallgassuk meg, milyen utat tett meg, hogyan jutott arra a magaslatra, amely kevés erdélyi magyar értelmiséginek adatott meg: „Az Úristen életet rendelt a gyenge újszülöttnak, növekedett, okosodott, iskolába járt már. A nagy felfedezések első rikkantása közismert: a gyerekből pap lesz, úr lesz, akárki meglássa. Fényesnek nem éppen, hanem inkább bumfordinak mondható paraszti kobakom fölött is ilyenyszerű lehetett szülők és nevelők összekacsintása: ki, el vele, meg ne ragadjon itt a sárban! Elemi iskolai tanítóm a mezőszegi latyakot dagasztó gólyalábakra pillantva így szólt édesapámhoz: – Ennek a gyereknek nem a lábát, hanem az eszét kellene meghosszabbítani. Apám szíve vágya szerint rábólintott volna, ha a nyakán lovagló szegénység ezúttal is oldalba nem rúgja. – ..., de hol és miből? A válasz úgy hangzott, akár a mesében: a nagyenyedi Bethlen-kollégiumban, ösztöndíjból”.

Igy került fel Nagyenyedre egyházi ösztöndíjjal és a Kemény báró-család támogatásával. Hálával emlegette egész életében ezeket a nagylelkű segítőkét. Becsületes, szorgalmas diákként állta meg a helyét, később, felnőttként pedig báró Kemény János sírjához is el-ellátogatott, amit akkor nem néztek jó szemmel az ország hatalmasai.

Sütő András így emlékezik az iskolai készülődésre: „Nagyenyedre lószerrel indultam, könnycsordulásig szorongással telve, és – báróként, persze. Szegényparaszti sarjadék-állapotomban el se indulhattam volna. Vagyis az történt, hogy érdekemben összefogtak a szolgálatos kezek: apám útiládát tájkolt, a tiszteletes úr kérvényeket írogatott, anyám inget varrt, egy jóindulatú kéz – a Kemény Béláné méltóságos asszonyé – megcirógatta a kobakomat, majd báró Kemény Anna kelengyéből válogatott nekem paplanlepedőt és párnahuzatokat. Koronás, monogramos holmi volt, ezért szólítottak egy ideig báró úrfinak. Majd minden tisztázódott, így érthetővé vált a nagy különbség aranycímeres párnahajam és egyéb ruházatom között. A falu végén valaki azt mondta: ne menjünk sehova, mert jó szembe a második világháború. Jenei Sándor tiszteletes uram úgy vélekedett, hogy az nem baj, mivel mögöttünk az Isten.”

Négy éven keresztül a nagyenyedi Református Kollégium diákja, 1945 januárjában beiratkozik a kolozsvári Református Gimnáziumba, s még ugyanabban az esztendőben, tizenennyolc éves korában a Világosság című lap közli első írását. Így indul el az irodalmi pályán, több lap közli novelláit, majd lapszerkesztést is vállal. Írói pályája gyors ütemben ível felfelé a világháború utáni kultúrpolitika és Sütő András tehetségének szerencsés találkozása folytán. 1949-től a

Falvak Népe című hetilap főszerkesztője. 1951-ben – a szerkesztőség áthelyezésével – Bukarestbe költözik. Szüleit kuláklistára téve üldözik, tiltakozásul lemond főszerkesztői kinevezéséről. Lemondását nem fogadják el, szüleit azonban felmentik. A sajtószabadság korlátozása miatt 1954-ben újból lemond, most elfogadják, és az Igaz Szó munkatársaként Marosvásárhelyre költözik.

Korai novellái, színdarabjai a paraszti életből és a városi munkásság mindennapjaiból ihletődtek. 1970-ben jelenik meg ANYÁM KÖNNYŰ ÁLMOT ÍGÉR című naplóregénye, mely családja életét, történetét mutatja be.

A 70-es évek gyökeres hang- és témaváltást eredményeznek. Az erdélyi magyarság érdekeit kezdi képviselni, országos képviseleti testületek tagjaként áll ki szóban és írásban a teljes anyanyelvi oktatás, a nyelvhasználati jogok mellett, s írja tiltakozásait a nemzetiségi jogfosztottság ellen, melyek már csak külföldön jelenhetnek meg. De nemcsak politikai és jogi megalapozottságú cikkeket ír, hanem ezekben az években születnek meg óriási érdeklődést kiváltó drámái: EGY LÓCSISZÁR VIRÁGVASÁRNPJA, CSILLAG A MÁGLYÁN, KÁIN ÉS ÁBEL. Bár történelmi és bibliai témájú alkotások, a mának szóltak, ezek mögé a történetek mögé rejtette igazi mondanivalóját. Úgy járt el, mint Arany János és Tompa Mihály az 1848-49-es szabadságharc bukása után, az allegória módszerét alkalmazta. Ideig-óráig meg is tudta tévesztetni a hivatalos szerveket. Évekig játszották említett színdarabjait itthon és külföldön. De 1980-ban A SZUZAI MENYEGZŐ című drámáját már nem láthatta a közönség, pedig a színészek a bemutató előtt álltak. Lassan-lassan elhallgattatják, új színdarabjait letiltják, könyvei kiadását a cenzúra nem engedélyezi. A törvényes tiltással dacolva, minden munkáját Magyarországon jelenteti meg. Az ADVENT A HARGITÁN című színműve mégis eljut a Nemzeti Színház vendégjátékaként Erdélybe is.

1977-ben ENGEDJÉTEK HOZZÁM JÖNNI A SZAVAKAT című könyve a magyar nyelv szakrális erejét és szépségét idézi meg. Hegedűs László fordításában románul is megjelenik a mű – vesztére. Második kiadását a cenzúra már nem engedélyezi.

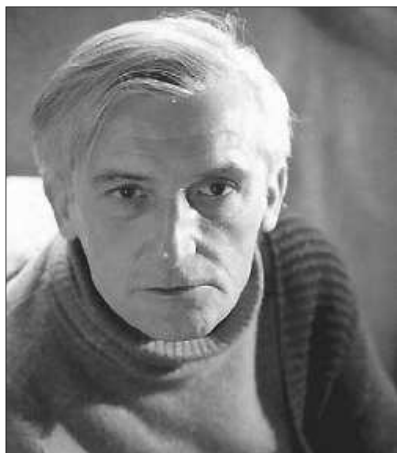
Sinkovits Imre hatvanadik születésnapjára köszöntőt küld a nagy művésznek, s abban a levélben ír önmagáról is: „Amikor feltették nekem a kérdést: – És ön, uram, ön mire szánta magát? – csöndesen válaszolom: maradok. – Maradok, másként nem tehetem. Az életem és írásom értelmét próbálom védeni. Mert elveszett emberi jogunkat még vissza lehet szerezni, ha nem csupán reménykedünk, de küzdünk is értük. Mert az iskoláinkból nagyrészt kiszorult anyanyelvünk, ha bűvópatakká is lesz valameddig, újból felszínre jut egyszer. Aki most hagyja kihűlni tűzhelyét, erre többé soha nem számíthat. Elhagyott házának új lakói, tulajdonosai ajtót nem fognak nyitni előtte, ha vissza szeretne fordulni. Ahogy lehet – bármi lehet, csak az a lehetetlenség, hogy amit hosszú századok

alatt Erdély népei felépítettek, és amit úgy hívtunk eddig: jóban, rosszban közös otthonunk, most riadalmas évek értelmetlenné nyomorítsák és mehtagadtassák azt velünk?”

Az 1989-90-es fordulat idején ott van az élvonalban, most már nem csak írásaival áll ki nemzetünk igazáért. Megsebesül, elveszti fél szeme világát, de nem hallgat el. Minden fórumon képviseli népe érdekeit, ahol erre felkérlik. Amíg betegsége engedi, dolgozik. 2006. szeptember 30-án hunyt el Budapesten. Sírja Marosvásárhelyen található, a Bolyaiak sírja közelében.

Az együvé tartozás és megmaradás írója volt. Az egyszerűségében is felmérhetetlenül gazdag anyanyelvünket gyarapította, műveinek tisztán csengő elbeszéléseiben, drámai párbeszédeiben és azzal is, hogy olvasóit megerősítette elkötelezettségükben: minden család, minden kis közösség felelős ennek a nyelvnek a fennmaradásáért.

Pilinszky János, a bűn, a szenvedés, a megváltás lírai értelmezője

Száz éve született Budapesten 1921. november 25-én. Értelmiségi család gyermeke. A törékeny, érzékeny gyermeket nagynénjei gyámolították, akik Pilinszkyre még felnőtt korában is erős befolyással voltak. Verseinek egyik első értő olvasója nővére, Erika volt, akinek öngyilkossága 1975 decemberében jóvátehetetlen űrt hagyott a költőben, s talán szerepet játszott abban, hogy nem írt több verset.

A budapesti piarista gimnáziumban érettségizett, jogot, majd magyar irodalmat és művészettörténetet hallgatott, de egyetemi tanulmányait nem fejezte be. Első versei 1938-39-ben jelentek meg különböző lapokban. 1941-44-ig az Élet segédszerkesztője volt. 1944 őszén behívták katonának, így került el a németországi Harbachba, ahol egész életre szóló, megrendítő élménye lett a koncentrációs táborok borzalmaival való találkozás. Bár ő csak tanúja volt a koncentrációs táborok rémségeinek, s keveset észlelt az erőszak folyamatából, inkább csak a beteljesedett tényeket, a megtörtént helyzetet láthatta, a megrázó élmény együtt élt vele haláláig.

Hazatérése után az Újhold című folyóirat társszerkesztője lett, majd kiadóhivatalban dolgozott. Néhány versén keresztül próbálom közel vinni az olvasókhoz Pilinszky költészetének legjellemzőbb értelmét, a költő gondolatainak mélységét és emelkedettségét.

Első kötete a TRAPÉZ ÉS KORLÁT /1946/. A kötet verseiből nem a hagyományos értelemben vett, közvetlenül szubjektív én szól hozzánk, a költő többet, általánosabb érvényűt akar elmondani, mint amit egyébként önmagáról elmondhat.

A versek érzelmi drámákat közvetítenek. Alapélményként szólal meg a magány, a szorongás, a kivetettség érzése, az ember helyzete által kiváltott megrendültség:

„Csillaghálóban hanyódunk
partravont halak,
szánk a semmiségbe tátong,
száraz úrt harap.
Suttogón hiába hív az
elveszett elem,
szűrő kövek, kavicsok közt
fuldokolva kell
egymás ellen élnünk-halnunk!”
/Halak a hálóban/

Az emberek között nincs tartalmas kapcsolat, még a legbensőbb viszonyt is megöli, hogy az egyéni sors ki van szolgáltatva az idegenné vált világ törvényeinek. A szerelem: „kegyetlen, néma torna”, kettős magány, közös elítéltség, együttes kárhozottság: „Ülünk az ég korlátaiban, mint elítélt fegyencek.” /Trapéz és korlát/.

Isten távolinak, sőt idegennak tűnik, magasabb rendű közönyével csak betetőzi az ember szenvedését. A megváltás keresése reménytelennek látszik, így a költő az öncsalás nélküli szembenézés vállalásának programját alakítja ki:

„Fejem fölé a csillagok
jeges tüzet kavarnak,
az irgalmatlan ég alatt
hanyattdölök a falnak.

Tovább nem ámítom magam,
nincsen, ki megsegítsen,
nem vált meg semmi szenvedés,
nem véd meg semmi isten.

Ennél már semmi nem lehet
se egyszerűbb, se szörnyebb:
lassan megindulnak felém
a bibliai szörnyek.”

/Téli ég alatt/

Már első kötetének verseiben feltűnik a bűn motívuma. Számára a bűn, a rossz legtöbbször azonos a közönnyel, a feladással. A kárhozat az ember jobbra való lehetőségének az elvesztése, míg az üdvösség az ezzel való szembeszegülés. A bűnhődés értelmetlen és céltalan, mert eleve összetartozik a megváltatlanság gondolatával, nincsen büntetésjellege, mely feloldó értelmet adhatna a bűnhődésnek:

„Bűnhődünk, de bűnhődésünk
mégse büntetés,
nem válthat ki poklainkból
semmi szenvedés.
Roppant hálóban hányódunk
s éjfélkor talán
étek leszünk egy hatalmas
halász asztalán.”

/Halak a hálóban/

Az 1959-ben megjelent HARMADNAPON című kötetben emelkedett Pilinszky művészete a legnagyobb magaslatokra. A költő a feszültség állapotát rögzíti, nem ismeri a feszültségesést, a megnyugvást s a dolgok elhatárolását. A folyamatokat a múltba helyezi, lezárttá teszi, a vers jelen idejében már minden mozdulatlan, azaz mozgását bevégezte. A versek ideje az örökös jelenné lett múlt. Az idő megállt, amit látunk, annak már se múltja, se jelene, se jövője. A kötet verseire többnyire a látomásszerűség jellemző. A kor emberi tartalmaiból oly érthető apokaliptikus-démonias létérzékelés ellenállhatatlan erővel nyilvánul meg.

Az apokalipszis képeire épül a MIRE MEGJÖSSZ című költemény is, mely szinte a valóság és a látomás között lebeg, az egyetlen, az utolsó ember vízióját vetítve élénk. A vers a személyes magány helyzetét festi, és ebből a képsorból fejti ki a világpusztulás látomását:

„Egyedül vagyok, mire megjössz,
az egyetlen élő leszek,
csak tollpihék az üres ólban,
csak csillagok az ég helyett.

A temetetlen árvaságban,
mint téli szeméttelen,
a hulladék közt kapirgálva
szemelgetem az életem.

Az lesz a tökéletes béke.
Még szívemet se hallani,
mindenfelől a némaságnak
extatikus* torlaszai.”

Pilinszky költészetének alakulására meghatározó hatással voltak a koncentrációs táborról szerzett tapasztalatai. Úgy látja, hogy a bűn, a Rossz szétterjedt az egész világon, az élet azonosult a bűnnel. Az emberiség történetét a költő szenvedéstörténetnek fogja fel, meggyőződése, hogy Isten „időről-időre átvérzi a történelem szövetét”, s a költőnek az a dolga, hogy ennek jeleit felfogja a világban. A Harmadnapon kötött nagy verseihez a világkatasztrófa és a lágérélmény közelében született olyan versek vezethetnek el bennünket, mint a HARBACH 1944, a FRANCIA FOGOLY vagy a FRANKFURT.

Ezekben a negyvenes években született költeményekben a költő a közel-múltban átélt élethelyzeteket idézi fel, és éli át újra. A Harbach 1944 egyetlen szubjektív látványt jelenít meg: foglyok, lágerrabok menete kígyózik a fény-árnyékkal festett tájban. A költemény váltogatja a valóságos történet és ennek világméretűvé növesztett vízióját:

„Újra és újra őket látom,
a hold süt és egy rúd mered,
s a rúd elé emberek fogva
húznak egy roppant szekeret.

Vonják a nőző éjszakával
növekvő óriás kocsit,
a testükön a por, az éhség
és reszketésük osztozik.

Viszik az utat és a tájat,
a fázó krumpliföldeket,
de mindennek csak súlyát érzik,
a tájból a terheket.

* extatikus = eksztázisban levő, elragadtatott, felindult, önkívületben levő

A falvak kitérnek előlük
és félre állnak a kapuk,
elébük jött a messzeség és
megtántorodva visszafut.

Térdig gázolnak botladozva
facipőiknek alacsony,
sötétén zörrenő zajában,
mint láthatatlan avaron.

De törzsük már a némaságé.
Magasba mártják arcukat,
feszülten mintha szimatolnák
a messze égi vályukat.

Mert fogadásukra már készen,
akár egy megnyíló karám,
kapuit vadul szétszakítva
sarkig kitárult a halál.”

A nyitóképben ott vibrál a közvetlen szemlélet és a valótlán feszültségre-
remtő kettőssége. A ténylegesen szekeret húzó, elcsigázott embereket látjuk, akik
vonszolják magukat és terhüket, de a holdsütésben meredő rúd látványa, a „sze-
kér” előtt álló „roppant” jelző mindjárt felkelti a valótlanság érzetét. És ez a ket-
tősség folytatódik, a roppant szekérből „a növvő éjszakával növekvő óriás kocsi”
lesz, az emberek képtelen teherként „viszik az utat és a tájat” is, s menekülnek
előlük a tárgyak, a falvak is, az eléjük jövő messzeség „megtántorodva visszafut”.
A befejező szakaszban a képtelenséget beteljesítve a megalázott rabok menete
halálmenetté változik, a vonulás a halál kapujába ér. A költő a megjelenítés erejé-
re bízza közölnivalóját, csak az „Újra és újra őket látom” sor tartalmaz személyes
közlést, ez utal a személyes jelenlétre.

Az ötvenes évek versei eltávolodnak a korábbi közvetlenségtől, nincsenek
hozzákötve az emlékezés állapotához. Az élmény elvontabb, a nem feledhető
múlt önmagán túlmutató jelentést nyer, az egyetemes emberi szenvedéstörténet
és a személyes életlehetőség jelképes állomásává minősül át.

Az APOKRIF a Pilinszky-világkép nagy, összefoglaló verse. Sokáig készült,
négy év alatt fejezte be. Eredetileg verses regénynek tervezte a tékozló fiúról.
Címe kétes hitelű „szent iratot” jelent. A vers egy ismeretlen, a hitelesnek nyil-
vánított vallásos írások gyűjteményébe fel nem vett, ám témájánál fogva oda-

kívánczó prófétai megnyilatkozás szerepében lép elénk. A költemény a bibliai Jelenések könyvével tart rokonságot. Az apokalipszis a jövőről szóló kinyilatkoztatás, világ-vége leírás, melyben az eljövendő végítélet a múlt és jelen következménye. A jövőbe látó átéli a végkifejletet megelőző, szenvedéssel és szorongással teli időszakot, látomásban mintegy előrehozza a menekülést jelentő jövőt, hogy így magáramaradottságából és céljavesztettségéből fakadó aggodalma feloldódjék, eljusson a megváltást hozó, biztonságot jelentő tiszta, időtlen állapotba. Az atomhalál képei keverednek a lágerversekből ismert motívumokkal, az egyén kozmikus magányának képeivel:

„Mert elhagynak akkor mindenek.
Külön kerül az egeké, s örökre
a világvégi esett földeké,
s megint külön a kutyaólak csöndje.
A levegőben menekvő madárhad.
...És tudjátok nevét az árvaságnak?
És tudjátok, miféle fájdalom
tapossa itt az örök sötétet
hasadt patákon, hártyás lábakon?
Az éjszakát, a hideget, a gödröt,
a rézsút forduló fegyencfejet,
ismeritek a dermedt vályukat,
a mélyvilági kint ismeritek?”

A második rész fő gondolata a tékozló fiú példázatára épül, egyszerre a hazatérés reményét és reménytelenségét sugallva:

„Haza akartam, hazajutni végül,
ahogy megjött ő is a Bibliában.
Irtóztató árnyam az udvaron.
Törődött csönd, öreg szülők a házban.
S már jönnek is, már hívnak is, szegények
már sírnak is, ölelnek botladozva.
Visszafogad az ősi rend.
Kikönyöklök a szeles csillagokra.”

Ugyanitt bukkan fel az emberi közlés lehetetlenségének problémaköre, a szó, a beszéd elégtelensége:

„Csak most az egyszer szólhatnék veled,
kit úgy szerettem. Év az évre,
de nem lankadtam mondani

a már-már elfúló reményt,
hogy megjövök és megtalállak.
Torkomban lüktet közeled.
Szavadat, az emberi beszédet
én nem beszélem. Élnek madarak,
kik szívszakadva menekülnek mostan
az ég alatt, a tüzes ég alatt.
Nem értem én az emberi beszédet,
és nem beszélem a te nyelvedet.
Hazátlanabb az én szavam a szónál!
Nincs is szavam.”

Végül az Isten és ember viszonyával foglalkozik talányosan. Egyszerre értelmeshetjük elidegenedett kapcsolatként, közömbös viszonyként, s hangsúlyozhatjuk a kapcsolat meglétét:

„Látja Isten, hogy állok a napon,
Látja árnyam kövön és kerítésen.
Lélekzet nélkül látja állani
árnyékomat a levegőtlen présben.

Akkorra én már mint a kő vagyok:
halott redő, ezer rovátka rajza,
egy jó tenyérnyi törmelék
akkora már a teremtménynek arca.

És könny helyett az arcokon a ráncok,
csorog alá, csorog az üres árok.”

A személyiség drámája ezzel utolsó állomásához érkezett, már csak árnyék, már csak mint kő van, mint ahogy a teremtmények arca „tenyérnyi törmelék” lesz, halott redő. Az utolsó két sorban az „arc”-kép újra megjelenik az örök szenvedés, az időtlen fájdalom ikonjává, tárgyi jelévé változva.

Az 1971-es év fordulatot hoz Pilinszky pályáján. Meglepően sok verset ír, az igaz, hogy legtöbb verse mindössze pár sorból áll. Ezek inkább naplójellegűek, pillanatnyi lét- és közérzethíradások. A költő az élményekkel és tapasztalatokkal való küzdelem után a kialakult állapotot rögzíti a versekben, a múlt csak határában él bennük:

„Összeomlásunk mindent befalaz
egy pillanatra és örökre.

A vánkos keményebb lesz, mint a szikla
és testünk szemétdombnál súlyosabb.

Ezért élünk. Valamiképpen
ezért születünk a világra.”

/Omega/

„Megérdemelné a békés halált
minden írnok, aki az éjszakában
tollat fog és papír fölé hajol.”

/Betűk, sorok/

„A bűnben, közelebbről, a pokolban
mi az a csönd, megnyugtató elem,
kiült karosszék, mitől az arany
ciráda valóság lehet?

Pedig ki kellene hogy jussak
a szabadba, a szabadságba.”

/Pedig/

„Ingem, akár egy tömeggyilkosé
fehér és jólvasalt,
de a fejem, akár egy kisfiué
ezeréves és hallgató.”

/Önarckép 1974/

Pilinszky minden esetlegeset elhagy, számára már rég „minden elvégeztetett”, élményeit inkább csak jelzésekre egyszerűsíti le. Feltűnő szerephez jut a közvetlenül meg nem fogalmazott, a szöveg mögötti jelentés. A versek elvontabbak, titokzatosabbak, rejtelmesebbek, talányosabbak. A kiüresedés, a kifosztottság állapotáról vallanak a költemények, de a magány már túljutott az elviselhetetlenségen is, a versek visszafogottabbak. Újszerű mozzanatként bukkannak fel az intim motívumok: az anya emléke, a szerelem, mint a kapcsolat reménye és elvesztésének félelme, a megbékéltség utáni nosztalgia. A halálképzet is, mint a kiérdemelt „feledés”, a végső „nyugalom” és a „béke” jelenik meg.

Pilinszky János gazdag publicisztikai anyagot és prózát hagyott örökölni. Írt esszét, mesét, színdarabot. Életműve befejezetlen maradt, terveit nem tudta megvalósítani. 1981 májusában Budapesten meghalt.

Kuncz Aladár, a francia műveltségért rajongó író

A romániai magyar irodalom kezdeti korszakának, majd kibontakozásának vezető egyénisége, egyaránt kitűnő író, szerkesztő és kritikus. Értelmiségi családban született Aradon, 1886. december 31-én. Iskolai tanulmányait szülővárosában kezdte, majd Kolozsváron, a piarista gimnáziumban folytatta, ahol édesapja, Kuncz Elek előbb tanár, később tankerületi főigazgató volt. E családi körben formálódott a fiatal Kuncz Aladár irodalmi érdeklődése, műveltsége, irodalom- és világszemlélete. Édesanyját korán veszítette el, tanár édesapja oltalma alatt nyolc testvérével együtt a klasszikus polgári eszmények, a humanizmus, liber

alizmus és műveltségigény szellemében nevelkedik. Egyetemi éveiben a budapesti Eötvös Kollégium tagja, magyar-latin-görög szakos hallgató. Ennek a kitűnő intézménynek a tudományos légköre, önálló kutatásra serkentő, a francia kultúra vonzásában kialakult szelleme nagymértékben meghatározta széleskörű műveltségét, irodalmi ízlését, nyelvtudását. Tanárai között fellelhetjük a magyar irodalomtudomány nagyjait, Gyulai Pált és Riedl Frigyeszt. Ők vezetik be az irodalomkritika-mesterség titkaiba, az ő személyes példájuk is hozzájárult ahhoz, hogy a fiatal Kuncz irodalmi pályáját irodalomkritikusként kezdje meg. Így válik a Nyugat megindulásától /1908/ annak munkatársává.

Tudományos megalapozottsággal közelíti meg a műveket, őszinte híve volt a Nyugat újító törekvéseinek, részt vett az 1910-es tanármozgalomban, amely a pedagógusok anyagi és erkölcsi megbecsülését követelte, küzdött a korszerűség jegyében fogant iskolareform megvalósításáért, s a kor számtalan vezető szellemiségével, Ady Endrével, Bölöni Györggyel együtt 1914-ben ott volt az Országos Radikális Párt szervezői között.

Ady Endre írásai nagy hatással vannak rá, érdeklődéssel olvassa Ady párizsi tudósításait. 1909 nyarán maga is eljut Franciaországba. „A világháború előtti évtizedben szenvedélyünkkel vált valósággal – írja később –, hogy a francia irodalom és egyáltalán Franciaország kultuszában mindig újabb és újabb területeket fedezzünk fel.” Ezután többször is Párizsban és Franciaország különböző vidékein tölti nyári szabadságát. Esszéin, egy-egy novellája könnyedségén is érezhető a francia szellemesség hatása.

Az első világháború kitörése is egy francia faluban éri, s mint idegen, osztrák-magyar állampolgár öt évet tölt franciaországi internáló táborokban. 1919 végén érkezik vissza Budapestre (amikor már a bolsevik diktatúra elbukott). Az eszményeiben csalatkozott Kuncz Aladár – hiszen a liberális reformokkal, az európai demokráciák haladó szellemű együttműködésének illúzióit romba döntötte az egymásra uszított európai népek testvérháborúja – nyugtalanul és irányt veszítve igyekezik számba venni a változásokat. Barátai közül egyesek meghaltak, mások emigrációba kényszerültek, vagy üldözöttek lettek, őt magát is fegyelmi büntetéssel sújtják haladó szellemű tanári tevékenysége miatt.

A Nyugat táborában lel önmagára, ismét írni kezd. Esszéi, bírálatai sorra jelennek meg a folyóirat hasábjain. Írásaiban visszhangot kapnak tépelődő, útke-reső töprengései, a háború utáni helyzet felméréséből fakadó gondjai, csalódásai. Mintegy pontot téve eszmei beháborúja végére, 1923-ban visszatér Kolozsvárra, ahol átveszi az ELLENZÉK vasárnapi mellékletének szerkesztését, majd 1929-1931-ig, haláláig az ERDÉLYI HELIKONT szerkeszti. Tovább viszi a Nyugat örökségét, fórumot teremt az alakuló romániai magyar irodalom számára. Nagy tudásával, szerkesztői leleményességével és személyes varázsával maga köré vonja a kezdeti korszak minden számottevő íróját. Mindenkit megszólaltatott, aki művészi színvonalon képviselte a humánus eszményeit.

Halála évében, 1931-ben jelent meg életművének legjelentősebb, időtálló alkotása, a FEKETE KOLOSTOR, melyet tizenöt éven keresztül írt, érlelt. A regény nagy sikeréről íróbarátai – Babits Mihály, Móricz Zsigmond, Kosztolányi Dezső, Áprily Lajos, Gaál Gábor és mások – számoltak be, meghozva a betegágyban fekvő írónak a megnyugvást, hogy feladatát, melyre éveken át készült, sikerrel oldotta meg.

A regény alcíme is jelzi – Feljegyzések a francia internáltságból –, hogy rendhagyó művel van dolgunk. Kuncz elzárkózik élményeinek regényes feldolgozása elől, műve mégis sajátos regény, éntregény, az internáló tábor életének viszontagságai mögött egy tudatvilág, saját énje fejlődésének rajzát nyújtja az európai tragikus változások tükrében. A mű mögött a megrendítő személyes élmény áll: a francia fogság öt éve. Még borzalmasabb ez az élmény, ha Kuncz Párizs-rajongására gondolunk. A Franciaországért rajongó író francia fogságba kerül. De milyen pokoli megpróbáltatások gyötrelmes öt esztendejével kell megfizetnie ezekért az eszményekért. Nemcsak az elzárttság, a magányosság lelki betegségeivel kell megküzdenie, hanem a korrupstisztviselők és kegyetlen örök pimaszkodásaival, az éhínséggel, a sanyarú körülmények miatt elterjedő betegségekkel, halálos járványokkal. A kínzóck arcképcsarnoka mellett azonban felvilan Guillaume őrmester emberséges arca is, aki nemcsak együttérez, de nyíltan barátkozik is a foglyokkal, s akit a gyűlölet parancsával szembeszálló magatartá-

sáért a hatóságok a frontra küldenek, ahol rövidesen életét veszti. Kuncz felismeri Guillaume őrmesterben a francia nép igazi lelkületét, a háborús téboly ellenére is megszólaló humánus reménykeltő bizonyosságát.

A kitűnő pszichológiai érzékel megrajzolt portrék finoman árnyalt sorozatában a szerző rádöbben a olvasót azokra a műveltségi és nemzeti különbségekre, amelyeket a foglyotábor nem törölt, nem is törölhetett el. Így azután a háború előtti, illúziókba burkolt, békésen harmonikus Európa-kép helyét lassan ez a valóságos, illúziótlan kép veszi át. A sajátos körülmények között élesebben rajzolódnak ki a jellemek, a nemzeti jellegzetességek, gyorsabban kötődik az összefogás, de erősebb az önzés, a magánakvalóság. A fogság felőrli a gyengébb idegrendszereket, s még az egészségest is a betegséggel határos kedélyállapotokkal kezdi ki.

A mű hangulata végig komor, a fekete szín végigvonul az első laptól az utolsóig: a breton falu mozgósítási falragaszt hozó szolgájának fekete táskája, a foglyok mellé szegődő fekete kutya, a fekete ruhás Madame Germain, a „fekete barát”, a fekete kolostor: Noirmoutier.

Ki nem mondotta, mégis minden sorában lüktetően, a regény egészén ott háborgo a humanista Kuncz Aladár tiltakozása az ember meggyalázása ellen.

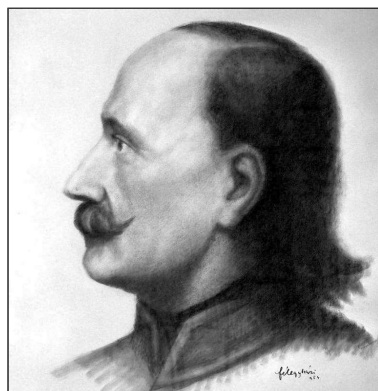
A mű későbbi bírálója, Jancsó Elemér egyetemi tanár, a napló- és emlékiratirodalom erdélyi folytatását véli felfedezni a Fekete kolostorban. Erre maga Babits Mihály is utalt, amikor kijelentette: „De a Fekete kolostor erdélyi bélyeg nélkül is az volna, ami.”

A Fekete kolostor négy magyar kiadáson kívül több idegen nyelvű kiadást is megért. Lefordították angol, francia, olasz, török nyelvre. Új romániai kiadása 1965-ben jelent meg Jancsó Elemér átfogó bevezető tanulmányával. A 70-es években román nyelvre is lefordították. A könyv gazdag utóéletéhez tartozik Lőrinczi László lenyűgöző irodalomtörténeti riportja: az UTAZÁS A FEKETE KOLOSTORHOZ. Az író kétszer is leutazott a helyszínekre, adatokat gyűjtött szemtanúktól, s számos forrás-értékű adattal bővítette a Kuncz-irodalmat.

Fazekas Mihály, a katonáskodó, fűvészkedő poéta

A XIX. századeleji polgárosodó Debrecen jeles tudósa, költője. 1776-ban született Debrecenben, a polgárosodás útjára lépő nemes családból. Apja gyógykovács, azaz felcser, állatorvos. A vagyonos szülők gondos nevelésben részesítették gyermeküket.

Tanulmányait a debreceni református kollégiumban kezdte, különösen a növénytan, az irodalom és a nyelvek vonzották. Tanulmányait nem fejezte be, tizenhat évesen, szülei tiltakozása ellenére felcsapott közkatonának.

Tizennégy évi katonáskodása alatt ezredével megfordult Galíciában, Ausztriában, Moldovában, Németországban, Franciaországban. A katonai ranglétrán lassan haladt előre, káplár, hadnagy, végül főhadnagy lett. Ezek az évek költemények írására ihlették, sok lány megdobogtatta szívét a különböző országokban, hozzájuk szerelmes verseket írt: RUSZÁNDÁ, MOLDVAI SZÉP, ÁMELIHEZ, VÉGBŰCSŰ ÁMELITŐL. Érdekes történet maradt fenn róla ebből az időből: amikor ezredével a Rajna mentén harcolt a polgári forradalmat vívó franciák ellen, már a felvilágosodott ember szemével nézte a harcot. Az egyik francia városkában a zsákmányolásra engedélyezett időt azzal töltötte, hogy egy művelt francia család könyvtárában olvasgatott. Fokozatosan kiábrándult, megundorodott a vérontástól, az igazságtalan háborútól. Harminc éves korában mint nyugalmazott főhadnagy lépett ki a hadseregből:

„Józan eszem
Már sohasem
Gyötrik bajnoki gondolatok,
Már nem akar kezem ontani vért
Címerekért, se dicső nevekért”.

Hazatért szülővárosába. Időközben szülei elhaltak, leánytestvérei férjhez mentek. Fazekas rendezte örökségét, házat vett a főutcán, szőlőt az Érmelléken, szántóföldet a város határában. Háza körül gyönyörűen gondozott kertje volt. Élete második felét itt töltötte magányosan, könyvei, jóbarátai, kedves virágai társaságában. Itt keresték fel a város kiváló tudósai, költői: Földi János, Diószegi Sámuel, Csokonai Vitéz Mihály és mások. Fazekas működött közre sógorával, Diószegi Sámuellel az első rendszerezett magyar növénytan megszerkesztésé-

ben. 1817-ben jelent meg a MAGYAR FÜVÉSZKÖNYV. A Fűvészkert létrehozásában is szerepe volt. 1819-ben megindította, és haláláig szerkesztette a DEBRECENI KALENDÁRIUM-ot, melyben néhány versét is közölte. A Kalendárium ismeretterjesztő cikkeivel harcolt a tudománytalan nézetek, a babonák ellen, elősegítette a népművelést. 1826-ban CSILLAGÓRA címen népszerű csillagászati munkát adott ki.

Fazekas utolsó éveit teljes magáramaradottságban töltötte. Családja nem volt, barátai sorra elhaltak mellőle. Ő 1828-ban halt meg.

Az utókor Fazekas Mihályban jó ideig csak a LÚDAS MATYI íróját meg a FÜVÉSZKÖNYV tudós munkatársát méltányolta. Kortársai azonban megbecsülték, kéziratok versgyűjteményeikbe évtizedeken át másolták lírai költeményeit. Nyomtatásban csak halála után jelentek meg versei.

Költeményeiben a természet iránti szeretete, egyéni érzelmei és hangulatai szólnak meg. Legszebb hasonlatait, szóképeit a természet világából veszi. A KELLETEKORÁN JÖTT CSENDES ESŐHÖZ című verse a költőnek a szegény néppel való együttérzését sugározza. A természettel szoros kapcsolatban élő ember bensőséges hangján köszönti a szárazságot enyhítő esőt, amely nemcsak a természetet üdíti fel, hanem a szegényeknek is örömet hoz, a vetés nem pusztul el:

„Óh, hozott Isten gyönyörű esőcske!
Héj, be jókor jössz, hol a reménység
Már is elkezdett vala csüggedezni
Gyenge hitünkben.

Jókor értél hát kis esőcske, látod
Mennyi sínlődöt hozol új erőre...
Locsolgasd a megijedt nép sanyarú vetését!
Hallod! Áldottnak nevez a szegénység.”

A nép szeretete, az alföldi csikósok és pásztorok hangja csendül ki a HORTOBÁGYI DAL című versből. Igazán boldognak és szabadnak csak a hortobágyi pusztán érezhetik magukat:

„Itt a szegény legénynek
Uraság a dolga,
Heverészhét kedvére,
Nem lebernyés szolga,
Van húsa, szalonnája,
Öt örü bundája,
Szép zöldellő mezőben
Legel a marhája.
Óh én édes Istenem!
Adj jó békességet,
Fordíts el országunkról
Döghalált, inséget,
Hogy ehessük békével
Zsíros kenyerünket.”

Fazekas lírájának egyik gyöngyszeme a NYÁRI ESTI DAL. A jellegzetes nyári esték hangulatát örökíti meg a békés alföldi táj keretében:

„Halkkal ingó lanya pára!
Szálldogáló harmatok!
Kis furuglyám lágy szavára
Tiszta hangot adjatok;
Lengd be véle gyenge szellet
Sík mezőnk határait,
A juhász a nyájja mellett
Hadd fülelje sorjait.

Míg az estve bíborozza
A lement nap hajnalát,
Míg az éjj becsillagozza
Szétterítve fátyolát:
Addig a menny földre hinti
Balzsamának harmatit,
S új erővel áldva inti
Új öröme állatit.

Szállj le rám is sátorozva,
Szenderítő nyugalom:
Közbe-közbe szunnyadozva
Csendesedj le, kis dalom.”

Fazekas Mihály a népiesség első képviselője, a népköltészethez közel álló formákat és a népies táji nyelvet népies tartalommal kötötte össze. Legismertebb műve az 1814-ben írt elbeszélő költeménye, a LÚDAS MATYI. Nyelve népies, népi szólások és fordulatok bőven találhatók benne. Verselése időmértékes, hexameter sorokból áll. Cselekményét mindenki ismeri, hiszen az iskolában évtizedeken át tanították, meg is filmesítették, színpadra is vitték. A nép szívesen tette magáévá a bátor jobbágylegény viselkedését, és jóízűen kacagott a pórul járt Döbrögi földesúr sorsán. Ludas Matyi a szabadságszeretet, az önkényeskedés és zsarnokság elleni harcos kiállás jelképe lett.

Berzsenyi Dániel, a gazdálkodó és klasszicista költő

1776. május 7-én született a dunántúli Egyházashetyén, középbirtokos nemesi családból. Apjának az volt az elve, hogy a gyermekek agyát nem szabad korán megterhelni a tudományokkal, ezért fiát csak tizennégy éves korában adta be a soproni líceumba. Berzsenyi megszakította tanulmányait, s beállt katonának, majd visszatért a líceumba, de iskoláit nem fejezte be. 1795-ben hazatért gazdálkodni. Apjával nem tudták megérteni egymást. Később, Kazinczyhoz írt levelében így emlékezik meg apjáról: „Én őtet nem vádolom, sőt azt vallom, hogy ő tanult, okos és igen jó ember, s minden hibája csak az volt, hogy engem nem esmért, és az én szilajságotom nem mérsékelni, hanem zabolázni akarta. Az ő háza nékem Munkács volt.”

Huszonhárom éves korában megnősült, Dukai Takács Zsuzsanna lett a felesége, és az ő birtokán, Sömjénben kezdett gazdálkodni. Berzsenyi jó gazdának bizonyult, a napóleoni háborúk gabonakiviteli lehetőségei következtében szinte évről évre gyarapította vagyonát. Közben verseket is írt titokban. 1803-ban Kiss János, a szomszéd falu lelkésze rajtakapta a versíráson. Három versét el is küldte Kazinczyhoz, barátjához, az akkori irodalmi élet vezéréhez. Kazinczy felismerte a fiatal költő tehetségét, s lelkes szavakkal további munkára ösztönözte.

Berzsenyi 1808-ban Niklára, Somogy megyébe költözött át. Ugyanebben az évben összegyűjtötte verseit, hogy kiadhassa. A kézirat Kazinczyhoz került,

és ő magasztalt levélben kereste fel a költőt. Így kezdődött közöttük az az értékes baráti levelezés, melynek eredményeként Berzsenyi bekapcsolódott az irodalmi életbe. Kazinczyval kötött barátsága kimozdította a költőt vidéki magányából, többször is megfordult Pesten, sőt Bécsbe is eljutott.

Az 1810-es években anyagi csapások érték, a jég elverte szőlőjét, a pénz leértékelése is súlyosan érintette, ráadásul betegeskedni kezdett. Ekkor ritkábban írt verset, a kötet kiadásának halogatása miatt Kazinczytól is elhidegült, levelezésük megritkult. Költeményes kötete végül a pesti kispapok támogatásával jelent meg 1813-ban. Ismét magányába süllyedt. Ebből az állapotból a reformmozgalom erősödése, Széchenyi István fellépése mozdította ki a 30-as évek elején. Elolvasta a Hitelt, s ő maga is írást adott be az Akadémiának: A MAGYARORSZÁGI MEZEI SZORGALOM NÉHÁNY AKADÁLYAIRÓL címmel. Az Akadémia tagjaként részt vett a gyűléseken, s néhány szép költeményében lelkének régi tüze lobogott fel újra. Megtalálta az eszményt, melyért érdemes küzdeni, lelkesedni és lelkesíteni, de bő termést már nem hozhatott, mert 1836-ban, összes műveinek sajtó alá rendezése közben meghalt.

Költészete híven tükrözi világnézeti fejlődését. Versei alapján nyomon követhetjük, hogyan jutott el a maradi nemesi szemlélettől a polgári átalakulás szükségességének elfogadásáig. A gazdaságilag megerősödött, jólétben élő költő helyzetét szilárdnak látta, a Habsburgokat védőbástyának tekintette.

Így ír OSZTÁLYRÉSZEM című versében:

„Van kies szőlőm, van arany kalással
Bíztató földem: szeretett Szabadság
Lakja hajlékom. Kegyes istenimtől
Kérjek-e többet?

Vessen a Végzet valamerre tetszik,
Csak nehéz szükség ne zavarja kedvem.
Mindenütt boldog megleléddel
Nézek az égre!”

Berzsenyi a görög-római költészet derűs világáért lelkesedik. Kezdetben főleg ódákat írt. Költői eszményképe a nagy latin ódaköltő, Horatius. Berzsenyi eszméit, érzelmeit ünnepélyes pátoztól fűtött hangon fejezi ki. Ő a legkiválóbb ódaköltőnk. Uralkodik a klasszikus formán. Nyelve tömör. A klasszikus időmértékes verselés meghonosításáért harcoló elődök – Baróti Szabó Dávid, Virág Benedek – munkáját ő tetőzi be.

Berzsenyi költői és világnézeti fejlődésében a fordulat akkor következett be, amikor a Kazinczyval folytatott levelezés megismertette a felvilágosodás eszméi-

vel. Gondolkozásának átalakulása összefügg a nemességnek az ország védelmében tanúsított magatartásával, gazdasági helyzetének romlásával. A nemesség a haza védelmében nem tudott helytállni. Az osztrák-magyar hadak Ulmnál döntő vereséget szenvedtek Napóleon csapataitól /1809./. AZ ULMAI ÜTKÖZET című versében a roppant veszély, a tébolyult menekülés drámai képei jelennek meg:

„Látom hazámnak fegyveres őreit
Rémült futásban; látom az éktelen
Vert had zavarját tébolyogva,
S Bécs s Pozsony érckapuit vivatlan

Kitárva! Oh sors! oh csuda nap! mi ez?
Nincs hát remény már? – Itt az idő, magyar!
Melly majd szabad lelked nem ismért
Jármot akaszt te szilaj nyakadra.”

A MAGYAROKHOZ című ódája már arról számol be, hogy a költő érzi a nagy történelmi változások szelét:

„Forr a világ bús tengere, ó magyar!

...

Ébreszd fel alvó nemzeti lelkedet!
Ordítson orkán, jöjjön ezer veszély:
Nem félek. A kürt harsogását,
A nyihogó paripák szökését

Bátran vigyázom. Nem sokaság, hanem
Lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat.”

A politikai és gazdasági élet változásai kiábrándítólag hatottak Berzsenyire, ekkor írt versei a szelíd mélabúval átitatott gyönyörű elégiái: A KÖZELÍTŐ TÉL, LEVÉLTÖREDÉK BARÁTNÉMHOZ.

A Levéltöredékben a magányban élő költő az elmúlt évek visszahozhatatlan édességét énekli meg. A nemesi életszemléletből kiábrándult Berzsenyi ifjúkora múlásával egyre érzékenyebbé válik a múlandóság érzése iránt. A közelítő tél című elégiájában az őszi hervadás ringatja bele a költőt a mélabús hangulatba, s az idő múlandóságáról és az enyészetről elmélkedik. A költeményben a görög-római világ képei, hasonlatai művészien olvadnak egybe a magyar táj színeivel:

„Hervad már ligetünk, s díszei hullanak,
Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.

Nincs rózsás labyrinth, s balzsamos illatok
Közt nem lengedez a Zephyr.

Nincs már symphonia, s zöld lugasok között
Nem bűg gerlicze, és a füzes ernyein
A csermely violás völgye nem illatoz,
S tükrét durva csalét fedi.”

A felvilágosodás eszméinek hatására megváltozik felfogása a jobbágykérésben, a nők művelődéséért száll síkra, tevékeny részese akar lenni a megújuló társadalomnak. Művei jellege is változik, a dicsőítést az elmélkedő, bölcselkedő hang váltja fel. E kornak uralkodó műfaja az epistola, a költői levél. Ezekben dicsőíti az ésszt, az értelmet, másrészt bírálja a műveletlen földesurakat. Költészete világosan mutatja fejlődésének útját, melyen a köznemesség derűs életszemléletét valló költő eljutott a felvilágosodás eszméinek s a reformmozgalom célkitűzéseinek elfogadásáig. Erre a fejlődésre – bár csak nagy belső harcok árán – azért volt képes, mert szerette hazáját, mert akár bírált, akár lelkesített, mindig őszinte jobbítási szándék vezette.

Összeállította: JÁROSI ÉVA ny. magyartanár

ÉVFORDULÓ

100 éve történt: IV. Károly magyar király visszatérési kísérletei

*„Mindenkinek adjátok meg a tiszteletet, a testvéreket szeressétek,
az Istent féljétek, a királyt tiszteljétek.” (1Péter 2,17)*

1921 márciusa és októbere között **IV. Károly magyar király** két alkalommal is visszatért Svájcból, hogy a **magyar legitimisták (királypártiak)** támogatásával visszaszerezze az uralkodói hatalmát a Magyar Apostoli Királyságban.

IV. (Boldog) Károly (teljes nevén: *Karl Franz Josef Ludwig Hubert Georg Maria von Habsburg-Lothringen*) **Persenbeugban**, Ausztriában született 1887. augusztus 17-én. Gyermekkorának egy részét Sopronban töltötte, ahol édesapja a huszárezred parancsnoka volt. Édesanyja révén szigorú római katolikus nevelést kapott.

Vidám és szófogadó gyermekként ismerték. Hamar megmutatkozott egész életét végigkísérő buzgó vallásossága. Hitoktatója gyermekkorában Geggerle, egy domonkos rendi szerzetes volt. A fiatal Károly herceg önzetlen szeretetét és a segítőkészségét mutatja, hogy az ünnepekre kapott ajándékait rendszeresen szétosztogatta a kastély körüli gyermekeknek, egy alkalommal pedig a kastélypark főkerítésénél munkát szeretett volna vállalni, azzal a céllal, hogy fizetését szegénysorú gyerekeknek adhassa. Az ifjú Károly herceg magyarul éppen olyan jól beszélt, mint németül. Őszintén szerette és becsülte népünket. Ezt mondta egy alkalommal: *„Ha a magyarok a hazájukról beszélnek, annyi hűség árad a szemükből.”*

Károly főherceg 1911-ben kötött házasságot **Zita hercegnővel**, aki az előkelő **Bourbon-ház** parmai ágához tartozott. Mivel Károly ekkor még nem számított a trón várományosának, menyasszonyát szabadon választotta és köztük őszinte szerelmi viszony volt, minden „dinasztikus érdek” nélkül. A vőlegény azon szerencsés kivételek közé sorolhatta magát, akik szabad akaratukból, érzelmeik alapján választhatták meg jövődöbelijüket. Ez ritkaságnak számított a

császári és királyi családok körében. Tagadhatatlanul boldog házasságban éltek. Frigyüket Isten nyolc gyermekkel áldotta meg.

Károly nem készült az uralkodásra, hiszen a trónöröklési sorrendben nála sokkal előrébb szerepelt **Rudolf főherceg**, majd az ő tragikus halála után **Ferenc Ferdinánd** lépett elő trónörökössé. Károly így a katonai pályát választotta, mivel ezzel kívánta szolgálni hazáját.

Azonban váratlanul bekövetkezett az I. világháborút kirobbantó **szarajevói merénylet**, melynek során egy boszniai szerb terrorista – Gavrilo Princip – kioltotta Ferenc Ferdinánd trónörökös és neje életét. Gavrilo Princip a „**Fekete kéz**” nevű szerb terroristacsoport tagja volt és Nagy-Szerbia létrehozásáért harcolt, melynek az Osztrák-Magyar Monarchia útjában állt. Személyét és tettét a szerbek többsége mai napig is nagyra értékeli, 2014-ben szobrot is állítottak az általuk hősként tisztelt merényletlőnek. A bosnyák és a horvát álláspont ebben a kérdésben is ellentétes a szerbekével.

A szarajevói-merényletet követően Károly trónörökössé vált és I. Ferenc József 1916. november 21-én bekövetkezett halála után, hirtelen az osztrák császári trón és a magyar királyi Szent Korona várományosává lett. **IV. Károlyt**

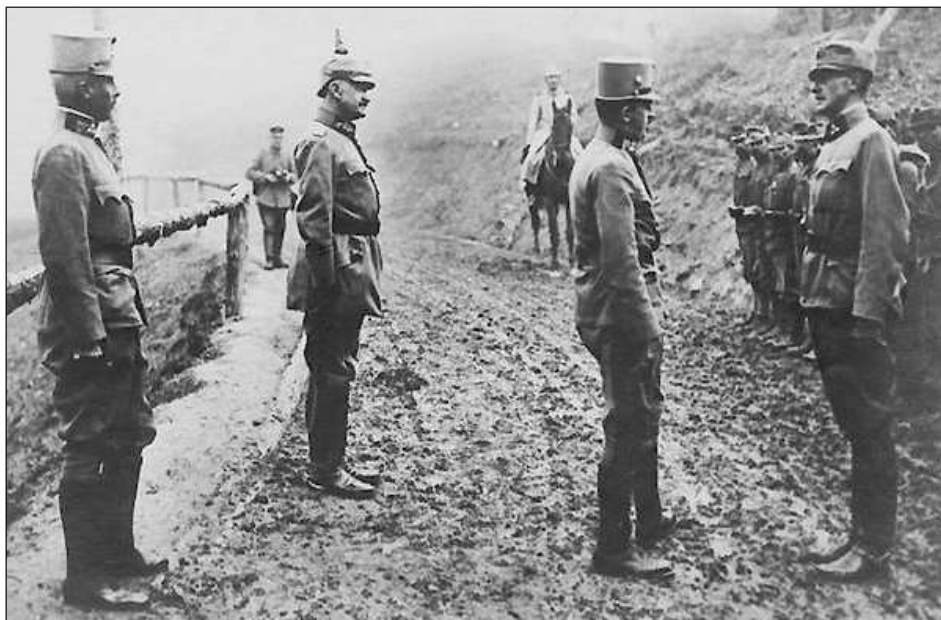

A koronázási szertartás előtt a király **Koronázási-hitlevél**ben biztosította a magyar nemzetet az alkotmányos jogok és a törvényes rend megtartásáról.

Rövid uralkodási ideje alatt őszinte és valóban tiszta szándék vezette a béke megkötésére birodalma népeinek érdekében.

Békétörekvésének bizonyítéka a **Sixtus-levél**, ám ezt a békülékenységet az ellenséges hatalmak gyengeségként értékelték, és egyre teljesíthetetlenebb követeléseket fogalmaztak meg békefeltételként. Így a remélt békekötés az Antant-hatalmak (főként Clemenceau, francia miniszterelnök) ellenállása miatt meghiúsult. A háború tovább folytatódott, még több szenvedést okozva a harcoló feleknek. Már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy *az ellenséges erők háborús célja nem az Osztrák-Magyar Monarchia katonai legyőzése, hanem az Osztrák-Magyar Birodalom totális megsemmisítése és feldarabolása volt.*

A király személyesen kereste fel a fronton harcoló katonáit

A háború végéhez közeledve még nehezebb időszak következett IV. Károly király életében. A király minden béketeremtő igyekezete és jó szándéka ellenére a háború utolsó időszakában egyre többen személyesen őt tették felelőssé minden bajért, ami a birodalomra zúdult. A békevágó uralkodó az ő szemükben háborús bűnbak lett. 1918 októberében Magyarországon kitört az **Őszirózsás forradalom**, kikiáltották a köztársaságot. A király ekkor háttérbe vonult, de nem mondott le, ám a nép által választandó leendő államformát elfogadta, mely az **Eckartsaui nyilatkozatában** olvasható.

Ezután 1919-ben, a kommunisták ragadták magukhoz a hatalmat és létrejött a 133 napig fennálló **Tanácsköztársaság**, mely rémuralmat és **vörös terrort**

hozott. Ezután idegen katonai megszállás következett, Az Antant utasításainak engedelmeskedve a román hadsereg csak 1919. november 14-én ürítette ki a fővárost, míg a Tiszántúlról csak 1920 áprilisában vonultak ki. Ezután az Antant-hatalmak a **trianoni békediktátumot** kényszerítették az országra.

1920 augusztusa után Horthy Miklós kormányzó igyekezett hatalmát megszilárdítani, de a magyar arisztokrácia körében sokan a **Magyar Apostoli Királyság** teljes visszaállítását kívánták. Mivel a magyar nemzet többsége, a tőle idegen „**köztársaság**” és „**tanácsköztársaság**” eltörlését kívánta, így a királyság hagyományos államformájának visszaállítása 1920-ban megtörtént. Visszaállt a királyság, ám Magyarország ekkor még *király nélküli királyság* maradt. A magyar belpolitikai életben és a nemzet széles rétegei között ekkor sokan ismét IV. Károlyt szerették volna az ország trónján látni. A király visszatérése jelképezte volna, hogy végre ismét helyre állt a *rend*. A király visszatérését támogatókat e korszakban **legitimistáknak** nevezték. A **legitimizmus**, a hagyományos uralkodócsaládok törvényes trónöröklési jogának az elismerése. Az elnevezés arra utal, hogy az ősi magyar alkotmányosság és törvénytár (**Corpus Juris Hungarici**) szellemében mi a „**legitim**”, vagyis *törvényes*.

A legitimisták másik elnevezése: *karlisták*, mert ők IV. Károly királyt támogatták. 1921. február 23-án Andrássy Gyula gróf lett az elnöke a **Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártnak**. Ez a párt minden tőle telhetőt megtett, hogy támogassa IV. Károly király visszatérését a magyar trónra.

Első visszatérési kísérlet

IV. Károly 1918. november 11-én az osztrák, 1918. november 13-án a magyar államügyek vitelétől kényszerűen visszavonult ugyan, de lemondani nem volt hajlandó, ez elképzelhetetlen lett volna számára, aki Istentől ráruházott felelősségben gondolkodott. Hazatérési kísérleteivel kapcsolatban a király így írt a pápának: „*nem ambícióból, hanem a rám, mint koronás királyra háruló kötelességek által vezérelve, melyek jogaimnál is szentebbek számomra, eldöntöttem, hogy Magyarországra megyek és jelenlétemmel véget vetek a belviszályoknak*”.

IV. Károly magyar király először 1921. március 27-én toppant be teljes váratlansággal a budai királyi palotába, ahol a kormányzó Horthy Miklós éppen ebédelt. Szárnysegéde, Magasházy őrnagy azzal a hihetetlennek tűnő hírrel kopogtatott be hozzá, hogy „*Őfelsége várakozik odakint Főméltóságodra.*” A kormányzó természetesen azonnal félbeszakította ebédjét, jelentkezett a királynál, és behívta az uralkodót a dolgozószobájába. IV. Károly bevezetőként köszönetet mondott Horthynak a trón és az ország megőrzéséért, átnyújtotta neki a katonai Mária Terézia-rend nagykeresztjét, egyben kinevezte Szeged és Otrántó hercegének.

Ekkor IV. Károly, megkoronázott magyar királyi minőségében emlékeztette Horthy Miklós kormányzót korábbi, királynak tett hűségesküjére és felszólította, hogy adja át részére az államfői hatalmat. De Horthy a környező államok katonai beavatkozásának veszélyére és a belpolitikai helyzetre hivatkozva a király felszólítását udvariasan visszautasította. Ekkor még le tudta beszélni a királyt a hatalomba való visszatérésről. A kormányzó a király iránti hűségének hangoztatása mellett, az ország sorsa érdekében, távozásra szólította fel az uralkodót. Károly visszavonult Szombathelyre. Időközben odagyűltek a királyhű arisztokraták, és az ott állomásozó katonaság is a király mellé állt. Mivel Károly ekkor még ellene volt az erőszakos hatalomátvételnek, tudomásul vette a történeteket, belátva, hogy még nem érkezett el a megfelelő idő a **restaurációra** (a királyi uralom **helyreállítására**), ezért inkább visszatért Svájcba.

Második visszatérési kísérlet

Látva azonban, hogy az idő múlásával egyre csökken a sikeres visszatérés lehetősége, IV. Károly magyar király úgy döntött, hogy 1921. október 20-án másodszor is visszatér Magyarországra. Ekkor már **ellenkormányt** is alakított, legitimista (királyhű) politikusokból, melynek miniszterelnöke **Rakovszky István**, külügyminisztere **ifj. Andrássy Gyula**, pénzügyminisztere **Gratz Gusztáv**, honvédelmi minisztere pedig **Lehár Antal** lett. A király ellenkormányának tagjaival vasúton Budapest felé indult. Őket **Ostenburg-Moravek Gyula** Sopronban állomásozó csendőrcsapatái kísérték, kikhez útjuk közben királyhű katonai egységek is csatlakoztak. Az Őrvidék elcsatolásának megakadályozásáért vívott nyugat-dunántúli harcokban oroszlánrésztt vállaló **báró Lehár Antal** ezredes (később vezérőrnagy, a híres operettszerző, Lehár Ferenc öccse) a parancsnoksága alatt álló szombathelyi helyőrséggel együtt szintén átállt a király oldalára. Miután a győri helyőrség szintén csatlakozott, IV. Károly és Zita királyné, valamint az uralkodó által kinevezett ellenkormány a királyhű katonaság kíséretében október 22-én Győrből elindult Budapestre.

A király imádkozik visszatérése előtt

A kormányzói jogkört kezében tartó Horthy Miklós ekkor életének talán legsúlyosabb döntését kényszerült meghozni: úgy határozott, hogy akár fegyverrel is megakadályozza a király visszatérését. A Horthyt támogató kormányerők gyülekezni kezdtek a főváros körzetében. Hamarosan jelentős erők csatlakoztak a kormányoldalhoz, mivel a szomszédos országok diplomáciai úton bejelentették, hogy „*casus belli*”-nek (**háborús indoknak**) tekintik, ha IV. Károly király visszaszerzi uralmát Magyarországon.

Mivel Károly irtózott a véröntás lehetőségétől, a hűségére felesküdtő seereget elsősorban nyomásgyakorlásra, nem pedig valódi harcra szerette volna felhasználni. Ennek ellenére, október 23-án, *Budaörs*nél, mégis döntő ütközetre került sor. A királyhű és a Horthy-t támogató, jórészt az egyetemi zászlóaljkból álló kormánycsapatok összecsapása jelentős véráldozattal járt, mely után a királyhű csapatokat körbezárták, azok pedig megadták magukat.

A magyar királyt (és feleségét **Zita királynét**) több legitimista politikussal együtt a tatai Esterházy-kastélyban tartották házi őrizetben. Később átszállították őket a Tihanyi Bencés Apátságba.

A király visszatérési ügyének lezárását Edvard Beneš, csehszlovák miniszterelnök magyarellenes-kampánya még sürgetőbbé tette. Beneš ugyanis az esetet Magyarország ismételt való megszállásának előkészítésére próbálta felhasználni. Ehhez Jugoszláviában és Romániában partnerre talált. Jugoszlávia teljes, míg Bukarest részleges mozgósítást rendelt el. A környező országok (Kis-Antant) magyarellenes hisztéria-kampánya arra sarkallta a Horthy-kormányt, hogy mihamarabb zárják le a nemzetközivé szélesedő hatalmi vitát.

Trónfosztás (Detronizáció)

Az Antant és Kis-Antant **követeléseinek engedve**, a magyar Nemzetgyűlés – a magyar történelem folyamán immáron *negyedszer* – 1921. november 6-án – ismét kimondta egy Habsburg-házi uralkodó trónfosztását a Magyar Királyságban.

1921. évi XLVII. törvénycikk:

„IV. Károly Ő Felsége uralkodói jogainak és a Habsburg Ház trónörökösödésének megszüntetéséről. 1. § IV. Károly király uralkodói jogai megszűntek. 2. § Az 1723. évi I. és II. törvénycikkben foglalt Pragmatica Sanctio és minden egyéb jogszabály, amely az Ausztriai Ház (Domus Austriaca) trónörökösödési jogát megállapította vagy szabályozta, hatályát veszítette és ezzel a királyválasztás előjoga a nemzetre visszaszállt. 3. § A nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja, de a királyi szék betöltését későbbi időre halasztja és utasítja a minisztériumot, hogy eziránt, arra alkalmas időben javaslatot tegyen.”

Ez a trónfosztás, ha szigorúan *jogilag* vizsgáljuk – a korábbiakhoz (1620, 1707, 1849) hasonlóan – **most sem volt érvényes**, hiszen a Nemzetgyűlés határozatát nem ellenjegyezte a király, illetve Horthy Miklós *a felkent király kormányzójaként* (**Homo regius** = „a király embere”, helytartó, kormányzó) hirdette ki a törvényt, így furcsa *közjogi paradoxon* állt elő. Mindezen túl eszmei szempontból is kérdéses, miként lehet lemondani az uralkodót, egy önmagát **Apostoli Királyságnak** tartó államban? Illetve, ha ez a lemondás külső kényszernek (ellenséges Antant és Kis-Antant nyomásnak) engedve meg is történik, a kényszer elmúltával továbbra is érvényes-e vagy érvényét veszti? Mikor ér véget az ex-lex (törvényen kívüli) állapot?

Elgondolkodtató a 3. cikkely is, mely kimondja: „A nemzet a királyság ősi államformáját változatlanul fenntartja, de a királyi szék betöltését későbbi időre halasztja és utasítja a minisztériumot, hogy eziránt, arra alkalmas időben javaslatot tegyen.” Azonban ez a javaslatétel – mindeztől kezdve – elmaradt.

A király visszatérési kísérleteit „**királypuccs**”-ként is emlegette a korabeli sajtó. Ez a sokak által használt kifejezés, azon túl, hogy tiszteletlen és becsmérlő, jogi szempontból sem helytálló, mivel azt a téves felfogást tükrözi, mely szerint az államfői hatalmat ebben az időben ténylegesen kezében tartó Horthy Miklós kormányzó a legitim (törvényes), IV. Károly király pedig az illegitim (törvénytelen) uralkodói hatalom birtokosa lett volna. A kor közjogi struktúrájának (történeti alkotmány) vizsgálatát követően – mind a jogászok, mind pedig a történészek többsége szerint is – a „királypuccs” elnevezés hibás és téves.

Száműzött királyként – Madeira-szigetén

Az Antant (Anglia és Franciaország) és Kis-Antant hatalmak (Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia), IV. Károly magyar királyt Magyarország területéről száműzték. 1921. október 31-én a királyi párt Aszófő állomásáról vonaton Bajára vitték, és onnan a Dunán lehajózva, egy angol monitorhajó vitte tovább a Fekete-tengerig. Innen áthajóztak a Földközi-tengerre, majd a Gibraltári-szoroson keresztül tovább hajóztak Madeira szigetére. Ezt az Atlanti-óceán által körülölelt, Portugáliához tartozó szigetet jelölte ki az Antant IV. Károly száműzött magyar király tartózkodási helyéül.

A száműzött király
Funchalban,
Madeira szigetén

Ezen a távoli szigeten, egy nyirkos házban, szegénységben élt a királyi család. Mivel az osztrákok a „Habsburg-törvény” értelmében a Habsburgok vagyonát „államosították”, a családnak semmi pénze nem volt. A száműzött király minden átélte megpróbáltatás, betegség, szenvedés és megalázottság ellenére sem veszítette el Istenbe vetett, élő hitét, hivatástudatát, haza- és családszeretetét. Nyolc gyermeke közül a legidősebb – és talán a legismertebb – **Habsburg Ottó**, édesapjáról így vallott: *„Ő volt az I. világháború egyetlen államfője, aki tényleg kint volt a fronton. Tehát ő tudta, hogy mennyit szenvednek a katonák, és ez megerősítette abban, hogy harcolnia kell a békéért... Nagyon motiválta az, hogy a honfitársait megmentse a háborútól... A Szent Korona, amire ő fel esküdött, számára a magyar állam államfője volt. Ő pedig azt szolgálta.”*

Bár IV. Károly király gondviselésbe vetett hitét nem, de egészségét mégis kikezdte az elviselt sok veszteség, szenvedés és megaláztatás. A száműzetés mostoha körülményei is hozzájárultak ahhoz, hogy 1922 márciusában súlyosan megbetegedett a király. A fájdalmakat és a szenvedést elfogadta, életét engesztelésül felajánlotta népeiért. Felesége – bár éppen nyolcadik gyermeküket várta – végig odaadóan ápolta őt. A király tüdőgyulladást kapott és állapota tovább súlyosbodott, végül halálos ágyán mindenkinek megbocsátott, aki elárulta őt. Életeszményét az utolsó napon így fogalmazta meg a király: *„Igyekeztem mindig és mindenben az Isten akaratának lehető legtisztább felismerése és követése volt, az emberileg elérhető legtekélyesebb módon.”*

A fiatal uralkodó 35 évesen, féléves száműzetésben eltöltött idő után, 1922. április elsején elhunyt. Száműzetése helyén, a távoli **Funchal** sírkertjében,

Madeira szigetén, temették el a Habsburg–Lotaringiai-ház utolsó uralkodóját, az utolsó apostoli magyar királyt. Temetésén **Antonio Manuel Pereira Ribeiro püspök** így beszélt: *„Madeirának a mai napig kellett várnia a maga szentjére és most megtalálta azt. Egy mártírt adunk vissza az anyaföldnek.”*

Sírja zarándokhellyé vált, szent remeteként, családapaként, vezeklő uralkodóként ápolják az emlékét. Életszentségének hírére és tiszteletére a világon egyre többen megismerik és tisztelik. Igazi **„pater familias”**, a *család atyja és feje*, gyermekeinek rajongásig szeretett példaképe volt. Az őt közelről ismerők és tisztelőinek sokasága szerte a világon Krisztus hűséges követőjét látták meg benne, aki a saját életét minden nehézség ellenére hitben, reményben és szeretetben tudta kibontakoztatni.

Az özvegyggyé lett Zita királyné Károly halála napjától fogva csak gyászruhát viselt. A feketét nem is vetette le többé soha. A király halála után a család nyomorban élt, ugyanis a győztes nagyhatalmak nem kívánták támogatni az ellenséges királyi családot. Végül a királyné egyik távoli rokona, XIII. Alfonz spanyol király felajánlotta, hogy költözzenek Spanyolországba. Zita királyné itt adott életet utolsó, nyolcadik gyermekének, az *utószülött* Erzsébet főhercegnőnek. A királyné teljesen gyermekei oktatásának és nevelésének szentelte minden energiáját. Első gyermekét, Ottót trónörökösnek nevelte, ő maga sosem mondott le az osztrák és a magyar trónról.

Az özvegy Zita királyné gyermekeivel

Sokszor elmondta özvegységének hosszú évtizedei alatt, hogy házaseletük legnagyobb támasza férje rendíthetetlen hite volt, ami lelkesítette őt és az egész családot. Az özvegy királyné hitre és emberségre nevelte nyolc gyermeküket. Később huszonnyolc unokájának is rengeteg időt szentelt, akárcsak korábban gyermekeinek. Életének 97. évében halt meg, 1989. március 14-én.

IV. Károly magyar királyt 2004-ben, II. János Pál pápa, a római katolikus egyházi törvények szerint, *Boldoggá* avatta, a római Szent Péter téren, ezáltal elismerve *a király hőies erénygyakorlatát, életszentségét*. Emléknapjának – *más szentektől eltérően* – nem halála napját, hanem Zita hercegnővel való házasságkötése napját, október 21-ét jelölte ki, ezzel is ráirányítva a figyelmet a királyi család példás házaseletére, hangsúlyozva, hogy a szentté válás egyik kitüntetett útja a házasság. A katolikus előírások szerint kezdték meg **IV. Boldog Károly** magyar király szentté avató eljárását. 2013. április 1-jén szentelték meg hermáját Budapesten, a Bazilikában.

II. János Pál pápa így nyilatkozott róla: *„Károly császár a hivatalát kezdetől fogva a népe számára szóló szent szolgálatként fogta fel. A fő gondja az volt, hogy a politikai cselekedeteiben is a szentségig kövesse a keresztény elhivatottságot. Ezért a gondolatai társadalmi segítségnyújtást jelentettek. Legyen ő példa mindannyiunk számára, különösen azok számára, akik ma politikai felelősséggel rendelkeznek Európában!”*

A híres francia író, **Anatole France**, kora élő lelkiismerete, így írt róla: *„Károly király volt az egyetlen tisztességes ember, aki a háború alatt vezető helyen állott, de nem hallgattak rá. [...] Őszintén akarta a békét, és éppen ezért gyűlölte őt az egész világ.”*

Végezetül álljon itt egy idézet a nagy magyar államférfitől, **gróf Apponyi Alberttől**, aki így méltatta a királyt: *„Mindent inkább, mint csak egy igazságtalanságot. Ez a keresztény lelkiismeret a trónon. A háborútól való iszonyodása és szenvedélyes törekvése a béke helyreállítására szintén nem csupán a politikai belátásból táplálkozott, hanem abból a forró emberszeretetből, melynek forrása nála az istenszeretet volt.”*

URI IMRE
lelkipásztor

Tőkés István tanítása

105 éve született, öt éve ment el a minden élők útján Tőkés István református lelkipásztor, teológiai tanár, egyházi író (Málnás, 1916. augusztus 8. – Kolozsvár, 2016. január 15.). Református keresztyén tanítás című könyvéből vett részlettel emlékezünk reá.

Örök élet

Kevés olyan kérdése van a keresztyén hitnek, melyhez annyi salak tapadt és tapad, mint éppen az örök élet – más szóval: Isten országa, mennyek országa – kérdéséhez. Az emberi fantázia oly sok valóságos képzetet összehordott, hogy az örök élet képe valósággal elvész a kegyes és nem kegyes emberi gondolatok között. Csaknem minden embernek van valami elképzelése az örök életről, és azt különféle behatások alatt lépésről lépésre kiszínezi vagy összeszűkíti, nagyobbítja vagy teljesen eltörli. Ennek az az oka, hogy sokszor mi magunk is Krisztus nélkül, tőle függetlenül gondolunk az örök életre, mint valami megfoghatatlan, titokzatos világra. Képzeletünk és tudásunk által akarjuk megközelíteni azt, ami a legelevenebb képzelet és a leghatalmasabb tudás számára egyaránt hozzáférhetetlen. Egyetlen kiindulás az lehet, hogy minden vallásos és nem vallásos beállítottságunkat félretegyük, s engedjük, hogy Krisztus vezéreljen oda, ahova rajta kívül nem vezet más út: az örök élet titkának megismeréséhez.

Krisztus eljön az ég felhőiben nagy hatalommal és dicsőséggel! Az a Krisztus, az a testté lett Ige, az az élő Isten, aki Szentlelke által mindenkor jelen van, itt van, velünk van, de akinek dicsőségét és hatalmát nem ismeri el a világ, hanem csak a hívő ember; ez a Krisztus tehát el fog jönni az ég felhőiben hatalommal és dicsőséggel. Amiképpen feltámadása után 40 napig a földön járt, és a hitetlen Tamás is meggyőződhetett jelenlétéről, ugyanúgy lesz majd szemlélhető eljövetele után. Most az Atyának jobbán ül, azaz dicsősége és hatalma még nem lett mindenki számára nyilvánvalóvá, hanem csak azok látják, akik hitben az Atyához kapcsolódnak. Most a kegyelmi időben élünk, amikor az Atyánál elrejtett dicsőségét hirdetteti, és eljövetelére előkészít. Most a reménység idejét éljük, amikor arra várunk, hogy hitünk beteljesedjék, azaz szemtől szembe lássuk eljövetelekor őt, akiben mint jelenlévőben hiszünk. Most a bűn világában élünk, a

Sátán támadásaival viaskodunk, akit ő megmásíthatatlanul legyőzött. Amikor pedig eljön, az ő hatalma és dicsősége nyilvánvalóvá lesz a hitetlenek előtt éppúgy, mint a láthatatlan hatalmasságok számára. Amikor eljön, vége lesz a kegyelmi időnek és a hit döntésének. Amikor eljön, mindaz, amit most hitben látunk lelki szemeinkkel, szemtől-szembe való látássá fog átalakulni. Amikor eljön, mindenki előtt bizonyos lesz, hogy a bűn és a halál ténylegesen legyőzött a Golgota keresztjén.

Krisztusnak ez a visszajövele az örök élet kapuja. Aki nem akar tudni Krisztusnak hatalommal és dicsőséggel történő eljöveteléről, az egyáltalán semmit sem tudhat az örök életről, hanem csak vallásos és nem vallásos képzelődéseket táplálhat szívében. Aki viszont az eljövendő Krisztust várja, az tudja, hogy a világot ő szabadítja meg a romlandóságtól és mulandóságtól. Ő mindeneket újjá teremt, ő gyökeresen megváltoztatja, helyesebben újjá teremti a világot. Nem a mai világ fokozatos tökéletesedéséről van szó, hanem az „újjáteremtésről”. A fantázia torzképeit maradék nélkül fel kell számolni – mégha nagyon szépek és tetszetősek is –, mert nincs szó arról, hogy valami ködös távolságban, a világmindenségnek ki tudja melyik részében volna Isten örökkévaló országa, ahol minden jóval ellátva együtt vannak a meghaltak lelkei, és tétlenségben élvezik a paradicsomi állapotot. Ellenkezőleg: Jézus Krisztus erre a földre jön el, és a mi földünket, a mi egünket, az általunk részben ismert, részben ismeretlen világegyetemet teremti újjá. Innen magyarázható az a szemléletesség, ahogy a Jelenések könyve a mennyei városról, a szent Jeruzsálemről, Isten sátoráról, az új égről és az új földről beszél. Az örök élet tehát nem választható el az új égtől és az új földtől. Égről és földről, valóságos égről és földről van szó, melyet az különböztet meg a jelenvalótól, hogy nincs benne bűn, és nincs alávetve a romlandóságnak és mulandóságnak. Nem emberek építik fel nagy hozzáértéssel, tudománnyal és fegyverrel, hanem „Istentől száll alá”, az eljövendő Krisztus hozza, hogy örökre eltűnjék a régi ég és föld. Miként nem emberek munkájának az eredménye, ugyanúgy nem emberek, sem láthatatlan hatalmasságok nem semmisíthetik meg.

Az örök élet ilyenképpen nem több és nem kevesebb, mint az elveszett paradicsom, melyben az Isten képére formált ember újból közvetlenül szemléli teremtető Urának hatalmát és dicsőségét. Az ember nem olvad fel Istenben, még kevésbé lesz Istenné, de megszűnik bűnös embernek, bűnök által szorongatott embernek lenni. Amiképpen Krisztus gyermeke a kereszt vére által megtisztul bűneitől, és hitben szeplőtelenül, bűn nélkül, szentül jár, ugyanúgy az új teremtésben a hit beteljesedik, és a szeplőtelenység, bűnnélküliség, a szentségben való járás valósággá lesz. Egyszerűen örökre megszűnik a Sátán hatalma, és eltűnik az Isten és ember közötti válaszfal. Maga Isten lesz az emberekkel, és az emberek

lesznek Istennel, mindenkor látván – emberi kifejezéssel szólva – az ő orcáját, és magasztalván, imádván őt. Ott nem lesz templom, nem lesz igehirdetés, mert az Istennel való közvetlen kapcsolat fölöslegessé teszi.

De nemcsak a bűnnek nem lesz helye az örök életben, hanem összes velejárói megsemmisülnek Krisztus eljövetelével. A betegség, a nyomorúság, a sírás, a gyász, a szolgaság, a gonoszság beláthatatlan sokfélesége és a mulandóság éppúgy ismeretlen lesz, mint a halál, mely a bűn zsoldja. Mindezt tömören összefoglalja az Ige, amikor hirdeti, hogy „Isten eltöröl minden könnyet, és a halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak” (Jel 21,4). Jézus gyógyításai, a sánták lábainak kiegyenesedése, a vakok szemeinek megnyílása és a bélpoklosok megtisztulása megannyi jel arra nézve, hogy az örök élet már elközelt, betört a mi bűnös életünkbe. A bűnösöknek Krisztus érdeméért való megbocsátása ismét csak jel arra nézve, hogy elközelt Isten országa, ahol nem lesz bűn. Igen, Isten országa számtalan jellel elközelt, hogy az örök élet dicsőségéről soha meg ne feledkezzünk. Krisztus eljövedele által az az örök élet teljeseedik be a mennyei Jeruzsálemben, az új égben és új földben, amely már elközelt, amely nem itt vagy ott, hanem mibennünk van hitben!

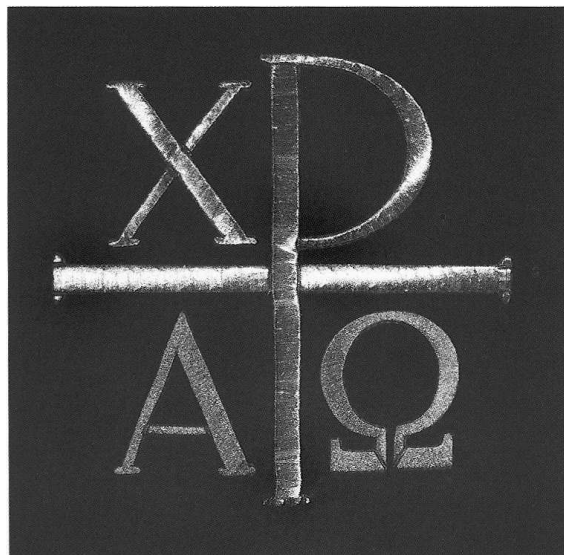
A keresztyén ember várja hitének beteljesedését, vagyis az örök életet. Éppen mert Krisztusban eljött hozzá Isten országa, éppen mert Szentlelke által soha sincs távol tőle Isten, éppen mert bűneitől megváltatott, és hitben új emberré teremtetett, éppen ezért mindig ezt mondja: „Bizony jövel Uram Jézus.” Akihez hitben nem jött el Krisztus, az nem is tudhat várni, nem tudhat reménykedni a beteljesedésben. Így azonban várja Krisztusnak hatalommal és dicsőséggel való eljövetelét, hogy bűneitől végképp megszabaduljon, és romolhatatlan testben szolgáljon annak, aki a kezdet és a vég, az alfa és az ómega. Az örök életben Isten orcáját szemlélik Krisztus gyermekei. Úgy szeretik Istent, amiképpen ő akarja, hogy szeressék. Ez az, ami – református elődeink szerint – igazán jellemzi a reménységben várt örök életet. Béke lesz Isten és az emberek között. Beteljesedik az evangélium üzenete: Dicsőség a magasságban Istennek, és a földön békesség, és az emberekhez jóakarát.

A mondottakból az tűnik ki, hogy az „örök élet” nem más, mint Istennek eljövendő országa. Ez igaz, hiszen Isten tanít erre az ő Kijelentésében. De igaz az is, hogy „Isten országa tibennetek van”. Mintha ellentét volna a kettő között: 1. Isten országa eljön, és 2. Isten országa bennetek van! A keresztyén hitben ez az ellentét tökéletesen megszűnik. Mi valóban várjuk az örök életet, mint eljövendőt, de hitben már átöleltük, már birtokoljuk, mert már bennünk van. Hitben már mienk az eljövendő Krisztus, hitben már nincs számunkra se betegség, sem halál, se bűn, sem semmi nyomorúság, ami az örök életből hiányozni fog. Egy-

szóval hitben minden-minden a mienk, ami az örök életben valósággal a mienk lesz. Ez az, amit az Ige úgy fejez ki: most hitben járunk, akkor pedig látásban. Most bizonytságot teszünk a hitben hordozott örök életről, akkor pedig beteljesedve látjuk reménységünket.

Mindaz, ami emberi okoskodásunkból származik, és kísértésként foglalkoztat Isten kijelentése ellenére, mindaz merőben fölösleges és céltalan. Ne kérdezzük tehát, hogy miképpen fogunk találkozni szereteteinkkel, ne kérdezzük, hogy miképpen jön el az a nap; ne kérdezzük, hogy évezredek vagy akár évmilliók emberei miképpen férnek el Isten országában; semmit-semmit ne kérdezzünk, hanem minden kísértéssel szemben álljunk meg szilárdan a vetett fundamentumon, mint akik tudjuk, hogy véges elménk képtelen felfogni a végtelent. Az atyák (Kálvin stb.) kifejezésével: „Finitum non est capax infiniti!” Isten kijelentett annyit, amennyire szükségünk van, és egyebekkel ne foglalkozzunk. Elégedjünk meg Isten kinyilatkoztatott akaratával, s mondjuk bizalommal: „Bizony jövel Uram, Jézus”, vagy „De én az Úrra nézek, várom az én szabadításom Istenét”.

(Tőkés István: Református Keresztyén tanítás. Bizonyágtételek a keresztyén élet alapvető kérdéseiről. Nagyvárád, 2009)

DSIDA JENŐ

Közeleg az emberfia

Tudom, hogy közeleg már a jó ember fia,
aki nem tőlem és nem tőled kap életet.
Néhány pásztornak, akik sohasem öltek
nyulat, nem hordoznak emberölő
szerszámot, megjelenik az angyal és
megjelenik a csillag és tele lesz dallal
a decemberi hegyoldal. Csak ránézünk a kisdre
és tudni fogjuk, hogy Ő az.

Eljönnek az acéltrösztök fejedelmei,
a petroleumbányák frakkos császárai
s könnyel a szemükben letérdelnek elé.
Mert Ő lesz, akinek legtisztább kék a szeme,
legerősebb lészen a karja és szelid arcáról ragyog
az örök építők acélos vidámsága.

Ő megmutatja minden vándornak az utat,
minden töprengőnek az igazságot, minden
haldoklónak az életet. Ő megmagyarázza
nekünk a gépek dalának igazi értelmét,
megmagyarázza és megáldja a fáradt költőt
legsajgóbb szavait és mosolyogni fog és kék
fehér galamb fog ülni a vállán kétfelől.

Ő nem ad országot nekünk, hanem otthont,
nem ad fegyvert, hanem kenyeret.

Ma még sirunk,
mert a mosolygás nem én vagyok.

Ma még sötét
van, mert nem jöttem világosságnak,
hanem hogy bizonyosságot tegyek a világosságról.
Már közeledik az éj, mely szüli a Hajnalt.
Eljön Ő, minden bizonnyal eljön.

MŰVÉSZET

Járványok ábrázolása a képzőművészetben

Banksy: Game Changer
(Forradalmi váltás), 2020

csán azonban felmerül a kérdés, ugyanazt a hatást váltja-e ki az emberben egy festmény, ha az ember otthon, számítógép előtt, evés közben talán, vagy épp a televízió hangja mellett nézegeti? Ugyanez a kérdés merült fel amúgy az élet más területein, legyen az online isztentisztelet, színházi előadás, koncert, ballagás vagy egyebek. Mikor már épp ott tartott az emberiség, hogy sokan menekülni próbáltak az internet világa elől, mert úgy érezték, hogy túl sok időt rabol el az életükből, vagy rossz irányba tereli őket, akkor megjelent egy új helyzet, amivel napjaink embere nem találkozott még: a kényszerű bezártság, a megtiltások kora. Ez újra visszavezette az embert a képernyők elé, ahol passzív résztvevője lett egy-egy online közvetítésnek, tárlatnak. Az összes online tér-

A 2020-as esztendőt a koronavírus évének lehet tekinteni. Mint minden járvány, ez is hatással volt az élet legtöbb területére, így a képzőművészet sem maradt érzéketlen iránta. Mondhatnánk, a koronavírus új korszakot indított el a művészettörténetben. Először is azért, mert több kortárs művész tárlatát be kellett zárni a járvány miatt, ugyanakkor zárva maradtak a múzeumok, képtárak is. A művészet így leginkább csak a virtuális térben terjedhetett, rengeteg múzeum, kiállítóterem bocsátotta a műalkotásokat megtekintésre virtuális séták által. Ennek kap-

Banksy: Leány fültágítóval, 2014

Paulus Furst of Nuremberg: Doctor Schnabel von Rom, 1566

meg, mint amilyen a tíz csapás során Egyiptomot pusztította. Úgy ábrázolták, mint egy apokaliptikus lovagot. A művészeti ábrázolásokban a pestis olykor nyílzáporként jelenik meg, amely az emberiségre hull Isten akaratából. Egyes

ben tartott kulturális vagy más jellegű eseménnyel csak egyetlen probléma van, hogy az elveszti exkluzivitását, veszt az értékéből, eredetiségéből. A művészet misztikus varázsa csak személyesen, közvetlenül élhető át.

De lássuk a továbbiakban, hogyan ihlette meg napjaink képzőművészetét a koronavírus, valamint milyen volt a járványok hatása korábban, a történelem során a képzőművészekre.

Visszatekintve a történelem során megjelenő járványokra, talán először mindenkinek a középkorban megjelenő, majd a későbbiekben visszatérő, pusztító pestisjárvány jut eszébe.

1347-től 1351-ig dült a pestis először Európában. Ahol megjelent, pánikot okozott. Olyan járványként élték

id. Pieter Brueghel: A halál diadala, 1562

Nicolas Poussin: Az asdódi pestisjárvány, 1630

ábrázolásokon Krisztus megállítja a nyílzáport, ami azt jelenthette, hogy az isteni hatalom lesz csak képes véget vetni a pusztításnak.

A Fekete Halálként emlegetett kór pusztításairól korabeli krónikák számolnak be, de ugyanakkor legtöbb településen templomok, kápolnák, vagy épenséggel úgynevezett pestis- vagy Mária oszlopok, Szentháromságot vagy különböző ún. pestisszenteket ábrázoló szobrok, oltárképek is érzékeltetik, mekkora nyomot hagyott ez a kór az emberek emlékezetében.

A pestist a korabeli egyház Isten büntetésének tekintette, és a Bibliából ismert járványokkal állították párhuzamba. Nicolas Poussin francia festő például az 1630-as nagy pestisjárvány idején nem az aktuális eseményeket festette le, hanem egy ószövetségi járványról, az asdódi pestisről festett képet. Sámuel első könyvében olvassuk, hogy amiután a filiszteusok elrabolták a zsidóktól a frigyládát, Isten pusztító járvánnyal sújtotta Asdód, Gát és Ekron városait, akik városukba fogadták a ládát. Mindaddig nem maradt abba a járvány, míg azt vissza nem szolgáltatták Izrael népének. „És azokat az embereket, akik nem haltak meg, annyira gyötörték a fekélyek, hogy az égig hatott a város jajkiáltása” (1Sám 6,12).

Ugyancsak az 1630-as években dúló pestisjárványnak köszönheti létét a velencei barokk építészet szimbóluma, a Santa Maria della Salute templom, ugyanis ekkor határoztak arról, hogy a vészt megfékezendő, fogadalmi templomot emelnek a városban. A templom főoltárán allegorikus nőalak térdet hajtva

mond hálát az Ég királynőjének, hogy elűzte a városból a járványt.

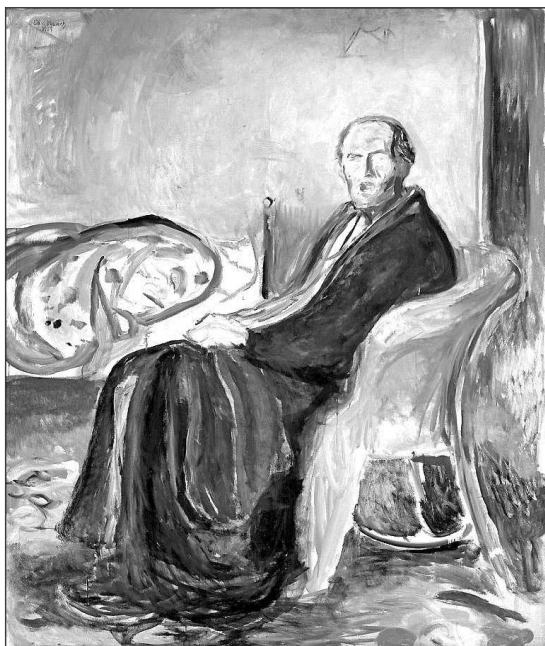
A pestisjárvány után eszen még pár szó a 20. század elején pusztító spanyolnátháról, amely több képzőművész halálát is okozta: Egon Schiele, Gustav Klimt, Amedeo de Souza Cardoso, Niko Pirosmani.

Eduard Munch kigyógyult belőle, ezt egyik önarcképén meg is örökítette.

A koronavírus okozta világjárvány kapcsán napjaink művészei közül csak egyet emelnék ki, akinek személye egyébként ismeretlen. A Banksy néven alkotó brit graffitiművész számomra talán egyik legkifejezőbb alkotása a southhamptoni kórház falán látható. A képen egy kisfiú Batman és Superman helyett egy ápolónőbabával akar inkább játszani, a britek egészségügyi dolgozók iránt érzett háláját szimbolizálva. A kép címe Game Changer (Forradalmi váltás).

Egy másik alkotásával Vermeer híres festményét, Leány gyöngy fülbevalóval című képét használja fel, egy arcmaszkkal egészítve ki, fülbevalója helyén pedig egy riasztó áll.

Ami közös volt minden járvány idején, és amire talán a művészek kezében van az egyik legkifejezőbb eszköz, felhívni a figyelmet arra, hogy mindannyian Isten gyermekei vagyunk, és amiért valaki betegséggel küzd, nem kell azonnal kiközösítenünk, félreállítanunk a társadalomból. Ezt szem előtt tartani egyre nehezebb egy olyan világban, ahol a megszokottnak vett kézfogást, ölelést, egyik napról a másikra betiltják, az emberek pedig egyre nagyobb előítélettel kerülgetik egymást az utcán.

Edvard Munch: Önarckép a spanyolnátha után, 1919

WAGNER EDIT

ÉTELÜNK ÉS ITALUNK

Bazsalikomos paradicsomleves

Hozzávalók:

- 750 g paradicsom
 - 150 g tészta - kis kagyló (száraz)
 - 2 evőkanál olívaolaj
 - 140 g sűrített paradicsom
 - 1 közepes fej vöröshagyma, 1 gerezd fokhagyma, fűszerpaprika
 - 1 liter alaplé - zöldség
 - 5 g bazsalikom (morzsolt)
 - só, bors, morzsolt oregánó, cukor
- A díszítéshez: bazsalikom (friss, vagy szárított)

Elkészítés:

A vöröshagymát finomra vágjuk, a fokhagyma közepét eltávolítjuk.

Egy fazékban vizet forralunk. A paradicsom bőrét kereszt alakban bemetsszük. A forrásban lévő vízbe dobjuk a paradicsomokat 2 percre. Ezután lecsepegtetjük és meghámozzuk, végül a húsát összeturmixoljuk.

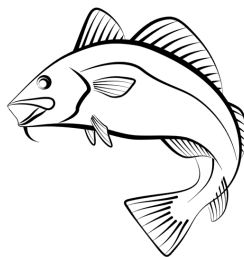
Egy fazékban az olívaolajban megpirítjuk a megtört fokhagymát és a felkockázott vöröshagymát. Rátesszük a fűszerpaprikát. Ráöntjük az összeturmixolt paradicsomokat, és állandó kevergetés mellett 10 percig főzzük. Felöntjük az alaplével, beletesszük a sűrített paradicsomot, ízesítjük bazsalikommal, oregánóval, cukorral, sóval, borssal. Lefedve, kis lángon még 15 percig főzzük. Levesszük a tűzről. Kis adagokban simára turmixoljuk.

A tésztát forró, sós vízben, külön főzzük meg. Mikor megfőtt, jól lecsepegtetjük, hideg vízzel átmoszuk. A leveshez adjuk. Az egészet átmelegítjük, és friss bazsalikomlevelekkel meghintve tálaljuk.

Ropogós rántott hal a sütőből

Hozzávalók:

- 1 kg filézett tőkehal
- 10 dkg liszt
- 2 db tojás
- 15 dkg zsemlemorzsa
- 1/2 dl olaj
- só, fűszerpaprika

Elkészítés:

A sütőt előmelegítjük 200 fokra, és 2 db tepsit kibélelünk sütőpapírral. A halszeleteket szárazra töröljük egy papírtörölővel, majd enyhén besózzuk. Egy villa segítségével egyenként beleforgatjuk őket a paprikás lisztbe, majd a felvert tojásba, végül a zsemlemorzsába.

Egy tányért vékonyan kiolajozunk, majd beleforgatjuk a már panírozott halszeleteket (minden szelet előtt újra kiolajozzuk a tányért), és a tepsibe sorakoztatjuk őket.

A forró sütőbe tesszük a tepsit, 10 percig sütjük, majd óvatosan megfordítjuk a halszeleteket, és a másik oldalukat is 10 percig sütjük.

Majonézes karfiolsaláta

Előételként vagy a rántott hal mellé köretként

Hozzávalók:

- 500 g karfiol
- 2 evőkanál majonéz
- 2 evőkanál joghurt
- fél citrom leve
- 1 gerezd fokhagyma
- só, bors ízlés szerint
- 2 közepes db újhagyma zöldje

Elkészítés:

A karfiolt rózsáira szedjük, megmossuk, majd sós, fővő vízbe tesszük, és kb. 10-15 perc alatt megfőzzük.

Leszűrjük, hűlni hagyjuk, majd tetszés szerint apróra vágjuk.

A mártáshoz a majonézt elkeverjük a joghurttal és a citromlével.

Hozzáadjuk az áttört fokhagymát, sóval, borssal ízesítjük.

A mártáshoz keverjük a karfiolt, és a vékony karikákra vágott hagyma zöldjét.

Lefedve kb. 30 percet hűtőben pihentetjük.

Túrós csusza

Hozzávalók:

- 20 dkg csuszatészta
- 25 dkg tehéntúró
- 3 dl tejföl
- 8 dkg húsos füstölt szalonna
- 1 teáskanál étolaj
- ízlés szerint só
- 25 dkg tészta

Elkészítés:

A tésztát a szokásos módon, forrásban lévő sós, 1 teáskanál olajjal kevert vízbe tesszük és megfőzzük. Meleg vízzel leöblítjük és lecsöpögtetjük. 1 deci tejföltre szedjük. Jól összekeverve, melegen tartjuk.

Közben egy nagy serpenyőbe beletesszük a finomra vágott füstölt szalonnát, és folytonos keverés közben a zsírt kiolvasztjuk. Ha a pörcc már ropogós, és minden zsír kisült belőle, szűrőkanállal kiszedjük és félretesszük.

A visszamaradt szalonnazsírra öntjük a meleg, tejfölös tésztát, és erős lángon egy-két percig kevergetve kissé lepirítjuk.

Ezután rámorzsoljuk a túrót, a megmaradt tejföllel lelocsoljuk, a tetejére szórjuk a félretett szalonnapörccöt.

Előmelegített, forró sütőben 8-10 percig pirítjuk.

Képviselő fánk (Ekler)

Hozzávalók:

A tésztához:

- 1 dl víz
- 1 dl tej
- 10 dkg zsiradék
(olaj, zsír, margarin vagy vaj)
- csipetnyi só, cukor
- 15 dkg liszt
- 5 darab tojás

A töltelékhez:

- 18 dkg cukor
- 5 dl tej
- 1 csomag vaníliás pudingpor
- 1 dl tejszín

Elkészítés:

A vizet és a tejet a zsiradékkal összeforraljuk, a forró folyadékba beleszórjuk a lisztet, amint összeáll és leválik a lábas oldaláról, levesszük a tűzről és keverőtálba borítjuk. Egyenként belekeverjük a tojásokat (minden egyes tojást jól bele kell dolgozni a masszába). Sütőpapírral bélelt tepsibe halmokat adagolunk, a tetejüket vízzel megspricceljük, és a tepsit előmelegített, forró sütőbe toljuk. Nagy lángon (210 °C) kb. 10 percig (megnő és a külseje megkérgesedik), majd a lángot közepesre mérsékelve (170 °C) további 15 percig sütjük. Fontos, hogy főleg az első negyedórában a sütőajtót ne nyissuk ki, mert míg nem keményedett meg a külsejük, összeeshetnek a fánkok. Amikor elkészült, a sütőt lezárjuk, a fánkocskákat még 5-10 percig szárítjuk.

Amíg a tészta sül, elkészítjük a pudingkrémet a tasakon található leírást betartva. Felverjük a tejszínt. A kihűlt fánkok tetejéről egy kalapot levágunk. Megtöltjük pudingkrémmel és tejszínhabbal és a kalapot ráillesztjük.

Jó étvágyat kívánunk!

Összeállította: PETRIKÓ ILDIKÓ

Erdélyi hájas sütemény

Hozzávalók: ➤ 50 dkg liszt

➤ 1 kg friss hárj

A rétestésztához:

➤ 90 dkg liszt

➤ 6 tojássárgája

➤ 6 kanál tejföl

➤ 3 evőkanál ecet

➤ 2 kávéskanál só

Valamint: kemény szilvaíz, porcukor a szóráshoz

Elkészítés: A friss disznóhárj hártáit leszedjük, a hárjat ledaráljuk, majd összedolgozzuk 50 dkg liszttel. 5 részre osztjuk, és hidegben tartjuk felhasználásig.

A 90 dkg lisztet összedolgozzuk a tojássárgákkal, a tejföllel, az ecettel és a sóval, majd langyos vizet adunk hozzá. Amikor összeállt a tészta, kinyújtjuk, és egy széles késsel rákenjük az első adag hárjat. Ezután 4 irányból behajtogatjuk a tésztát, letakarjuk, és 1,5 órát hidegben pihentetjük.

Ezután elővesszük, lisztezett gyúródeszkán lisztezett nyújtóval ugyanakkorára nyújtjuk, mint előző alkalommal, és rákenjük a következő adag hárjat. Összehajtogatjuk, vigyázva, ugyanabban a sorrendben: balról, alulról, jobbról, felülről hajtsuk a széleket. 1,5 órát pihentetjük. Ez a művelet addig tart, míg minden adag hárjat felkentünk és pihentettünk.

Az utolsó nyújtás után forró késsel 6x6 cm-es négyzeteket vágunk a tésztából, és a közepükre 1-1 mokaáskanálnyi szilvalekvárt teszünk. Félbehajtogatjuk, de nem nyomkodjuk! A tepsibe kellő távolságra tesszük, mert ha minden jó, akkor szép levelesre szétnyílnak, és kell a hely minden tésztának.

Forró sütőben sütjük. Mikor kész, kivesszük, és megszórjuk porcukorral. Majd 10 perc elteltével újra megszórjuk.

Keksz szalámi

Hozzávalók:

- 50 dkg háztartási keksz
- 15 dkg dió
- 15 dkg mazsola
- 12 dkg cukor
- 5 dkg kakaópor
- 2.5 dl tej
- 25 dkg vaj

Elkészítés:

A kekszet ledaráljuk, vagy apró darabokra törjük. A diót darabosra vágjuk, a mazsolával együtt a kekszhez keverjük. A cukrot a kakaóporral és a tejjel fel főzzük, majd beletesszük a vajat. Amikor a vaj elolvadt, a csokis masszát a kekszes keverékre öntjük. Egy őzgeric-formát kibélelünk folpackkal és belenyomkodjuk a kekszes keveréket. Ha keksz szalámit készítünk akkor a folpackra helyezük a masszát és rudat formázunk belőle. Néhány órára hűtőszekrénybe tesszük, majd ujjnyi vastag szeletekre vágjuk.

WAGNER EDIT

TEREMTETT VILÁG

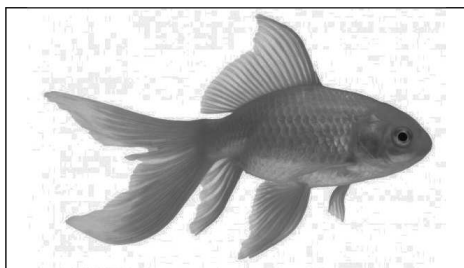
Akváriumi halak tartása

Az édesvízi egzotikus halakkal teli akvárium a lakás díszé lehet, ha ügyesen gondozzák. Szemgyönyörködtető látvány a lubickoló halacska, vagy a zöldellő vízinövény. Ugyanakkor az elhanyagolt, rosszul gondozott akvárium szomorú, lehangoló látvány. Írásunkban az akváriumi halak tartásához szeretnénk néhány tippet adni.

Az akvárium

Alapelv, hogy minél nagyobb az akvárium, annál könnyebb karbantartani és kialakítani benne a biológiai egyensúlyt. A 10 literesnél kisebb edényekben legfeljebb pár picit halat érdemes tartani, de az akváriumot gyakran kell majd tisztítani. Általában legalább 2 liter vizet kell számolni egy kistestű halra, ami azt jelenti, hogy egy ötvenliteres akváriumban már nyugodtan tarthatunk 25 halat. Ne feledjük, hogy a halaknak mozogniuk is kell, és néhány fajta megfelelő mélységű vizet igényel. Ezért az akváriumot soha ne zsúfoljuk tele sem halakkal, sem pedig növényekkel, illetve gondoljunk arra is, hogy az akváriumban lesznek olyan eszközök, amelyek szintén helyet foglalnak (filter, vízmelegítő stb.).

Aranyhal

Akváriumnak olyan edényt használhatunk, amelynek a falai és az alja üvegből készültek. Nem ajánljuk a plexiből, műanyagból készült edényeket, mert nem lehet őket megfelelően tisztítani, az edény fala könnyen megsérülhet. Nem ajánljuk a henger alakú akváriumokat sem, mert egyrészt torzítanak, másrészt szintén borzasztó

nehéz takarítani őket, ha algák szaporodnak benne.

Az akváriumot, ha már egyszer berendeztük és betelepítettük halakkal, nem szabad mozgatni. Előre meg kell tehát találjuk a megfelelő helyét. Vegyük figyelembe, hogy az akváriumnak komoly súlya lehet! Egy 50 literes akvárium vízzel feltöltve már ötven kilót nyom. Ha még homokot, köveket stb. helyezünk bele, még többet is nyomhat. Ezért olyan bútordarabra vagy állványra helyezzük, ami képes megtartani ezt a súlyt.

A lakásban olyan helyet keressünk, ahol van természetes fény, de az akváriumot soha nem éri a tűző nap. Ha túl sok fényt kap az akvárium, az algák nagyon gyorsan ellephetik az akvárium falát. A halakat lehet olyan helyen is tartani, ahol egyáltalán nincs természetes fény, mert lámpákkal pótolhatjuk a napsütést. A nagyváradi állatkertben például egy ablaktalan helyiségben sorakoznak a szebbnél szebb akváriumok.

Az akváriumot úgy helyezzük el, hogy a halakat kényelmesen megfigyelhessük, ugyanakkor bármikor hozzáférjünk az akváriumhoz, mert a növényeket, a halakat gondozni kell.

Az akvárium berendezése

Az akvárium aljára homokot vagy kövecskéket kell tenni. A patakokból, folyókból származó, gömbölyű kövecskék és homok a legmegfelelőbbek. Kerülni kell az olyan köveket, amelyeknek éles széle van, mert a halak megsérülhetnek, ha hozzádörgölöznek. Ugyancsak kerülni kell a fémesen csillogó köveket, vagy a meszes homokot.

Kanadai átokhínár

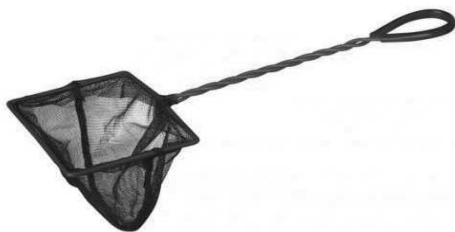
Az akváriumba szánt homokot és követ alaposan át kell mosni. Ügyeljünk arra, hogy óvatosan helyezzük az akvárium aljára, nehogy az üveget eltörjük. Kb. két centi homokot és követ tegyünk az akvárium aljára. Ha olyan halakat tartunk, amelyek az aljzatot túrják, akkor esetleg többre is szükség lehet.

Az aljzatba ültetjük be a vízinövényeket. A kisállatkereskedésekben különböző fajtájú növényeket találunk. Sok helyen a növényeket úgy árusítják, hogy kis kosárába van ültetve a megfelelő táptalajba. A kosárával együtt beültethetjük a homokba, vagy el is távolíthatjuk a kosárkát, de figyeljünk arra, hogy alaposan rögzítsük le a növényeket, amelyek talajt igényelnek. Nem minden növény igényli, hogy beültessék, pl. a hínárok vígan elvannak akkor is, ha úszik a vízben.

Vannak halacskák, amelyek rendszeresen kitúrják a növényeket, sőt leeszik a leveleket, elpusztítva ezzel a növényt. Ebben az esetben másféle dekorációról kell gondoskodjunk. Kényszermegoldásként alkalmazhatunk műanyag növényutánpótlásokat, ha nem akarjuk a halakat a csupasz akváriumban tartani. De ha csak tehetjük, ültessünk be élő vízinövényeket, ez ugyanis nem csak a látvány miatt fontos, hanem az akvárium biológiai egyensúlya és a halak számára fontos természetes környezet kialakítása miatt is.

Aranyhalak az akváriumban

Akváriumi háló

Ne tegyünk az édesvízi halak mellé az akváriumba sem tengeri kagylót, sem olyan dekoratív tárgyakat, amelyeket a kisállatkereskedésekben árulni szoktak: elsüllyedt hajót, víz alatti várat, műanyag polipokat vagy rákokat. Nem csak giccsek, hanem károsak is a vízi élővilágra. Olyasmit helyezünk el az akváriumba,

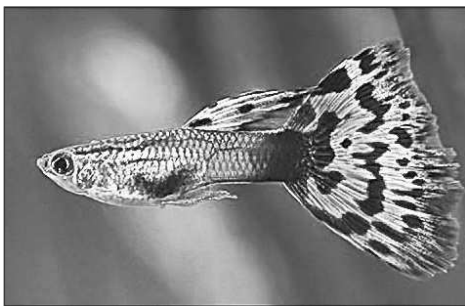
ami a hal természetes életterében is megtalálható, pl. megfelelően preparált fadarabot vagy gyökeret, köveket. Ha a halak szeretnek elbújni, gondoskodni kell a bújóhelyről. Ha sokat és gyorsan úsznak, akkor a berendezés során gondoljunk arra, hogy legyen bőségesen helyük.

Ami az eszközöket illeti, szükségünk lesz vízszűrő berendezésre (filter), halfogó hálóra, hőmérőre, vízmelegítőre, esetleg szaporítómedencére, algakaparárra, és ha sokat vagyunk távol az otthonunktól, automata etetőre is.

A víz

Él, mint hal a vízben, szoktuk mondani a zavartalanul élő emberre. Helyesebben azt mondhatnánk, hogy él, mint hal a megfelelő vízben. A halak számára a víz minősége létfontosságú. Ha a víz nem megfelelő hőmérsékletű, keménységű vagy tisztaságú, akkor a halak nagyon hamar elpusztulhatnak.

A friss csapvíz többnyire klóros és kemény, nem igazán alkalmas az akvárium halaknak. A legegyszerűbb módszer, hogy a csapvizet nyitott szájú edényben pár napig tartjuk, és csak azután használjuk fel az akváriumban. A víz klórtartalmát, keménységét, pH értékét a kereskedelemben kapható eszközökkel mérhetjük. Bizonyos halak rendkívül érzékenyeken reagálnak arra, ha a víz paraméterei hirtelen megváltoznak. Különösen fontos akkor, ha a halakat költöztetjük, hogy ne tegyük át teljesen más vízbe, mert a hal ezt úgy megsínyli, hogy akár rögtön elpusztul. A víz hőmérséklete rendkívül fontos, ha a víz az akváriumban hirtelen 5-10 C fokot hűl vagy felmelegszik, az akvárium lakói mind szörnyethalhatnak. A legtöbb fajta csak bizonyos hőmérsékletet szeret, a trópusi halak általában melegebb vizet, mások 16 C fokos víz-

Guppi

Mexikói kardfarkú hal

Mindezekre azért van szükség, mert az akvárium a természetes tavakhoz viszonyítva rendkívül kicsi, ezért a víz paraméterei gyorsabban megváltoznak, mint a természetben. Ha hirtelen lehűl az idő, akkor is napokba telik, amíg a tó vize is fokozatosan lehűl. Az akvárium vize azonban órák alatt több fokot is hűlhet, amit a halak nehezen viselnek. Ugyanúgy, ha valamilyen káros vagy mérgező anyag kerül a vízbe, teljes pusztulást okozhat az akvárium zárt terében, míg ugyanaz a mennyiség egy nagyobb tóban elhanyagolható, és az élővilágot nem veszélyezteti.

Az akváriumban szükséges vízszűrő berendezést használjunk, amit a legtöbb kisállatkereskedésben olcsón beszerezhetünk. A legtöbb szűrőberendezést állandó jelleggel működtetni kell, hogy a halak számára megfelelő minőségű vizet biztosítsuk. A levegőbuborékokat fújó berendezések, bár jól mutatnak, nem annyira lényegesek.

Páncélos törpeharcsa

ben is élnek. Mindenképp használjunk termosztátos melegítőt, ami a víz hőmérsékletét stabilan tartja. Kánikulában szükség lehet arra is, hogy az akváriumot hűtsük. Ne tegyünk a vízbe jeget! Jéggel úgy hűthetjük le a vizet, ha egy zacskóban eresztjük az akváriumba, ügyelve arra, hogy a kiolvadó víz ne folyjék az akváriumba.

A kisállatkereskedésekben kaphatunk bizonyos szereket is, amelyekkel a vizet kezelhetjük klór ellen, algák ellen, különböző betegségek ellen.

A halak

Végül így érkeztünk el a legfontosabbhoz, ami miatt akváriumot tartunk: a halakhoz. Milyen halat vegyünk? Kezdő akvaristák egyből a legszebb egzotikus halakat vennék, lehető-

Vitorláshal

átokhínárt (Elodea). Egyszerre csak egy párral kezdjük. Tapasztaljuk meg, mit jelent gondoskodni a halakról, takarítani a medencét, gondozni a növényeket. Aztán fokozatosan növelhetjük az állományt, ha nem megy el tőle a kedvünk. Ha megunjuk a halakat, ne dobjuk ki a szemétkébe, ne öntsük le a vécén, ne dobjuk a patakba! Ajándékozzuk el, vagy vigyük vissza oda, ahonnan vettük. A kis halak is Isten gyönyörű teremtményei, ne tegyünk kárt bennük.

A halakat megfelelő táppal etethetjük. A kisállatkereskedésekben fajtaspecifikus táplálékokat találunk.

A legnagyobb veszély az akváriumi halakra nézve a túletetés. Nem szükséges naponta többször etetni őket, elegendő hetente négyszer-ötször, kora reggel

leg minél többet. Sokan így kudarccal kezdik, mert a gazda tapasztalatlansága miatt olykor napok-hetek alatt elpusztulnak a halak. Így azt ajánljuk, hogy aki még soha nem tartott halat, kezdje valami könnyen kezelhető, igénytelen fajttal. Leginkább az aranyhalat (*Carassius auratus*), a páncélos törpeharcsát (*Corydoras-félék*) és a kardfarkú halat (*Xiphophorus*) ajánljuk, vagy a gyönyörű színekben pompázó guppit, növénynek

A műanyag „romok” nem igazán illenek az akváriumba

Sziámi harcoshal

élelmet szórni nekik. Csak annyit adjunk, amit pár perc alatt elfogyasztanak. Amit a halak nem esznek meg, az többnyire megrohad, rontva az akvárium vizét. Vannak falánk fajták, mint például az aranyhal, ami halálra zabálja magát, ha sok élelmet szórunk neki. Ha rövidebb időre, pl. egy hétre elutazunk, a halak jól ellesznek élelem nélkül. Hosszabb távollét esetén, ha nincs, akit megbízzunk a gondozással, automata etetőt is vásárolhatunk.

Jó módszer, ha kialakítunk egyfajta szokást, a halakat mindig ugyanabban az időpontban, az akvárium bizonyos részén etetjük. Ezt a halak rövid idő után megtanulják. Ha ki kell emeljük őket, sokkal könnyebb dolgunk lesz, mert az etetést szimuláljuk, és a halak odagyűlnek kezünk alá. (Soha ne fogjuk meg a halakat kézzel! Használjunk erre megfelelő nagyságú hálót.)

Ha már kellő tapasztalattal rendelkezünk, megpróbálkozhatunk a vitorlás halakkal (*Pterophyllum scalare*), sziámi harcoshallal stb. Az akváriumi halak lényegében a legkönnyebben kezelhető, legkevesebb törődést igénylő hobbiállatok, akár napokig is elvannak mindenféle gondoskodás nélkül. De soha ne feledkezzünk el arról, hogy az elhanyagolt halak nem tudnak átsündörögni a szomszédhoz, ha éhesek vagy fáznak...

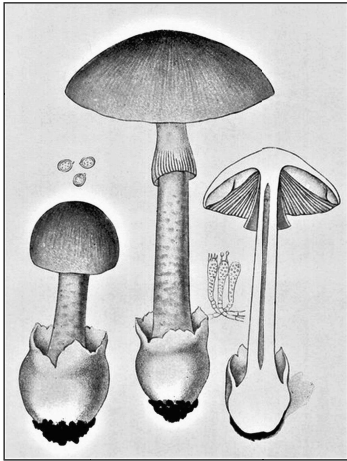
(W)

Mérgező gombák

Honnan ismerjük meg a mérges gombát? A tréfa szerint onnan, hogy a földhöz csapkodja dühében a kalapját.

A valóságban azonban a mérges, azaz mérgező gombákat könnyen összekeverezhetjük az ehető gombákkal, és ez a tévedés az egészségünkbe vagy akár az életünkbe is kerülhet. Alábbi összeállításunkban mérgező gombafajtákat mutatunk be.

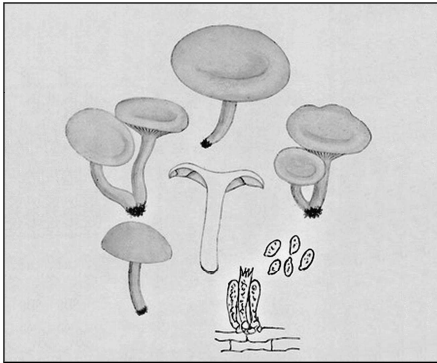
A mérgező gombák közül a legismertebb a **gyilkos galóca** – *Amanita phalloides*. Gallérjáról és a talajba mélyedő bocskoráról ismerhető fel, kalapja sárgás vagy olajzöld színű. A tönk bázisa gumós és fehér színű. Lágyszapítású bocskor található rajta, ami gyakran a talajba mélyed; a gomba felszedésekor esetleg beleszakad a talajba. A tönk felső részén lévő gallér fehér színű, akár 3 cm széles is lehet, hártaszzerűen lelóg, felső oldala enyhén bordázott. Illata édeskés, mézre emlékeztető, az öreg gomba szaga viszont kellemetlen. A gomba fogyasztása után a hosszú lappangási idő (6-24 óra) különösen veszélyessé teszi a mérgezést, mivel a beteg mája ezalatt általában végzetes károsodást szenved. A mérgezés első szakasza gyomorpanaszokkal kezdődik, majd hányással és hasmenéssel folytatódik. A mérgezettnél gyakran láz jelentkezik, illetve alacsony vérnyomás, fokozott szívverés léphet fel. A gomba elfogyasztása után 2-3 nappal ezek a tünetek enyhülnek. Ekkor lép fel a mérgezés második szakasza, amely során a súlyos májkárosodás következtében sárgaság és tudatzavar (delírium) alakul ki, majd leáll a veseműködés, végül összeomolhat a teljes keringési rendszer. Orvosi közbelépés hiányában a tünetek 6-16 napon belül halálhoz vezetnek.

sen veszélyessé teszi a mérgezést, mivel a beteg mája ezalatt általában végzetes károsodást szenved. A mérgezés első szakasza gyomorpanaszokkal kezdődik, majd hányással és hasmenéssel folytatódik. A mérgezettnél gyakran láz jelentkezik, illetve alacsony vérnyomás, fokozott szívverés léphet fel. A gomba elfogyasztása után 2-3 nappal ezek a tünetek enyhülnek. Ekkor lép fel a mérgezés második szakasza, amely során a súlyos májkárosodás következtében sárgaság és tudatzavar (delírium) alakul ki, majd leáll a veseműködés, végül összeomolhat a teljes keringési rendszer. Orvosi közbelépés hiányában a tünetek 6-16 napon belül halálhoz vezetnek.

Ugyancsak ismert a meséskönyvekben is gyakran ábrázolt **légyölő galóca** – *Amanita muscaria* –, melyet igen egyszerű felismerni piros alapon fehér pettyes kalapjáról. Főleg hegyvidéke-

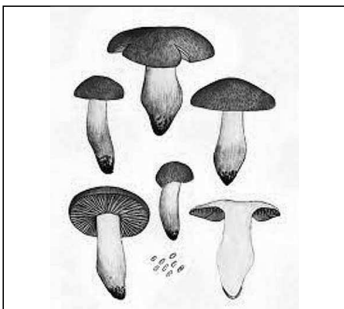

ken terem, nyíresekben, savanyú talajokon gyakori, de fenyvesekben és lomb-
dőkben is előfordul. Fogyasztása idegrendszeri zavarokat okoz. A mérgezés tü-
netei fogyasztás után pár órával jelentkeznek: félálomszerű, zavaros állapot,
hallucinációk, álmoság, szédülés, gyomor- és bélpanaszok, nyáladzás, izzadás,
könnyezés, nagyobb adag elfogyasztása esetén delírium. Mivel más galócafajok-
kal ellentétben a légyölő galóca nem tartalmaz májkárosító amatoxinokat vagy
phallotoxinokat, így a halálos mérgezés rendkívül ritka. A gomba elfogyasztása
elsősorban gyermekek, vagy idős, legyengült emberek számára veszélyes. Ré-
gebb légyirtásra használták, innen ered a neve.

A **mezei tölcsérgomba** – *Clitocybe dealbata* – kalapjának átmérője 1–7 cm, először domború, később benyomódik és tölcsért formáz. Selymesen fénylő fe-
lülete van. Apró, fű között termő gomba, mely akár halálos mérgezést is okozhat. Fogyasztása után 15–30 perccel hányás, hasmenés, nyáladzás, verejtékezés, pu-
pillaszűkülés, látászavar léphet fel. El-
lenmérge az atropin.

A **hánytató galambgomba** – *Russula emetica* – Rózsaszínű vagy piros, tönkje fehér, hosszú, hengeres. Lombos- és fenyőerdőben, nyirkos, mohás talajokon és tőzegmohalápo-
kon él. Főként nyáron terem, de később is megtalálható. Kellemes gyümölcsillatú, de égető csípős ízű, nagyobb mennyiségben gyomor- és bélrendszeri panaszokat okoz, hascsikarást, hasmenést, kisebb fokú mérgezést.

A **mérges pókhálógomba** – *Cortinarius orellanus* – narancs- vagy rókavörös színű, közepes termetű gomba. A mérges pókhálógomba kalapjának átmérője 3–8 cm, alakja domború vagy lapos, közepe gyakran tompán púpos. Fe-
lülete nem ragadós, finoman szálás, szinte bárso-
nyos; az idős gomba esetében lecsupaszodhat. A szélén néha megtalálható a fátyol pókhálószerű

maradék. Húsa merev, szívós, enyhén retekszagú. Súlyosan mérgező, akár halált is okozhat. A májat és a vesét károsítja, és többszöri fogyasztás esetén gyorsan felhalmozódik a szervezetben. A súlyosabb mérgezés 2-3 napos lappangási idő után nyilvánul meg. A mérgezés tünetei: étvágytalanság, fáradékonyság, fejfájás, szomjúságérzés. Az enyhébb mérgezésből, amely lappangási ideje lényegesen hosszabb (akár több mint két hét is lehet), a beteg többnyire maradandó károsodás nélkül felgyógyul.

A **húsbarnás őzlábgomba** – *Lepiota brunneoincarnata* – tönkje rövid, zömök, kalapja vörösbarna pikkelyekkel borított. Húsa vékony, puha, törékeny. Színe fehér, a tönk tövében kissé rozsdavörös árnyalatú. Íze jellegtelen, gyenge szaga gyümölcsre emlékeztet. Súlyosan mérgező, fogyasztás után mintegy tíz órával hányás-hasmenés jelentkezik, majd néhány nappal később májkárosodás lép fel.

A **redős papsapkgomba** – *Gyromitra esculenta* – homokos talajú fenyő- és lombdombokban, március-május között terem. Nem túl bizalomgerjesztő, kis barna agyvelőre hasonlít, felülete sűrűn tekervényes. Nehéz más gombákkal összetéveszteni és nem túl bizalomgerjesztő, ezért nem sűrűn kerülhet a tányérra. Különösen friss állapotban okozhat súlyos mérgezést, méreg-

anyaga a giromitrin, ami forrázás hatására lebomlik. Ennek ellenére fogyasztása nem ajánlott, súlyos esetekben halált is okozhat.

A **párducgalóca** – *Amanita pantherina* – okkerbarnás, szürkésbarnás kalapú pettyes gomba. A tönk vége gumószerűen megvastagodott. A fiatal példányok kalapja kezdetben félgömb alakú, az idősebbeké szétterülő, széle többnyire bordás. Jellemző átmérője 5–10 cm. A gomba idegmérget tartalmaz, izgalmi állapotot, hallucinációkat, súlyosabb formában örvongést okoz. A mérgezés halálhoz is vezethet.

Az apró kerti susulyka – *Inocybe fastigiata* – barnássárga, kúp alakú, sugarasan szálas kalapja van. Szélét fiatalon fátyol köti a tönkhöz; később behasadozik, néha felhajlik. Karcsú, hengeres tönkje 2–8 cm magas és 0,4-1,2 cm vastag. Töve gyakran gumós. Lomberdőkben, parkokban, erdei utak mentén található meg. Júniustól októberig terem. Fogyasztása keringési és idegrendszeri zavarokat okoz, a fogyasztás után kb. negyedórával hányás, hasmenés, erős nyálfolyás és izzadás, látászavar jelentkezik. A mérgezés ellenszere az atropin.

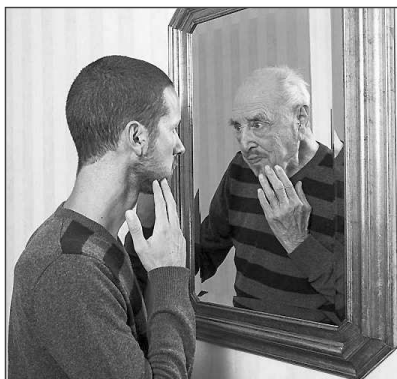
A világító tölcsérgomba – *Omphalotus olearius* – Fatönkők mellett, csoportosan növő, tölcséres, sajátos rókavörös árnyalatú rozsdabarna, merev húsú, közepes vagy nagy termetű, feltűnő gomba. A gomba sötétben kissé foszforeszkál, innen kapta a nevét. Könnyen felismerhető színéről és formájáról, így elkerülhető, bár igen gyakran összetévesztik a sárga róka-gombával. Mérgező, hánytató hatású, de mérgezése többnyire nem súlyos.

(W)

Az ápoltság soha nem megy ki a divatból

A mondást parafrázálva: a test a lélek tükre és ahogy a lelkünket, úgy a külsőnket is gondoznunk kell. Fontos, hogy jól érezzük magunkat a bőrünkben, hisz ha aggodalmaskodunk, félünk, stresszelünk, egy idő után testünk belebetegszik, ami pedig a külsőnkre is hatással lesz. A testünk karbantartása helyes étrenddel, rendszeres sporttal, alapos higiéniával és a megfelelő kozmetikumok használatával lesz teljes.

A rendszeres személyes higiénia, a test karbantartása, bőrápolás, arcápolás, rendezett körmök és frizura mind olyan dolgok, amik teljesen függetlenek a velünk született tulajdonságainktól. Oda kell figyelni, hogy ápoltak, jó illatúak, rendezettek legyünk.

Törődjünk a bőrünkkel

Sokan félnek a ráncoktól, ezért mindenféle ráncatlanító készítményeket használnak. Pedig a ráncosodás eltolásának egyszerű a megoldása: fogyasszunk sok folyadékot, külsőleg pedig tisztítsunk és hidratáljunk. Ha sokat vagyunk a szabadban, ne feledkezzünk meg a fényvédőkről – még télen sem. Fontos, hogy körültekintően válasszuk ki az alkalmazni kívánt termékeket, és aztán megfelelően használjuk, hisz nemcsak a ráncokat segítenek megelőzni, hanem az esetlegesen kialakuló bőrbetegségeket is.

Tiszta fogak, esztétikus fehérség

Sokan úgy gondolják a szép megjelenés egy jó smink, frizura és ruha kiválasztásából áll, pedig oda kell figyelnünk a higiénára is. Hiába vagyunk szépek, ha nem merjük felemelni a kezünket a kellemetlen szagok miatt, vagy nem merünk valakire rámosolyogni, mert még ott lehet a fogaik között a tegnapi spenót maradéka. Rendszeresen mossuk a fogainkat és látogassuk fogorvosunkat, a ténylegesen kellemes megjelenés és egészségünk érdekében is.

Beszéljen az arc

Az arc ápolása, a diszkrét, finom smink sokat javíthat a hölgyek megjelenésén. A jó arcfestés technikáját érdemes szakembertől elsajátítani. Hangsúlyozhatjuk arcunk szépségét kevés púder, rúzs, szemfesték használatával. Ne feledkezzünk meg persze a gondozott, ápolt, tiszta arcbőrről sem! Lehetőségeink szerint vegyük igénybe a kozmetikusok és a korszerű kozmetikai szerek segítségét. Különleges alkalmakra, illetve különleges munkakörök esetén lehet erősebb arcpírt, rúzst, szemfestést vagy akár testfestést is használni. A színek harmonizáljanak személyiségünk, bőrünk, hajunk, szemünk és ruházatunk árnyalataival!

Többféle bőrtípus is van, normál, száraz, zsíros és kevert is ezért fontos, hogy ezt figyelembe véve válasszuk ki a termékeket és alakítsuk ki az arcápolási rutinunkat.

A *normál típusú arcbőr* olyan bőrtípust jelent, mely sem a szárazságra, sem a zsírosodásra nem kifejezetten hajlamos. Azonban számos tényező szárazzá teheti a normál arcbőrt is.

A cél a normál állapot fenntartása, ezért olyan kozmetikumokat választunk, amelyek nem szárítják és nem is zsírosítják túlzottan a bőrünket. Ehhez elengedhetetlen a megfelelő tisztítás reggel és este, amihez normál bőrre való arctejet és alkoholmentes, hidratáló tonikot választunk!

A *száraz arcbőr* olyan bőrtípusra utal, amely hajlamos a kiszáradásra és jellemzően feszülő érzettel jár, valamint enyhén érdesnek vagy egyenesen durva tapintásúnak hat bizonyos területeken. A száraz bőr elleni küzdelemben az első lépés a megfelelő hidratáló kiválasztása. Egy jó testápoló tartalmaz nedvesítőszerkeket (például ceramidok, glicerín), nedvességmegkötő anyagokat (például vazelin, lanolin), valamint lágyítókat (például linolsav). Minél zsírosabb a testápoló, annál jobban hidratálja a bőrt.

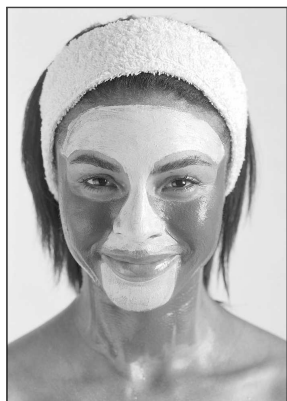
Azokat a készítményeket, amelyek nem tartalmazzak vizet, érdemes rögtön fürdés után, még vizes bőrre kenni, így képesek a bőrbe zárni a nedvességet, de azért a legtöbb vizet is és olajat is tartalmaz, különböző arányban.

A *zsíros vagy olajos arcbőr* olyan bőrtípus, mely kevésbé hajlamos a szárazságra, leszámítva a túlzásba vitt mosakodás vagy a nem megfelelő bőrápolási rutin eseteit.

A zsíros bőr leghatásosabb ellenszere a rendszeres és alapos tisztítás. Naponta kétszer tisztítsd az arcod, reggel és este. Olyan készítményt válasszunk, amiben frissítő és antibakteriális összetevők vannak, például cink vagy menta.

Arra azonban vigyázzunk, hogy ne szárítsuk túl a bőrt, ez ugyanis hiperreakcióra készíti, ami azt jelenti, hogy a száraz érzet miatt még több faggyút termel.

Fontos, hogy összehúzó tonikot is használjunk, így a tág pórusok kisebbek lesznek. Tisztítás után hidratáljunk, hisz a zsíros bőrnek is szüksége van nedvességre.

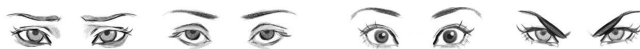
A *vegyes/kombinált típusú arcbőrre* egyszerre jellemző a szárazság – például az orcákon – és a zsírosodás – többnyire a T-zónában.

A kombinált bőr ápolásának kulcsa, hogy olyan termékeket válasszunk, amelyek nem rontanak egyik terület állapotán sem. Mindenképpen figyeljünk arra, hogy csak minőségi, kifejezetten azokra a bőrtípusokra és bőrproblémákra kifejlesztett kozmetikumokat használjunk, amik az arcunkon jelen vannak!

Emiatt sokszor az arcunk különböző részein különböző kozmetikumokat kell használnunk! Lehetsé-

ges, hogy míg a T-vonalban könnyedebb, gél vagy folyékony állagú, esetleg zsírfelszívó hatású készítményt kell felvinni, addig a száraz részeken tonikokat és krémeket célszerű használni. Vagy az is lehet, hogy egyszerre kell pattanás elleni kezelést bevetni a problémás részeken és egy gazdagabb hidratálót a szem körüli és más, száraz területeken.

A szemöldök keretet ad a tekintetnek

A jól formázott szemöldök kiemeli a szemet és keretet ad az arcnak, teljesen meg tudja változtatni külsőnket. Ha nem vagyunk biztosak magunkban, forduljunk kozmetikushoz, aki kialakítja a nekünk tetsző és arcformánkhoz illő szemöldököt, ezután akár már mi magunk is gondoskodhatunk az időnként előbukkanó kósza szálakról.

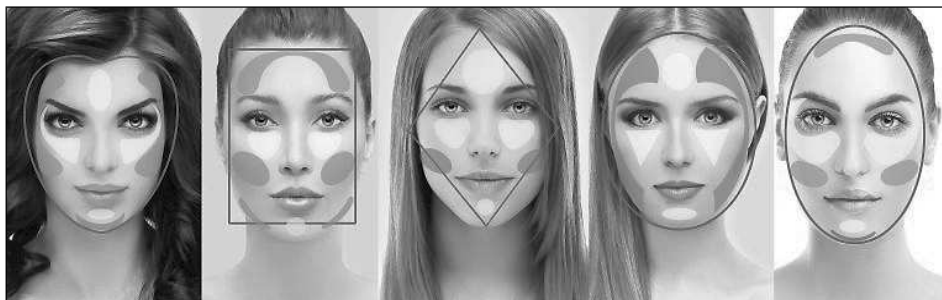
A szép frizura alapja a haj

Mindannyian tudjuk, hogy hajunk állapota bearanyozhatja, de tönkre is teheti napunkat és magabiztosságunkat; így a gyönyörű, tiszta és friss illatú haj kirobbanó frissességgel hat ránk, hogy aztán magabiztossággal állhassunk a ránk váró napi feladatok elébe.

A haj tisztasága, ápoltsága rendszerességgel és könnyen kezelhető frizura viselésével nem jelenthet gondot. A frizura kiválasztásánál az esztétikai igények, a divat mellett vegyük figyelembe a munkavégzés közben felmerülő egyéb elvárásokat is, mint pl. védőfelszerelés viselete vagy a diszkrét visszafogottság igénye. Lehetőség szerint kerüljük a túlzó, bonyolult formákat, színeket.

Ha lehet, hagyjuk hajunkat magától, természetesen megszáradni, így megkíméljük a hőformázók káros hatásaitól! A szárítás során hajtsuk fejünket előre, mert ez megemeli a tőnél a hajszállakat. A befelé formázáshoz használjunk kerek hajkefét! A festés, henna, vagy a melír kiemelik a tincseket, teltebb hatást keltve ezáltal.

A frizura kiválasztásánál figyelembe kell venni az arc formáját.

A *kerek arcot* szögletes formákkal lehet kompenzálni. Az oldalt elválasztott, aszimmetrikus frizurák állnak neki a legjobban, de szóba jöhet a rétegelt vágás, a szögletesebb bubi, vagy a határozott vonalakkal tarkított „pixie” is.

Szív alakú arcforma: válasszuk a ruganyos bubifrizurát, vagy amennyiben hosszú a haj, adjunk hozzá hullámokat!

Az *ovális arc* számára a frufru jelenti a megoldást, de az elválasztott bubifrizurák is szóba jöhetnek.

A *szögletes arcot* az előre dőlő bubi egyensúlyozza, illetve hosszú hajnál a hullámos végek lágyítják.

Hosszú és keskeny arc? Maradjunk a pixie, vagy a rövid bubifrizuráknál!

Kezünk díszei a körmök

Az ápolatlan, koszos, benőtt, beszakadt köröm rossz benyomást kelt. Ha a munkavégzés során szennyeződik a kezünk, akkor is teremtünk alkalmat a munka utáni alapos ápolásra! Nyugodtan igénybe vehetjük egy pedikűrös szolgáltatásait is: a lábujjkörmök is sérülékenyek, ezért legyenek ápoltak! A körömlakk színe igazodjon a rúzsunk színéhez, és soha ne legyen kopott, hiányos! Körmünk formája, színe ne csupán az esztétikai követelményeknek feleljen meg,

de ne akadályozzon a munkavégzésben sem. Egészségünk megóvása mellett élvezhetjük a kellemes megjelenés keltette bizalom minden jelét, előnyét. A higiénia szabályait ne csak a társasági érintkezéskor tartsuk be, közben se piszkáljuk a fülünket, az orrunkat, a szánkát, és ne töröljük kezünket a ruhánkba. Különösen érvényes ez az étkezések alkalmával.

Ha az ember valamilyen alkalomra, eseményre készül, a manikűr fontos részét képezi a megjelenésnek. Nem mindegy, milyen színű és mintázatú a kö-

röm, ugyanakkor a színtelen vagy egyszínű lakkon kívül izgalmasabbá is lehet tenni a körmöket.

Elegáns eseményre legjobb, ha a pasztelles és testszínű árnyalatokból választunk, ám ezeket könnyen fel lehet dobni különböző díszítésekkel. Legegyszerűbb a francia manikűr különböző formáival játszani, hiszen nagyon változatosan elkészíthető. A gyöngyök, virágdíszítések és csillámló részletek is látványos, mégis elegáns, nőies megjelenést adnak.

Az illat nem szag

A test illatosítására a testpermettől a dezodorokon át, az erős, nehéz parfümökig nagy a választék. A hétköznapiakon mind a nők, mind a férfiak kerüljék a tolakodó, markáns illatokat, amelyek a különleges alkalmak, ruházatok kiegészítői. Az illatok kiválasztásával is meghatározó a bőrünk, szemünk, hajunk színe. Mind a smink, mind az illatok kiválasztásánál legyünk tekintettel az időjárásra is, hiszen testünk másképpen viseli a hideget, a párást, meleget stb.

Fontos hogy megtanuljunk elfogadni magunkat az esetleges szépséghibáinkkal együtt is, mindenki úgy szép, ahogy Isten teremtette. Most amúgy is a természetes a divat. Ne feledkezzünk meg róla, hogy ahányan vagyunk, annyi félek, mindenkinek más és más tetszik és más-más szépségápolási módszer, termék válik be.

Testünk és ruházatunk ápoltsága egyaránt árulkodik rólunk. Meghatározza a velünk kontaktusba kerülő emberek automatikus ítéletét rólunk, amelyek akár a jellemünkre vonatkozó előfeltételezéseket is tartalmazhatják.

A testi ápoltság szembevető jelein túl a haj, bajusz, szakáll, arc, parfüm, dezodor használata, köröm, fogak ápoltsága szinte láthatatlan, ugyanakkor jól érzékelhető. Ne felejtjük el, hogy az egyszeri zuhanyozás nem feltétlenül elegendő napi programunk során a frissességünk, ápoltságunk megjelenésünk megőrzéséhez! Alkalom mindig adódik legalább egy kézmosásra, fésűlködésre, gyors arcápolásra. Erre készüljünk fel néhány tisztálkodási, testápolási eszköz tartásával retikülünkben, kizárólagunkban.

KRAFTSIK-PETRIKÓ SÁRA

GYEREKEKNEK

Manómese

Rekkenő hőség szorítja hatalmas karjaiba immár több hónapja az erdőt. Az ösvény porzik a paták s mancsok alatt, a reggeli harmatot is azonnal besszipantva. Olyan az ég, mint egy kifeszült káprázat és a szél is elküldte pufók báránykait messzi legelőkre. A fák mindhiába mélyítik gyökereiket a szikkadt földbe, egy csöpp vízhez sem jutnak a lombok. Az állatok pedig kiszáradt torokkal támolyognak el a kiapadt forráshoz. Az idősebbek s a kicsinyek az árnyékban maradnak ilyenkor, csupán a felnőttek gyülekeztek ma este is a völgyben.

– Mi lesz velünk víz nélkül? – kérdezte az egyik szarvas, agancsát fáradtan himbálva az óriási tölgy alatt, melynek tövében már mind ott voltak a Kerek-erdő döntéshozó lakói.

– Tegnap a pataknál jártam – mondta Nyúl Gyuszi. – Alig csordogál az erecske.

– Én a Kék tavacskát ugrottam át két ugrásból – szolt közbe Breki Borka.

– Hm. Hm – a bagoly csak ennyit tudott kihuhogni a tikkadó levelek között.

– Menjünk el a két manóhoz. Ők mindig segítenek rajtunk. Ha nem mással, hát varázslattal.

– Ugyan, itt már az sem segít – sápi-tozott Róka Róza, és otthon maradt három újszülöttjére gondolt, akiket grabancuknál fogva le kellene hozzon holdkel-tével a vízhez.

Csiribi és Csiribá házikója előtt pihent a levelekből font nyugágyon, azonban gondolatban ők is tervet szőttek, miként tudnának hús, éltető vízhez jutni.

Csiribi éppen felkönyökölt, amikor segélykérő barátok jelentek meg az erdő sűrűjéből. Ábrázatuk elárulta, hogy nagy a baj.

Nosza le is ugrottak hirtelen nyugvóhelyükről, úgy, hogy egymás szakállára huppantak. Az állatok alig tudták visszatartani nevetésüket, hiszen annyira mókásnak sikerült érkezésük az asszott mohára.

Sorban eléálltak és külön megismételték, mit láttak régebbi vízlelő-helyükön.

– Nagy a baj, nagy a baj – dünnyögték a manók.

– De mégis van egy ötletem – kapott hirtelen fejéhez Csiribi. Kérjük meg Vidráékat, hogy segítsenek gátat építeni.

– Ugyan minek? Alig folyik a patak vize – dünnyögte a melegtől teljesen erőtlen medve.

Aztán mégis elindultak: elől haladt a két manó, utánunk hosszú sorban az állatsapat. Érezték, hogy ez most mindannyiuk legnagyobb közös gondja. Annyira közös, annyira mindannyiuké, mint még soha, hiszen az életükről van szó. Nem egyszer láttak már madárfiókat kiesni a fészekből a szomjúságtól vagy akár békákat kiszáradni a tó partján és lógónyelvű kisorákakat szédelegni a bokor tövében.

Valóban az egykor oly gyorsan és vidáman csörgedező patak helyében, most csak egy kiszáradt medret találtak, néhány, a kövek között ficáncoló pisztránggal.

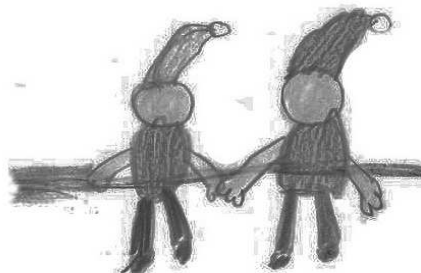
– De hol vannak a vidrák és a hódok? – kérdezte aggódva Medve Manci.

– Én körbenézhetek – rikácsolta a szarka, azzal gyorsan elrepült.

Azonban nagyon soká jött vissza és rossz hírral:

– Sehol sem láttam őket. Biztosan elbújdostak víz után.

– És most nekünk is el kell bújdosni? – pityorodott el Őz Irén.

A két manó ismét összedugta kobakját, sokat pusmogva egy páfrány alatt.

– Nincs mit tenni, nekünk kell gátat építeni! – döntötték el. Ha vizet akarunk, ha élni akarunk, mindenki össze kell szedje utolsó erejét is!

Aztán a két „tervező” segítségével nekifogtak dolgozni. Akinek éles foga volt, fát vágott ki, akinek izmos lába, az a mederhez görgette a rönköket. Az erősebbje egymásra rakta parttól partig. Volt, aki követ hordott, volt, aki felügyelt nehogy megsérüljenek.

– Szorítsátok a gyökerekhez a rönköket! Használjátok az ágakat emelőnek! – szólt a munkavezető okos irányítással.

Amikor a nap sugarai ferdén tüzelték az ágak hegyét, már készen is lett a gát: ott emelkedett az alig csörgedező víz előtt, hogy amire a csillagok kigyúlnak, néhány cseppel szomjukat csillapíthassák az építők.

Ott ültek mindannyian a patak partján, de annyira fáradtak voltak, hogy észre sem vették, mikor érkeztek meg fiókáik is a gát látására. Miközben sűrögtek-forogtak s lihegve cipegedtek Csiribá elment értük az erdőbe.

– Legalább, ha megtelik a patak, nem kell utánuk menni.

Már feljött a hold tányérja is, az egyik fenyő csúcsán himbálózva. Néhány égi lámpás segített világítani az állatseregnek.

Vártak. Lélegzetük is elállt, úgy figyeltek. Aztán:

– Csor-csor, csorog, csacsog – hallották a gát irányából.

Előbb azt hitték, hogy csak káprázat az egész, de meglátták immár tükreben az első fürdőző csillagot.

Későn feküdtek le a kicsinyek is aznap éjszaka, hiszen alig tudtak betelni a víz-adta örömmel. Most már ügyeltek minden cseppjére, tudták, most még nem pancsolhatnak kedvükre – sok állat kell még igyon belőle.

VERES PIROSKA

(Részlet a szerző Álomkoszorú c. meséskönyvéből)

Fólián születése

Fólián, a baromfiudvar újszülött, azaz most-kikelt kakasa méltó utódja kellett volna legyen az öreg Kelemennek. Már régóta kakas-hiányban van a gazdaság, ezért nagy volt az öröm, amikor úgy tűnt, hogy fiúcska is napvilágra jött az egyik tojásból.

Szép pelyhes volt és formás akárcsak a többi csibe, azonban kotló-anyá néhány nap múlva észrevette a bajt. Boldogan látta, hogy tarajocskája fiú-kakas módjára kezd növegetni, ámde azt is látta, hogy egyik szárnyacskája nem repdes, nem emelkedik öröme, szaladgálásra.

A többi, egykotlóaljból való kotkodák mind repkedtették a kis legyezőjüket, kivéve Fóliánt.

El kell mondanom, hogy a kiskakas tisztességes neve Flórián volt, csak-hogy ő még nem tudta kiejteni az „r” hangot, habár ez nagyon fontos lenne egy vezérszerepet átvevő kakasnak.

Aztán még egy-két hét és mindenki meglátta Fólián testi baját: testvérei, a többi baromfi és Kelemen, az udvari vezér. A felnőttek még aznap este összegyűltek tanácskozni: mi legyen az egyedüli kakaskával, hiszen így nyomorékul nem tud eleget tenni, mint felvigyázó kukorékoló. Egy szárnnyal nem repülhet fel a kerítés tetejére, hogy korán keltse az udvart, hogy elriassza a rókát vagy, hogy rendet teremtsen a kapirgálók között, aztán udvarolhasson.

Rájöttek mindannyian, hogy nincs mit tenni, Fólián majd eléldégél közöttük így félszárnnal és várni kell egy következő, egészséges kakas kikelésére.

De teltek-múltak a hónapok és nem született újabb kiskakas, csak kislányok, jércék mind. Közben Fólián minden erejéből próbálkozott megtanulni a repülést, a kukorékolást, hiszen olyan nagyon szerette volna megkapni Kelemen aranytrombitáját. Az udvari szokás ugyanis úgy szólt, hogy a legerősebb, leghangosabb, legbátrabb tyúkólőrző megkapja az aranytrombitát. Ezért sokszor nagy versenyek folytak a majorban. Most azonban nincsenek vetélkedők, mert nincsenek versenyzők.

Fóliánnak még volt egy nagy bánata: társai közül sokan csúfolták, kigúnyolták. Így ragadt rá a neve is: Félszárnyas Fólián. Játzás közben lökdösték, csipkedték, tollát tépdesték. Pedig napról-napra szebb és csinosabb lett. Sokat mosakodott, tolláskodott, igazgatta fel-alá nyomorék szárnyacskáját. Tollruhája kékesen, fényesen ragyogott, két erős lábacska mintha piros csizmát hordana, arany sarkantyúkkal. De ő csak sírt, szomorkodott az udvar sarkában, ahová társai üzték.

Egyik reggel nagy jajveszékelésre kelt az udvar: itt járt a róka és elvitt két csirkét. Kelemen mélyen aludt az öreg kakasok álmával és semmit sem hallott. Gyászba borult a csirkék kedve: nem játszottak, nem incselkedtek Fóliánnal.

A kis kakas még jobban kétségbe esett: mi lesz, ha megint eljön éjjel a tolvaj ravaszdi, aki úgy surran, hogy még Kelemen sem hallja, lompos farkával pedig minden nyomot elseper maga után?

Sokáig le sem húnyta a szemét, úgy figyelt.

– Bárcsak történne valami velem! Bárcsak megnőne a másik szárnyam is! Miért nem lehetek igazi kiskakas?!

Hát ahogy így meresztette apró szemeit, egyszercsak egy fényességes valaki jött be hozzá a félreeső tyúkólsarokba. Ruhája, haja csupa arany.

– Ne félj kiskakas! Én egy tündér vagyok és eljöttem, hogy segítek rajtad. Itt van ez a kicsi varázsmankó. Korán reggel kelj fel és tedd a beteg szárnyad alá titokban, hogy senki se lássa. Meglátod, mennyivel jobb lesz. Sok sikert és vigyázz a mankóra!

Azzal el is tűnt, mintha álom lett volna. De valóság volt, mert ott volt előtte a picike mankó, akkora, mint egy gyufaszál.

Még néma csend volt a tyúkólakban, csupán álmukban csipogtak, kotyogtak egy kicsit a szárnyasok. Kelemen is aludt még. A hajnal pirosra festette az ég alját keleten és Fólián tudta, ha felszáll a kerítésre, arra felé kell fordulnia.

– Kukurrrrikú, kukurrrrikú – fújta Fólián teljes ifjú tüdejéből, trombita nélkül, jól megrezegtetve az „rrrr”-eket.

VERES PIROSKA

Templomba megyünk

Gyönyörű szép napsütéses reggelre ébredtem. Éppen elkezdtem nyitogatni a szemeimet és azon gondolkodtam, vajon milyen nap is lehet, mikor éreztem, hogy vissza fogok aludni. Nagyon álmos voltam még mindig. Már éppen álmodtam valamit, amikor meghallottam apám lépteit. Miért kell ennyire hangosan lépkedni korán reggel? Miért nem lehet tekintettel a gyerekére?

Még végig sem gondoltam, amikor kicsapta az ajtót és ordítózni kezdett:

– Felkelni hétalvó! Vasárnap van és a kátésoknak menni kell templomba!

– Ne ordíts ennyire! – tettem a párnát a fülemre, de leszedte róla.

– Nem ordítok, csak közöltem, kisasszony, a tényeket! Ha időben haza jöttél volna az este, most időben fel tudtál volna kelni, és nem nekem kellene ébresztgessetek, Csipkerózsika! – mondta.

– Őt egy herceg ébresztette csókkal – dűnnyögtem, miközben visszatettem a párnát a fülemre.

Talán tényleg nem ordított, csak az én fejem hasogatott a fáradtságtól. Tegnap szombat volt. Hol is voltam az este? Á, eszembe jutott, sétálgattunk a csajokkal és este 11-re haza kellett volna érni, mert vasárnap templomozás, apám tényleg mondta. Ő, csak egyszer konfirmáljak le, biztos nem megyek többet a templom közelébe sem!

Elkezdtem öltözni. Felvettem a legcsinosabb ruhámat, hátha ott lesz Roland is. A tegnap találkoztunk vele, amikor a lányokkal sétáltunk és Timi azt mondta, hogy engem nézett. Én nem láttam, oda sem mertem pillantani, annyira zavarban voltam. Vajon jó lesz ez az öltözet, vagy valami mást vegyek fel?

– Csillaaaaa!!! Reggeli! Siess, mert elkésel! – anyám hangja az egész házat betöltötte. Miért kell ezek állandóan kiabáljanak? Szerintem lehetne szebben is beszélni. Bezzeg, ha én emelem fel a hangomat, mindenki ki van akadva.

– Hány órakor értél haza az este? – szegezte nekem apám a kérdést a reggelinél.

– 12-kor – válaszoltam félszegen.

– Az biztos, hogy nem! – válaszolta apám. – Mi még 12-kor ébren voltunk és nem voltál itthon.

– Negyed 1-re biztosan itthon voltam. Lehet, hogy megállt az órám – vágtam rá.

– Persze, a telefonodon! – mondta anyám.

Ezek csak ennyit tudnak: hányra értél haza, tudod a kátét, leírtad a házit, elmosogattál, elpakoltad a szobád? De hogy mi van velem, hogy nekem is kell egy kis szabadság, hogy mit érzek ott legbelül, mit jelent szerelmesnek lenni, azt bezzeg nem kérdezik meg soha. Rosszabb, mint egy vállatószoza.

Reggeli közben tűnt fel nekem valami: csak én vagyok templomi ruhába öltözve.

– Ti nem jöttök templomba? – tettem fel a kérdést kicsit kamaszosan vádolóan.

– Anyád ebédet főz, én pedig egész héten dolgoztam, úgyhogy pihenek – mondta apám, de nem bírta ki, hogy oda ne szúrjon valamit: – nem mi randalírozunk az utcán éjszakánként, úgyhogy van mit megbánnod!

– Még szerencse, hogy ti tökéletesek vagytok! – sziszegtem a fogaim közt, de már mentem is kifelé.

– Mit mondtál?! – kiáltott utánam anyám.

– Semmit! – és becsaptam az ajtót. Megyek megbánni a bűneimet!

Vajon Roland ott lesz? Tettem fel a kérdést magamban álmodozva, miközben bandukoltam a templom felé egyedül.

A hatás

Amint lépkedtem a templom felé, láttam, hogy elég sokan igyekeznek az istentiszteletre. Vajon miért járnak az emberek templomba? Vajon miért kell nekem mindenképpen járni? Ezen morfondíroztam, mikor a hátam mögött meghallottam az Izabella hangját:

– Szia, Csilla! Nem vársz meg?

– Dehogynem! – válaszoltam és hátrafordultam.

A szüleivel és a húgával együtt vonultak felfele, én pedig kicsit irigy lettem. Az ő anyukájának nem kell főznie, bezzeg ő ráér, az enyém pedig soha. De nem sok időm volt ezen gondolkodni, mert Izabella rögtön csacsogni kezdett:

– Sokáig maradtatok az este? Sajnálom, hogy én nem maradhattam, de nekem 11-re haza kellett mennem.

– Á, mi még maradtunk! Nálunk nem gáz, ha kések, nem szóltak otthon semmit! – füllentettem felvágósan.

– Engem nem engednek tovább! Anyukám azt mondta, hogy egy lánynak nem illik későig kint maradni az utcán. Biztos vagány dolog lehet éjfél után is sétálni, de engem megbüntetnek, ha nem érek időben haza.

– Pedig csúcs volt minden! – tettem hozzá, hadd irigykedjen. – Csak ne kellett volna ma reggel felkelni és templomba jönni!

– Én könnyen keltem és szeretek templomba jönni, nekem tetszik, ahogy a tiszteletes úr prédikál – mondta Izabella.

– Na ne már! Most mit kell nyalizni? Senki nem szeret templomba járni, csak a mamák! – vágtam rá nyomban.

– Nem igaz! – tromfolt rá Izabella.

– Te szoktál figyelni? – kérdeztem kikerekedett szemekkel.

– Én?! Hát persze, hogy szoktam! – válaszolta. – Nagymamám otthon maradt, mert nem érzi jól magát, és amikor hazaérek, mindent el kell neki mondanom. Utána otthon megbeszéljük, és nagymamám megmagyarázza, amit nem értettem.

– Á, kit érdekel! – húztam meg a vállam, pedig csak irigy voltam, amiért neki ilyen családja van.

Vajon a miénk miért nem ilyen? Vajon ki a hibás érte? Lehet, hogy én, mert folyton visszaszólok. Elmélkedtem egy kicsit. Nem, nem is én, inkább anyáék a hibásak, mert mindig leszidnak. Mindig csak szidni tudnak, nem is dicsérnek meg soha. Na, jó, néha megdicsérnek, de mikor is volt az utoljára? Nem emlékszem.

– Csilla! Nem hallod, amit mondtam? Nem is válaszoltál – ébresztett Izabella.

- Ja, bocs, elgondolkodtam – vágtam rá.
- Min gondolkodtál? – kérdezte.
- Mindegy, nem fontos – mondtam.

Közben megérkeztünk a templomba. Hű, milyen zsivaj volt bent. Még mindenki forgolódott, beszélgetett. Izabellával leültünk a többiekhez. A tekintetem Rolandot kereste, de nem láttam sehol.

- Szombaton gyere ifire! – súgta oda Izabella még az istentisztelet előtt.

Én most sem tudtam figyelni. Olyan hosszú részt olvasott fel a pap a Bibliából, hogy közben elképzeltem az egész életemet: ahogy Roland szerelmet vall, megkéri a kezemet... Milyen csodálatos lenne menyasszonyi ruhában végigvonulni a templomon. S egyszer csak azt hallottam: Ámen.

Húha! És a bűnbánatommal mi lesz? Hogy fogok én így megváltozni, ha semmire nem emlékszem a prédikációból?

Kimentünk, a hűvös levegőn kezdtem magamhoz térni. Az asszonyok sutogása hangzott mindenhol:

- Hallottad, Erzsikém, mi történt a Jóskaéknál?
 - Piri nénit elvitte a mentő!
 - Te, hogy ez a Sári hogy öltözködik! Kinek érzi ez magát?
- Ott is hagytam őket.

Elgondolkodva mentem hazafele. Még mostanig az asszonyok beszélgetését soha nem figyeltem. Ezeknek is kár volt idejönni, mint nekem. Az Izabella nagymamája többet fog tudni a prédikációból, mint mi összesen. Még szerencse, hogy tőlem otthon nem fognak kérdezni semmit.

A tűz

A csajokkal sétálgattunk a faluban, közben fagyit nyalogattunk, amikor egyszer csak hangos kiabálásra lettünk figyelmesek. Nem tudtuk elképzelni, hogy mi történt. De mivel kíváncsiak voltunk, elindultunk a hang irányába, viszont még mielőtt megértettük volna, amit kiáltott az a valaki, sűrű, fekete füstöt láttunk felszállni.

– Segítség, ég a ház! Valaki segítsen! – most már megértettük a riadalom okát, de még mindig nem láttuk, hol van a baj.

Velünk együtt mások is igyekeztek a hang és a füst irányába, de a felnőttek nagyrészt már futva mentek, míg mi csak sietős léptekkel igyekeztünk.

Mire odaértünk, az udvar tele volt emberekkel és éppen a láb alatt levő gyerekeket tessékelték kifelé. A férfiak kézről kézre adogatták a vedreket, a szomszédból gumicsövet húztak át, és mindenki képessége szerint segíteni akart. Az asszonyok hordták ki a ruhákat és a kisebb tárgyakat a házból. A Rolandék háza égett. „Istenem, csak tudnék én is segíteni valamit!” – gondoltam.

– Hívta valaki a tűzoltókat? – kiáltotta valaki.

– Uram, Jézus, mindenünk odalesz! – a Roland anyja csak állt az udvaron és sírt, mintha odagyökerezett volna a lába, miközben mindenki futkosott körülötte.

– Nem maradt bent senki? Hol van Ferike? – keresték a kisebbik gyereket, aki alig 3 éves, de gyorsan meglett, éppen a keresztanyja ölében hüppögött.

– Adjad gyorsabban a vedret, Laci, terjed a tűz! – kiabálta valaki, de alig láttak valamit a füsttől.

Mire a tűzoltók kiértek, szinte mindenhol el voltak oltva a lángok, nekik már csak a hátsó színt kellett lelocsolni. Az emberek lassan fellélegeztek, a bútorok nagy részét is kihordták, majdnem az egész falu ott tevékenykedett az udvaron, Roland apja nem győzött hálálkodni. Egyszer csak észrevettem, hogy a férfiak közül előlépett a tiszteletes úr. Nem is láttam, hogy itt van.

– Emberek, szörnyű tragédia érte ezt a családot, nem hagyhatjuk magukra őket ezekben a nehéz időkben, mert ez bármikor bárkivel megtörténhet. Vasárnap délelőtt az istentisztelet után gyűjteni fogunk a számukra, hogy mihamarabb visszaköltözhessenek az otthonukba. Kérem a testvéreket, hogy továbbra is segítsenek.

Mindenki kezét fogott a Roland apjával és az emberek lassan elindultak hazafele. Mi is elváltunk egymástól a lányokkal és haza indultunk. Nagyon megijedtünk attól, amit láttunk. Hazafele ismét hallgattam az asszonyok beszélgetését:

– Meg kell nézнем otthon, szerintem van egy új függönyöm, amit nem használok. Jó lesz nekik, amíg tudnak venni újat – mondta az egyik.

– Felhívom a sógornőmet, szerintem ő is fog küldeni egy kis pénzt, most minden lej számít nekik, mindjárt itt a tél a nyakukon – felelt rá a másik.

– Nekem van egy kis félretett pénzem, mosógépet akartam venni, de veszek el belőle, ráér az még nekem, megy a régi is – mondta a harmadik.

Elgondolkodva bandukoltam hazafele. Én vasárnap haragudtam az asszonyokra, mert mind pletykáltak valakit, de most milyen segítőkészek. A tiszteletes úr mennyire a lelkükre beszélt. Lehet, ha sokszor megyek templomba, én is ilyen jó ember leszek, mint ő? Apám miért nem volt itt?

Az ifi

Szombat délután volt és eljöttem otthonról. Elégge elviharzottam, mert már kibírhatatlan volt a hangulat. Bármit csináltam, semmi nem volt jó anyámnak. Nem mosogattam jól, nem volt jó, ahogy törölgettem, nem felelt meg, ahogy teregettem a ruhákat. Elhiszem én, hogy nem könnyű velem, mert kamaszodok, és nem vagyok elég figyelmes, de szó nélkül csináltam. Azt szerettem

volna, ha nem tör ki a balhé. De mégis kitört. Kivételesen apám a pártomra állt, de ezzel csak olajat öntött a tűzre, innentől anyám már nem csak velem, hanem vele is veszekedett.

Ezért úgy döntöttem, hogy elmegyek otthonról és kiszellőztetem a fejem. Bár előtte még odavágtam anyámnak, hogy ha semmit nem csinálok jól, akkor csinálja egyedül. Most fogalmam sincs, mi lesz, ha hazamegyek, de erre most nem is akarok gondolni. Elég foglalkozni vele, ha már otthon leszek. Kisétálok magam ma délután, mert biztosan akkora büntetést fogok kapni, mint még soha. Nem fognak engedni sehova.

Fogalmam sem volt, mennyi idő telt így el, de egyszer csak valaki megfogta a karomat:

– Csilla! Ébresztő! Már egy ideje szólígtatlak, de meg sem hallottad! – Izabella volt.

– Jaj, bocsi! Nem vettelek észre! – válaszoltam. – Annyira elgondolkodtam, hogy nem is hallottam, hogy szólítottál.

– Valami baj van? – kérdezte Izabella.

– Ja, hát az mindig van! – mondtam. – Összebalhéztam anyámmal. Te nem szoktál?

– Nem igazán. – felelte Izabella. – Anyám nagyon figyelmes, le szokott szidni, de azt is olyan szeretettel teszi, hogy nem lehet rá haragudni.

– De jó neked! – mondtam vágyakozva.

– Gyere velem! – erre Izabella karon fogott és cipelt magával.

– Hova megyünk? – kérdeztem én.

– Ifire – vágta rá határozottan.

– Nekem nincs kedvem. – mondtam és húzni akartam kifele a karomat a szorításából, de nem engedett. – Még vasárnap is unom a templomozást, egy héten egy is elég belőle.

– Sajnos nem engedlek elmenni, jönni fogsz velem! Neked most szükséged lesz rá – Izabella hajthatatlan volt.

– Ja persze, tényleg, még nem bántam meg a bűneimet! – mondtam.

– Mit? Nem értem – nézett rám csodálkozva.

– Mindegy. Hosszú. – Nem volt kedvem elmagyarázni neki, plusz most nem volt kedvem semmihez.

De hiába tiltakoztam, Izabella felcibált a gyülekezeti házba, ha akartam, ha nem. Mikor beléptem, földbe gyökerezett a lábam. Nem hiszitek el, ki volt ott: Roland! Hát miért nem ezt mondta Izabella, jöttem volna én magamtól is.

Nemsokára a tiszteletes úr is megjelent. Szeretettel köszöntött mindenkit, különösképpen engem és Rolandot, a két új tagot és megkérdezte, hogy kinek a hívására jöttünk.

– Szeretném megköszönni azt, hogy gyűjtöttek nekünk, már újtják is a házat, annyi adomány gyűlt össze – mondta Roland.

– És te, Csilla? – kérdezett engem a tiszteletes úr, de olyan zavarban voltam, hogy csak hebegtem, habogtam.

– Céltalanul sétált, karon csíptem és elhoztam – válaszolt helyettem Izabella.

Olyan jó volt az ifi, hogy mire észrevettem, elfutott másfél óra. A tiszteletes a kamaszok problémáiról beszélt, és minden szavát ittam. És arról, hogy Jézus tud segíteni nekünk, ha követjük a tanításait. Nem tudom, hogy csinálta, de büntudatot éreztem. Nem lett volna szabad otthon úgy viselkednem, ha alaposan elvégeztem volna, amit anyám kért, és nem csak húzogattam volna a rongyot a szekrényen, meg a porszívót a szőnyeg közepén, nem akadt volna ki ennyire.

És ráadásul, képzeljétek el: Roland végig engem nézett. Na jó, nem végig, de sokszor felejtette rajtam a szemét.

Mikor vége volt, nehéz szívvel indultam haza. Ki tudja, mi lesz otthon? Útközben eldöntöttem, hogy az első dolgom az lesz, hogy bocsánatot kérek.

Mikor bementem, anyám és apám a szobában ültek az asztalnál, anyámnak ki volt sírva a szeme.

– Anya, kérlek szépen, ne haragudj rám! Megígérem, hogy legközelebb rendesen kitakarítok – mondtam tényleg bűnbánóan.

Anyám felállt, és a nyakamba borult:

– Drága kislányom, úgy aggódtam érted, hol voltál ennyi ideig?

– Sétáltam egy ideig, utána Izabella elhívott ifire és ott voltam – válaszoltam.

Képzeljétek el, még büntetést sem kaptam. Vasárnap együtt mentünk templomba. Anyámék eljöttek hálát adni. Még apám is volt. Nagyon büszkén lépegettem velük a templom felé.

Most szívesen meghallgatnám a ti történeteteket.

TÓTÖS BEÁTA
lelkipásztor

Bűvös négyzetek

1. Ilyen káposztát készítenek a disznótorban
2. Európai és ázsiai nép, a Föld legnagyobb területű országa az övék
3. Szűrő, szita
4. A lovak siettetésére használják
5. Bikák fejdísz

1	2	3	4	5
2				
3				
4				
5				

1. Kutat
2. Álmos vezér anyja
3. Kitűnő
4. Noszty fiú ... Tóth Marival
5. Izraeli pénznem (ék.h.)

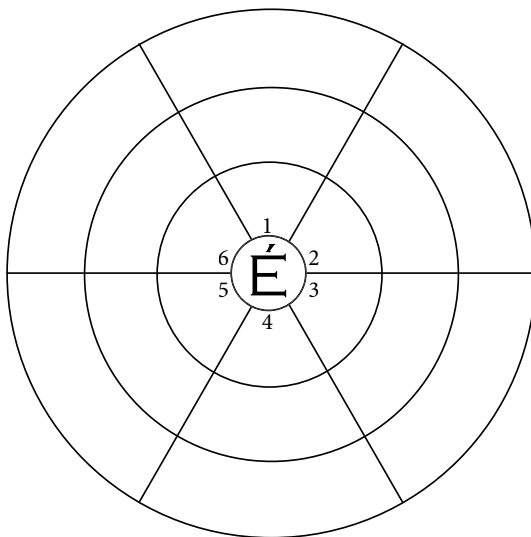
1	2	3	4	5
2				
3				
4				
5				

1. Kerti eszköz
2. Száraz falevelek
3. Nagyapa
4. Közel keleti nép, Egyiptomot is ez a nép lakja most

1	2	3	4
2			
3			
4			

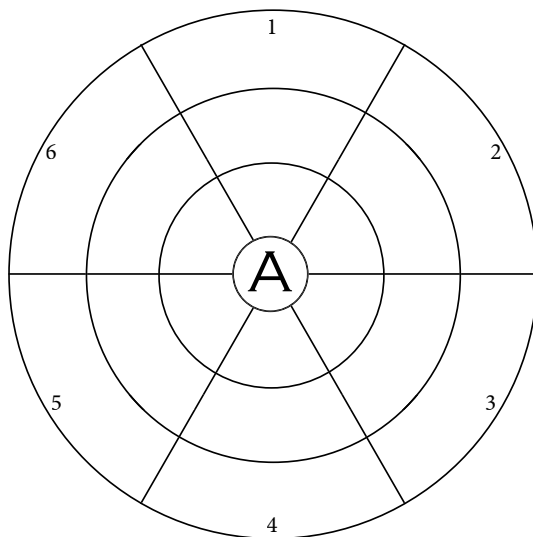
Belülről kifelé:

1. Ennivaló
2. Nem sós
3. Enni akar
4. Lét
5. Ádám és Éva lakhelye
6. Beszúr

Kívülről befele:

1. Macska
2. Semmikor
3. Füzet régiesen
4. Szín: a piros és a kék keveréke
5. A vulkánból lövell ki
6. Irat

VICCEK

Hallgatási fogadalom

Egy férfi belép egy szektába, ahol minden tagnak hallgatási fogadalmat kell tennie. Van viszont minden évben egy nap, amikor felírhatnak egy szót egy táblára a szektavezető előtt. Az első év nehezen telik, aztán eljön a nap, amikor lehet írni a táblára. Az új tag felírja: „Kevés”. Újabb keserves év telik el, aztán újra írhat. Felírja, hogy „az”. Végül a harmadik évben felírhatja a mondat végét: „étel”. Mire a szektavezető: „Kevés az étel? Még csak három éve vagy itt, de egyfolytában panaszkodsz!”

Keresztesés

Mi történik, ha a Jehova tanúját egy nihilistával kereszteszik? Olyan térítő, aki semmiért kopogtat be mindenkihez.

Horgász

- Miért nem horgászott Nőé?
- Mert csak két kukacot vitt.

Egyedül az ólban

Egy hideg, téli napon a pap várja a híveket, de csak egy gazda jön el. – No, úgy látszik, ma nem tartunk istentiszteletet – sóhajt a pap. Mire a gazda: – Ha eljön az etetés ideje, én akkor is megetetem a disznót, ha egyedül van az ólban.

Sorrend

A lelkipásztor felszólítja az egyik konfirmandust, hogy mondja fel a tízparancsolatot.

- Bármilyen sorrendben mondhatom? – kérdezi a gyermek.
- Persze! – biztatja a lelkész.

Mire a gyermek: – 3, 6, 1, 8, 4, 5, 9, 2, 10, 7.

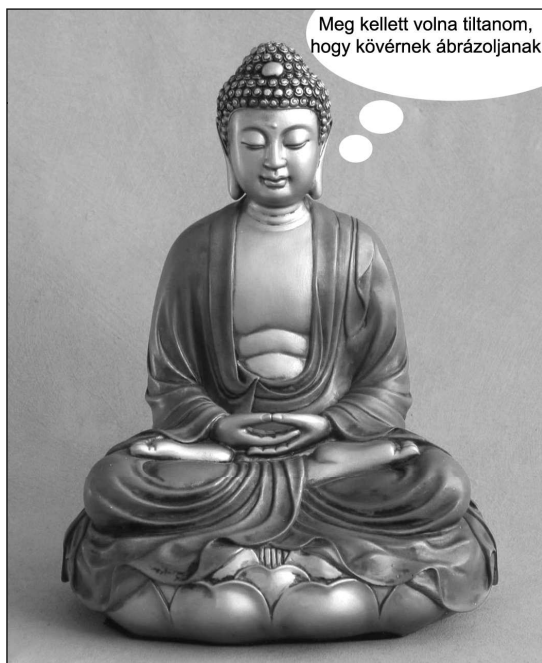

Józan élet

A falu kocsmájába betér egy atyafi, és rendel három pohár pálinkát.

– Egyszerre csak egyet szoktak – jegyzi meg a kocsmáros. – Igen, de tudja, az a helyzet, hogy van két testvérem, akik elköltöztek, az egyik az Egyesült Államokba, a másik Németországba, és megegyeztünk, hogy minden vasárnap bemegyünk a helyi kocsmába, és a többi helyett is iszunk, és így gondolunk egymásra – ezzel egymás után kiissza a három poharat.

Az atyafi attól kezdve minden vasárnap betért és ivott három pohár pálinkát. Egy nap azonban csak két pohárral rendelt. A kocsmáros egy darabig hallgatva nézte, ahogy az atyafi iszik, aztán így szólt: – Őszinte részvétem! Melyik testvére hunyt el? – Jaj, nincs semmi baj – mondta nevetve a férfi, – csak én közben leszoktam az italról.

Gyógyászat

Krisztus előtt kétezer évvel: Idd meg ezt a gyógyteát.

Krisztus után ezer évvel: Aki füvekből főz gyógyszert, az boszorkány. Inkább imádkozz.

1850: Aki imádkozik, az babonás. Idd meg ezt a gyógyitalt.

1940: A gyógyital hatástalan, vedd be inkább ezt a pirulát.

1985: Az a pirula nem annyira hatásos, mint ez az antibiotikum, szedd be ezt.

2010: Az antibiotikumnak káros mellékhatásai vannak, inkább idd meg ezt a gyógyteát!

Kérdés

A gyermekek a tízparancsolatot tanulják vallásórán. – Van-e valakinek kérdése ezzel kapcsolatban? - kérdezi a lelkész. Mórlicka jelentkezik:

– Tessék mondani, ezek a parancsolatok fontossági sorrendben vannak?

A titok

A jó prédikáció titka: kezdődjön érdekesen, fejeződjön be érdekesen, és a két vége lehetőleg közel legyen egymáshoz.

Jogász

– Miért nem lehetséges válni a mennyeknek országában?

– Mert nem lehet találni egyetlen ügyvédet sem.

– A tízparancsolat nem tiltja, hogy gyorsan hajtsunk!

Sírva nevetők

A hamvak

A természetet igen kedvelő művészember arra kérte a barátait, hogy halála után hamvasztassák el, és a hamvait szórják szét az erdőben. Később, amikor elhunyt, barátai szomorúan bóklásztak az erdőben, hogy keressenek egy helyet, ahol majd szétszórhatják a hamvakat. Az erdei sétányon találkoztak egy ismerős költővel.

– Mi járatban vagytok? – kérdezte őket szívélyesen a költő.

– Hát, tudod, meghalt szegény P., és nézzük, hogy hová szórhatnánk szét a hamvakat.

– Nézzétek meg jól – mondta ünnepélyesen a költő – mert biztos nem minden bokorban mutatna jól a hamuja.

Ne tegyétek le

Nagy felsereglés van egy falusi temetésen, ahol módos gazdát temetnek. A sírásók enyhén illuminált állapotban eresztik le a koporsót, miközben az özvegy látványosan zokogva kiáltozza:

– Jaj, ne tegyétek le, ne tegyétek le!

Mire az egyik sírásó dühösen odavakkant:

– Miért, hova tegyük, fel a fűzfára?!

Tegnap lesz

A nagyvárosi lelkészi hivatalba beállít egy atyafi déltájt:

– Békesség Istentől, temetést szeretnék bejelenteni.

Lelkipásztor leülteti, elkezd felvenni az adatokat. Fél órán keresztül kérdegeti a feszengő gyászolót, mire elérkeznek a temetés időpontjához.

– Tizenegy órától van a temetés – mondja az atyafi.

– Holnap vagy holnapután? – kérdezi a lelkész.

– Nem, ma van...

– De jóember, már elmúlt 12 óra! – kiáltja meglepetten a lelkész.

– Tudom, de elfelejtettünk korábban szólni...

Ez se az

Egy nagyvárosban a lelkipásztornak többször egymásután kell temetési szolgálatot végeznie, és sokszor számára ismeretlen embereket temet. Egy alkalommal a temetés után a soron következő gyászoló család levétette a koporsó fedelét, hogy utoljára nézzék meg szeretett rokonukat, és akkor vették észre, hogy nem az ő halottjuk fekszik a koporsóban. Kiderült, hogy az előző temetésen már eltemették tévedésből, mert a gyászhuszárok összekeverték a koporsókat. Nem volt mit tenni, kiásták az előző sírt, és az előbb elhantolt koporsót újra eltemették. Az egyik morgolódo sírásó odabökte társának:

– Ne nagyon döngöld a földet, Jóska, mert nehéz lesz kiásni, ha kiderül, hogy ez se az volt.

Tárogató

Egy zenekedvelő ember temetésére felfogadtak egy tárogatóst, hogy a temetésen szomorú dalokat játsszon. A zenész azonban eltévedt a temetőben, és alaposan elkésett, mert nem találta a sírt. Végül látott egy nagy földhalmot, ami körül sok fáradt ember ült. – Már csak a sírásók vannak itt – gondolta keserűen a zenész, de hogy megadja a végtisztességet, szó nélkül elővette a tárogatót, és gyönyörűen, szívhez szólóan játszott egy negyedórán keresztül, a megkérgesedett kezű emberek pedig könnyes szemmel hallgatták. Amikor befejezte, az egyik munkás megfogta a kezét, és azt mondta:

– Tudja, mi már évek óta ásunk szennyvízáknaikat, de még soha senki nem jött, hogy zenéljen nekünk!

Ragaszkodás

Falusi temetésen az özvegy nagyon meg akarja mutatni a falunak, hogy rendkívül szerette a férjét. Ezért még a sírgödörbe is beugrik, és zokogva öleli a koporsót. A produkció hosszúra nyúlik, a sírásók megunják, és elkezdik beszórni a földet. Amikor az első lapát föld az asszony hátán landol, az azonnal ijedten kiugrik a gödörből. Mire az egyik szomszédasszony rosszmájúan megjegyzi:

– Na ugye, azért mégse szerette annyira...

Nekrológ

Szülőfalujában Hullay Jancsinak ismerte mindenki.

Hollywood-ban Dzsonni Hulléként vált közismertté.

Több mint száz filmben játszott. Mindig halottat. Nem voltak ám azok könnyű szerepek, bár legtöbbször koporsóban, puha vánkoson feküdt.

De gyakran hullátpróbáló körülmények között játszott. Harcmeszőkön tapodtak rajta katonák, lovak. Feküdt sivatagban hatvan fokos hőségben, skorpiók, bogarak csiklandozták, csipkedték, marták testét. Máskor bűzös mocsárban feküdt hason, vagy partra vetetten a sós homokon, lavina alól bámult üveges szemekkel, tölték talicskában rázós köveken, vonszolta száguldó paripa arccal a porban, lógott várfokon fejjel lefelé. Légi hullát is alakított, amikor akasztottként döglegyek dongták a képét, és szemvájó hollók röpködtek körülötte.

Volt királyi, nemesi, és póri hulla. Hős katona és áruló. Maffiafőnök és rendőrnagy. Hős szerelmes és tetten ért gaz, csábító. Bankár és bankrabló. Léha úr és koldus. Játzott papot, orvost, mérnököt, tanárt, és öngyilkos költőt.

Két hullaság között jól élt. Pénzét kocsmára és nőkre költötte, akik valósággal vadásztak rá, mert mondjuk egy popsztár skalpja csak amolyan átlagos sikernek számított a szebbik nem körében, de egy híres hullával összebújni, az az igazi, amivel kérkedni lehetett.

Hullay az utolsó honoráriumát már nem vehette fel.

Ebben a szerepben alakított élet először.

PATAKI ISTVÁN

Találós kérdések

Mi van márciusban és áprilisban, ami soha nem látható e hónapok elején vagy végén?

Bányából jövök fa ruhában, csíkot húzok az iskolában. Mi vagyok én?

Mi tűnik el azonnal, ha kimondod a nevét?

Mi az, amit csak a jobb kezeden tarthatsz, de nem foghatod a bal kezeden?

Ha egy földszintes házat tiszta fehér márványból építenek, milyen színű az emeletre vezető lépcső?

Nem élek, de növekedni tudok, nincs tudóm, de levegő kell, nincs szám, de a víz megfojt.
Mi vagyok?

Két apa és két fiú horgászni mentek. Három halat fogtak ki, mire a legidősebb azt mondta: „Menjünk haza, mert így mindenkinek jut egy hal”.
Hogy lehetséges ez?

Egy buszsofőr nem állt meg a stoptáblánál, aztán balra fordult a „kötelezően jobbra” táblánál, végül pedig bement a forgalommal szembe az egyirányú utcába. A rendőrök látták, és nem bírságoltak meg.
Miért?

Nyaka van, de nincs feje, két ujja van, de nincs keze. Mi az?

Bölcs mondások, közmondások

- ✿ Aki dolgozik, az nem ér rá pénzt keresni.
- ✿ Ha egy ebet bottal hajtanak a nyúl után, nem fogja az meg.
- ✿ A rossz hír szárnyon jár, a jó alig kullog.
- ✿ Kinek egyszer megégette száját a kása, az aludttejet is megfújja.
- ✿ Amely kutyát meg akarnak ölni, veszett nevét költik.
- ✿ Add az ördögnek kisujjadat, egészen elkap.
- ✿ Akinek a szekeren ülsz, annak a nótáját fújjad.
- ✿ A nagy tolvaj leszakad, de a kicsi felakad.
- ✿ Amelyik tyúk sokat kotkodácsol, keveset tojik.
- ✿ Harmadnapi vendégnek ajtó mögött a helye.
- ✿ Könnyű az asztag mellett kalászt szedni.
- ✿ Ne ugorj ott, ahol nincsen árok.
- ✿ Bajos minden ember kedve szerint tenni.
- ✿ Úgy légy másnak barátja, hogy magad ellensége ne légy.
- ✿ A beszédnek egyenese jó, a mankónak horgasa.
- ✿ Ha az orvos fél, kétségbe kell esni a betegnek.
- ✿ Kit a bíró gyűlöl, nehezen tesz annak igazságot.
- ✿ Terem a bolond, ha nem vetik is.
- ✿ Jó bornak, jó embernek eredetét ne kutasd.

- ✿ Könnyű teli hassal böjtöt dicsérni.
- ✿ Főtt tojásból nem sok csirke kél.
- ✿ Pici csupor hamar felforr.
- ✿ Ki vén korában házasodik, dajkát keres.
- ✿ Rossz ember dicsérete nem nagy becsületre válik.
- ✿ Nehéz a dombra visszahemperegni.
- ✿ Ki idegen ebnek hány kenyeret, nem veszi jutalmát.
- ✿ Hamar ebédnek hamar a vacsorája.
- ✿ Ha a disznónak szarva volna, kanászt sem lehetne mellé fogadni.
- ✿ Ha egyre füstölik szalonnát, akkor sem lesz belőle derelye.
- ✿ Észet nem árulnak a vásárban.
- ✿ Az éhes farkasnak élesebb a körme.
- ✿ Ki ki maga lába alá vágja a forgácsot.

REJTVÉNYEK

Az előző esztendőben kilenc sikeres megfejtő között osztottuk szét a könyvnyereményeket. Az idén három nyertest sorsolunk ki, akik a könyvnyeremény mellett egy teljes évi Harangszó-előfizetést is kapnak.

A megfejtéseket szerkesztőségünk címére postán küldjék el (410202 Nagyváradi, Sulyok I. u. 9. szám, ROMÁNIA), vagy e-mailben a press@krek.ro címre. A borítékon tüntessék fel, hogy REFORMÁTUS KALENDÁRIUM – MEGFEJTÉSEK. Beküldési határidő: 2021. március 31.

4					5		6	8
		6	2	9			1	
	5				8	7		
8								9
			9	3	2			
6								7
		8	7				5	
	3			8	9	2		
5	6		1					3

		5			3			
		7	5	8	4	9		
	9		1				3	8
6	2		8		9	1	7	
	5			2			8	
	7	8	6		5		4	3
7	6				8		5	
		9	3	4	6	7		
			7			8		

	2						1	
	5						3	
7								2
	1		4		3		9	
9		7		5		3		4
4	3		7	6	9		2	1
	8	2	5	9	1	4	7	
			8	2	4			
				7				

	1	6						
					4	6	3	
	4	8		9				
		2		8	1			3
				2		9	7	
		1		6	7			4
	2	3		5				
					6	7	8	
	6	9						

					FÖNÍCIAI ISTEN	MELENET	TESLA, RÖVIDEN	TIBETI ÁLLAT	TALMI	
A KÉPEN LÁTHATÓ URALKODÓ										S ↘
ZENEMŰ ELŐTT ÁLL							ALKALMI, RÖVIDEN			
TEKINT, ANGOLUL							INDOK			
FRANCIA AUTÓJEL									LENDÜLET JELE	
									JAPÁN PÉNZNEM	
	HANGYA ANGOLUL	TATA FELE!	BEAT-IRÁNYZAT LIBIAI LÉGITÁRS.					JUNIOR, RÖVIDEN		
								RYDBERG-ÁLLANDÓ		
ATLÉTIKA, RÖVIDEN				CENTI-GRAMM			EGYIK OLDAL			
				KETTŐS BETŰ			SPANYOL AUTÓJEL			
HEGY A GÓBINÁL								AUTÓJEL, HOLLAND		
								BOLTZMANN-ÁLLANDÓ		
TESLA, RÖVIDEN					HÖMÉR-SÉKLET JELE		KELVIN		HÍM KROMO-SZÓMA	

				EBBEN A VÁROSBAN VAN A KÉPEN LÁTHATÓ TEMPLOM	FIAT-MODELL	ENERGIA JELE	SKÓT ELŐNÉV	TÁPLÁL	MÁSOD-PERC RÖVIDEN	
										V ↘
				RÓMAI EGYES		RADIOLÓGIAI ESZKÖZ			AZ ÁBÉCÉ 2. BETŰJE	
				LUDOLF-FÉLE SZÁM		LENDÜLET JELE			FOKOZÓ-KÉPZŐ	
				OLASZ FÉRFINEV			„R” KIEJTVE			
	MEGY	IDŐMÉRŐ ESZKÖZ	AZ EBRO PARTJAI! MŰLT IDŐ JELE			BALSORS ISTENNŐ				VÁTESZ
						EGYIK VITAMIN				
FESTŐ (KÁROLY)					SPIELBERG ŰRLÉNYE			NÉMA SAJÓ!		
					HOLLANDIA AUTÓJELE			SZLOVÁK AUTÓJEL		
KIS VÍZFOLYÁS				VEGYJEL: INDIUM		VÍZMOSTA VÖLGY				
				A KÁLIUM VEGYJELE		RÉGI				
AMERIKAI RÁGCSÁLÓ							KÁLIUM VEGYJELE		AZ ÚT JELE	

			A KÉPEN LÁTHATÓ NAGY- VÁRADI TEMPLOM NEVE	USA TAGÁLLAM	JÁRNI HATÁRAI!	RÓMÁ- BAN ÖT	RONTÓ VARÁZSLAT	EGYIPTOMI NAPISTEN	
									
			MAGATOK			VESZPRÉMI KÖZSÉG			
			AMPER		A SZÉLEIN ÁLLÓ!	KUTAT KÉSZÍTET		ÁRAMERŐS- SÉG JELE	
			AUTÓJEL GAMBIA		JÓD ÉS ITTRIUM			NAGYMISE KÖZEPE!	
	ADRIAI ÜDÜLŐ- HELY	RÉSZBEN FÖLÉJE!	GABONA- PÁLINKA RÓMAI EGYES						AZONOS BETŰK
ROMÁN TELEPÜLÉS				KUTYA- FAROK!			MAGYAR HONVÉDSÉG		
				JÓZSEFVÁ- ROS RÉSZEI			NYELVÜNK ÉRZÉKELI		
FÉLKÉSZ			GENF HATÁRAI!		VÍZMOSTA VÖLGY			MAGYAR AUTÓJEL	
			OSZTRÁK AUTÓJEL		A MUNKA JELE			TÉRFOGAT JELE	
... SZÓFIA (TÖRÖK)				ÉTLENÜL VÉD!		SZÍV PÁROS BETŰI			

			EBBEN A VÁROSBAN TALÁL- HATÓ A KÉPEN LÁTHATÓ TEMPLOM	ZENEKAR, RÖVIDEN	SZAPO- RÍTÓ- SEJT	RÓMÁBAN ÖTVEN	OKMÁNY LATINUL	ÜRES HAS	
									ÓMESTER, RÖVIDEN
			KÁVÉI			ÜREGES FÉMÉRŐD			
						MÁSOD- PERC RÖV.			
			IRÁNI KIKÖTŐ					ÁRAMERŐS- SÉG JELE	
			SOMOGYI TELEPÜLÉS					FIATAL SPORTOLÓ	
	KRISZTUS ELŐTT	A TÁVO- LABBIT	THAIFÖLD AUTÓJELE	RYDBERG ÁLLANDÓ		CSEH KARVEZETŐ			
			..., A HANGYA	HORVÁT SZIGET		TEPSIVÉG!			
BLÚZ FAJTA					ELŐTAG: PETA!		FÓKUSZ- CSOPORT		ARGON VEGYJELE
					LENMAG		KANADAI HÍRÜGYN.		
A SZÉLEIN RÁZ!			OLASZ TELEPÜLÉS KÖZÉPFÜL!						
ETÜD ELEJE!				KAM- BODZSA AUTÓJELE		INTERNET PROTO- KOLL		ELLEN- ÁLLÁS JELE	

Milyen asztali bor illik az ételekhez?

	Sauvignon blanc	Char- donnay	Rizling	Pinot noir	Merlot	Cabernet sauvignon	Zinfandel
sajtok magvak	feta dió	mandula	Gouda- sajt, földi- mogyoró	Brie lágysajt, földi- mogyoró	parme- zán, gesztenye	gorgon- zola, mogyoró	érlelt sajtok
húsok	csirke, pulyka	disznó, csirke	füstölt kolbász, kacsa	bárány, sült csirke	grillezett húsok	vadhús, marha- hús	fűszeres kolbász, kacsa, marhahús
halak	osztriga	rák	pisztráng	tonhal	kardhal, tonhal	grillezett tonhal	halleves
gyü- mölcs, zöltség	citrusfélék, zöldalma,	krumpli, alma, mangó, tök	chilipap- rika, körte	gomba, aszalt gyü- mölcs, szeder, füge	hagyma, paradi- csom, szilva	fekete cseresz- nye, brokkoli, paradi- csom	áfonya
fűszerek	tárkony	bazsali- kom, szezámmag	rozma- ring, gyömbér	fahéj szegfű- szeg	menta, rozma- ring	rozma- ring, leven- dula, boróka	szere- csen- dió, bors
szósz	citrusz- szósz	tejföl, pesto	édes szószok	gomba- szósz	bolonyai	paradi- csom- szósz	salsa
desszert	citrom- torta, sorbet	banán- kenyér, vanília- puding	almás pite	fehér csokoládé	keserű csokolá- dé, szeder	keserű csoko- ládé, kávé- fagylalt	mézeska- lács, répatorta

A receptekben előforduló mértékegységek

Mind találkoztunk már a receptekben, csomagolásokon található különböző konyhai mértékegységek, rövidítések valamelyikével. Sok receptnél találkozhatunk olyan hivatalos, nemzetközileg is elfogadott mértékegységekkel és rövidítéseikkel, mint a kilogramm (kg), dekagramm (dkg), gramm (g) vagy többnyire folyadékok meghatározásánál olyanokkal, mint liter (l), deciliter (dl), milliliter (ml). A csésze (bögre) 250 ml-es, az evőkanál 15 ml-es, a teáskanál 5 ml-es, a kávéskanál 1 ml-es méretű.

A különböző receptek leírásaiban néha találkozhatunk olyan konyhai mértékegységekkel és rövidítéseikkel is, mint az evőkanál (ek.), teáskanál (tk.), kávéskanál (kk.), csésze vagy bögre (angolul cup). Többnyire bizonytalanok vagyunk benne, hogy ezek a mennyiségek mégis hány dkg lisztnek, cukornak, sónak és mennyi liter (l) vagy deciliter (dl), milliliter (ml) folyadéknak felelnek meg. Ebben nyújt segítséget ez az oldal, ahol megismerhetők ezek a sokszor furcsa és kusza konyhai mértékegységek, rövidítések.

A bögre és a csésze méreténél lehet a legnagyobb kavarodás. Több leírás is felsorol különböző bögrényi és csészényi mennyiségeket. Nem is beszélve a külföldön használatos különböző angol nyelven cup (csésze vagy bögre) méretekre. A Brit birodalom területén a 2,5 dl-es (250 ml) csésze méretek az elfogadottak, míg az USA-ban a 2,4 dl-es (240 ml) a szokásos méret. Ezeken kívül is léteznek még különböző méretű kanadai, japán és más egyéb csészeméretek. Bögrés recepteknél ezért is célszerű tisztázni a bögre méretét, így sok félreértésből adódó bosszúságot megspórolhatunk.

Jelmagyarázat a konyhai mértékegységek rövidítéseire

Rövidítés	Jelentése	Mennyisége
mk.	mokkáskanál	1 ml
kk.	kiskanál	1 ml
tk.	teáskanál	5 ml

ek.	evőkanál	15 ml
kcs.	kávéscsésze	1 dl (100 ml)
tcs.	teáscsésze	2 dl (200 ml)
p. vagy poh.	pohár	2 dl (200 ml)
cs., bgr.	csésze v. bögre (cup)	2,5 dl (250 ml)
–	mélytányér (peremig)	2,5 dl (250 ml)
–	ujjnyi vastagság	kb. 1,5 cm
–	késhátnyi vastagság	kb. 3 mm
–	1 csomag élesztő	50 g (5 dkg)
–	1 csomag sütőpor	10 – 15 g
–	1 csomag vaj, margarin	250 g
tortabevonó	1 tábla csokoládé	100 g
ger.	gerezd	–
cs.	csokor vagy csomag	–
min.	minimum	legalább
max.	maximum	legfeljebb
min.	idő (perc)	60 másodperc

Mértékegységváltó (az iskolában tanították)

Mennyiség	Megfelelője	Ugyanaz, mint
1000 g (gramm)	100 dkg (deka)	1 kg (kiló)
1000 ml (mililiter)	10 dl (deci)	1 l (1 liter)
60 másodperc	1 perc	
60 perc	3600 másodperc	1 óra
éjszakára a hűtőben	min. 8 óra	4 °C (fok)
24 óra	1440 perc	1 nap
48 óra	2x24 óra	2 nap
1 kg fagyi	nagyjából 1,5 liter	másfél liter
1 liter fagyi	nagyjából 750 gramm	háromnegyed kiló

„Uram, nincs emberem, hogy ...beemeljen”

Gyönyörű délutánnak indult. A két gyermek falun vakációzott és a szülők egy kicsit szabadabbnak érezték magukat. Igaz, hogy az este, húslevesét már a rezsón főzte meg, de férje ment is azonnal, hogy sorba állítsa a gázpalack fedelét a negyedben lévő elosztónál. Így működött ez a dolog már jó néhány éve: egy nyugdíjast fizettek meg, hogy krétával megszámozva láncra sorakoztassa a fedeleket és őrizze őket. Ha meg jött program szerint a teherautó, rohant valamelyik családtag a gázpalackkal.

Augusztus 15-e volt, Szent Mária napja. A gyár, ahol dolgoztak, ekkor tartotta a cég-napot. Az egész üzem egy nagy családdá alakult, az igazgatónak köszönhetően. Ők is meghívottak voltak a Nyári Kertben tartott kis ünnepségre.

Anna felvette a kék-fehér nyári ruháját és elmentek gyalog, végig a felső utcákon. Kézenfogva jártak még mindig. Egy kis zene, ingyen miccs és egy sör az árnyas hársak alatt vagy a fűben. Ennyi volt a vezetőség ajándéka, de abban a világban nagy kedvességnek, figyelmességnek számított.

A rövid kiruccanásból hamar hazaértek. János a gyermekek régi cipőit ragasztotta az erkélyen, mivel az az egy pár, amit csomagoltak nekik, hamar szétszakadt. A nap nem tűzött már ide és balzsamos lett a levegő Anna rengeteg virágától. Mélyet szippantott, de most csak a ragasztó fanyar szaga ment le tüdejébe.

– Rosszul vagyok! – hörögte összegörnyedve valami fájdalomtól. A mellem, a mellem, nagyon szorul, nem kapok levegőt.

Felesége gyorsan lefektette a csupasz parkettre, mivel bútorra még nem telt ebben a szobában. Párnát tett a feje alá. Rémülten látta, hogy János mellkasa magasra megnőtt, furcsán kitágult.

– Jaj, Istenem, jaj Istenem! Mi van veled?

Már sejtette, hogy nagy a baj. A csütörtök esti rosszullet ismétlése lehetett. Akkor rettenetes hangokat hallott férje melléből előjönni. Csak úgy beesett az ajtón, a második emeletre alig tudott felmenni. De a sok szőlőpermetezést okolták mindenért. Sötétedésig hajtotta magát aznap előtt, falun. „Ott vannak a gyerekek, segítsünk az öregnek”.

Hirtelen egy kis párnát gyömöszölt a feje alá és lekapott a házipatikából egy üveg sóborszeszt és azzal kezdte dörzsölni a férfi mellkasát. Úgy tette mindezt, mintha valaki diktálná. Kicsit engedett is a szorítás, az erek bizonyára kitágultak.

Anna kiszaladt a tömbház erkélyére. A délutáni napsütésben sehol egy lélek az udvaron. Az autójuk a garázsban, de most vasárnap csak a páros számmal rendelkezők járhatnak. Hirtelen meglátta a két szomszédot, aki éppen akkor szállt ki a kék Daciából.

– Kérem, segítsenek. Rosszul van a férjem, vigyenek el a kórházba! – kiáltotta könyörgő hangon.

A VAD rendszámú autó sofőrje legyintett egyet:

– Nincs már benzin benne – hazudta, mert néhány perc múlva elszáguldott vele.

– Jaj, Istenem! Vegyétek már fel! – kiáltotta a telefonba. A szomszéd lépcsőházban lakó nővér barátnőjét tárcsázta. Úgy érezte, órák óta tehetetlenkedik, futkos össze-viszza. Még a kietlen lépcsőházba is többször kinézett. Mindhiába.

De aztán jött Évike, meg a férje, akik sokat segítettek minden bajban.

– Én ittam néhány sört délután. Láttátok, ti is ott voltatok a nyár-kertben, – szabadkozott szégyenkezve András.

– Mit csináljunk, mit csináljunk? – tördelte kezét Anna.

– Nem akarlak megijeszteni, de nagy a baj – ismerte el Éva, barátjuk görcsös fájdalmait látva.

És Anna újra tárcsázott: most a szemközti blokkból hívta a gyári munkatársakat. Férj, feleség – ők is ott dolgoztak.

– Mennék – mondta Sandu –, de nincs benzinem.

Aztán mégis összejött a segítség: Sandu vezette az András autóját, Évike ellenőrizte János pulzusát, ami többször nem volt már érzékelhető.

Szerencsére, a kórház közel volt. A sürgősségen kaptak egy tolókocsit és saját maguk vitték fel a beteget az emeletre, a kardiológiára. Rozoga kerekei többször befogták a beteg lábait.

A doktornő négyszer is nekilátott leolvasni az EKG görbéit. Méternyi hosszú lapok lógtak ki hatalmas nyelvként a gépből és terültek szét az asztalon.

– Nem látok semmit. Nincs semmi elváltozás. Adunk valami nyugtatót és hazaviheti a beteget- szögezte le az ügyeletes doktornő, de látszott, hogy nem ért még a szívdiagramhoz.

János tényleg jobban volt, még viccelődött is.

– Nem viszem haza! A férjemnek szívproblémái vannak és itt marad – kiabálta Anna hisztérikus hangon. – Tudom, amit tudok, doktornő.

És a beteget bevitték a második kórterembe. Üres ágy állt az ablak mellett, oda fektették a rongyos kórházi pizsamában.

– Ez olyan, mint a szoptatósoké – nevetett, mert elől a gomblyukakat madzaggal fűzték össze.

– Jó lesz itt, ne félj. Holnap jobban megvizsgálunk – nyugtatta férjét Anna. – Reggel korán felszaladok hozzád, munka előtt.

Egész éjszaka nem tudott aludni, csak János ziháló mellét és a fájdalomtól eltorzult arcát látta maga előtt. Érezte, hogy valami nagyon félelmetes dolog történt velük. Rettenetesen szorongott és félt.

A hajnal is, mely piros színbe festette a fehér függönyöket, ébren találta. Már fél hét előtt sietett a kórházba. Nem győzte gyorsítani apró lépteit, mivel végtelennek tűnt az út. Átment egyenesen az ambulancián, valaki csúnyán kiabált utána és szaladt gyorsan az ötödik emeleti osztályra. Mire felért, alig kapott levegőt, aztán földbegyökerezett a lába: az ablak melletti ágy iszonyúan üres volt és bevetve...

Aztán hátulról valaki megfogta a vállát: egy őszes hajú, fehér köpenyes orvos volt.

– Nyugodjon meg, a férje jó kezekben van – mondta biztatóan a megmentő.

VERES PIROSKA

Jelentős évfordulók 2021-ben

Január

- Január 1. – 255 éve, 1766-ban halt meg Fazekas Mihály író, költő
- Január 2. – 100 éve, 1921-ben született Nagy Olga folklorista, néprajzi író, regény- és ifjúsági író
- Január 6. – 20 éve, 2001-ben halt meg Székely Erzsébet irodalomtörténész, tankönyvíró, műfordító, egyetemi tanár
- Január 6. – 85 éve, 1936-ban született Tibád Levente nyelvész, helynév- és helytörténet kutató
- Január 9. – 135 éve, 1886-ban született Tarnóczy Lajos református egyházi író
- Január 10. – 140 éve, 1881-ben született Medgyesi Ferenc szobrászművész
- Január 12. – 40 éve, 1981-ben halt meg Szabó T. Attila nyelvtörténész, egyetemi tanár
- Január 13. – 90 éve, 1931-ben halt meg Kandó Kálmán gépészmérnök, fizikus, az indukciós motorok gyártója
- Január 18. – 750 éve, 1271-ben halt meg Árpádházi Margit, IV. Béla leánya
- Január 19. – 90 éve, 1931-ben született Mészöly Miklós író
- Január 19. – 40 éve, 1981-ben halt meg Kozma Tibor református egyházi író
- Január 25. – 195 éve, 1826-ban született Gyulai Pál költő, író, irodalomszervező
- Január 25. – 30 éve, 1991-ben halt meg Bajor Andor író, újságíró, műfordító
- Január 28. – 145 éve, 1876-ban halt meg Deák Ferenc politikus, „a haza bölcse”
- Január 30. – 465 éve, 1556-ban halt meg Tinódi Lantos Sebestyén históriás énekszerző, előadó
- Január 30. – 45 éve, 1976-ban halt meg Czóbel Béla festőművész
- Január 31. – 105 éve, 1916-ban született Zörgő Benjámín lélektani szakíró, szerkesztő, fordító, egyetemi tanár

Február

- Február 1. – 60 éve, 1961-ben halt meg Csók István impresszionista festő
- Február 1. – 80 éve, 1941-ben született Gion Nándor vajdasági magyar író
- Február 2. – 150 éve, 1871-ben halt meg báró Eötvös József író, politikus
- Február 3. – 140 éve, 1881-ben született Galamb József gépészmérnök, az első népaútó, a T-modell alkotója
- Február 3. – 140 éve, 1881-ben halt meg Tóth Kálmán író, költő
- Február 7. – 80 éve, 1941-ben halt meg Ősz János népmesegyűjtő

- Február 9. – 85 éve, 1936-ban született Gúzs Imre író, újságíró
 Február 9. – 25 éve, 1996-ban halt meg Rónai Antal operakarmester, tanár, író
 Február 10. – 175 éve, 1846-ban halt meg Vajda Péter költő, író
 Február 11. – 130 éve, 1891-ben született Komját Aladár költő
 Február 12. – 205 éve, 1816-ban született Sárosy Gyula költő
 Február 13. – 135 éve, 1886-ban született, és 80 éve, 1941-ben halt meg Csűry Bálint nyelvész, szakíró
 Február 15. – 90 éve, 1931-ben született Fodor Katalin pszichológus szakíró, egyetemi lektor
 Február 15. – 85 éve, 1936-ban született Zsemlyei János nyelvész, egyetemi tanár
 Február 15. – 100 éve, 1921-ben született Macskásy József festőművész
 Február 17. – 75 éve, 1946-ban halt meg Nagy Ottó egyházi író, nyelvtörténész
 Február 19. – 475 éve, 1546-ban halt meg Luther Márton reformátor
 Február 19. – 130 éve, 1891-ben született Ligeti Ernő író, újságíró, szerkesztő
 Február 21. – 120 éve, 1901-ben született Kacsó Sándor író
 Február 22. – 85 éve, 1936-ban született Bodor Ádám író, műfordító
 Február 22. – 160 éve, 1861-ben született Ambrus Zoltán író, műfordító
 Február 24. – 210 éve, 1811-ben halt meg Bessenyei György, a magyar felvilágosodás első írója
 Február 24. – 185 éve, 1836-ban halt meg Berzsenyi Dániel klasszicista költő
 Február 25. – 85 éve, 1936-ban született Veress Zoltán író, szerkesztő, műfordító
 Február 28. – 155 éve, 1866-ban halt meg Gaál József drámaíró
 Február 28. – 30 éve, 1991-ben halt meg Mottl Román grafikus, író

Március

- Március 3. – 215 éve, 1806-ban halt meg Barcsay Ábrahám testőr-író
 Március 3. – 125 éve, 1896-ban született Nagy Sándor református egyházi és társadalomtudományi író, lapszerkesztő
 Március 3. – 75 éve, 1946-ban született Vári Attila prózaíró, esszéíró, költő
 Március 4. – 110 éve, 1911-ben született Ipó László festőművész
 Március 6. – 160 éve, 1861-ben született Négyesi László, a stilsztika tanára
 Március 7. – 90 éve, 1931-ben született Mitruly Miklós folklorista, egyetemi adjunktus
 Március 8. – 130 éve, 1891-ben született Gaál Gábor közíró, szerkesztő, irodalomkritikus
 Március 8. – 125 éve, 1896-ban született Komjáti Károly zeneszerző

- Március 9. – 75 éve, 1946-ban született Kincses Elemér dráma és novellaíró
- Március 10. – 160 éve, 1861-ben született Bodor János református emlékiró, elbeszélő
- Március 14. – 130 éve, 1891-ben született Huzella Ödön költő, újságíró, művészettörténész
- Március 14. – 160 éve, 1861-ben halt meg Szemere Pál költő, nyelvújító, tanulmányíró
- Március 14. – 35 éve, 1986-ban halt meg Sztojka László költő, újságíró
- Március 16. – 90 éve, 1931-ben született Bocz Irma tankönyvíró
- Március 25. – 140 éve, 1881-ben született Bartók Béla zeneszerző, népdalgyűjtő
- Március 25. – 95 éve, 1926-ban született Kallós Zoltán néprajzkutató, író
- Március 26. – 100 éve, 1921-ben született Oláh Tibor irodalomtörténész, műfordító, kritikus
- Március 27. – 170 éve, 1851-ben halt meg Döbrentei Gábor, az erdélyi művelődési élet szervezője
- Március 27. – 110 éve, 1911-ben született Mikó Imre író, műfordító
- Március 27. – 345 éve, 1676-ban született II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelem, emlékiratíró
- Március 28. – 95 éve, 1926-ban született Nagy László református egyházi író, szerkesztő, tanár
- Március 30. – 115 éve, 1906-ban született Gelléri Andor író
- Március 30. – 190 éve, 1831-ben született Tóth Kálmán író, költő

Április

- Április 3. – 115 éve, 1906-ban született Szemlér Ferenc író, költő
- Április 3. – 80 éve, 1941-ben halt meg Teleki Pál politikus, földrajztudós
- Április 4. – 45 éve, 1976-ban halt meg Márton Gyula nyelvész, egyetemi tanár
- Április 5. – 50 éve, 1971-ben halt meg Nagy Géza egyházi író, történész, szerkesztő, egyetemi tanár
- Április 7. – 125 éve, 1896-ban született Finta Zoltán költő, újságíró
- Április 8. – 175 éve, 1846-ban halt meg Vásárhelyi Pál vízmérnök, a Duna és a Körösök egyik szabályozója
- Április 8. – 85 éve, 1936-ban született Gazda József művészeti író, szociográfus, tankönyvíró, tanár
- Április 9. – 160 éve, 1861-ben halt meg Vachott Imre költő
- Április 9. – 105 éve, 1916-ban született Hegyi Endre költő, nyelvész, műfordító

- Április 10. – 255 éve, 1766-ban született Lipszky János, az első magyarországi-
erdélyi térkép elkészítője
- Április 12. – 60 éve, 1961-ben halt meg Sarkadi Imre író
- Április 13. – 20 éve, 2001-ben halt meg Robotos Imre újságíró, író,
szerkesztő
- Április 14. – 135 éve, 1886-ban született Tóth Árpád költő, műfordító
- Április 14. – 95 éve, 1926-ban született Csire József zeneszerző, zeneíró
- Április 18. – 120 éve, 1901-ben született Németh László író, drámaíró, orvos
- Április 19. – 55 éve, 1966-ban halt meg Kántor Lajos irodalmár, tanulmányíró,
tankönyvíró
- Április 22. – 265 éve, 1756-ban halt meg Cserei Mihály emlékiratíró
- Április 22. – 160 éve, 1861-ben született gróf Tisza István politikus, Bihar
megye főjegyzője, miniszterelnök
- Április 23. – 40 éve, 1981-ben halt meg Zelk Zoltán költő
- Április 23. – 125 éve, 1896-ban született Zalka Máté író
- Április 27. – 215 éve, 1806-ban született Kossuth Lajos államférfi
- Április 27. – 140 éve, 1881-ben született Gyergyai Árpád orvosi szakíró, orr-fül-
gégész szakorvos
- Április 27. – 110 éve, 1911-ben született Kovács György író, újságíró
- Április 30. – 25 éve, 1996-ban halt meg Oláh Tibor irodalomtörténész, kritikus,
műfordító

Május

- Május 1. – 120 éve, 1901-ben született Szerb Antal író, irodalomtörténész
- Május 1. – 90 éve, 1931-ben született Jánky Béla költő, ifjúsági író, műfordító,
szerkesztő
- Május 1. – 50 éve, 1971-ben halt meg Gróf László dramaturg, rendező,
műfordító, színész
- Május 2. – 195 éve, 1826-ban halt meg Lipszky János térképész
- Május 5. – 65 éve, 1956-ban halt meg Nyiszli Miklós emlékiratíró, kórbonc-
tani szakorvos
- Május 7. – 245 éve, 1776-ban született Berzsenyi Dániel klasszicista költő
- Május 12. – 60 éve, 1961-ben halt meg Huzella Ödön költő, újságíró,
művészettörténész
- Május 14. – 105 éve, 1916-ban született Méhes György író
- Május 14. – 85 éve, 1936-ban halt meg Csutak Vilmos történész,
múzeumigazgató
- Május 16. – 115 éve, 1906-ban született Kovács József regényíró, kritikus

- Május 17. – 140 éve, 1881-ben született Jakabffy Elemér közíró, nemzetiségpolitikus
- Május 17. – 105 éve, 1916-ban született Nagy Géza helytörténetíró, műfordító
- Május 19. – 150 éve, 1871-ben született Ligeti Miklós szobrászművész
- Május 21. – 40 éve, 1981-ben halt meg Ritoók János költő, műfordító, irodalomtörténész, szerkesztő
- Május 23. – 235 éve, 1786-ban halt meg Benyovszky Móríc felfedező, világutazó, hajós, katona, emlékiró, Madagaszkár királya
- Május 23. – 160 éve, 1861-ben született Rippl-Rónai József festőművész
- Május 24. – 10 éve, 2011-ben halt meg Cs. Gyimesi Éva nyelvész, irodalomtörténész, tanár
- Május 26. – 55 éve, 1966-ban halt meg Tamási Áron író
- Május 27. – 40 éve, 1981-ben halt meg Pilinszky János költő
- Május 27. – 90 éve, 1931-ben halt meg Nagy Imre nyelvészeti szakíró, néprajzi író, emlékiratíró, szerkesztő
- Május 28. – 90 éve, 1931-ben született Junger Ervin zeneszerző, zenei szakíró
- Május 29. – 75 éve, 1946-ban született Szabó Zsolt irodalomtörténész, szerkesztő
- Május 30. – 235 éve, 1786-ban született Fáy András író

Június

- Június 1. – 490 éve, 1531-ben született Zsámboki János humanista író
- Június 2. – 80 éve, 1941-ben született Mózes Huba irodalomtörténész
- Június 3. – 345 éve, 1676-ban született Apor Péter emlékiratíró
- Június 4. – 50 éve, 1971-ben halt meg Lukács György filozófus, műbíráló
- Június 4. – 100 éve, 1921-ben született Márton János színműíró
- Június 4. – 280 éve, 1741-ben született Rájnis József, az időmértékes verselés egyik magyar alkalmazója
- Június 8. – 85 éve, 1936-ban halt meg Kecskeméti Lipót irodalomtörténész, bibliakutató, műfordító
- Június 9. – 110 éve, 1911-ben született Lukács László nyelvész, tankönyvíró, egyetemi lektor
- Június 11. – 80 éve, 1941-ben született Muzsnay Árpád újságíró, tanulmányíró, tanár
- Június 12. – 85 éve, 1936-ban született Láng Gusztáv irodalomtörténész, műbíráló
- Június 16. – 115 éve, 1906-ban született Vita Zsigmond irodalom- és művészettörténész, bibliográfus

- Június 17. – 120 éve, 1901-ben született Nyiszli Miklós emlékiratíró, orvos
- Június 20. – 140 éve, 1881-ben született Szentgyörgyi István szobrászművész
- Június 21. – 165 éve, 1856-ban született Stróbl Alajos építész
- Június 21. – 45 éve, 1976-ban halt meg Csehi Gyula irodalom-esztéta, kritikus, egyetemi tanár
- Június 21. – 35 éve, 1986-ban halt meg Szigeti József irodalomtörténész, író, egyetemi tanár
- Június 22. – 50 éve, 1971-ben halt meg Maksay Albert teológiai szakíró, költő, író, műfordító, tanár
- Június 24. – 90 éve, 1931-ben halt meg Kuncz Aladár író
- Június 26. – 130 éve, 1891-ben született Kohn Hillel szociológus, közgazdász, író, közíró
- Június 28. – 105 éve, 1916-ban született Árvay József nyelvész, helytörténész
- Június 28. – 210 éve, 1811-ben született Kriza János költő, népköltészet-gyűjtő
- Június 29. – 85 éve, 1936-ban született Zsisku János református lelkész, író, költő

Július

- Július 1. – 20 éve, 2001-ben halt meg Panek Zoltán költő, közíró
- Július 2. – 130 éve, 1891-ben született Szini Lajos elbeszélő, újságíró, szerkesztő
- Július 4. – 165 éve, 1856-ban halt meg Ferenczy István szobrászművész
- Július 5. – 215 éve, 1806-ban született Teleki Blanka pedagógus, a magyar nőnevelés úttörője
- Július 6. – 130 éve, 1891-ben született Gróf László dramaturg, rendező, műfordító, színész
- Július 7. – 80 éve, 1941-ben született Péntek János nyelvész, etnológus (szófejtő), egyetemi tanár
- Július 9. – 115 éve, 1906-ban született Bálint György esszé- és közíró
- Július 10. – 40 éve, 1981-ben halt meg Kormos Gyula író, közíró, szerkesztő
- Július 10. – 130 éve, 1891-ben született Salamon László költő, író, esszéista, újságíró, szerkesztő
- Július 13. – 100 éve, 1921-ben született Mottl Román grafikus, képzőművészeti szakíró
- Július 14. – 195 éve, 1826-ban született Vasvári Pál író, történész
- Július 15. – 270 éve, 1751-ben született Gyarmathi Sámuel nyelvész, antropológus, orvos
- Július 16. – 110 éve, 1911-ben született Cselényi Béla történész, író, műfordító, egyetemi tanár

- Július 16. – 90 éve, 1931-ben született Toró Tibor fizikai szakíró, egyetemi tanár, a Román Akadémiai Bizottság tagja
- Július 17. – 170 éve, 1851-ben halt meg Egressy Béni opera- és szövegkönyvíró
- Július 17. – 105 éve, 1916-ban született Nagy Jenő nyelvész, néprajzkutató, egyetemi lektor
- Július 19. – 70 éve, 1951-ben halt meg Makkai Sándor református egyházi író, püspök
- Július 20. – 100 éve, 1921-ben született Rappaport Ottó újságíró, színházi rendező, szerkesztő
- Július 20. – 125 éve, 1896-ban született Bitay Árpád irodalomtörténész, műfordító
- Július 21. – 80 éve, 1941-ben született Nemlaha György újságíró, szerkesztő, művészeti és zenei író, rendező
- Július 21. – 150 éve, 1871-ben született Szabó András klasszikafileológus, műfordító
- Július 22. – 115 éve, 1906-ban született Rónai Antal operakarmester, tanár, író
- Július 23. – 40 éve, 1981-ben halt meg Baróti Pál író, műbíráló, szerkesztő
- Július 25. – 85 éve, 1936-ban halt meg Báthori Ferenc nyelvtudós, néprajzi kutató
- Július 28. – 55 éve, 1966-ban halt meg Pataki Bálint irodalomtörténész, egyetemi tanár
- Július 29. – 80 éve, 1941-ben született Cseke Gábor író, műfordító
- Július 29. – 15 éve, 2006-ban halt meg Szász János költő, író, műfordító
- Július 30. – 155 éve, 1866-ban halt meg Egressy Gábor színész
- Július 31. – 135 éve, 1886-ban halt meg Liszt Ferenc zeneszerző, zongoraművész
- Július 31. – 85 éve, 1936-ban született Sigmond István író, színpadi író, műfordító

Augusztus

- Augusztus 1. – 100 éve, 1921-ben született Izsák József irodalomtörténész, műbíráló
- Augusztus 4. – 80 éve, 1941-ben halt meg Babits Mihály költő, a Nyugat szerkesztője
- Augusztus 4. – 125 éve, 1896-ban született Lengyel József író, költő
- Augusztus 8. – 105 éve, 1916-ban született Tőkés István református teológiai szakíró, egyházkerületi főjegyző, egyetemi professzor
- Augusztus 8. – 75 éve, 1946-ban született Vida György művészettörténész, műbíráló, író

- Augusztus 9. – 85 éve, 1936-ban született Jakobovits Miklós festőművész, muzeográfus, képzőművészeti író
- Augusztus 11. – 565 éve, 1456-ban halt meg Hunyadi János, a törökverő hadvezér, kormányzó
- Augusztus 13. – 100 éve, 1921-ben született Sarkadi Imre író
- Augusztus 13. – 125 éve, 1896-ban született Vámszer Géza néprajzi és művészeti szakíró
- Augusztus 16. – 135 éve, 1886-ban született Kőmíves Nagy Lajos újságíró, dramaturg, művészetpártoló
- Augusztus 20. – 35 éve, 1986-ban halt meg Benjámin László költő
- Augusztus 22. – 190 éve, 1831-ben halt meg Kazinczy Ferenc nyelvújító, író, költő, műfordító
- Augusztus 22. – 45 éve, 1976-ban halt meg Nagy Imre festő- és grafikusművész, emlékiratíró
- Augusztus 23. – 130 éve, 1891-ben született Olosz Lajos költő, szerkesztő
- Augusztus 23. – 30 éve, 1991-ben halt meg Nemes Nagy Ágnes költő
- Augusztus 24. – 85 éve, 1936-ban született Kicsi Antal irodalomtörténész, műfordító, műbíráló
- Augusztus 27. – 115 éve, 1906-ban halt meg Thury Zoltán író
- Augusztus 28. – 125 éve, 1896-ban született Márton Áron egyházi és neveléstudományi író, Erdély római katolikus püspöke

Szeptember

- Szeptember 1. – 65 éve, 1956-ban született Tavaszi Hajnal művelődéstörténeti író, egyházi főlevéltáros, szerkesztő
- Szeptember 1. – 40 éve, 1981-ben halt meg Nagy Géza tanulmányíró, műfordító, tankönyvíró, tanár
- Szeptember 2. – 105 éve, 1916-ban született Jakó Zsigmond történetíró, egyetemi tanár
- Szeptember 5. – 40 éve, 1981-ben halt meg Horváth Béla színművész, író, rendező
- Szeptember 7. – 115 éve, 1906-ban született Balogh Edgár közíró, szerkesztő, egyetemi tanár
- Szeptember 8. – 70 éve, 1951-ben született Markó Béla költő, szerkesztő, műfordító, műbíráló, politikus
- Szeptember 8. – 140 éve, 1881-ben született Szopos Sándor festőművész, grafikus, tanár
- Szeptember 9. – 155 éve, 1866-ban halt meg Czuczor Gergely költő, nyelvész

- Szeptember 9. – 190 éve, 1831-ben született Izsó Miklós szobrászművész
- Szeptember 10. – 305 éve, 1716-ban halt meg Pápai Páriz Ferenc, a magyar orvostudomány úttörője
- Szeptember 11. – 60 éve, 1961-ben halt meg Szántó György regényíró, szerkesztő
- Szeptember 12. – 120 éve, 1901-ben született Abafáy Gusztáv irodalomtörténész
- Szeptember 12. – 25 éve, 1996-ban halt meg Nagy Jenő nyelvész, néprajzkutató, egyetemi lektor
- Szeptember 13. – 125 éve, 1896-ban született Szabados Árpád színműíró, költő, rendező
- Szeptember 14. – 90 éve, 1931-ben született Jenei-Lám Erzsébet művészeti író, illusztrátor
- Szeptember 17. – 130 éve, 1891-ben halt meg Petzval József matematikus, mérnök, a vetítőlencse tervezője
- Szeptember 20. – 120 éve, 1901-ben született Bácski György délvidéki író, műfordító
- Szeptember 20. – 85 éve, 1936-ban halt meg Tornyai János festőművész
- Szeptember 20. – 25 éve, 1996-ban halt meg Erdős Pál matematikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja
- Szeptember 21. – 230 éve, 1791-ben született gróf Széchenyi István politikus, író, a gazdasági, társadalmi, művészeti élet gazdagítója
- Szeptember 24. – 35 éve, 1986-ban halt meg Lakó Elemér nyelvész, irodalomtörténész, egyetemi lektor
- Szeptember 24. – 100 éve, 1921-ben született Szinberger Sándor zenei szakíró, operarendező, színházigazgató, író
- Szeptember 24. – 125 éve, 1896-ban született Vass Albert festőművész
- Szeptember 25. – 230 éve, 1791-ben született id. Markó Károly festőművész
- Szeptember 26. – 140 éve, 1881-ben született Kende János író, szerkesztő, művészeti szakíró, zenei író
- Szeptember 27. – 100 éve, 1921-ben született Jancsó Miklós filmrendező
- Szeptember 27. – 80 éve, 1941-ben született Szekernyés János helytörténéskutató, műbíráló, irodalom- és művészettörténész, újságíró, szerkesztő
- Szeptember 29. – 90 éve, 1931-ben született Marosi Barna újságíró, riporter
- Szeptember 30. – 15 éve, 2006-ban halt meg Sütő András író, szerkesztő, színpadi író

Október

- Október 2. – 260 éve, 1761-ben halt meg Mikes Kelemen emlékiratíró
- Október 2. – 80 éve, 1941-ben született Kincses Előd közíró, jogi szakíró
- Október 2. – 165 éve, 1856-ban született Révai Károly író, költő, műfordító
- Október 3. – 795 éve, 1226-ban halt meg Assisi Szent Ferenc szerzetes, rendalapító
- Október 6. – 95 éve, 1926-ban született Demény Lajos történész
- Október 7. – 60 éve, 1961-ben halt meg Horváth János irodalomtörténész
- Október 9. – 50 éve, 1971-ben halt meg Benkő Anna gyermekíró
- Október 9. – 50 éve, 1971-ben halt meg Nagy Kálmán nyelvész, tankönyvíró, műfordító
- Október 11. – 130 éve, 1891-ben született Herepei János művelődéstörténész, muzeológus, régész, néprajzkutató
- Október 11. – 120 éve, 1901-ben született Józsa János tanulmányíró, műfordító
- Október 11. – 110 éve, 1911-ben született Korda István regényíró, szerkesztő, műfordító
- Október 12. – 200 éve, 1821-ben született Berecz Károly költő
- Október 12. – 130 éve, 1891-ben született Tulogdy János egyetemi tanár, földrajzi szakíró
- Október 13. – 480 éve, 1541-ben halt meg Werbőczy István jogtudós, diplomata
- Október 14. – 40 éve, 1981-ben halt meg Sőni Pál író, kritikus, irodalomtörténész, egyetemi tanár
- Október 14. – 80 éve, 1941-ben született Szekernyés Kurkó Irén újságíró, szerkesztő, rendező
- Október 15. – 60 éve, 1961-ben kapta meg Békésy György fizikus akusztikus, biofizikus, az orvosi Nobel-díjat
- Október 18. – 85 éve, 1936-ban született Indig Ottó László irodalomtörténész, közíró, tanár
- Október 18. – 110 éve, 1911-ben született Robotos Imre újságíró, szerkesztő, életrajzíró
- Október 20. – 225 éve, 1796-ban halt meg Dayka Gábor, a szentimentalizmus első magyar képviselője
- Október 20. – 90 éve, 1931-ben halt meg Szentgyörgyi István színész, előadóművész, író
- Október 22. – 35 éve, 1986-ban halt meg Szent-Györgyi Albert biokémikus, orvostudományi Nobel-díjas, a C-vitamin kimutatója
- Október 22. – 210 éve, 1811-ben született Liszt Ferenc zongoraművész, zeneszerző

- Október 23. – 55 éve, 1966-ban halt meg Pakots Károly költő, elbeszélő
 Október 24. – 80 éve, 1941-ben halt meg Reményik Sándor költő
 Október 24. – 120 éve, 1901-ben született Balázs Ferenc prózaíró, költő, utazó
 Október 27. – 45 éve, 1976-ban halt meg Szilágyi Domokos költő
 Október 27. – 305 éve, 1716-ban halt meg gróf Bethlen Miklós erdélyi politikus, emlékiratíró
 Október 29. – 25 éve, 1996-ban halt meg Tompa István elbeszélő, regényíró

November

- November 1. – 60 éve, 1961-ben halt meg Delly-Szabó Géza zeneszerző, népdalgyűjtő
 November 3. – 85 éve, 1936-ban halt meg Kosztolányi Dezső költő, író, műfordító
 November 4. – 115 éve, 1906-ban született Horváth Imre költő, újságíró
 November 9. – 110 éve, 1911-ben született Lakatos Demeter moldvai csángó népköltő
 November 9. – 80 éve, 1941-ben született Simon Györgyi grafikus
 November 11. – 230 éve, 1791-ben született Katona József drámaíró
 November 11. – 210 éve, 1811-ben született Perczel Mór 1848-as honvédtábornok, politikus
 November 11. – 95 éve, 1926-ban született Kallós Miklós szociológus, filozófiai író, újságíró, szerkesztő
 November 12. – 50 éve, 1971-ben halt meg Jancsó Elemér irodalomtörténész, egyetemi tanár
 November 12. – 85 éve, 1936-ban született Jancsik Pál költő, műfordító
 November 12. – 45 éve, 1976-ban halt meg Vajda-Szendrei Júlia irodalomtörténész, egyetemi előadó
 November 16. – 160 éve, 1861-ben halt meg Sárosy Gyula költő
 November 19. – 130 éve, 1891-ben halt meg Csíky Gergely drámaíró
 November 19. – 180 éve, 1841-ben született Schulek Frigyes építész
 November 20. – 165 éve, 1856-ban halt meg Bolyai Farkas tudós, író, matematikus
 November 20. – 155 éve, 1866-ban halt meg Laborfalvy Róza színésznő, Jókai Mór felesége
 November 21. – 105 éve, 1916-ban halt meg Ferenc József osztrák császár magyar király
 November 23. – 135 éve, 1886-ban született Marincsak Magyar Bálint költő, műfordító

- November 24. – 155 éve, 1866-ban született Gyalui Farkas művelődés- és irodalomtörténész, könyvtártudományi szakíró, szépíró, újságíró
- November 25. – 100 éve, 1921-ben született Pilinszky János költő
- November 29. – 30 éve, 1991-ben halt meg Mihálka György műfordító
- November 30. – 40 éve, 1981-ben halt meg Molter Károly író

December

- December 1. – 80 éve, 1941-ben született Molnos Lajos költő, közíró
- December 2. – 225 éve, 1796-ban született Beöthy Ödön partiumi politikus
- December 3. – 100 éve, 1921-ben született Dancsuly András pedagógiai író, egyetemi tanár
- December 4. – 115 éve, 1906-ban született dr. Kiss Bertalan református egyházi és lélektani író, lelkész
- December 5. – 90 éve, 1931-ben született Jánosi Marcell gépészmérnök, tervező, a flopi feltalálója
- December 8. – 265 éve, 1756-ban született Ányos Pál, a felvilágosodás költője
- December 8. – 70 éve, 1951-ben halt meg Tavaszi Sándor református egyházi író, filozófiai író
- December 9. – 390 éve, 1631-ben halt meg Rimay János költő, a Balassi-hagyaték gondozója
- December 9. – 90 éve, 1931-ben született Varga Vilmos színművész, rendező, író
- December 11. – 105 éve, 1916-ban született Gellért Sándor költő, író, műfordító, tanár
- December 12. – 45 éve, 1976-ban halt meg Berde Amál festőművész, művészeti és néprajzi író
- December 12. – 210 éve, 1811-ben született Gaál József drámaíró
- December 13. – 95 éve, 1926-ban halt meg Stróbl Alajos építész
- December 14. – 130 éve, 1891-ben született Szentimrei Jenő költő, író, tanár
- December 15. – 135 éve, 1886-ban született Berde Amál festőművész
- December 16. – 30 éve, 1991-ben halt meg Vas István költő, műfordító
- December 18. – 45 éve, 1976-ban halt meg Bartalis János költő
- December 18. – 115 éve, 1906-ban született Zelk Zoltán költő
- December 19. – 135 éve, 1886-ban született Kabdebó Erna színműíró, előadóművész
- December 21. – 220 éve, 1801-ben halt meg Gvadányi József író

- December 21. – 155 éve, 1866-ban született Tömörkény István író
- December 24. – 110 éve, 1911-ben született Denderle József történész, tankönyvíró
- December 26. – 120 éve, 1901-ben halt meg Berecz Károly költő, műfordító
- December 26. – 130 éve, 1891-ben született Imre Sándor dramaturg, műfordító, író,ínháztörténész
- December 26. – 95 éve, 1926-ban született Tuzson Erzsébet helytörténet-kutató, pedagógiai szakíró, bibliográfus, tanár
- December 27. – 105 éve, 1916-ban született Márton Gyula nyelvész, egyetemi tanár
- December 28. – 75 éve, 1946-ban született Rostás Zoltán szociológus, szerkesztő, író
- December 29. – 155 éve, 1866-ban született Kovács Dezső író, kritikus, szerkesztő, tanár
- December 30. – 225 éve, 1796-ban született báró Wesselényi Miklós művészetpártoló erdélyi nemes
- December 30. – 15 éve, 2006-ban halt meg Szombati Gille Ottó drámaíró, költő, rendező
- December 31. – 100 éve, 1921-ben halt meg Kiss József költő, lapszerkesztő
- December 31. – 75 éve, 1946-ban született Gittai István költő
- December 31. – 65 éve, 1956-ban halt meg Mátyás Mátyás orvosi szakíró, sebészeti egyetemi tanár

Összeállította: JÁROSI ÉVA ny. magyartanár

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

IGAZGATÓTANÁCSI HIVATAL

BH-410202 Nagyvárad (Oradea), Sulyok István utca 9. szám

Telefon: 0259-431710; 0259-435386, 0724-393528, e-mail: partium@rdsor.ro

Tiszt- és tisztségviselők:

CSÚRY ISTVÁN püspök

BARA LAJOS ISTVÁN egyházkerületi főgondnok

FORRÓ LÁSZLÓ lelkészi főjegyző

TÖRÖK SÁNDOR presbiteri főjegyző

KÁNYA ZSOLT ATTILA lelkészi jegyző

TATÁR MIKLÓS presbiteri jegyző

DÉNES ISTVÁN LUKÁCS missziói előadó

MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR katekétikai előadó

OROSZ OTÍLIA VALÉRIA egyházzenei előadó

JOBB DOMOKOS ifjúsági előadó

GELLÉN SÁNDOR levéltáros

Püspöki hivatal: WAGNER ERIK püspöki titkár

0259-435386, 0755-274640, wagner.erik@yahoo.com

Igazgatótanács titkárság: SZABÓ KATALIN

0259-431710, 0259-435386, 0724-353928, partium@rdsor.ro

Könyvterjesztés: BORUZZ EDIT – 0259-431710

Kiadványok rendelése: press@kek.ro

Közigazgatási Ügyosztály: FARKAS ZSOLT előadótanácsos

0762-638210, zsolif@yahoo.com

SZAKÁCS OTTILIA közigazgatási referens

0746-370678, szakacsottilia@gmail.com

Gazdasági Ügyosztály: SALÁNKI LÓRÁNT előadótanácsos – 0726-752633

Könyvelők: FODOR KATALIN – kregazdasagi@yahoo.com

Missziói Ügyosztály: DÉNES ISTVÁN LUKÁCS generális direktor

0745-374441, denesistvan@yahoo.com

VINCZÉNÉ PÁLFI JUDIT előadótanácsos

0741-179307, judit_vincze@yahoo.com

Tanügyi- és Katekétikai Ügyosztály:

MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR katekétikai előadó – 0740-207488

SZŰCS ÉVA tanügyi előadótanácsos

0745-306661, szucseva@yahoo.com

Külügyi Osztály: ANTAL JÁNOS előadótanácsos

0722-686824, antal.janos@gmail.com

Kiadói és Sajtóosztály: WAGNER ERIK előadótanácsos

0755-274640, press@krek.ro

Műszaki előadó: EMÓDI TAMÁS – 0745-311387, emoditamas@gmail.com

Jogtanácsos: FENESI TIBOR – 0723-359503, tiborfenesi@yahoo.com

Jogi referens: PETRUCZ IZABELLA – 0742-169537, petrucziza@gmail.com

Levéltáros: GELLÉN SÁNDOR – 0262-281410, 0744-864572

EMÓDI ANDRÁS – 0743-181698, aemodi@gmail.com

INTÉZMÉNYEK

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Csillagocska Bölcsődéje

BH-410202 Nagyvárád, Sulyok István utca 9. sz.

Igazgató: FELFÖLDI-BOD GABRIELLA – 0770-292560

Arany János Kollégium

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 36, 0259-439931, kollegium@partium.ro

Kollégiumi ügyvezető: DOHI ALIZ – 0745-640305

Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete karitatív és kulturális központ

H-1066 Budapest, Gyógyszergyári út.3.

Vezető lelkész: Dr. ZALATNAY ISTVÁN

Intézeti előadó: VERES EMESE GYÖNGYVÉR

Tel: 0036-1-3416602 és 0036-1-2609455, e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com

honlap: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu

Harangszó szerkesztősége

BH-410210 Oradea, Sulyok István utca 9. szám,

e-mail: harangszo.ujzag@gmail.com

Felelős szerkesztő: GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE – 0765-926002

Harangszó Rádió

Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám. Tel.: 0261-711816, 0769-668719

Szerkesztő: RÁCZ ERVIN – 0740-483375, referdod@freemail.hu

Ifjúsági Központ, Solyomkövár – Szilágysomlyói Egyházmegye

SJ – 457262 Boghiș, nr. 131

Gondnok: MIKLÓS KÁROLY – 0749-193727, miklos_kari@yahoo.com

Királyhágómelléki Református Egyházkerület Segély- és Kölcsönpénztára

BH-410210 Oradea Str. Jean Calvin nr. 1. – Nagyvárad-Újváros Egyházközség irodája

Pénztáros: ZSIGMOND JÓZSEF – 0743-346-320

Kölcsy Ferenc Egyházi és Kulturális Központ – Sződemeter

SM-447280 Săuca nr. 127.

Intézményvezető: PAKULÁR JULIANNA – 0756-096516

Kiállítás felelős: PAKULÁR ISTVÁN – 0751-580282

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

BH-410042 Oradea Str. Libertății nr. 38., 0259-437069

Intézményvezető: BERTALAN STELLA – 0741-089939

Nyugdíjintézet – Romániai Református Egyház Nyugdíjintézete

CJ-400124 Cluj-Napoca, P-ta Avram Iancu 15., 0264-598538

Igazgató: TÁRKÁNYI MÁRTON – nyugdij@reformatus.ro

Partiumi Keresztény Egyetem

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 27.,

0259-418244, 0259-418252, 0259-432837 www.partium.ro, partium@partium.ro

Rektor: Dr. PÁLFI JÓZSEF

Partiumi Közlöny szerkesztősége

BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám

Felelős szerkesztő: WAGNER ERIK – 0755-274640, press@krek.ro

Romániai Református Pedagógiai Intézet nagyvárad irodája

BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám, 0259-431710, 0259-435386

Főmunkatárs: SZŰCS ÉVA – 0745-306661 szucseva@yahoo.com

Státer Önszegélyző Pénztár

Státer megbízott: FODOR KATALIN

www.stater.ro, stater2008@yahoo.com

SZOCIÁLIS INTÉZMÉNYEK, ALAPÍTVÁNYOK

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

SZAMOSARDÓ

Bethesda ház, Egészségügyi és Humanitárius Központ

Intézményvezető: Tóbiás Eszter, Váncza Éva

MM-437356 Arduzel nr. 145/a. Tel/Fax: 0262-264107

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

SZATMÁR-SZAMOSNEGYED

Bethlen Kata Egyesület

Intézményvezetők: Bogya Kis Ferenc, Bogya Kis Mária lelkipásztorok

bogyakis@gmail.com Tel/Fax: 0261-769745 Mobil: 0747-047067

SZATMÁR

Diakonia Keresztyén Alapítvány Szatmári Fiók

Intézményvezető: Kiss József lelkipásztor

Satu Mare Str. Eroilor nr. 8. Tel.: 0745-306629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

LELE

Oikodemos, Idősek Otthona

Intézményvezető: Nagy Sándor lelkipásztor

nagy_sandoresp@yahoo.com, Mobil: 0745-775342

HADAD

Dégenfeld Központ

Intézményvezető: Tötös Beáta lelkipásztor.

Tel.: 0749-035745, e-mail: totosbea@yahoo.ro

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

MICSKE – ÉRDA

Intézményvezető: Barabás Tünde szociális munkás

BH-417183 Mişca nr. 130/b. Tel.: 0746-213979

MICSKE – Sámuel Szociális Bentlakás

Intézményvezető: Bertalan Csilla szociális munkás

csilali@freemail.hu Mobil: 0745-623607

MAGYARKÉC

Kécenlét Egyesület

Intézményvezető: Mike Pál lelkipásztor

magyarkec@yahoo.com Tel/Fax: 0359-804975 Mobil: 0748-143853

BIHARI EGYHÁZMEGYE

BIHARFÉLEGYHÁZA – Gálya Egyesület, házi idősgondozás

Intézményvezető: Szabó Zsolt lelkipásztor

szabozsolt7081@gmail.com Tel/Fax: 0259-462013 Mobil: 0740-180278

ÉLESD

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók - munkapont

Otthoni Idősgondozó Szolgálat

Intézményvezető: Dénes Éva

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

„Kajántó Mária” Gyermek és Ifjúsági Otthon

BH-415100 Aleșd Str. Viilor nr. 30

Intézményvezető: Balla Júlia szociális munkás

ballajulia05@gmail.com Tel/Fax: 0259-342719 Mobil: 0787-826495

NAGYSZALONTA

Fileo Idősek Otthona

BH-415500 Nagyszalonta, str. I.C. Cantacuzino nr. 2/a

Intézményvezető: Kovács Katalin

fileo_salonta@gmail.com Mobil: 0751-499177

NAGYVÁRAD

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók

Otthoni Idősgondozó Szolgálat

BH-410067 – Nagyvárad, str. Clujului 63 sz.

Intézményvezető: Dénes Éva

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók

Méhecske Műhely

BH-410001 Nagyvárad, Moscovei u. 14. sz.

Intézményvezető: Herman Noémi

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0726-211363

Lámpás Alapítvány

Intézményvezető: Vura Ottilia – office.lampas@gmail.com Mobil: 0764-043989
BH-410094 Nagyvárad, Mihail Kogalniceanu 30. (bejárat a M.Viteazul u. felől)

Nagyvárad-Őssi Mentálhigiénés Központ

Intézményvezető: Csűry István püspök-lelkipásztor
e-mail: csuryistvan@yahoo.com. Tel/Fax: 0259-413550, Mobil: 0722-597364

Csillagocska Alapítvány

Intézményvezető: Pálfi József lelkipásztor
BH-410115 Oradea, Bld Ștefan cel Mare nr 6/A, e-mail: palfijozsef67@gmail.com
Tel/Fax: 0259-453914 Mobil: 0743-180363

Csillagváros Alapítvány

Intézményvezető: Vinczéné Pálfi Judit lelkipásztor
BH-410477 Oradea, Teiului nr.2. e-mail: judit_vincze@yahoo.com Tel: 0741-179307

Szociális Napközi – Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

Intézményvezető: Dombi Enikő szociális munkás
e-mail: csaba.dombi@gmail.com Tel.: 0740-918701

TENKE – Tenkei Református Szeretetotthon

Intézményvezető: Megyasszai Júlia szociális munkás
BH-417595 Tinca, Str. Avram Iancu nr. 53,
e-mail: jmegyasszai@gmail.com Mobil: 0742-429366

SZILÁGYSONMLYÓI EGYHÁZMEGYE

PERECSEN – **Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyvárad Fiók - munkapont**
Otthoni Idősgondozó Szolgálat – Intézményvezető: Dénes Éva
e-mail: diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

ZILAH EGYHÁZMEGYE

ZILAH – Diakonia Keresztyén Alapítvány Zilahi Fiók

450006, str. Maxim D. Constantin nr. 5 Zilah, Szilágy megye/loc. Zalău, jud. Sălaj
Intézményvezető: Szalánszki Judit – diakoniazalai@yahoo.com Mobil: 0746293877

Egyházközségek címtára

(az Esperesi Hivataloktól 2020. őszén kapott adatok alapján)

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY esperes
MM-430323 Baia Mare Str. Izvor nr. 2. Tel.: 0262-212770, 0787867179,
e-mail: refespbanya@yahoo.com
Irodavezető: ECSEDI ORSOLYA. Tel.: 0745-773201

Főgondnok – VICSAI JÁNOS
MM-437356 Arduzel nr. 138a. Tel.: 0745-545661

Apahegy – VÉKONY ROLAND ÁDÁM
MM-435402 Viile Apei str. Ungureasca nr.143. Tel.: 0755-573312,
e-mail: rolireno@hotmail.com

Avasfelsőfalu – BALLA GÁBOR ISTVÁN (beszolgáló lp.)
SM-445200 Negresti Oas str. Victoriei nr. 8/20 ap.4. Tel.: 0261-854720

Avasújváros – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY esperes
MM-447220 Orasu Nou nr 235. Tel.: 0261-830043, 0744-864572,
e-mail: czelder39@yahoo.com

Domokos – KERESZTES NAGY IMRE JÁNOS
MM-435604 Damacuseni nr. 303. Tel.: 0262-385265, 0744-890837,
e-mail: keresztesnagy@gmail.com Sz.: Erzsébetbánya

Felsőbánya – ALFÖLDI LAKATOS TIBOR
MM-435100 Baia Sprie P-ta Libertatii nr 21. Tel.: 0774-038862, 0744-707494,
e-mail: alfotibor@protestant.com Le.: Kapnikbánya Sz.: Giródtótfalu

Hagymászlápos – MOLNÁR VIKTOR LAJOS
MM-437227 Lapusel str.Unirii nr. 6. Tel.: 0740-809038,
e-mail: viktor_molnar@yahoo.com Le.: Kővárhosszúfalu Sz.: Erdőszáda

Hosszúmező – FAZAKAS JUDIT
MM-437080 Cimpulung la Tisa nr.132. Tel.: 0362-405905, 0751-185645,
e-mail: jutkafazakas@yahoo.com Sz.: Kistécső

Koltó – ECSEDI ÁRPÁD

MM-437283 Coltau P-ta Eroilor nr.6. Tel.: 0262-289112, 0757-016704,
e-mail: ecsediarpad74@ gmail.com Le.: Katalin

Kőszegremete – SZISZIK JÓZSEF

SM-447227 Remetea Oasului nr. 9.
Tel.: 0361-422406, 0744-104203,
e-mail: sziszikjo@yahoo.com Le.: Bikszád

Magyarberkesz – KOVÁCS PÉTER ZOLTÁN

MM-437231 Berchez nr.66. Tel.: 0362-402855, 0766-773793,
e-mail: k_peter_z@yahoo.com Le.: Nagysomkút

Magyarláp – SZÉKELY ZSOLT

MM-435600 Targu-Lapus Str. Florilor nr. 2. Tel.: 0262-384345, 0744-263133,
e-mail: zsekely@gmail.com

Máramarossziget – LOVÁSZ ISTVÁN

MM-435500 Sighetu Marmatiei Str. Dr.I.M. de Apsa nr.27.
Tel/fax: 0262-311924, 0740-276091, e-mail: listvan1979 @gmail.com
Le.: Felsővisó Sz.: Borsabánya

Misztótfalu – ORBÁN ISTVÁN DÁNIEL

MM-437345 Tautii Magheraus, Str 1. nr. 221. Tel.: 0262-293272, 0744-453697,
e-mail: odaniel47@yahoo.com Sz.: Misztbánya, Borpatak

Monó – NAGY ANDRÁS

MM-437358 Mîna nr. 184. Tel.: 0262-483490, 0752-552289,
e-mail: kisgorog@yahoo.com Le.: Égerhát

Nagybánya Óváros – BAK LÁSZLÓ, BAK ENIKŐ

MM-430406 Baia Mare Str. Dacia nr. 3. Tel.: 0262-211048, 0726-702025,
e-mail: nagybanya.ovaros.ref@gmail.com Le.: Alsófernezely

Nagybánya Újváros – TASNÁDI ANDRÁS ZSOLT, POP PÉTER beosztott lp.

MM-430263 Baia Mare Str. Republicii nr.9. Tel.: 0262-227263,
T.A.Zs.: 0751-029501, e-mail: tasnadiandras@ yahoo.com,
P.P.: 0743-186907

Sülelmed – NAGY ANDRÁS (beszolgáló lp.)

MM-437355 Ulmeni, Str. P. Dulfu nr.30. Tel.: 0262-437364, 0752-552289,
e-mail: kisgorog@yahoo.com Le.: Szamoscikó

Szamosardó – TÓBIÁS TIBOR

MM-437356 Arduzel nr 144. Tel.: 0788-079345,
e-mail: tobiastibor@gmail.com Le.: Szamosújlak

Szinérváralja – HUSZÁR LÁSZLÓ ZSOLT

MM-435400 Seini P-ta Sylvester J. nr. 1.
Tel.: 0755-208464, e-mail: lacoka78@yahoo.com

Vámfalu – BALLA GÁBOR ISTVÁN

SM-447350 Vama str. Petőfi Sándor nr. 939. Tel.: 0361-802741, 0764-261131,
e-mail: ballag79@freemail.hu

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – KIRÁLY LAJOS esperes

SM-440114 Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám. Tel.: 0261-711-816, 0785-292-502
E-mail: esperesihivatszatmar@gmail.com, batiziref@freemail.hu

Irodavezető: MOLNÁR CSILLA

Ügyintéző: SZILÁGYI LEVENTE – 0745-812429

Diakónus: SZÉKELY BERNADETT – 0752-078-988

Főgondnok: PUSKÁS CSABA

Tel: 0744-539213. E-mail: csaba56@gmail.com

Adorján – BESENYŐDI ATILA

SM-447181 Adrian. Tel.: 0741-190590,
e-mail: bessenyodiattila@yahoo.com. Le.: Meggyesgombás

Amac – KERESZTÚRI ERZSÉBET

SM-447231 Amați, str. Bisericii nr. 6. Tel.: 0261-842607, 0748-939124,
e-mail: amacirefegyhaz@gmail.com

Apa – KISS SZABOLCS

SM-447015 Apa str. Florilor nr. 79. Tel.: 0745-301743,
e-mail: szabolcs03@yahoo.com

Aranyosmeggyes – TOLNAI JÁNOS (beszolgáló lp.)

SM-447185 Medieșu Aurit nr. 750. Tel.: 0741435735, e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Atya – VERSÉNYI ISTVÁN (beszolgáló lp.)

SM-447131 Atea. Tel.: 0765603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Batiz – KIRÁLY LAJOS

SM-447065 Botiz str. Teilor nr. 81. Tel.: 0261-774067, 0745-906903,
0785-292502, e-mail: batiziref@freemail.hu. Le. Gombáspusztá

Csengerbagos – DOHI VILHELM ARNOLD (beszolgáló lp.)

SM-447125 Doba nr. 9. Tel.: 0741-335132, e-mail: dohi_arnold@yahoo.com

Dabolc – SZILÁGYI ISTVÁN RÓBERT

SM-447148 Dabolț nr. 67. Tel.: 0744-451959, e-mail: szilagyi robert20@yahoo.com

Dobrácsapáti – ERDEI ÁRVA ISTVÁN (beszolgáló lp.)

SM-447116 Apateu nr. 97. Tel.: 0744-817150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Egri – KOVÁCS SÁNDOR ny lp.

SM-447066 Agriș nr. 81. Tel.: 0261-878022, 0771-253401, kovacs_si54@yahoo.com

Erdőd – KASZANICZKI CSONGOR

SM-447020 Ardud, Stefan cel Mare 8. Tel.: 0756-207617, csontikaa@gmail.com

Halmi – ELEK ARNOLD ZOLTÁN

SM-447145 Halmeu str. Eliberării nr. 85. Tel.: 0261-773265, 0754-284049,
e-mail: elek.arnold@yahoo.com. Le.: Kökényesd

Hirip – KERESZTÚRI SÁNDOR ZSOLT

SM-447233 Hrip str. Cardinal Iuliu Hossu nr. 157.

Tel.: 0261-842607, 0748-939124, e-mail: hiripirefegyhaz@gmail.com

Józsefháza – KISS SZABOLCS (beszolgáló lp.)

SM-447187 Iojib. Tel.: 0745-301743, szabolcs03@yahoo.com. Le: Józsefházi hegy

Kakszentmárton – KÜRTI TAMÁS (beszolgáló lp.)

SM-447214 Mărtinești. Tel.: 0763-738235, e-mail: kurti.tamas.85@gmail.com

Kisbábony – GÁTI TIBOR

SM-447146 Băbești nr. 74. Tel.: 0746-069-567, e-mail: gatibor@yahoo.com

Kiskolcs – GYÖRBÍRÓ SÁNDOR

SM-447121 Culciu Mic. Tel.: 0747-586808, 0261-829696,
e-mail: sgyorbiro@yahoo.com

Kispeleske – KÉPÍRÓ GYULA JENŐ (beszolgáló lp.)

SM-447176 Pelișor nr. 21. Tel.: 0745-906878, 0261-759214,
e-mail: kepirogyula@gmail.com. Le.: Nagypeleske

Lázári – KÉPÍRÓ GYULA JENŐ

SM-447170 Lazuri nr. 210. Tel.: 0745-906878, 0261-759214,

e-mail: kepirogyula@gmail.com

Mikola – HIGYED ISTVÁN

SM-447195 Micula. Tel.: 0261-828602, 0743-220412,

e-mail: protmikrom@gmail.com

Nagykolcs – APJOK ARTUR

SM-447119 Culciu Mare nr. 265. Tel.: 0745-653292, 0361-413111,

e-mail: exkalibur@freemail.hu

Ombod – JOBB DOMOKOS

SM-447232 Ambud nr. 133. Tel.: 0746-852662, e-mail: jobbdom@gmail.com

Óvári – IGAZ ÁRPÁD

SM-447357 Oar nr. 303. Tel.: 0261-875515, 0745-545867,

e-mail: igazarpad@yahoo.com

Patóháza – TOLNAI JÁNOS

SM-447191 Potău nr. 109. Tel.: 0741-435735, e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Pettyén – GENDA ÁRPÁD SZABOLCS

SM-447234 Petin nr. 231. Tel.: 0261-867684, 0748-241082, e-mail: g.a.sz@

freemail.hu, gendaarpadszabolcs@gmail.com

Pusztadaróc – KOVÁCS ZSUZSANNA TÜNDE

SM-447130 Dorolț nr. 181.

Tel.: 0732-113915, e-mail: kovacs_zsuzsannatunde@yahoo.com

Sándorhomok – KOVÁCS MÁTYÁS PÉTER

SM-447172 Nisipeni. Tel.: 0261-828830, 0740-140380,

e-mail: matyi_p@yahoo.com

Sárközújlak – NAGY ERIKA

SM-447180 Livada str. Victoriei nr. 80. Tel.: 0261-840142, 0748-050536,

e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Szamosdara – VERSÉNYI ISTVÁN

SM-447132 Dara. Tel.: 0765-603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Szamosdob – DOHI VILHELM ARNOLD

SM-447125 Doba nr. 9. Tel.: 0741-335132, e-mail: dohi_arnold@yahoo.com

Szamoskóród – ERDEI-ÁRVA ISTVÁN BÉLA

SM-447118 Corod, nr. 24. Tel.: 0744-817150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Szamoskrassó – MIHÁLY LEHEL ISTVÁN

SM-447117 Că rășeu nr. 391. Tel.: 0740-040929, e-mail: mlehel@freemail.hu

Szárzberek – ILONCZAI ZSOMBOR

SM-447171 Bercu nr. 8. Tel.: 0261-828945, 0766-662103,
e-mail: izesombor@yahoo.com

Szatmár-Láncos – KORDA ZOLTÁN, SZILÁGYI BALÁZS

SM-440114 Satu Mare P-ța Jean Calvin nr. 8.

K.Z.: tel.: 0261-712455, 0740-155923, e-mail: kozoti01@yahoo.com

Sz.B.: tel.: 0361-804001, 0743-043246, e-mail: szilba@freemail.hu

Szatmár-Németi – KISS JÓZSEF, TÖRŐ ATTILA MIKLÓS

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 1. Tel.: 0261-712116,

K.J.: tel.: 0745-360629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

T.A.M.: 0771-382-968, e-mail: toroattilamiklos@gmail.com

Szatmár-Kültelek – HIGYED JÁNOS MÁTYÁS

SM-440216 Satu Mare str. Basarabia nr. 14. Tel.: 0261-779270, 0727-190633,

e-mail: szatmar3@yahoo.com; kultelek@gmail.com

Szatmár-Szamos-negyed – BOGYA-KIS FERENC, BOGYA-KIS MÁRIA

SM-440199 Satu Mare str. Inăului nr. 11.

Tel.: 0261-769745, 0747-047067, e-mail: bogyakis@gmail.com

Szatmár-Szigetlanka – RÁCZ ERVIN-LAJOS

SM-440061 Satu Mare P-ța Titulescu 24/b.

Tel.: 0785-292503, 0740-483375,

e-mail: refszigetlanka@gmail.com

Szatmárgörbéd – KÜRTI TAMÁS

SM-447192 Românești nr. 195.

Tel.: 0361-524913, 0763-738235, e-mail: kurti.tamas.85@gmail.com

Szatmárhegy – KOVÁCS JÓZSEF

SM-447360 Viile Satu Mare str. Bisericii nr. 13.

Tel.: 0261-754277, 0745-258697, e-mail: elch@freemail.hu

Szatmárpálfalva – KISS JÓZSEF (beszolgáló lp.)

SM-447230 Păulești. Tel.: 0745-360629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

Szatmáruudvari – SIMON ATTILA

SM-447210 Odoreu str. Republicii nr. 102. Tel.: 0361-808757, 0766-366433,
e-mail: simonati1978@yahoo.com. Le.: Berend

Tamásváralja – SZILÁGYI ISTVÁN RÓBERT (beszolgáló lp.)

SM-447033 Tămășeni nr. 54.
Tel.: 0744-451959, e-mail: szilagyrobert20@yahoo.com

Túrterebes – KALA NOÉMI

SM-447335 Turulung str. Parcului nr. 272.
Tel.: 0741-104430, e-mail: kala_noemi@yahoo.com

Vetés – MÁTHÉ RÓBERT

SM-447355 Vetis nr. 165. Tel.: 0261-820727, 0741-014879,
e-mail: matherob@freemail.hu

Nagytarna (misszió egyházközség) – BALVINSZKY SÁNDOR

Tel.: 0771-0598-89

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – TOLNAY ISTVÁN esperes

Irodavezető: CUCU-KOVÁCS ANNAMÁRIA – Tel.: 0751-209935
Médiareferens-lp: SEBESTYÉN ELEK ELŐD – Tel.: 0758-453291
SM-445100 Carei str. Rákóczi Ferenc nr. 18. A.
Tel.: 0261-865706, 0743-689614
e-mail: esperesihivatal@yahoo.com

Főgondnok: KOVÁCS JENŐ – 0751-070590, e-mail: eugenkovacs57@yahoo.com

Ákos – DOBAI ZOLTÁN

SM-447005 Acăș str. Mihăienilor nr. 235. Tel.: 0261871043, 0744634074,
e-mail: dobzoltan@gmail.com
Sz.: Krasznabéltek

Bere – BALLA ÁRPÁD (beszolgáló lp.)

SM-447261 Berea nr. 83. Tel.: 0742-920569, e-mail: ballaarpad79@yahoo.com

Bogdánd – ZSÁKAI NORBERT

SM-447060 Bogdand str. Principală nr. 298.
Tel.: 0744-379213, e-mail: feka8393@gmail.com

Börvely – KÁTAI TIBOR

SM-447050 Berven str. Herman Ottó nr. 350.

Tel.: 0261-872173, 0748-358500, e-mail: tibianna@yahoo.com.

Sz.: Kálmánd, Újbörvely

Dobra – MÁTHÉ LORÁND ÁRPÁD, MÁTHÉ TÜNDE

SM-447291 Dobra str. Principală nr. 310.

M.L.Á.: Tel.: 0740-823136, e-mail: mathe_arpad@yahoo.com

M.T.: Tel.: 0786-604531, e-mail: zoyy20@yahoo.com. Sz.: Alsószopor

Domahida – BENCZE-KÁDÁR BERTOLD

SM-447201 Domănești nr. 69.

Tel.: 0261-875303, 0748-402952, e-mail: b_bertold@yahoo.com

Sz.: Krasznaszentmiklós

Érendréd – URI IMRE

SM-447010 Andrid nr. 586. Tel.: 0745-671865, e-mail: uriimre@citromail.hu

Érkörös – SZABÓ SÁNDOR (beszolgáló lp.)

SM-447102 Chereușa str. Principală nr. 102.

Tel.: 0769-246536, e-mail: szabosandor80@yahoo.com.

Sz.: Kandel

Érszakácsi – FÜLÖP JÁNOS

SM-447275 Săcășeni str. Principală nr. 537.

Tel.: 0261-822612, 0720-366751, e-mail: fulopreti@gmail.com

Sz.: Szekeres

Érszentkirály – MÓDI ATTILA (beszolgáló lp.)

SM-447107 Eriusincrai nr. 165.

Tel.: 0726-149049, e-mail: jagoman@gmail.com

Gencs-Érkávás-Érmindszent – FORRÓ CSABA

SM-447087 Ghenci, str. Principală nr. 80. Tel.: 0742-546810,

e-mail: forrocsaba@yahoo.com

Hadad – TÖTÖS BEÁTA

SM-447155 Hodod str. Principală nr. 205.

Tel.: 0749-035745, e-mail: totosbea@yahoo.ro

Hadadnásd – TATÁR JÁNOS

SM-447158 Nadișu-Hododului str. Kölcsey Ferenc nr. 1.

Tel.: 0766-702705, e-mail: tataragnes24@yahoo.com

Iriny-Mezőterem-Érdengeleg – Dr. GERÉB MIKLÓS
SM-447012 Irina str. Școlii nr. 176.
Tel.: 0261-879250, e-mail: gerebmiklos@yahoo.com

Kalony – ERDŐS CSABA
SM-447080 Căpleni str. Maghiară nr. 523.
Tel.: 0766-364500, e-mail: ercsaba@gmail.hu

Királydaróc – MÓDI ATTILA (beszolgáló lp.)
SM-447105 Craidorolț nr. 110.
Tel.: 0726-149049, e-mail: jagoman@gmail.com
Sz.: Nagymajtény

Kismajtény – ERDŐS CSABA (beszolgáló lp.)
SM-447207 Moftinu-Mic str. Templom nr. 218.
Tel.: 0766-364500, e-mail: ercsaba@gmail.hu

Krasznamihályfalva – MÓDI ATTILA
SM-447007 Mihăieni str. Morii nr. 140.
Tel.: 0726-149049, e-mail: jagoman@gmail.com

Lele – NAGY SÁNDOR, PAP DÉNES ZSOLT
SM-447157 Lelei str. Kálvin János nr. 1.
N.S.: Tel.: 0745-775342, e-mail: nagysandoresp64@gmail.com
P.D.Zs.: Tel.: 0740-203081, e-mail: zsolt_noemi@yahoo.com

Magyarcsaholy – NAGY RÓBERT ANDRÁS
SM-447096 Cehăluț str. Principală nr. 323.
Tel.: 0261-822204, 0787-624211,
e-mail: nagyrobert74@yahoo.com
Sz.: Tasnádcsány

Magyargéres – NAGY ATTILA
SM-447042 Ghirișa str. Principală nr. 219.
Tel.: 0261-867020, 0745-587101,
e-mail: nattila72@yahoo.com

Nagykároly-Belváros – TUKACS JÓZSEF SÁNDOR,
NAGY NORBERT gyakornok lp.
SM-445100 Carei str. Rákóczi Ferenc nr. 17.
T.J.: Tel.: 0261-861787, 0746-044958, e-mail: tukacsjozsef@vipmail.hu
N.N. Tel.: 0741-400587, e-mail: www.nagynorbi@yahoo.com_
Sz.: Mezőpetri

Nagykároly-Kertváros – TOLNAY ISTVÁN, NAGY CSONGOR slp.
SM-445100 Carei str. Nuferilor nr. 18.
T.I.: Tel.: 0261-866719, 0743-689614, e-mail: tolnay.istvan73@gmail.com
N.Cs.: Tel.: 0743-227657, e-mail: nagytsongor@gmail.com
Sz.: Mezőfény, Csanáros, Klára

Pelekeszi – PANITI ZOLTÁN (beszolgáló lp.)
SM-447281 Becheni nr. 26.
Tel.: 0766-574053, e-mail: paniti_zoltanlp@freemail.hu

Piskolt – BALOGH ENIKŐ
SM-447250 Pișcolt str. Libertății nr. 328.
Tel.: 0744-603278, e-mail: benikqz@yahoo.com
Sz.: Reszege

Szaniszló – BALLA ÁRPÁD
SM-447260 Sanislău str. Ogorului nr. 967. Tel.: 0742-920569,
e-mail: ballaarpad79@yahoo.com

Szilágypér – SZABÓ SÁNDOR
SM-447245 Pir str. Principală nr. 212.
Tel.: 0261-821708, 0769-246536,
e-mail: szabosandor80@yahoo.com

Szilágyszér – CSÜRÖS RÓBERT
SM-447063 Ser str. Principala nr. 145. Tel.: 0758-517057,
e-mail: robertcsuros92@gmail.com

Tasnád – PAKULÁR ISTVÁN MIHÁLY, PAKULÁR JULIANNA
SM-445300 Tășnad str. Ștefan cel Mare nr. 1.
P.I.M.: Tel.: 0261-825032, 0751-580282, e-mail: pakularsunu@gmail.com
P.J.: Tel.: 0261-825032, 0756-096516, e-mail: pakularjuli@gmail.com
Sz.: Sződemeter, Újtasnád

Tasnádszántó – PANITI ZOLTÁN
SM-447270 Santău str. Principală nr. 653.
Tel.: 0766-574053, e-mail: paniti_zoltanlp@freemail.hu
Sz.: Érszodoró

Tasnádszarvad – DÉNES BÉLA
SM-445304 Sărauad 146.
Tel.: 0763-058707,
e-mail: denesbela57@yahoo.com

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – RÁKOSI JENŐ esperes

BH-417435 Sacueni, Str.Crisana nr. 37.

Tel/fax: 0259-352448; 0745-586592, e-mail: protref@gmail.com

Irodavezető – PERECSENYI JUDIT. Tel.: 0740-805930

Diakóniai Alapítvány– referda@yahoo.com

Főgondnok – MÉSZÁROS JÁNOS

BH-417435 Sacueni Tel.: 0746-353052

Albis – SZATMÁRI ELEMÉR

BH-417106 Albiş nr. 61. Tel.: 0744-475881, e-mail: szelemer@gmail.com

Apátkeresztúr – SZŰCS ZOLTÁN

BH-417016 Cristur nr. 13.

Tel.: 0745-648578, e-mail: zoltanszucs1972@gmail.com

Asszonyvására – SZÉKELY ISTVÁN

BH-417177 Târgușor nr. 27. Tel.: 0788-033222,

e-mail: szekely100@yahoo.com, pisti5858@gmail.com

Bályok – JÓNÁS SÁNDOR

BH-417040 Balc, str. Petőfi nr. 53.

Tel.: 0745-075-417, e-mail: james58@freemail.hu

Berettyószéplak – BEDE FERENC

BH-417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocărliei nr. 3.

Tel.: 0259-368363; 0723-968519, e-mail: bedefero@gmail.com

Bihardiószeg – BARA LÁSZLÓ

BH-417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42. Tel.: 0740-435-636,

e-mail: bihardioszeg@gmail.com

Csokaly – TOKÁR SÁNDOR LEVENTE

BH-417437 Ciocaia nr. 29. Tel.: 0740-564473,

e-mail: sandor_tokar@yahoo.com, refcsokaly@gmail.com

Éradony – BODNÁR LAJOS

BH-417571 Adoni nr. 155. Tel.: 0770-917513, e-mail: eradony@gmail.com

Érábrány – BALLA TIBOR

417005 Abram nr. 25. Tel.: 0749-477874

Érbogyoszló – OROSZ MÁRTA

BH-417105 Buduslău nr. 101. Tel.: 0259-459254, 0762-601007; 0787-599539,
e-mail: martiorosz@freemail.hu

Erkeserű – OROSZINÉ ZIH MAGDA

BH-417176 Cheşereu nr. 238. Tel.: 0740-471-708 erkeseru@gmail.com

Érköbölkút – LEDÁN M. ISTVÁN

BH-417438 Cubulcut nr. 14.

Tel.: 0786-606-974, e-mail: istvanledan@yahoo.com

Érkörtvélyes – SIMON-SZABÓ ISTVÁN

BH-417225 Curtuiuşeni nr. 916.

Tel.: 0757-026-945, e-mail: refegykortvelyes@gmail.com

Érmihályfalva – BALÁZSNÉ KISS CSILLA, BALÁZS DÉNES

BH-415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin nr. 16. Tel.: 0259-355447; 0740-626336,
e-mail: denes.balazs@freemail.hu

Érolaszi – FUTÓ FERENC

BH-417439 Olosig nr. 223. Tel.: 0745-961883, e-mail: erolasziref@freemail.hu

Érsemjén – CSÁKI ANDREA MÁRTA

BH-417545 Şimian nr. 153.

Tel.: 0259-356269; 0741-320018, e-mail: csakky79@yahoo.com

Érselénd – OLÁH FERENCZ KRISZTIÁN

BH-417546 Şilindru Tel.: 0743-707472, e-mail: erselend.ref@gmail.com

Érszöllős – ILLYÉS TAMÁS

BH-417625 Vişoara nr. 85. Tel.: 0359-459825, 0741-234375,

e-mail: illyestamas@yahoo.com

Értarcsa – GECSE TAMÁS

BH-417570 Tarcea nr. 251. Tel.: 0745-149505, e-mail: gecse.tamas@yahoo.com

Gálospetri – ERDEI MÁRK

BH-417572 Găloşpetreu nr. 379.

Tel.: 0761-925234, e-mail: erdei_mark2000@yahoo.com

Hegyközszentmiklós – ÁRUS CSONGOR LÁSZLÓ

BH-417441 Sănnicolau de Munte nr. 33. Tel.: 0259-352591, 0769-560811,
e-mail: laszloarus@yahoo.com

Jankafalva – JAKÓ SÁNDOR ZSIGMOND
417235 Diosig, str. Mărășești nr. 11/b.
Tel.: 0740-215-802, e-mail: jako_sandor@yahoo.com

Kiskereki – OROSZI KÁLMÁN
BH-417175 Cherechiu nr. 80. Tel.: 0742-080703,
e-mail: kiskereki.ref@gmail.com

Magyarkéc – MIKE PÁL
BH-415301 Cheț nr. 118.
Tel.: 0359-804975; 0748-143853, e-mail: magyarkec@yahoo.com

Margitta – KOVÁCS GYULA
BH-415300 Marghita, str. Jean Calvin nr. 5. Tel.: 0259-362858, 0745-888908,
e-mail: kovacsgyula.kgy@gmail.com

Micske – BARABÁS ATTILA
BH-417183 Mișca nr. 183. Tel.: 0359-419312, 0746-828486,
e-mail: attilabarabas@yahoo.com

Monospetri – ifj. MÁTYÁS ÁRPÁD
BH-417018 Petreu nr. 258. Tel.: 0259-353855, 0746-031761;
e-mail: matyasarpi26@gmail.com

Nagykágya – BÁN ALPÁR
BH-417436 Cadea nr. 81. Tel.: 0742-757581, e-mail: alpar.ban@gmail.com

Ottomány – DARABONT TIBOR
BH-417446 Otomani nr. 220.
Tel.: 0771-540112, 0744-550973, e-mail: bontti@freemail.hu

Papfalva – ERŐS JOÓ BÉLA
BH-417390 Popești nr. 78.
Tel.: 0742-223246, 0742-091908, e-mail: eros.joo@gmail.com

Poklostelek – ERŐS JOÓ ENIKŐ
BH-417184 Poclușa de Barcău nr. 153.
Tel.: 0742-223246; 0742-091908,
e-mail: eros.joo@gmail.com

Szolnokháza-Sándorfalva – Illyés Zsuzsanna
BH-417625 Viisoara nr. 85.
e-mail: illyeszszusa76@gmail.com

Szalacs – SZABÓ ZSOLT

BH-417445 Sălacea nr. 26.

Tel.: 0762-176460, 0756-095757, e-mail: nemzetes.zsolt@freemail.hu

Szentjobb – LEDÁNNÉ JOÓ KATALIN

BH-417192 Sâniob nr. 381.

Tel/fax: 0760-564166, e-mail: istvanledan@yahoo.com

Székelyhíd – RÁKOSI JENŐ

BH-417435 Săcueni Str.Crișana nr. 37 Tel.: 0259-352380; 0745-586592,

e-mail: rakosi.jeno@yahoo.com

Tóti – DEMETER SÁNDOR

BH-417580 Tăuteu nr. 208. Tel.: 0740-246162,

e-mail: demetersandorilona@yahoo.com

Vedresábrány – BOTOS JÚLIA

BH-417015 Abramut nr. 52. Tel.: 0745-196531, e-mail: kocsisjulia86@gmail.com

BIHARI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – DÉNES ISTVÁN LUKÁCS esperes

BH-410473 Oradea str. D. Cantemir nr. 23 Bl. D23 ap.1.

Tel.: 0259-426-142, 0745-374-441

e-mail: bihari.reformatus.egyhazmegye@gmail.com

Egyházmegyei főgondnok – GARNAI SÁNDOR – Tel.: 0740-162-950

Ant – DEMETER MÁRTA

BH-417036 Ant, nr.180. Tel.: 0748-206-264, e-mail: demetermarti@yahoo.com

Árpád – FILEP FERENC MIKLÓS ZOLTÁN

BH-417046 Arpașel, nr.300. Tel.: 0259-312-686; 0743-868-896,

e-mail: filep_ferenc@freemail.hu Sz.: Feketetót

Belényes – RÉMAN ELEK-ISTVÁN

BH-415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr. 34. Tel.: 0359-190-390, 0745-923-348,

e-mail: refbelenyas@gmail.com

Belényessonkolyos – SZÁSZ ZOLTÁN

BH-417269 Șuncuiuș de Beiuș, nr.14. Tel.: 0359-234-386, 0749-326-471,

e-mail: szaszszoltan@live.com Te.: Körösjánosfalva

Belényesújlak – PETRUCZ JÁNOS ZOLTÁN

BH-417610 Uileacu de Beiuș, nr. 74. Tel.: 0772-235-509,

e-mail: bujlakparokia@gmail.com, Sz.: Magyarcséke

Bihar – SZATMÁRI-GERGELY ELEMÉR, SZATMÁRI-GERGELY KINGA

BH-417050 Biharia, str. Szent Péter nr.52. Tel.: 0259-369-690, 0723-164-729,

e-mail: elemer63@yahoo.com; Sz.: Gostat-telep

Biharfélegyháza – SZABÓ ZSOLT

BH-417238 Roșiori Bihor nr.51. Tel.: 0259-462-013, 0740-180-278;

e-mail: szabozsolt7081@gmail.com

Biharszentjános – CSOMAY ÁRPÁD

BH-417078 Sântion, nr.234. Tel.: 0259-316-025; 0742-463-780,

e-mail: arpadcsomay@gmail.com

Biharvajda – KONDOR ENDRE

BH-417239 Vaida, nr.177. Tel.: 0259-462-070, 0753-018-555, e-mail: kondor.

endre@gmail.com

Bors – DÉNES KÁROLY

BH-417075 Borș, nr.96. Tel.: 0259-316-131, 0746-101-906,

e-mail: dkarolylp@yahoo.com

Erdőgyarak – FÖLDESY MÁRTA-KATALIN

BH-417197 Ghiorac, nr.373. Tel.: 0744-959-241, 0767-980-191,

e-mail: martakatalinfoldesy@yahoo.com, martakatalinfoldesy0@gmail.com

Élesd – BALLA SÁNDOR

BH-415100 Aleșd, str. Bucegi nr.21. Tel.: 0259-342-890, 0745-494-764,

e-mail: elesdirefegyhaz@gmail.com, Sz.: Esküllő

Feketeerdő – beszolgál: FEHÉRVÁRI ISTVÁN CSABA

BH-415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26. Tel.: 0259-342-890,

0747-112-363 e-mail: ifehervari@yahoo.com

Fugyi – ZSIGMOND ATTILA

BH-417364 Fughiu, nr.245. Tel.: 0359-805-990, 0766-463-886,

e-mail: fugyiref@gmail.com

Fugyivásárhely – VISKY ISTVÁN

BH-417360 Oșorhei, str. Mică nr.593. Tel.: 0259-313-265; 0726-242-824,

e-mail: istvanvisky@gmail.com

Gyanta – SOÓS JÓZSEF-TAMÁS

BH-417131 Ginta, nr.130. Tel.: 0771-068-099,

e-mail: soosjt@yahoo.com, [http: www.gyanta_reformatus.mlap.hu](http://www.gyanta_reformatus.mlap.hu)

Sz.: Kisháza, Tenkeszéplak

Hegyközcsetár – MIKLÓS CSABA-PÉTER

BH-417165 Cetariu, nr.341. Tel.: 0359-174-993, 0743-119-576,

e-mail: mikloscsaba1@vipmail.hu

Hegyközkovácsi – FORRÓ LÁSZLÓ

BH-417051 Cauaceu, nr.175. Tel.: 0259-369-773, 0722-686-780,

e-mail: forrolaszlo@yahoo.com

Hegyközpályi – KÖTELES LÁSZLÓ

BH-417166 Paleu nr. 21. Tel.: 0722-356-812, e-mail: paleuref@gmail.com

Hegyközszáldobágy – KELEMEN ISTVÁN

BH-417167 Săldăbagiu de Munte, nr. 80. Tel.: 0259-435-742, 0359-186-199,

0771-328-821, e-mail: kiszal@yahoo.com Sz.: Száldobágyhegy

Hegyközszentimre – KUCHARSZKI ZOLTÁN

BH-417452 Sântimreu, nr. 60. Tel.: 0259-441-177, 0766-584-040

Hegyközüjlak –BÁTORI JUDIT

BH-417172 Uileacu de Munte, nr.190. Tel.: 0741-999-943,

e-mail: batorijudit@gmail.com

Jákóhodos – PAPP SZABOLCS

BH-417451 Hodoș, nr. 83. Tel.: 0749-183-987, e-mail: papsz@yahoo.com

Kisnyégerfalva – FILEP ATTILA CSABA

BH-417252 Grădinari, nr. 23. Tel.: 0259-320-480, 0745-707-818,

e-mail: filepati@yahoo.com

Sz.: Vaskóhsziclás, Diófás, Petrieni

Kisszántó – Dr. ZABÁN BÁLINT-KÁROLY

BH-417077 Santău Mic, nr. 166.

Tel.: 0259-316-080, 0742-224-108,

e-mail: balintkarolyzaban@gmail.com, zbkvdm@yahoo.ie.

Köröskisjenő – SIMON PIROSKA ANGÉLA

BH-417295 Ineu, nr. 100. Tel.: 0742-019-027,

e-mail: angella.lukacs@gmail.com

Köröstárkány – SEBESTYÉN LÁSZLÓ EDE

BH-417575 Târcaia, nr. 56, Tel.: 0773-325322, 0743-939940,
e-mail: sledelp@gmail.com

Kövesegyháza – LUKÁCS ATTILA LEVENTE

BH-417534 Săliște nr.9. Tel.: 0745-875384, e-mail: lukacsattila288@gmail.com
Sz: Derna,Tataros,Varaszló

Kügypuszta – NAGY BRIGITTA

BH-417054 Satu Nou, nr. 77. Tel.: 0747-951368,
e-mail: nagy_brigitta20@yahoo.de

Magyarkacs – FEHÉRVÁRI LORÁND ZSOLT

BH-417337 Cacuciu Nou, nr. 43. Tel.: 0751-400242,
e-mail: fehervari11@yahoo.com

Magyarremete – CSISZÉR NORBERT LORÁND

BH-417410 Remetea nr. 211. Tel.: 0752-822372,
e-mail: csiszernorbert@ymail.com

Mezőbaj – DEMETER SZILÁRD

BH-417196 Boiu, nr. 449. Tel.: 0359-451198, 0748-206264,
e-mail: demeterszilard@yahoo.com

Mezőtelegd – SZOBOSZLAI GÁSPÁR ISTVÁN

BH-417585 Tileagd, str. Unirii nr. 46. Tel.: 0259-345059; 0723-328103,
e-mail: mezotelegd@gmail.com

Mezőtelki – MAIOR ERNESZT DÁNIEL

BH-417608 Telechiu 103. Tel.: 0752-912689, e-mail: erneszt_maior@yahoo.com

Nagyszalonta – MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR, SZIGETI FERENC-ERNŐ

BH-415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9.
Tel.: 0259-373109, e-mail: refszalonta@yahoo.com
M.I.B.: tel.: 0740-207488, e-mail: mikloboldi@gmail.com,
Sz.F.E.: tel.: 0740-675812, e-mail:sziferencerno@gmail.com

Nagyszántó – FÁBIÁN GÁBOR TIBOR

BH-417076 Santău Mare, nr. 73. Tel.: 0745-946470, e-mail: fabitibor@gmail.com

Nagyvárad-Biharpüspöki – SZIGETI FERENC

BH-410141 Oradea, str. Dealului nr.20. Tel.: 0359-455288,0744-198562
e-mail: ferencszigeti@freemail.hu, ferecszigeti44@gmail.com

Nagyvárad-Csillagváros – VINCZE JUDIT, VINCZE ZOLTÁN
BH-410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15,
V.J.: tel.: 0741-179307, e-mail: judit_vincze@yahoo.com
V.Z.: tel.: 0742-942975, e-mail: vinczezoltanro@freemail.hu

Nagyvárad-Hegyalja – WAGNER ERIK
BH-410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31.
Tel.: 0755-274640, e-mail: wagner.erik@yahoo.com

Nagyvárad-Olaszi – DÉNES ISTVÁN LUKÁCS, NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA
BH-410042 Oradea, str. Libertăţii nr. 40. Tel.: 0259-416357
D.I.L.: 0745-374441, e-mail: denesistvan@yahoo.com
N.Cs.M.: 0771-319238; e-mail: csukamelinda@yahoo.com

Nagyvárad-Össi – CSÜRY ISTVÁN püspök, PAPP ANNAMÁRIA slp.
BH-410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băseşti nr. 5,
Cs.I.: 0722-597364, csuryistvan@yahoo.com
P.A: 0756-798225
Sz.: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd

Nagyvárad-Rét – Dr. PÁLFI JÓZSEF
BH-410175 Oradea, B-dul Ştefan cel Mare nr. 6.
Tel.: 0259-453914, 0259-266608, 0743-180363, e-mail: palfijozsef67@gmail.com

Nagyvárad-Rogériusz – KÖVENDI ISTVÁN
BH-410115 Oradea, str. Eroului Necunoscut nr. 6. Tel.: 0359-178359,
0740-958887, e-mail: refrogeriusz@yahoo.com, kovendi@yahoo.com

Nagyvárad-Szölös – SZŰCS IMRE
BH-410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27. Tel.: 0259-419717, 0745-595142,
e-mail: szucs-imi@freemail.hu Sz.: Szentmárton

Nagyvárad-Újváros – HERDEÁN GYÖNGYI, MÓDI JÓZSEF
BH-410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1. Tel.: 0259-431684,
H.GY.: 0747-601644, e-mail: herdeangyongyi@yahoo.com
M.J.: 0740-320032, 0740-227395, e-mail: modijozsef@yahoo.com

Nagyvárad-Velence – FARKAS ANTAL
BH-410522 Oradea, str. Clujului nr. 91. Tel.: 0359-175100, 0723-465499,
e-mail: varadvelence@gmail.com

Nyüved – KÁLLAI BENEDEK
BH-417052 Niuved, nr. 1. Tel.: 0743-292100, e-mail: k_benci@yahoo.com,

Örvénd – FEHÉRVÁRI ISTVÁN CSABA

BH-417317 Urvind, nr. 196. Tel.: 0747-112363, e-mail: ifehervari@yahoo.com

Paptamási – PÁL LÁSZLÓ

BH-417056 Tămășeu nr. 121. Tel.: 0259-413569, 0741-588459, palilaci@yahoo.com

Pelbárhida – GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE

BH-417053 Parhida nr. 50. Tel.: 0359-450407, 0765-926002,
e-mail: pelbarthida@gmail.com

Pósalaka – KULCSÁR ÁRPÁD

BH-417588 Poșoloaca nr.126. Tel: 0741-145800, e-mail: arpadk2002@yahoo.com

Pusztaujlak – MAIOR ILDIKÓ

BH-417591 Uileacu de Criș, nr. 42.
Tel.: 0747-476012, e-mail: ildicike87@yahoo.com

Rév – PAPP CSABA

BH-417615 Vadu Crișului, nr. 3. Tel.: 0259-443049, 0745-578123,
e-mail: csobax31@yahoo.com Sz.: Nagybáród, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa

Síter – SZOMOR ATTILA

BH-417168 Sișterea, nr. 9. Tel.: 0740-133013, e-mail: szomoratttila@yahoo.com

Szalárd – VARGA BOTOND ENDRE

BH-417450 Sălard nr. 553. Tel.: 0742-453919, e-mail: goboti@gmail.com
Sz.: Újfegyvernek

Tamáshida – PÁZMÁNY ATTILA

BH-417037 Tămașda, Str.Magyar nr. 66. Tel.: 0720-641037, 0748-248837,
e-mail: pazmanyattila@freemail.hu

Tenke – MEGYASSZAI-BIRÓ ATTILA

BH-417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53. Tel.: 0259-310299; 0742-314032,
e-mail: ticianus75@yahoo.com Sz.: Bélfenyér

Toldinagyfalu – FARKAS ZSOLT

BH-417153 Sănnicolau Român nr. 487.
Tel.: 0762-638210, e-mail: zsolif@yahoo.com
Sz.: Szentandrás, Köröstarján, Körésgyéres, Rojt, Oláhszentmiklós

Várasfenes – FAZAKAS ILDIKÓ

BH-417265 Finiş, nr. 506. Tel.: 0774-922500, e-mail: fazakasi@freemail.hu

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – MÓDI JÓZSEF esperes

AR-317301 Adea nr. 429, Tel/Fax: 0257-357629, 0740-320032, 0740-227395
Irodavezető: Seres Erzsébet, Tel.: 0257-456101, 0761-182777,
e-mail: seres.erezsebet@yahoo.com

Főgondnok – VENTER MIKLÓS

AR-310057 Arad Str. Capitan Ignat nr. 56, bl. B, ap.19, Tel.: 0722-437208,
0763-224173, 0770-288163, e-mail: mikiref@yahoo.com

Arad-Belváros – BARACSI LEVENTE, DÁVID ZSUZSANNA

AR-310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33.
Tel.: 0257-283072, 0745-618992, 0740-179157 e-mail: aradref@yahoo.com
Le.: Majlát

Arad-Gáj – CZÉGÉ IMRE

AR-310501 Arad Str. Dunării nr. 16. Tel.: 0257-275464, 0745-525813,
0744-623442, e-mail: czegeimre@hotmail.com

Arad-Mosócz – SIPOS ANDRÁS

AR-310205 Arad Str. A. Ivireanu nr. 6. Tel.: 0357-429274, 0745-038992,
e-mail: ellandras54@gmail.com. sz.: Németszentpéter, Zádorlak, Sofronya, Székesút

Ágya –

AR-317301 Adea nr. 429. Tel.: 0257-357629

Angyalkút – MPOFO KITATA SZILVIA h.slp.

AR-317120 Fântânele, nr 288A. Tel.: 0257-456101, 0720-541808,
e-mail: annaxeres@yahoo.com

Bélzerind – LÖRINCZ LÓRÁND PÉTER blp.

AR-317218 Zerindu Mic nr. 34. Tel.: 0257-354605.

Borosjenő – GÁL ERVIN GYULA

AR-315300 Ineu Str. Horea nr. 6. Tel.: 0257-511750, 0754-731897,
e-mail: ervin_1127@yahoo.com. Le.: Csermő
Sz.: Áldófalva, Bél, Bokszeg, Selénd, Sikula

Borossebes – PRÉM IMRE CSABA

AR-315700 Sebiş P-cul Libertăţii nr. 29-31. Tel.: 0357-412757, 0752-626811,
e-mail: prem.csaba@gmail.com, sz.: Bokszeg, Dézna, Ranusa, Menyháza

Erdőhegy-Kisjenő – PAPP JÓZSEF

AR-315100 Chişineu-Criş Str. Înfrăţirii nr. 36. Tel.: 0740-781793

e-mail: paterke75@gmail.com sz.: Szintye, Szapárliget, Simánd

Feketegyarmat – NEMES EMIL

AR-317421 Iermata Neagră nr. 32. Tel.: 0257-355633, 0742877905,

e-mail: nemesemil@yahoo.com

Kispereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0788-077471, e-mail: tas2001ro@gmail.com

Lippa – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF b.lp. (Szentleányfalva)

AR-315400 Lipova Str. Timişorii nr. 7. Le.: Gyorok Sz.: Szépfalu, Ménes,

Ópálos, Radna, Neudorf, Baracka, Soborsin

Nagylak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,

e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Nagypereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY, KALAOUSZEK JAROSZLÁV lévita lelkész

AR-317240 Peregu Mare nr. 76. Tel.: 0257-459140, 0788-077471,

e-mail: tas2001ro@gmail.com, K.J.: 0731-753458

Nagyzerind – LŐRINCZ LÓRÁND PÉTER

AR-317420 Zerind nr. 282. Tel.: 0764-666838

Pécska – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,

e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Pankota – GÁL ERVIN GYULA

AR-315600 Pâncota Str Avram Iancu nr.4. Tel.: 0754731897, ervin_1127@yahoo.com

sz.: Csigérszőlős, Galsa, Magyarát, Muszka, Szentanna, Világos

Szemlak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA

AR-317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,

e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Szentleányfalva – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF

AR-317206 Sânleani nr. 183. Tel.: 0257-381560, 0768-430930,

e-mail: vilagossag@yahoo.com Le.: Zimándköz, sz.: Fakert, Zimándújfalú

Vadász –

AR-317217 Vânători nr. 250. Sz.: Simonyifalva, Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BÓDIS FERENC esperes

TM-307430 Tormac nr. 360, Tel.: 0256-337637, 0740-152037, 0748-155037,
e-mail: temesrefmegye@gmail.com, bodisferi@yahoo.com

Esperesi segédlelkész – TÖKÖLYI CSABA KRISZTIÁN

TM-307430 Tormac nr. 241. Tel.: 0749-345534, e-mail: tokolyicsaba95@gmail.com

Egyházmegyei főgondnok – VÉGH JÓZSEF

TM-307128 Űipari str. Bisericii nr. 88. Tel.: 0721-528403, 0256-326720,
e-mail: veghjozsef67@gmail.com

Bégamonostor – CZAPP ISTVÁN

TM-307275 Manastiur, Tel.: 0256-325540, 0723-289474.
Sz.: Facsád, Kápolnás, Marzsina, Tomesti, Szécsen

Buziásfürdő - GÁLL ZOLTÁN

TM-305100 Buziaş, str. Principala nr. 7, Timiş

Igazfalva – CZAPP ISTVÁN

TM-307155 Dumbrava nr. 208. Tel.: 0723-289474,
e-mail: czappis@yahoo.com. Sz.: Rekettye, Bules, Rika, Búzás, Ossy

Karánsebes – GÁLL ZOLTÁN

CS – 325400 Caransebes, str. Tribunalului 9, jud. Caraş-Severin
Tel.: 0788-628750. Sz.: Nádorhegy, Orsova, Herkules-fürdő, Ruszka-bánya

Lugos – GÁLL ZOLTÁN

TM-305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15. Tel.: 0256-351103, 0788-628750,
e-mail: gallzoli@yahoo.com

Nagybodófalva – CSIZMADIA FERENC

TM-307006 Bodo nr. 54. Tel.: 0786-245146, 0745-406790,
e-mail: csifec@gmail.com. Sz.: Bethlenháza, Újbálint és Vásáros

Resicabánya – ADORJÁN DÁVID

CS – 320026 Resita, str. Paul Iorgovici nr. 17, jud. Caras-Severin
Tel.: 0754-490115, e-mail: adorjan.david@yahoo.de Le: Boksánbánya
Sz.: Újmoldova, Anina, Ferencfalva, Oravicabánya, Krassóvásár, Gesztenyész,
Móriczföld, Stájjerlak és Zsidovin

Szapáryfalva – CSIZMADIA FERENC

TM-307128 Űipari nr. 110. Tel.: 0786-245146, 0745-406790,
e-mail: csifec@gmail.com

Szigetfalu – SZILÁGYI ADALBERT

TM-307193 Sculia nr. 87. Tel.: 0787-664609, 0256-410-811

Sz.: Csávós, Detta, Gátalja, Klopódia és Krassófüzes.

Temesvár-Belváros – DEMETER SÁNDOR

TM-300200 Timisoara, str. Timotei Cipariu nr. 1

Tel.: 0256-492992, 0740-246164, e-mail: temrefbelvaros@yahoo.com

Sz.: Gyertyános, Temesség, Biléd, Ötvény, Rékás, Gyülvész, Szentandrás, Orczifalva, Szakálháza, Iklóda és Ivánda.

Temesvár-Új Ezredév – GAZDA ISTVÁN

TM-300120 Timisoara, Spl. Morarilor nr. 1/B. Tel.: 0356-467408, 0745-376018,

e-mail: ujezredeve@yahoo.com

Temesvár-Újkisoda – BÁLINT SÁNDOR

TM-300434 Timisoara, str. Herculane nr. 81

Tel.: 0256-215794, 0787-713703, e-mail: sandor_balint@yahoo.com

Sz.: Kardostelep, Krizsántelep, Gyirok, Ógiroda, Blaskovicstelep, Tecsöld

Temesvár-Vöröscsárda – KOVÁCSNÉ PAPP IBOLYA

TM-300056 Timișoara, P-ta I. C. Bratianu nr. 2

Tel.: 0356-177667, 0744-574792, e-mail: kovacspapibolya@gmail.com

Újmosnica – GAZDÁNÉ MÁTYUS MELINDA

TM-307285 Mosnita Noua str. Școlii nr.3 9, Tel.: 0256-393502, 0747-085661

Sz.: Medves

Újszentes – SZÜCS ANDRÁS OTTÓ

TM-307160 Dumbravita, str. Gh. Doja nr. 36, Tel.: 0256-214649, 0723-216237,

e-mail: refujszentes@gmail.com, Sz.: Gyarmata és Kovácsi

Végvár – BÓDIS FERENC esperes

TM-307430 Tormac nr. 360. Tel.: 0256-392824, 0740-152037, 0748-155037,

e-mail: bodisferi@yahoo.com, Sz.: Bakóvár, Folya, Józsefszálás, Kádár, Liebling,

Nagykövérés, Nickyfalva, Ötvösd, Sebed, Sósd, Temesberény, Temesfalva,

Temesszéphegy, Törökszákos és Vejte

Zsombolya – TÖKÖLYI CSABA-KRISZTIÁN

TM-305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C

Tel.: 0749-345534, e-mail: tokolyicsaba95@gmail.com

Sz.: Máriafölde, Nagyósz, Nagyszentmiklós, Pusztakeresztúr és Valkány

SZILÁGYSOMLYÓI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BOGDÁN SZABOLCS-JÁNOS esperes

SJ-455300, Șimleu Silvaniei, str. Crinului nr. 35. Tel: 0260-678902

Levelezési cím: SJ-457085, Crasna, nr. 2.

Tel: 0787-899015, e-mail: szabolcsbogdan@yahoo.com

Irodavezető: CSORVÁSI ERZSÉBET

Tel: 0728-495929, e-mail: csorvasierzsike@gmail.com

Egyházmegyei főgondnok – SZÉKELY CSABA

SJ-457332, Lompirt, nr. 270. Tel: 0745-600491, e-mail: scsaba76@yahoo.com

Alsóvalkó – NAGY TIBOR-ISTVÁN (beszolgáló lelkipásztor)

SJ-457345 Valcău de Jos nr. 287. Tel.: 0742-010330, e-mail: nagybibi@yahoo.com

Bürgezd – RUZSA ISTVÁN

SJ-457261 Bilghez, nr. 86. Tel.: 0751-784354,

e-mail: ruzsa.istvan@citromail.hu, ruzsa.istvan55@gmail.com

Ipp – KOCSIS AMBRUS-TIBOR

SJ-457210 Ip, nr. 138. Tel.: 0743-043596,

e-mail: ippref@freemail.hu, kobitib@gmail.com

Kémer – KÁNYA ZSOLT-ATTILA

SJ-457060 Camăr nr.288. Tel.: 0769-629199, e-mail: kanyazsoltattila@yahoo.com

Kraszna – BOGDÁN SZABOLCS-JÁNOS

SJ-457085 Crasna, nr. 2. Tel.: 0787-899015, e-mail: szabolcsbogdan@yahoo.com

Krasznahorvát – BOGYA MIKLÓS

SJ-457185 Horoatu Crasnei, nr. 217. Tel.: 0746-196655,

e-mail: bogyamiklos@gmail.com

Lecsmér – POCSVEILER ISTVÁN-LEVENTE

SJ-457231 Leșmir, nr. 123. Tel.: 0756-792384, e-mail: istvan@pocsveiler.com

Ráton – BIRÓ BOTOND

SJ-457088 Ratin, nr. 161. Tel.: 0742-025944, e-mail: birobotond@yahoo.com

Sarmaság – PÜSÖK JÓZSEF-ATTILA

SJ-457330 Sărmașag, str. Sălajului, nr. 18. Tel.: 0744-237293,

e-mail: pusokati@gmail.com

Sarmaság-Bányatelep – LUCZA ISTVÁN-ATTILA

SJ-457330 Sărmășag, str. Sălajului, nr. 166. Tel.: 0749-171129,
e-mail: istvanlucza@yahoo.com

Selymesilosva – NEMES-SZABÓ RENÁTA

SJ-457331 Ilișua, nr. 255. Tel.: 0752-394286,
e-mail: renike_69@yahoo.com, szaborenata21@gmail.com

Somlyóújlak – BALÁZS FERENC BANDI

SJ-427241 Uileacu Șimleului, str. Bisericii, nr. 47. Tel.: 0740-787622,
e-mail: b.ferencbandi@gmail.com

Szilágybagos – NAGY TIBOR-ISTVÁN

SJ-457262 Boghiș, nr. 161. Tel.: 0742-010330, e-mail: nagybibi@yahoo.com

Szilágyborzás – TÓTŐS EMESE-BRIGITTA

SJ-457263 Bozieș, nr. 37. Tel.: 0741-779505, e-mail: le.mesetotos@gmail.com

Szilágykövesd – FAZAKAS HAJNAL

SJ-457070 Chieșd, nr. 107. Tel.: 0745-437317, 0746-991570,
e-mail: fazakashajnal@yahoo.com

Szilágylompért – BOGYA ÁRPÁD

SJ-457332 Lompirt, str. Ady Endre, nr. 11. Tel.: 0742-511094, 0260-656145,
e-mail: bogyafamily@yahoo.com

Szilágynagyfalu – SZŐNYI LEVENTE

SJ-457260 str. Petőfi Sándor, nr. 19 Tel.: 0744-626722,
e-mail: leventeszonyi@yahoo.com

Szilágypercsen – NAGY BÁLINT

SJ-457265 str. Bisericii, nr. 416. Tel.: 0787-860199,
e-mail: nagybalint@yahoo.com

Szilágysomlyó – SÁNDOR ANDRÁS

SJ-455300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului, nr. 4.
Tel.: 0766-731992, 0360-568785, e-mail: sandoraed@yahoo.com

Szilágyzovány – KISS MIKLÓS

SJ-457213 Zăuan, nr. 368. Tel.: 0747-235255, e-mail: zovanyimiklos@freemail.hu

Varsolc – FAZAKAS SÁNDOR

SJ-457355 Vârșolț, nr. 89. Tel.: 0260-672507, 0744-791856,
e-mail: refvarsolc@yahoo.com. Le.: Krasznarécse

ZILAHÍ EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – SZÁSZ BÁLINT RÓBERT esperes

SJ-450010 Zalău str. Kossuth Lajos nr 16. Jud. Sălaj, Tel/fax: 0260-661495 iroda,
0763-677728, e-mail: szaszbalintrobert@yahoo.com, refespzilah@gmail.com,
honlap: <https://reformatus-zilah.com/>
Irodavezető: LÁSZLÓ JÚLIA GYÖRGYI. Iroda: 0754-015761, 0726-748433,
e-mail: ljgyorgyi@yahoo.com

Egyházmegyei főgondnok – BARA LAJOS ISTVÁN

SJ-450031 Zalău str. 22 Decembrie 1989 nr. 153. Tel.: 0260-631119, 0747-784897,
e-mail: bara_lajos_istvan@yahoo.com

Bősháza, Benedekfalva – VARGHA LEVENTE

SJ-457037 Buișă, nr 140. Tel.: 0260-654227, 0749-193817,
e-mail: vargha.levente@gmail.com

Cigányi – TOLNAI MIKLÓS

SJ-457106 Cristur nr. 189. Tel.: 0260-630144, 0742-649075,
e-mail: tolnamiki@gmail.com

Désháza – NAGY RÓBERT

SJ-457297 Deja, nr. 153. Tel.: 0771-267147,
e-mail: nrobi7@freemail.hu, nrobi707@gmail.com

Diósad – KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS

SJ-457168 Diosod nr. 219. Tel.: 0260-629777, 0741-781279,
e-mail: ticskadar@yahoo.com

Doba (Kisdoba, Nagydoba) – NAGY MIHÁLY

SJ-457122 Doba nr. 214. Tel.: 0744-513421, 0360-401652,
e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Egrespatak – GÁSPÁR ZOLTÁN

SJ-457246 Aghires nr. 98. Tel.: 0740-797622, e-mail: zoltangaspar75@yahoo.com

Hídalmás – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ-457175 Hida, Mihai Eminescu nr. 21. Tel.: 0770-466438,
e-mail: szgorcson@gmail.com

Kusaly – LUGOSI DÁNIEL

SJ-457080 Coseiu nr. 142. Tel.: 0260-653115, 0744-756721,
e-mail: daniellugosi@yahoo.com

Magyargoroszló – KIS BÁLINT

SJ-457169 Guruslau nr. 96. Tel.: 0746-224241,

e-mail: kisbalint89@yahoo.com

Magyarkecel – VÁRADI SÁNDOR KÁROLY

SJ-457245 Mesesenii de Jos nr. 296. Tel.: 0732-363878,

e-mail: varadisandorkaroly@yahoo.com

Menyő – PANITI-TELEKY ZOLTÁN

SJ-457298 Mineu nr. 134. Tel.: 0765-246519,

e-mail: panitizoltan@yahoo.com, ref.lp.supervisor@gmail.com

Mocsolya –

SJ-457326 Valea Pomiilor, nr 119.

Nagymon – NAGY MIHÁLY

SJ-457123 Naimon nr 63. Tel.: 0744-513421, 0360-401652,

e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Szilágyballa – BOROS ÁRPÁD

SJ-457046 Borla nr. 114. Tel/fax 0260-623581, 0745-306599,

e-mail: borosarpad57@yahoo.com

Szilágycseh – SZILÁGYI ÉVA, SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-455100 Cehu Silvaniei P-ta Trandafirilor nr. 22. Tel/fax.: 0260-650716.

Sz.É.: 0728-259743, szkeva73@yahoo.com.

Sz.Z.: 0728-784530, szkizo71@yahoo.com

Szilágyerked – BALÁZS ZOLTÁN

SJ-457081 Archid nr. 77. Tel/fax 0260-653017, 0740-576688,

e-mail: erkedbalazs@yahoo.com

Szilágyfőkeresztúr – TOLNAI MIKLÓS

SJ-457106 Cristur nr. 189. Tel.: 0260-630144, 0742-649075,

e-mail: tolnamiki@gmail.com

Szilágygörcsön, Nyirsid – ANTAL ATTILA

SJ-457107 Girceiu nr. 135. SJ-457250 Mirsid nr 74.

Tel.: 0360-568531, 0741-477618, e-mail: zilahiati@yahoo.com

Szilágypanit, Haraklán, Bádón – SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-457171 Panic nr. 94. Tel/fax 0260-669753, 0767-627486,

e-mail: szilagyizoltan67@yahoo.com

Szilágysámson – SZÁSZ BÁLINT RÓBERT

SJ-457325 Samsud nr. 369. Tel.: 0260-653222, 0763-677728,
e-mail: szaszbalintrobert@yahoo.com

Szilágyszeg – SÓLYOM SZABINA-BRIGITTA

SJ-457295 Salatig, nr 94. Tel.: 0748-607470, e-mail: solyomsabina@gmail.com

Szilágyszentkirály – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457124 Sancraiu Silvaniei nr 42. Tel.: 0740-703175, 0725-573084,
0360-401399, e-mail: sulegylazsolt@freemail.hu

Vérvölgy – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457126 Verveghiu nr. 90. Tel.: 0740-703175, 0725-573084, 0360-401399,
e-mail: sulegylazsolt@freemail.hu

Völcsök – ÁDÁM ZSOLT

SJ-455104 Ulciug nr. 90. Tel.: 0479-847203, e-mail: adam_zsolti@yahoo.com

Zilah-Belváros – PÜSÖK SÁNDOR CSABA

SJ-450006 Zalău str. A. Saguna nr. 7. Tel/fax 0360-401948, 0740-602463,
0744-999537, e-mail: pusokcsaba@yahoo.com

Zilah-Fenyves – BOGDÁN ZSOLT, IFJ. JÓZSA FERENC

B.Zs.: SJ-450006 Zalău str. Maxim D Constatntin nr. 5.
Tel.: 0727-304478, 0752-070979, e-mail: zifer@freemail.hu.
J.F.: SJ-450042 Zalău, Nicolae Titulescu nr 8.,
Tel.: 0745-709676, e-mail: ijozsaf@yahoo.com

Zilah-Liget – OLÁH MIHÁLY, SZÁNTHÓ JÚLIA

SJ-450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A.
Tel.: 0721-219379, 0724-238584,
e-mail: zilahliget@gmail.com , www.zilah-liget.blogspot.ro

Zsibó, Szamosudvarhely – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ-455200 Jibou str. 1 Dec 1918 nr. 20. Tel.: 0770-466438,
e-mail: szgorcson@gmail.com

Hidalmási Ifjúsági Központ – Zilahi Egyházmegye

Gondnok: LÁSZLÓ KÁLMÁN BARNA
SJ-457175 Hida, str. Mihai Eminescu 21. Tel.: 0260-661495, 0726-748432,
e-mail: refespzilah@gmail.com

KÓRHÁZLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye – ORBÁN CSENGE

Tel.: 0744-975586, e-mail: demetercsenge@yahoo.de

Szatmári Egyházmegye – BALVINSZKI SÁNDOR

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 34.

Tel.: 0261-715897, 0771-059889, e-mail: balvinszky@freemail.hu

Nagykárolyi Egyházmegye – BENCZE-KÁDÁR ORSOLYA

SM-447201 Domănești nr. 69.

Tel.: 0746-326696, e-mail: bkorsolya@yahoo.com

Érmelléki Egyházmegye – SZŰCS ZOLTÁN

BH-415300 Marghita Calea Republicii nr, 71. Sc. C. ap. 2.

Tel.: 0359-459760, 0745-648578, e-mail: zoltanszucs1972@gmail.com

Bihari Egyházmegye

NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA (Nagyvárad)

Tel.: 0771-319-238; e-mail: csukamelinda@yahoo.com

ARDAI ERIKA (Nagyszalonta)

Tel.: 0742-148-373; 0770-125-066; e-mail: erikaardai@yahoo.com

Temesvári Egyházmegye – DEMETER SÁNDOR

TM-300200 Timisoara str. T. Cipariu nr. 10.

Tel.: 0740-246164, e-mail: demetersandor@yahoo.de

Szilágysomlyói Egyházmegye – DAKÓ ÉVA JUDIT diakónus – 0745-679114

SJ-455300 Simleu Silvaniei, str.Gh.Lazar, Bl.N15, ap.6., dako_judit@yahoo.com

Zilahi Egyházmegye

LUGOSI DÁNIEL – SJ-457080 Coseiu. Nr. 142. Tel.: 0260-653115, 0744-756721,
e-mail: daniellugosi@yahoo.com

ANTAL ATTILA – SJ-457107 Gircei nr. 135. Tel.: 0360-568531, 0741-477618,
e-mail: zilahiati@yahoo.com

BÖRTÖNLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye – VARGA KÁROLY ny. lp-esperes (lásd ny. lp)

Szatmári Egyházmegye – TOLNAI JÁNOS (Patóháza)

A KRE NŐSZÖVETSÉGE

Egyházkerületi Elnökség

Elnök: BOGYA KIS MÁRIA – Tel.: 0757-084-773;

e-mail: bogyakissmaria@gmail.com; bogyakis@gmail.com

Alelnök: NAGY ERIKA – Tel.: 0748-050-536; e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Titkár: SZILÁGYI NOÉMI – Tel.: 0744-908-388; szilagyinoemi@freemail.hu

Jegyző: BALÁZSNÉ KISS CSILLA – Tel.: 0740-626-336; kisscs@citromail.hu

Pénztáros: KORDA ILDIKÓ – Tel.: 0722-601-367; korda.ildiko@yahoo.com

Egyházmegyei Nőszövetségi Elnökök

Nagybányai Egyházmegye

FAZAKAS JUDIT – Tel.: 0751-185-645; e-mail: juditfazakas@yahoo.com

Szatmári Egyházmegye

NAGY ERIKA – Tel.: 0748-050-536; e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Nagykárolyi Egyházmegye

TÖTÖS BEÁTA – Tel.: 0749-035-745; e-mail: totosbea@yahoo.ro

Érmelléki Egyházmegye

RÁKOSI HAJNALKA – Tel.: 0740-959-915;

e-mail: rakosinemoriczhajnalka@gmail.com

Bihari Egyházmegye

ARDAI ERIKA – Tel.: 0742-148-373; e-mail: erikaardai@yahoo.com

Aradi Egyházmegye

VÉKONY DÓRA – Tel.: 0769-201-502; e-mail: albertdora@yahoo.com

Temesvári Egyházmegye

BÓDIS DÓRA – Tel.: 0740-156-709; e-mail: bodisdora@yahoo.com

Szilágysomlyói Egyházmegye

DAKÓ ÉVA JUDIT – Tel.: 0745-679-114; e-mail: dako_judit@yahoo.com

Zilahi Egyházmegye

SZÁNTHÓ JÚLIA – Tel.: 0724-238-584; e-mail: olahszantho@gmail.com

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PRESBITERI SZÖVETSÉGE

TÓTH ANDRÁS elnök, SJ–457330 Sarmasag Str. Salajului Nr. 66 Jud. Salaj,
Tel. 0728279802, 0749495819, e mail: tothandras11@citromail. hu
BARA CSABA főtitkár, SM–410114 Satu Mare, Str. C Brancus Nr. 18
Tel. 0741770163, e mail: kekfeher@gmail. com
LAKATOS NELLA jegyző, MM 430320 Baia Mare, Str. Eminescu Nr. 5,
Tel. 0741167922, e mail: nella1950@gmail. com
MÉSZÁROS JÁNOS missziói titkár, BH–417435, Sacueni, Str. . Horea Nr 5
Tel. 0746353052, e mail: mjanika54@gmail. com
NAGY JUDIT NOÉMI pénztáros, BH–410252, Oradea, Str. Gh. Pop de Basest,
Nr. 5 Tel. 0740387946, e mail: judit_noemi@yahoo. com
MÉSZÁROS GYÖNGYI Könyvelő, BH–Oradea, Str. Sovata, Nr. 32, C16, Ap. 17
Tel. 0359402458, 0721345933, e mail: meszarosgyongyi@yahoo. com
CSÚRY MIKLÓS cenzor, SM–447170, Lazur, Str. Biserici, Nr. 25,
Tel. 0744561721, e mail: csurim@gmail. com

EGYHÁZMEGYEI PRESBITERI SZÖVETSÉGI ELNÖKÖK

LAKATOS NELLA elnök, MM–430320, Baia Mare, Str. Eminescu, Nr 5,
Tel. 0741167922, e mail: nella1950@gmail. com
ILLÉS JENŐ elnök, SM–440063, Satu Mare, , Str. Lunca Sighet, Nr. 36/A,
Tel. 0727776880, e mail: jencilles@yahoo. com
ALMÁSI CSABA elnök, SM–447157 Lelei, Str. Bisericii, Nr. 178,
Tel. 0728981804, e mail: almasicsaba70@freemail. hu
MÉSZÁROS JÁNOS elnök, BH–417435, Sacueni, Str. Horea, Nr 5,
Tel. 0746353052, e mail: mjanika54@gmail. com
TÖRÖK SÁNDOR elnök, BH–410169, Oradea, Str. L. Pasteur, Nr. 147,
Tel. 0744255683, e mail: toroksandor@gmail. com
KOVÁCS ATTILA elnök, AR 310375, Arad, Str. Calea Vlaicu Aurel, Nr. 202,
Bl. A9, Sc. C, Ap. 6, Tel. 0735312217, e mail: attilakovacs@yahoo. com
TELEKI GÁBOR elnök, TM–307430, Tormac, Str. Principala, Nr. 266, Tel.
0743630677, e mail: telekigabor. tm@gmail. com
SZŰCS JÁNOS elnök, SJ–455300, Simleu Silvaniei, Str. M Cogalniceanu, Nr. 7,
Tel. 0749029930, e mail: salubrisjani@yahoo. com
FEKETE KÁROLY elnök, SJ–450041, Zalau, Str. Piata 1 Decembrie 1918, Nr. 8,
Bl. A, Sc. A, Ap. 14, Tel. 0740001954, e mail: feketecarol@yahoo. com

REFORMÁTUS GIMNÁZIUMOK

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

(Liceul Reformat Lorántffy Zsuzsanna)

BH-410102 Oradea, Str. Andrei Saguna nr. 2.

Tel.: 0359410624, licreformat@gmail.com

SOÓS SÁNDOR igazgató

Tel.: 0742695231, sos2005@freemail.hu, soos_a_sandor@yahoo.com

FAZAKAS TIBOR aligazgató Tel.: 0743471946, ftibora@yahoo.com

SZAKÁCS ZOLTÁN iskolalelkész Tel: 0743840780, szakazoltan@yahoo.com

Szatmárnémeti Református Gimnázium

(Liceul Reformat Satu Mare)

SM-440114 Satu Mare, P-ța Jean Calvin nr. 2.

Tel.: 0261710635, liceulreformatism@yahoo.com

PÓTI EDUÁRD-JÁNOS igazgató Tel.: 0722662829, poti_eddie@yahoo.com

ELEK KINGA ANDREA aligazgató

Tel.: 0740924582, elek.kinga.andrea@gmail.com

VARGA SZILÁRD CSABA iskolalelkész Tel.: 0742-020317, vszili@yahoo.com

Zilahi Református Wesselényi Kollégium

(Liceul Reformat Wesselényi)

SJ-450099 Zalău, Str. Mihai Viteazul nr. 25.

Tel.: 0260-614881, liceulreformat@yahoo.com

BARA LAJOS ISTVÁN igazgató

Tel: 0260-614881, 0747784897, e-mail: ara_lajos_istvan@yahoo.com

LUKÁCS LEVENTE iskolalelkész Tel.: 0749-393854, proteolev@gmail.com

REFORMÁTUS ÓVODÁK

Szatmár-Szamosnegyedi – Árva Bethlen Kata Óvoda

SM-440199 Satu Mare, str. Ineului nr.11 0261-769745, 0757084773

Bogya Kis Mária intézményvezető

Szatmár-Külteleki Református Egyházközség – Szivárvány Óvoda

SM-440216 Satu Mare, str. Basarabia nr. 14, 0261-778947, 0727190633

Higgyed János Mátyás intézményvezető

Mezőtelki Református Egyházközség – Noé Bárkája Óvoda

BH-417608 Telechiu, Fő utca 103, 0359-482893, 0752-912-689,

noebarkaja@gmail.com

Maior Erneszt Dániel intézményvezető

Nagyvárad-Réti Református Egyházközség – Csillagocska Zeneóvoda
BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259453914, 0721956686
Dobrai Júlia intézményvezető

Zilah-Belvárosi Református Egyházközség – Kraszna utcai óvoda
SJ-450006 Zalău, str. Andrei Șaguna nr.7, 0260-661487, 0744999537
Püsök Sándor Csaba intézményvezető

Zilah-Ligeti Református Egyházközség – Óvoda
SJ-450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A, 0260-661524, 0721219379
Oláh Mihály intézményvezető

Resicabányai Református Egyházközség – Óvoda
CS-320026 Reșița, Paul Iorgovici nr.17, 0355-409688, 0788636979
Megyasszai Bíró Attila intézményvezető

Székelyhídi Református Egyházközség – Méhecske Óvoda
BH-417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37, 0259-325511, 0745586592
Rákosi Jenő intézményvezető

Lugosi Református Egyházközség – Óvoda
TM-305500 Lugoj, Magnoliei nr.15, 0256-351103, 0766-312553
Szolcsik Tünde óvónő

Szilágypaniti Református Egyházközség – Óvoda
SJ-457171 Panic, nr. 94, 0260-669753, 0767-627486
Szilágyi Zoltán intézményvezető

KRE Szociális Napközi
BH-410102, Oradea, Str. Andrei Șaguna nr.2
Dombi Enikő intézményvezető, 0740-918701
(*szociális munkás-nevelő* Nagy Tímea Tel.: 0752-432915 nagy.timea11@yahoo.com)

Szatmári Református Gimnázium 24-es Óvoda
SM-440080 Satu Mare, Str. Coșbuc nr. 2, Tel.: 0261-710635,
Póti Eduárd-János igazgató, 0722-662829

NYUGDÍJAS LELKÉSZEK

(a Református Nyugdíjintézet 2020 őszén kapott adatok alapján)

- Ábrám Sámuel** – SM-440038 Satu Mare Str. Lucaciu Vasile Nr. 40, Ap. 4.
Bákai Lajos Imre – H-3780 Edelény Borsodi u. 133. sz.
Balogh András – H- 3245 Recsk Ifjúság u. 9. sz.
Bányai Ferenc – AR-317401 Mailat Nr. 89.
Barcza Dániel – SM-447291 Dobra Nr. 250.
Barlán Júlia-Katalin – BH-417360 Osorhei Str. 2 Nr. 200. Tel: 0722 207 235
Barta András – SM-447050 Berveni, Bodoki Márton Nr. 185.
Bartha Sándor – SM-440074 Satu Mare Str. Iorga N. Nr. 29.
Bereczki András – H-4285 Álmosd, Arany János u. 33. Tel: 0742 305711,
0036 52 487447, e-mail: abereczki26@gmail.com
Béres János – H-5510 Dévaványa Bem József u. 3. sz.
Berke Sándor – BH-417595 Tinca Str. Republicii Nr. 25
Bogdán János – SM-447060 Bogdand Nr. 279C.
Boros István – BH-415200 Beius Str. Ioan Ciordas Nr. 19. Tel: 0721 981564,
0770 145577, e-mail: i.boros@yahoo.com
Borsi Zsigmond – BH-410191 Oradea Str. C. Brancoveanu Nr. 19.
Tel: 0359 412 112
Bozsoky Sándor – BH-417435 Sacueni Str. Crisana Nr. 38. Tel: 0722-575144
Csernák Béla – BH-417050 Biharia Str. Somesului Nr. 4. Tel.: 0744-396370
Csillag Péter – SJ-450042 Zalau Str. Nicolae Titulescu Nr. 13. Tel: 0766-580089
Csóka Dezső – SJ-457331 Ilisua Str. Principală Nr. 15. Tel: 0745-327375
Czondi István – BH-417438 Cubulcut Nr. 14. Tel: 0762 665 620
Dénes József – H-4483 Buj Béke u. 10. sz.
Domján László – BH-410094 Oradea Str. Kogalniceanu M. Nr. 40, Ap.1.
Tel: 0259-431228
Dr. Varga Pál – Heilbronn Str. Geibelstrasse Nr. 5.
Dudás Ferenc – H-3388 Poroszló Fő u. 12.
Erdei László – H-2030 Érd Szövő u. 62
Fazakas Sándor – Portree Str. Viewfield Road Nr. 6.
Fehérvári Ernő – SJ-457331 Ilisua Nr. 262.
Fehérvári Gyula – SJ-457262 Boghis Nr. 109.
Tel: 0745-268670, e-mail: gyula.fehervari@freemail.hu
Fodor Elemér – SM-440085 Satu Mare Str. Argesului Nr. 58.
Fodor Lajos – SM-440085 Satu Mare Str. Argesului Nr. 47. Tel: 0261-773265,
e-mail: fodorlaji@gmail.com
Gáll Miklós János – SJ-457255 Pericei Nr. 481. Tel: 0745-052141
Gavallér Lajos-Zsigmond – BH- 410319 Oradea Str. A. Odobescu Nr. 9,
Bl. PB89, Et.1, Ap.5

Gavrucza Tibor – BH–410061 Oradea Str. C. Dobrogeanu-Gherea Nr. 2, Ap.3
Tel: 0743 612 238

Gellért Gyula – BH–410125 Oradea Str. Ion Bogdan Nr. 1A, Bl. 2, Ap.5
Tel: 0743 149056

Gönczi József – HR–530122 Miercurea-Ciuc Str. pictor Nagy Imre Nr. 33.

Gulya Géza – BH–410019 Oradea Str. M. Eminescu Nr. 34, Ap.8

Herman Mostert János – NL8011 GT Zwolle Str. Hertestraat Nr. 24.

Horváth Miklós László – SM–445100 Carei Str. Tireamului Nr. 86. Bl. B2 S2.
Sc. A. Et. 2. Ap. 8

Józsa Ferenc – AR–310205 Arad Str. Antim Ivireanu Nr. 38. Tel: 0744 552 600,
mail: jozsa.ferencz@freemail.hu

Kádár György – SJ–457085 Crasna Nr. 1525. Tel: 0747 032 793

Kajtár Gyula – SM–440250 Satu Mare Str. Paulesti Bl. UP28, Ap.11,
e-mail: katjan@vipmail.hu

Katona János – BH–417166 Paleu Nr. 21. Tel: 0724 520 528

Kelemen András – SJ–457262 Boghis Str. Principala Nr. 116.

Kiss István – H–1034 Budapest Zápor u. 63/53.

Kiss Zoltán – CJ–405400 Huedin Piata Victoriei Nr. 19. Tel: 0264 352 264

Koncz Károly – BH–410533 Oradea Str. Nufarului Nr. 13, Bl. D136, Ap.6
Tel: 0259 221 890

Kovács Ferenc János – SM–447360 Viile Satu Mare Str. Principala Nr. 55B.
Tel: 0747 085537

Kovács Imre – H–4127 Nagykereki Petőfi u. 2.

Kovács Sándor – SM–440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel 13. Tel: 0771-253401

Kulcsár Erzsébet – SM–447355 Vetis Nr. 165. Tel: 0745-927374

Lukács József – SJ–457262 Boghis - Szilágybagos, Alszeg u. 26,
tel. 0360-402495, 0740-879455, e-mail: lukacs.jozsef.ibolya@gmail.com

Makay Botond Károly – CS–320168 Resita Str. Caransebesului Nr. 5A, Sc.1,
Ap.7. Tel: 0255 212 136

Márkus Endre – Magyarország, 2700 – Cegléd, Réti-Dűlő 485. 0036-205929887

Mátyás Árpád – SJ–457046 Borla Nr. 364A. Tel: 0746 031 760

Mészáros Árpád – SM–445300 Tasnad Str. N. Balcescu Nr. 44. Tel: 0760454576

Mészáros József – AR–317295 Semlac Nr. 1133

Mezei Horváti Miklós Attila – H–4332 Nyírderzs, Bátori u. 18.
Tel: 0036 42 717 153

Mikló Ferencz – BH–417265 Finis Nr. 35.

Molnár János – H–6791 Szeged Kubikos u. 40. sz.

Molnár Kálmán – SJ–455100 Cehu Silvaniei Str. Libertatii Nr.81. Tel: 0722 686779

Molnar Seres Márton András – SJ–455200 Jibou Str. Parcului Nr. 43.
Tel: 0728 152 137

Müller Dezső – SM–447170 Lazuri Nr. 474. Tel: 0261-753413

Orosz Árpád Csaba – Brecksville, OH Highland Drive 9330.

Páll András Imre – MM-437080 Campulung la Tisa Nr. 900
Pályi Kiss Zsigmond – SM-447050 Berveni Str. Herman O. Nr. 350.
 Tel: 0754 627 978

Paniti Eszter – SJ-457060 Camar Str. Principala Nr. 290. Tel: 0765-219562

Pánti László – H-5211 Tiszapüspöki Deák Ferenc u. 3. sz.

Papp Benjámín – BH-417585 Tileagd Str. Unirii Nr. 29A. Tel: 0259 345 395

Papp Sándor – AR-315100 Chisineu Cris Str. Infratirii Nr. 30.
 Tel.: 0742 174 269

Posta József – BH-410512 Oradea Str. Jean Jaures Nr. 18.

Püsök József – CJ-400681 Cluj-Napoca Str. Borsa Nr. 1, Ap.21
 Tel: 0264 457 661, 0264 374 754

Rozsnyai István – H-4028 Debrecen Szigligeti u. 7/1

Sándor Lajos-György – BH-410242 Oradea Trotuşului Nr. 16/b.
 Tel. 0753-112925, e-mail: dorla@rdslink.ro

Sarkadi Nagy Zoltán Andor – SM-445100 Carei Str. Corneliu Coposu Nr. 46.
 Tel: 0741-176774

Sípos Ákos – BH-415200 Beius Str. Trandafirilor Nr. 10.

Sipos István – Magyarország, 4971-Rozsály, Sport utca 9. Tel: 0722-597362

Sipos Miklós – SM-440084 Satu Mare str. Ilarie Chendi 20, Tel: 0722-597376

Szabó Ferenc – BH-410008 Oradea Str. Ady E. Nr. 83, Ap.8 Tel: 0259 232 940

Szabó József-Kálmán – BH-417225 Curtuiseni Nr. 916. Tel: 0744 567714

Szatmári Elemér József – MS-540081 Targu Mures Str. Argesului Nr. 10, Ap.8.
 Tel: 0365-418267

Székely István – BH-417177 Targusor Nr. 28. Tel.: 0723-881799

Szekeres Sándor – BH-417076 Santaul Mare Nr. 125. Tel.: 0740 068512,
 e-mail: szekeres.sandor@yahoo.com

Szép Elemér – SM-440168 Satu Mare Str. Careiului Nr. 34, Bl. 11, Sc.C, Ap.44
 Tel: 0361-807071

Sziszik László – SJ-457300 Simleu Silvaniei Str. Zambilelor Nr. 9. Tel: 0742 598784

Tar István Sándor – BH-410087 Oradea Str. Armatei Romane Nr. 12, Ap.5
 Tel: 0259 414 406, 0721 414 102

Tarsoly Gyula – SJ-455100 Cehu Silvaniei Str. Crisan Nr. 37/A.
 Tel.: 0760-286513, e-mail: gyulatarsoly@gmail.com

Tőkés László – BH-410163 Oradea Str. Bărağanului Nr. 14. Tel.: 0722-352762,
 e-mail: orbanmisi@yahoo.com

Uszakai Zoltán – SJ-455100 Cehu Silvaniei Str. 1 Decembrie 1918 Bl. 1A, Ap.4.
 Tel.: 0771-606771, e-mail: uszkaieva@yahoo.com

Vajda András – H-2462 Martonvásár Tükrösi u. 9.

Varga Károly – MM-430161 Baia Mare Str. Sasarului Nr. 15. Tel: 0755 091550

Zsigmond József – BH-410102 Oradea Str. Lunga Nr. 5. Tel.: 0743-346-320

A fejtörők megfejtései

230. oldal: Bűvös négyzetek

T	O	R	O	S
O	R	O	S	Z
R	O	S	T	A
O	S	T	O	R
S	Z	A	R	V

K	E	R	E	S
E	M	E	S	E
R	E	M	E	K
E	S	E	T	E
S	E	K	E	L

K	A	P	A
A	V	A	R
P	A	P	A
A	R	A	B

238. oldal: Találós kérdések

? R betű

? Ceruza

? A csend

? A bal kezed

? A háznak nincs emelete, mert földszintes

? Tűz

? Az apa a fiával és annak fiával, azaz az unokájával volt – két apa és két fiú,
azaz összesen három

? Mert gyalog volt

? Ing

Tartalom

Kezébe adott mindent	5
<i>Ady Endre: Ma tán a béke...</i>	9
NAPTÁR	10
Mozgó ünnepeink	34
Pollennaptár	35
Horgásznaptár	36
Változó világunk	37
EGYHÁZUNK	
A Temesvári Új Ezredév Református Központ.	39
A hegyközkovácsi templom felújítása	45
A képzett presbiter	54
100 ÉVES EGYHÁZKERÜLETÜNK	
A Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakulása	57
A Református Jövő	66
<i>Pataki István: szülőföld</i>	74
LELKI KENYERÜNK	
A barátság próbaköve.	75
Lelkészképzés – lelkészhiány	81
HISTÓRIA	
Festett mennyezetek és díszek templomainkban.	85
Bersek József huszárezredes, a '48-as hős	93
Hitélet a kuruc-korban	99
A Csehszlovákiai Magyar Református Egyház	107
<i>Juhász Gyula: Imádság a gyűlölködőkért</i>	112
A könyveket gyűlölő rendszerek	113
A váradi Schola Illustris (I.)	116
Betegségek, járványok a századok tükrében.	125
<i>Reményik Sándor: Béke</i>	130
LELKÉSZSORSOK	
Szubjektív lelkészportré a 20. századból	131
Rabságom története	141

IRODALOM

Báró Eötvös József, a reformpolitikus és író	149
Sütő András író, „a szó” védelmében	152
Pilinszky János, a bűn, a szenvedés, a megváltás lírai értelmezője	155
Kuncz Aladár, a francia műveltségért rajongó író	163
Fazekas Mihály, a katonáskodó, fűvészkedő poéta	166
Berzsenyi Dániel, a gazdálkodó és klasszicista költő	169

ÉVFORDULÓ

100 éve történt: IV. Károly magyar király visszatérési kísérletei	173
Tőkés István tanítása	184
<i>Dsida Jenő: Közleg az emberfia</i>	188

MŰVÉSZET

Járványok ábrázolása a képzőművészetben	189
---	-----

ÉTELÜNK ÉS ITALUNK	193
------------------------------	-----

TEREMTETT VILÁG

Akváriumi halak tartása	200
Mérgező gombák.	207
Az ápoltság soha nem megy ki a divatból	211

GYEREKEKNEK

Manómese	217
Fólián születése	220
Templomba megyünk	222
Fejtörők	230

VICCEK	232
------------------	-----

Sírva nevetők	235
Nekrológ	237
Találós kérdések	238

Bölcs mondások, közmondások	239
---------------------------------------	-----

Milyen asztali bor illik az ételekhez?	244
--	-----

A receptekben előforduló mértékegységek	245
---	-----

„Uram, nincs emberem, hogy ...beemeljen”	247
--	-----

Jelentős évfordulók 2021-ben	250
--	-----

CÍMTÁR	263
------------------	-----

A fejtörők megfejtései	305
----------------------------------	-----